

BIG BAZAAR
Grocery, Sweets & Catering
*Fresh Vegetables Every Thursday
*Book your catering now.
Baljinder S. Ben
Ph: 317-640-2400
Like our Facebook page:
BigBazaarIndianGrocery
5425 E. Thompson Rd., Indianapolis IN 46237

Mela
INDIAN RESTAURANT • PUB
ਮੇਲਾ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਦਾ ਖਾਣਾ ਇਕ ਵਾਰ ਖਾਓਗੇ, ਵਾਰ ਵਾਰ ਆਓਗੇ
Baljinder S. Ben
Ph: 317-869-2400

You dont marry the person you can live with
You marry the person you can't live without
ROKA USA.com
Coming Soon

Buying/Selling in Michigan
All types of Residential & Commercial properties. Gas Stations, Liquor Stores, Hotels, Plazas, Truck Terminals etc.
Raj S. Shergill
Broker
5820 N Canton Center Rd, Suite 145
734-751-4455 (Cell)
Rajshergill@yahoo.com
CANTON REALTY

Twenty-Fourth Year of Publication ਮਿਡਵੈਸਟ ਐਡੀਸ਼ਨ Price 50¢
ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਫਤਾਵਾਰ
Email: punjabtimes1@gmail.com
www.punjabtimesusa.com
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼
Punjab Times, Vol 24, Issue 44; November 4, 2023 20451 N. Plum Grove Rd., Palatine, IL 60074 Ph:847-359-0746, Fax:847-705-9388

ਕੇਂਦਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੇ 'ਆਪ' ਉਤੇ ਸ਼ਿਕੰਜਾ ਕੱਸਿਆ

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਾਡਲ ਦੀ ਨਿਲਾਮੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਭਖਿਆ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਕੇਂਦਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਉਤੇ ਸ਼ਿਕੰਜਾ ਕੱਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਆਪ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਤੋਂ ਵਿਧਾਇਕ ਕੇਂਦਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਰਤਾਰ ਉਤੇ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ 'ਆਪ' ਸੁਪਰੀਮੋ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਉਤੇ ਵੀ ਇ ਨ ਫੋ ਰ ਸ ਮੀ ਂ ਟ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ (ਈ.ਡੀ.) ਨੇ ਸ਼ਿਕੰਜਾ ਕੱਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੂੰ ਮਨੀ ਲਾਂਡਰਿੰਗ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਦਿੱਲੀ ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਵਾਲੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਪੁੱਛ-ਪਤਾਲ ਲਈ ਸੰਮਨ ਭੇਜੇ ਗਏ ਹੈ।

ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਛਾਪੇ ਮਾਰੇ। ਉਧਰ, 'ਆਪ' ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਈ.ਡੀ. ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਪ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ

ਦਰਜ ਹੋਏ ਹਨ। ਆਪ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਉੱਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਨੀਸ਼ ਸਿਸੋਦੀਆ, ਸਾਬਕਾ ਜੇਲੂ ਮੰਤਰੀ ਸਤੋਂਦਰ ਜੈਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਸੰਜੇ ਸਿੰਘ ਇਸ ਸਮੇਂ ਜੇਲੂ ਵਿਚ ਹਨ।

'ਆਪ' ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਰਾਘਵ ਚੱਢਾ ਦੀ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚੋਂ ਅਣਮਿਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਮੁਅੱਤਲੀ ਉਤੇ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਸਵਾਲ ਉਠ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਉਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵੀ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੀ ਸੰਸਦ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਕਮੇਟੀ 'ਆਪ' ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚੋਂ ਅਣਮਿਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਮੁਅੱਤਲੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੋਰਟ ਨੇ ਵੀ ਆਖ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਸਦਨ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ ਇਸ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸੱਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਾਡਲ ਨੂੰ ਨਿਲਾਮ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਭਖ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਡਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ 2015 'ਚ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਫੇਰੀ ਦੌਰਾਨ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਤੋਂਗਿਆਂ ਦੀ ਨਿਲਾਮੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਾਡਲ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਆਮ ਤੋਂਗਫਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਕ ਸਰਧਾ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ।

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦਫਤਰ ਵੱਲੋਂ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਤੋਂਗਫੇ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ 912 ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਨਿਲਾਮੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਾਡਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਲਾਮੀ ਸਾਈਟ 'ਤੇ 13,500 ਦੀ ਬੇਸ ਕੀਮਤ ਨਾਲ ਸੁਚੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਧਰ, ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਖੁਫ਼ਾ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਟਵੀਟ ਕਰ ਕੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਾਡਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਸਜਾ ਕੇ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਲਾਮ ਨਾ ਕਰਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸਨਮਾਨਾਂ ਅਤੇ

ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਪ੍ਰੋ. ਸਰਚਾਂਦ ਸਿੰਘ ਖਿਲਾਲਾ ਨੇ ਵੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦਫਤਰ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸਨਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਤੋਂਗਫਿਆਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਨਿਲਾਮੀ 'ਚੋਂ ਸੱਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਾਡਲ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਤੁਰਤ ਨਿੱਜੀ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੋ. ਸਰਚਾਂਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨਮਾਨ ਪੂਰੀ ਕੌਮ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨਮਾਨ ਹਨ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਮਾਰਚ 2015 ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਆਮਦ 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਮਾਡਲ ਸਨਮਾਨ (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 6 'ਤੇ)

ਇਧਰ, 'ਆਪ' ਆਗੂਆਂ ਖਿਲਾਫ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਇਸ 'ਮੁਹਿੰਮ' ਦਾ ਸੇਕ ਪੰਜਾਬ ਤੱਕ ਆ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ। ਮੁਹਾਲੀ ਤੋਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਈ.ਡੀ. ਨੇ ਛਾਪੇ ਮਾਰੇ ਹਨ। ਈ.ਡੀ. ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੀਮ ਮੁਹਾਲੀ ਦੇ ਸੈਕਟਰ-71 ਸਥਿਤ ਵਿਧਾਇਕ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਈ.ਡੀ. ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਛਾਪੇ ਕਿਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਹਨ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੁਖਤਾ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਵੱਲੋਂ ਸੂਬੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਭੇਜ ਕੇ ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ ਦੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਸਨ। ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਏਜੰਸੀ ਨੇ ਮੁਹਾਲੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ

ਭਾਜਪਾ, ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੂੰ ਕਾਲੇ ਧਨ ਨੂੰ ਸਫੈਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ (ਪੀ.ਐਮ.ਐਲ.ਏ.) ਤਹਿਤ ਸੰਮਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੈ ਜਦੋਂ ਈ.ਡੀ. ਨੇ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੂੰ ਸੰਮਨ ਭੇਜਿਆ ਹੈ।

ਲਈ ਬਾਹਰ ਕਰਨਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਸ਼ਾਇਦ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ, ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਮੁੱਦਾ ਹੈ। ਰਾਘਵ ਚੱਢਾ 11 ਅਗਸਤ ਤੋਂ ਮੁਅੱਤਲ ਹਨ। ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਗੰਭੀਰ ਮੁੱਦਾ ਹੈ।

ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜਪਾਲ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਟਕਰਾਅ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਉਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਜ ਵਿਚ ਅੜਿੱਕੇ ਡਾਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਹ ਮਸਲਾ ਕਾਫੀ (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 6 'ਤੇ)

India Palace Restaurant
And Banquet Hall
Restaurant-Fine Indian Cuisine
4213 Lafayette Road, Indianapolis, IN
(Ph:317-298-0773)
Banquet Hall Available Up to 550 People
Amber Indian Restaurant
Restaurant-Fine Indian Cuisine
12510 N. Meridian St., Carmel, IN
Ph: 317-580-0828
We do private party's & catering at your home or business.
Call, **Lakhvir S. Johal**
Ph: 317-709-7800
www.indianpalaceindy.com
www.AmberIndianRestaurantCarmel.com

Singh Auto Group
3983 ST RD 38E
Lafayette, IN 47905
Ph: 765-607-1300
www.singhautosgroup.com
Best Buy Motors
1805 Elmwood, Lafayette, IN 47904
Ph: 765-449-0490
www.bestbuymotorsin.com
University Motors
3312 Klondike Rd, West Lafayette, IN 47906
Ph: 765-497-1100
www.universitymotors1.com
Serving Indian American community over 30 years in Midwest for their auto needs.
ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਡੀ ਖਰੀਦਣ ਜਾਂ ਵੇਚਣ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰੋ:
Jaspal S. Ghotra: 765-337-5151

Serving Illinois & Florida State.
Buying Selling Renting Investing
ਆਪਣੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਘਰ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰੋ।
Jesse Singh
847-606-3664
Also Get Free Home Inspection & Attorney Service & closing cost
(Some conditions apply)
ਵਾਜ਼ਬ ਰੋਟਾਂ 'ਤੇ ਘਰ ਖਰੀਦੋ ਤੇ ਵੇਚੋ
E-Mail: **j.singh@remax.com/**
WEBSITE: **jsingh.remax.com**
REMAXAMERICANDREAM,
LONG GROVE, IL 60060

RAJVEER GILL
847-907-1525
Regal Jewels
NEW SPECIALS EVERY MONTH
22KT GOLD & DIAMONDS
MITHA COLLECTION
KARAJAL COLLECTION
ਤੁਹਾਡੇ ਆਪਣੇ ਲੋਗ, ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਆਪਣਾ ਸਟੋਰ
2625 W. DEVON AVE. CHICAGO, IL 60659
773-262-4377 773-517-0574
www.RegalJewels.com

ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜਾ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। 489ਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬ ਮੌਕੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸੰਗਤ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਪੁੱਜੀ। ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਲਈ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੇਰ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਤੱਕ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਸੁੰਦਰ ਜਲੋਂ ਵੀ ਸਜਾਏ ਗਏ ਹਨ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ 10 ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਸਜਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸਮੂਹ ਸਥਿਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਪਾਏ ਗਏ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਊਟੀ, ਪੁਲ, ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਸਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਜਾਵਟ ਵਾਸਤੇ ਲਗਭਗ

ਤਿੰਨ ਟਰੱਕ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੇਸੀ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਫੁੱਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਹ ਫੁੱਲ ਦਿੱਲੀ, ਕੋਲਕੱਤਾ ਤੇ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸਜਾਵਟ ਦੀ ਇਹ ਸੇਵਾ ਮੁੰਬਈ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕੁੱਝ ਫੁੱਲ ਬਾਈਲੈਂਡ ਅਤੇ ਸਿੰਗਾਪੁਰ ਤੋਂ ਵੀ ਮੰਗਵਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਵੀ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਸਜਾਵਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗੁਰਪੁਰਬ ਦੀ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਤੋਂ ਨਗਾਰਿਆਂ, ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਨਰਸਿੰਛਿਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਵਿਚ ਸਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਰਾਹੀਂ ਸੱਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ

ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ 'ਤੇ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਸਬੰਧੀ ਅਰਦਾਸ ਉਪਰੰਤ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਗ੍ਰੰਥੀ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਵਨ ਸਰੂਪ ਸੁਨਹਿਰੀ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਕੀਤਾ। ਸੰਗਤ ਨੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ। ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜਦੇ ਮਾਰਗ ਤੋਂ ਲੰਘਿਆ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਸੰਗਤ ਨੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਚੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪੇ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਰਧਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ। ਘੰਟਾ ਘਰ ਪਲਾਜ਼ਾ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਲਾਮੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬ ਦੀ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ

ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਜਿਊਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ। ਚੀਫ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਧਾਰਮਿਕ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਏ ਗਏ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਗੁਰਮਤਿ ਗਾਇਨ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਦੀਵਾਨ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀਆਂ 44 ਜੂਨੀਅਰ ਅਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਟੀਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਵਲ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ 6 ਕੀਰਤਨੀ ਟੀਮਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਗਾਇਨ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਵਧੀਆ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੇਤੂ ਕੀਰਤਨੀ ਟੀਮਾਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਸਿਖਲਾਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲਾਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਲੋਪ ਹੁੰਦੇ ਜਾਰਹੇ ਪੁਰਾਤਨ ਤੰਤੀ ਸਾਜ਼ਾਂ ਬਾਬਤ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਹਿੱਤ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਵੀ ਲਾਈ ਗਈ।

Dhillon Travel Plaza

Dhillon Road Service

Interstate 40, exit 356, San Jon, NM

ਗਿੱਲ ਮੰਜ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਾਲੇ

ਪੰਜਾਬੀ ਢਾਬਾ

ਰੋਡ ਸਰਵਿਸ

New & Used Tires
Oil Change

ਨਿਊ ਮੈਕਸੀਕੋ ਦੀ ਸਕੇਲ ਉੱਤੇ ਵੀ ਸਰਵਿਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ

Ph: 571-606-0829, 317-242-9936

Health Insurance

Qualified Health Plans Under Affordable Care Act

Don't Miss out !

Open Enrollment From 11-01-2023 to 1-15-2024

We also have short term Medical, Dental & Vision plans.

We are licensed in Indiana, Ohio, Texas & Michigan.

Contact:

Ph: 317-900-5151
Fax: 317-900-5152

E-Mail: health@meharinsurance.com

Office Address:

12574 Promise Creek Ln.
Suite# 114
Fishers, IN 46038
www.meharinsurance.com

Baljinder Singh Saini

One stop shop for all your taxi needs

The Friendly Group Ltd. Chelsea Taxi Brokers

All types of insurance

- * Medallion transfers
- * Accident claims
- * Taxi Stand Facility available

Ph: 212-947-9833, 212-695-0601

We are here at your service to sell and buy or insure medallions and we are in business to help our Punjabi Community since last 40 years.

*Ask us about Purchase or new buyer and financing.

40 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ

ਟੈਕਸੀ ਮਡਾਲੀਅਨ ਖਰੀਦਣ, ਵੇਚਣ ਜਾਂ ਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਲੈਣ ਜਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਸਾਡਾ ਸੁਝਾਵਾਨ ਤੇ ਸੁਹਿਰਦ ਸਟਾਫ਼ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਾਜਬ ਕੀਮਤਾਂ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਯਤਨ ਕਰੇਗਾ।

\$148 a month for healthy food and over-the-counter products

Do you have diabetes, cardiovascular disease and/or chronic heart failure?

If you have a chronic health condition, you may be able to switch Medicare Advantage plans today. With a Chronic Complete Assure (PPO C-SNP) from UnitedHealthcare®, you can take advantage of benefits that help you manage your conditions. These plans provide convenience and affordable access to care. Plus, you can also get a flexible monthly credit to spend on healthy food and OTC products.

Use your healthy food and OTC credit on your UCard™ to buy:

- Healthy foods like fruits and vegetables, meat, seafood, dairy products and water
- OTC products like toothpaste, first aid necessities, cough drops, bladder control pads and more

Its time to take advantage.

Talk to me today to learn more about Medicare Advantage plans from UnitedHealthcare.

Navin Shah
Licensed Insurance Agent
Medicare.2019@yahoo.com
Phone 773-459-0750, TTY 711]

Plans are insured through UnitedHealthcare Insurance Company or one of its affiliated companies, a Medicare Advantage organization with a Medicare contract and a Medicare-approved Part D sponsor. Enrollment in these plans depends on the plan's contract renewal with Medicare. Benefits and features vary by plan/area. Limitations and exclusions apply. Food, OTC and utility benefits have expiration timeframes. Call your plan or review your Evidence of Coverage (EOC) for more information. This plan is available to anyone having a qualifying chronic care condition. © 2022 United HealthCare Services, Inc. All Rights Reserved.

Y0066_220707_022011_M

SPRJ78457

SUPER TRAVEL

847-676-9090, 773-465-5566

E-mail: supertravel2003@live.com

Lowest Fares With Excellent Service

United Airlines
British Airways

Etihad, Air India,
KLM, Lufthansa,
Delta, Qatar Airlines.

For Emergency
Call anytime at
847-673-3825

EARLY BIRD SALE!!!!

Domestic fares
available

UMA TRAVELS

2541 West Devon Ave.,
Chicago, IL 60659

**For Delhi Amritsar-Bombay Ahmedabad,
Hydrabad-Madras**

Call For Special Sale Fares

Call: 773-338-5603

Matrimonials

ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Gursikh family seeks a suitable match for their Amritdhari son, 36 years, 5'-11", vegetarian, Software Manager in San Francisco, CA, USA, owns a house in San Francisco Bay-area, innocent divorcee (short marriage of 4 months). The girl should be well qualified, amritdhari, vegetarian and keski/dastar wearing (or willing to wear). Preference to girl living in USA or Canada. Caste no bar. Please send your biodata & recent picture to singhmat001@gmail.com or Call: +1-510-281-7065 or +91-98993-79442 (WhatsApp).

40-43

Wanted suitable girl for Ivy League MBA Jatt Sikh divorced 40 years old 5'10" man settled in the Bay Area (California). Homeowner and working as a Sr Product Manager in big tech. Moved from Chandigarh (India) to the US 12 years ago. Looking in the US only. Caste no bar. dhillonravi1983@gmail.com or 408-859-5613.

36-39

U.S. Citizen, Jatt Sikh, Brar, Fresno, California Resident, Divorced Boy, 33 yrs, 6'-3" tall, Handsome, Pilot in American Airlines. Please email biodata and picture at: flykush15@gmail.com or Contact: (559) 824-9028

36-39

USA based Arora Gursikh family looking for a suitable match for their turbaned, divorced son, 36, 5'9", M.Tech Engineering. He does not drink, smoke. Works for a reputed company in health care sector. He earns six figure salary. Owns house in US, commercial, residential property in India. Caste no bar. Contact us at: email: utakecare2@yahoo.com or call 1-618-402-4269

35-38

Well educated Jatt Sikh Bay area family is seeking a match for their July 2000 US born 5' 10" Son. He has earned a Bachelor in Computer Science from UCLA and Masters in CS BioMedical Imaging from UCSF. He does not drink. He wears a turban and keeps his hair. He is employed with a six figure salary. Beyond education, girl must be with a family-oriented mindset and should have good moral family values. Please contact Ph: 5108616491 or email pgrealty@gmail.com

34-37

ਲੜਕੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Jatt Sikh parents invite matrimonial alliance for their US born daughter 38, 5'9" beautiful, family oriented, never married. Master's in Bioengineering Management- executive position in Bay Area, California. The boy must be from the USA, professionally qualified; good-natured and well settled, with family values. Serious enquiries only. Please respond with latest photo and biodata to kaurprincess11@yahoo.com or whatsapp 669-946-5891

41-44

Jatt Sikh family seeks suitable match for their daughter who has her MD and is currently working in the Bay Area (California) as a Doctor. 38 yrs old (never married). 5'-5". The boy should be settled in the Bay Area (California) with a University degree and professionally employed. Please contact 408-763-3949

39-42

Hindu/Sikh Nai family looking for a suitable match for their U.S. citizen daughter, 26 years, 5'6". She has completed Bachelors of Science and currently in her final dentistry year pursuing DMD degree. The whole family is settled here and are U.S. citizens. Please contact us at: 516-510-9744

39-42

Sikh family belongs to Ludhiana Punjab, looking for a US or Canadian Citizen match for their daughter, 35, 5'9" divorcee and has one child living with. She has completed her nursing associate in India, currently not working as she is preparing for RN/IELTS. Whatsapp us: 262-960-7366. Serious inquiries only.

34-37

Jatt Sikh girl, 28 years, 5'4" Graduated in Bachelor of Science in Medical Technology. Studying to become Medical Doctor in the USA. Looking for well settled American citizen match. Please contact: +1 (510) 240-2236 or e-mail itsjas1990@gmail.com

32-35

**ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣ
ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ:
847-359-0746**

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਤੇਜ਼ ਹੋਈਆਂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਚੋਣ ਮੌਕੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਦੋ ਧੜੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਸੰਯੁਕਤ) ਲਗਾਤਾਰ ਤੀਜੀ ਵਾਰੀ ਆਹਮੋ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਣਗੇ ਜਿਸ ਲਈ ਦੋਹਾਂ ਧੜਿਆਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ-ਅਜ਼ਮਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਢੀਂਡਸਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠਲੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਸੰਯੁਕਤ ਵੱਲੋਂ ਬਾਦਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਲ 2021 ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਖੜ੍ਹਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਰ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ।

ਇਸ ਵਾਰ ਦੀ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧੜਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠਲੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਟੱਕਰ ਦੇਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰ-ਅਜ਼ਮਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ 'ਤੇ ਪਕੜ ਘਟਾਈ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸੇ ਰਣਨੀਤੀ ਤਹਿਤ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਅਤੇ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਬਾਗੀਆਂ ਦਾ ਕਾਫਲਾ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਢੀਂਡਸਾ ਧੜੇ ਵੱਲੋਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂਆਂ ਤੱਕ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂਆਂ

ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੋਈ ਖਾਸ ਹੁੰਗਾਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਉਧਰ, ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਵੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਉਤਾਰਿਆ ਹੈ। ਦੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਲ 2015 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਬੇਅਦਬੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਘਿਰਿਆ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਅੰਦਰੋਂ ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਧਰ, ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਸੰਯੁਕਤ) ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਢੀਂਡਸਾ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਈਂ ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕੁਝ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ। ਸੂਤਰਾਂ ਦਾ ਦੱਸਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਦੀ ਚੋਣ 'ਚ ਆਮ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਨਾਲ ਚੋਣ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ 'ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਦੋਸ਼ ਲੱਗ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਲਿਫਾਫੇ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਰਜਿੰਦਰ

ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ ਜਸਟਿਸ ਸਾਰੋਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਇੱਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਜਸਟਿਸ (ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ) ਐਸ.ਐਸ. ਸਾਰੋਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਦਲ ਨੇ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਮੰਗ ਪੱਤਰ ਵੀ ਸੌਂਪਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਸਟਿਸ ਸਾਰੋਂ ਨੂੰ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦਿੱਕਤਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਦਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਵੋਟਰ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਹਨ, ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਝੋਨੇ ਦੀ ਵਾਢੀ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਕਣਕ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਉਹ ਸਮਾਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬੰਦੀ ਫੋਤ ਦਿਵਸ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅੱਧ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਸਹੀਦੀ ਪੰਦਰਵਾਤਾ ਮਨਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਇਸ ਵਾਰੀ ਵੀ ਇਸ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਮੋਹਰੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਮੰਨੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਧਾਮੀ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਲ ਵਿਵਾਦ ਰਹਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਕਹੀ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਇਕ ਆਗੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵੱਲੋਂ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦੌਰਾਨ ਜਿਹੜੀ ਵੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣੀ, ਉਸੇ ਨੂੰ

ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਢੀਂਡਸਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੱਲੋਂ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸੰਭਾਵੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਾਰੇ ਵੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮਿਨੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਜੋਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਇਸ ਸੰਸਥਾ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਰਬਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਤਾਲਪੁਰੀ ਸਾਹਿਬ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮੁਕੰਮਲ

ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ: ਕਿਲ੍ਹਾ ਅਨੰਦਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਬਾਬਾ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ੍ਰੀ ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਤਾਲਪੁਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਸੇਵਾ ਦਾ ਕੰਮ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਅਤੇ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਸੁਲਤਾਨ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਤਾਲਪੁਰੀ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਸਰੋਵਰ ਮੁੜ ਸੰਗਤ ਅਰਪਣ ਕੀਤਾ। ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੈੱਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਗਿਆਨੀ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਤੋਖ ਸਰ, ਵਿਵੇਕ ਸਰ, ਰਾਮਸਰ, ਕੋਲ ਸਰ ਅਤੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਰੋਵਰਾਂ 'ਚੋਂ ਜਲ ਲਿਆ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਤਾਲਪੁਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਤਾਲਪੁਰੀ ਸਾਹਿਬ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਬਣਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪਖਾਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੀਸ ਮਹਿਲ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੇਵਾ ਵੀ ਜਲਦ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਬਾਰੇ ਧਾਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਇਹ ਮਸਲਾ ਕਈ ਵਾਰ ਉਠਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਵੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਪ੍ਰਸਾਰਨ: ਸੈਟੇਲਾਈਟ ਚੈਨਲ ਬਾਰੇ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਹੁੰਗਾਰਾ ਨਾ ਭਰਿਆ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਨੂੰ ਸੈਟੇਲਾਈਟ ਚੈਨਲ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਹੁੰਗਾਰੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਵਫ਼ਦ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਅਨੁਰਾਗ ਠਾਕੁਰ ਅਤੇ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਉਹ ਖੁਦ ਵੀ ਇਕ ਵਾਰ ਇਸ ਵਫ਼ਦ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਆਪਣਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਢਾਂਚਾ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸਹਿਮਤੀ

ਮਿਲੇਗੀ, ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਲਈ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਆਪਣਾ ਸੈਟੇਲਾਈਟ ਚੈਨਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ।

ਫਿਲਹਾਲ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਚੈਨਲ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਆਪਣਾ ਇਕ ਵੈੱਬ ਚੈਨਲ ਵੀ

ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਯੂ-ਟਿਊਬ ਅਤੇ ਫੇਸਬੁਕ ਉੱਤੇ ਵੀ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਸੈਟੇਲਾਈਟ ਚੈਨਲ ਨਿਰੋਲ ਧਾਰਮਿਕ ਕਾਰਜਾਂ ਵਾਸਤੇ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਮੰਗੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਆਦਿ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਜਾਵੇਗੀ।

ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੇ ਮੌਕੇ ਚਲਾਏ ਜਾ ਸਕਣਗੇ ਗ੍ਰੀਨ ਪਟਾਕੇ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੰਤਰੀ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਮੀਤ ਹੋਅਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਦੀਵਾਲੀ, ਗੁਰਪੁਰਬ, ਕ੍ਰਿਸਮਸ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਮੌਕੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸਿਰਫ ਗ੍ਰੀਨ ਪਟਾਕੇ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਹੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਗ੍ਰੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ, ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਤੇ ਹੋਰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੰਤਰਾਲਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ

ਗ੍ਰੀਨ ਪਟਾਕਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੀਤ ਹੋਅਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੀਵਾਲੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ (ਰਾਤ ਅੱਠ ਤੋਂ ਰਾਤ ਦਸ ਵਜੇ ਤੱਕ), ਗੁਰਪੁਰਬ ਮੌਕੇ (ਸਵੇਰੇ ਚਾਰ ਤੋਂ ਪੰਜ ਵਜੇ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੌਂ ਤੋਂ ਦਸ ਵਜੇ ਤੱਕ), ਕ੍ਰਿਸਮਸ 'ਤੇ (ਰਾਤ 11:55 ਤੋਂ ਸਵੇਰੇ 12:30 ਤੱਕ) ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੀ ਪੂਰਵ ਸੰਪਿਆ ਮੌਕੇ (ਰਾਤ 11:55 ਤੋਂ ਸਵੇਰੇ 12:30 ਤੱਕ) ਸਿਰਫ ਹਰੇ ਪਟਾਕੇ ਹੀ ਚਲਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ 'ਵਾਰਿਸ ਪੰਜਾਬ ਦੇ' ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿਤਾ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮਿਲੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਕਤਰ ਏਅਰਵੇਜ਼ ਦੀ ਹਵਾਈ ਉਡਾਣ ਰਾਹੀਂ ਕਤਰ ਜਾਣ ਲਈ ਸਥਾਨਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਸਨ। ਇਹ ਉਡਾਣ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ ਲਗਭਗ ਪੌਣੇ ਚਾਰ ਵਜੇ ਸਥਾਨਕ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਰਵਾਨਾ ਹੋਣੀ ਸੀ। ਇਸ ਉਡਾਣ ਰਾਹੀਂ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਖਾੜੀ ਮੁਲਕ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕੈਨੇਡਾ ਜਾਣਾ ਸੀ।

ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ

ਉਹ ਵਾਪਸ ਪਰਤ ਗਏ। ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਬੀ.ਐੱਸ. ਸਿਆਲਕਾ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਕੇਸ ਦੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਪੈਰਵੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਵੀ ਯੂਕੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਅਸਾਮ ਦੀ ਡਿਬਰਗੜ੍ਹ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਕੌਮੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ ਹੇਠ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਗਾਜ਼ਾ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਾਰੂ ਹੋਇਆ ਇਜ਼ਰਾਈਲ

ਦੀਰ ਅਲ ਬਲਾਹ (ਗਾਜ਼ਾ ਪੱਟੀ): ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਤੋਂ ਹਮਾਸ ਦਰਮਿਆਨ ਜਾਰੀ ਜੰਗ ਦੌਰਾਨ ਹੁਣ ਹੋਰ ਇਜ਼ਰਾਈਲੀ ਟੈਂਕ ਤੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੈਨਾ ਗਾਜ਼ਾ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਭੇਜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬੈਂਜਾਮਿਨ ਨੇਤਨਯਾਹੂ ਨੇ ਜੰਗ ਦੇ 'ਦੂਜੇ ਗੇੜ' ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਗੇੜ ਦਾ ਮੰਤਵ ਹਮਾਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਤੇ ਫੌਜੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ।

ਸੱਤ ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਹਮਾਸ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਹਮਲੇ ਲਈ ਇਜ਼ਰਾਈਲੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੇਤਨਯਾਹੂ ਨੇ ਮੁਆਫੀ ਵੀ ਮੰਗੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਿਆਨ ਲਈ ਆਲੋਚਨਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਹੁਣ ਜ਼ਮੀਨੀ ਜੰਗ ਦਾ ਘੇਰਾ ਵਧਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਜ਼ਰਾਈਲੀ ਹਮਲਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਫਲਸਤੀਨੀ ਅਤਿਵਾਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਰਾਕੇਟ ਦਾਗ ਰਹੇ ਹਨ। ਗਾਜ਼ਾ ਦੇ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ 8000 ਫਲਸਤੀਨੀਆਂ ਦੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਮੌਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਹਨ। ਗਾਜ਼ਾ ਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੰਬਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸੰਚਾਰ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਗਾਜ਼ਾ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਸ਼ਿਕਾ ਹਸਪਤਾਲ ਨੇ ਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਜ਼ਰਾਈਲੀ ਹਵਾਈ ਹਮਲਿਆਂ 'ਚ ਹਸਪਤਾਲ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਹਸਪਤਾਲ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਕਈ ਰਾਸਤੇ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਹਮਾਸ

ਨੇ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਬੱਲੇ ਇਕ ਖੁਫ਼ੀਆ ਕਮਾਂਡ ਪੋਸਟ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ਰਨ ਲਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ਖ਼ਮੀਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਹਮਾਸ ਵੱਲੋਂ 7 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਬੰਧਕ ਬਣਾਏ ਗਏ 230 ਜਣਿਆਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਦਬਾਅ ਵੀ ਵਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫਲਸਤੀਨੀ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਲਈ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਏਜੰਸੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਗਾਜ਼ਾ ਦੇ ਸਹਾਇਤਾ ਗੁਦਾਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਭੱਜਨ ਤੇ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਲੁੱਟ ਕੇ ਲੈ ਗਏ। ਏਜੰਸੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕ ਸਾਮਾਨ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਕੇ ਲੈ ਗਏ ਉਹ, ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਤੇ ਗਾਜ਼ਾ ਦੇ ਹਮਾਸ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਤਿੰਨ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਜੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਾਗਰਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤਬਾਹ ਹੋਣਾ

ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਧਰ, ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜੋਅ ਬਾਇਡਨ ਨੇ ਇਜ਼ਰਾਈਲੀ ਤੇ ਅਰਬ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਜੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਬਾਰੇ ਗਹਿਰਾਈ ਨਾਲ ਸੋਚਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਵਾਈਟ ਹਾਊਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਇਡਨ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਬੈਂਜਾਮਿਨ ਨੇਤਨਯਾਹੂ ਨਾਲ ਹੋਈ ਫੋਨ ਕਾਲ ਉਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਲਕ ਬਣਾਉਣ (ਟੂ-ਸਟੇਟ ਸਲਿਊਸ਼ਨ) ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਉਤੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਇਕ ਆਜ਼ਾਦਾਨਾ ਫਲਸਤੀਨੀ ਮੁਲਕ ਨਾਲ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਾਇਡਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੰਗ ਖਤਮ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਅਗਲੇ ਕਦਮਾਂ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਤੈਅ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਨੇ ਹਵਾਈ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨੀ

ਗਾਜ਼ਾ ਵਿਚ ਮਲਬੇ ਹੇਠ ਦਫ਼ਨ ਹਜ਼ਾਰ ਲਾਸ਼ਾਂ
ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਵੱਲੋਂ ਗਾਜ਼ਾ ਪੱਟੀ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਹਮਲਿਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਆਲਮੀ ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾ (ਡਬਲਿਊ.ਐਚ.ਓ). ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗਾਜ਼ਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਮਲਬੇ ਹੇਠ ਅਜੇ ਵੀ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦਫ਼ਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਰਿਚਰਡ ਪੀਪਰਕੋਰਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡਬਲਿਊ.ਐਚ.ਓ. ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਅਨੁਮਾਨ ਮੁਤਾਬਕ 1000 ਅਣਪਛਾਤੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਮਲਬੇ ਹੇਠ ਦੱਬੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਮੌਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਅੰਕੜੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਧਰ, ਹਮਾਸ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਮਲਬੇ ਹੇਠ ਕਈ ਲੋਕ ਦੱਬੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਮੌਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੋਰ ਵਧ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਜ਼ਰਾਈਲ-ਹਮਾਸ ਜੰਗਬੰਦੀ 'ਤੇ ਵੋਟਿੰਗ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਲਾਂਭੇ
ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ: ਇਜ਼ਰਾਈਲ-ਹਮਾਸ ਜੰਗ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਮਤੇ 'ਤੇ ਵੋਟਿੰਗ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹੇ ਭਾਰਤ ਨੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਮਹਾਸਭਾ 'ਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਤਿਵਾਦ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ, ਕੌਮੀਅਤ ਜਾਂ ਨਸਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਅਤਿਵਾਦੀ ਕਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੱਲ ਤਵੱਜੋ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਮਹਾਸਭਾ 'ਚ 'ਆਮ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੇ ਮਾਨਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ' ਵਾਲੇ ਜਾਰਡਨ ਦੇ ਮਤੇ 'ਤੇ ਵੋਟਿੰਗ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਿਹਾ। ਬਾਅਦ 'ਚ ਭਾਰਤ ਨੇ ਸਵਾਈ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਉਹ ਮਤੇ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਰਿਹਾ।

ਹਮਲੇ ਤੇਜ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਗਾਜ਼ਾ ਪੱਟੀ 'ਚ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਸਾਧਨ ਠੱਪ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਥੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ 23 ਲੱਖ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਆਪਸ 'ਚ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਦੁਨੀਆ ਨਾਲੋਂ ਸੰਪਰਕ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਜ਼ਰਾਈਲੀ ਫੌਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਖਿੱਤੇ 'ਚ ਜ਼ਮੀਨੀ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਘੇਰਾ ਵਧਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਫੌਜ ਦੇ ਇਸ ਐਲਾਨ ਤੋਂ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗਾਜ਼ਾ 'ਤੇ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੇ ਹਵਾਈ ਹਮਲਿਆਂ ਕਾਰਨ ਹੋਏ ਧਮਾਕਿਆਂ ਨਾਲ ਗਾਜ਼ਾ ਸਿਟੀ ਦੇ ਆਸਪਾਸ 'ਚ ਲਗਾਤਾਰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਰਹੀ। ਫੌਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੈੱਟਾਂ ਨੇ ਉੱਤਰੀ ਗਾਜ਼ਾ 'ਚ 150 ਸੁਰੰਗਾਂ ਅਤੇ ਅੰਡਰਗਰਾਊਂਡ ਬੰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

ਲੇਖਕ ਕਦੇ ਜਲਾਵਤਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ: ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿਰਸਾ

ਸਿਰਸਾ: ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ, ਸਿਰਸਾ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ 'ਸਮਕਾਲ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ' ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਪੰਚਾਇਤ ਭਵਨ, ਸਿਰਸਾ ਵਿਖੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੈਮੀਨਾਰ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸਰਬ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਲੇਖਕ ਸੰਘ (ਪੂਲੇਸ) ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿਰਸਾ ਨੇ ਮੁੱਖ ਬੁਲਾਰੇ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਮਾਜ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲੇਖਕ ਤੋਂ ਇਹ ਆਸ ਰੱਖਦਾ ਹੈ

ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ, ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਡਾ. ਗੁਰਦਿੱਕਬਾਲ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿਰਸਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ, ਸਿਰਸਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪਰਮਾਨੰਦ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਉਧਰ ਆਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਮੰਡਲ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਮੀਤ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਡਾ. ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿਰਸਾ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਮੰਡਲ ਅਤੇ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਜਾਣ-

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਤੀਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਜਾਰੀ ਹਨ ਅਤੇ ਉਮੀਦਾਂ ਬਰਕਰਾਰ ਹਨ। ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਦ੍ਰਿਸ਼ 'ਤੇ ਚਾਨਣ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਇਸ ਸਭ ਪ੍ਰਤੀ ਉਦਾਸੀਨਤਾ ਲਈ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ। ਡਾ. ਸੁਭਾਸ਼ ਮਾਨਸਾ ਨੇ ਹਰਿਆਣਾ

ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੌਰਾਨ ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿਰਸਾ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦਿਤ ਸਮੀਖਿਆ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਕੀ ਪ੍ਰਤਿਰੋਧੀ ਪਰੰਪਰਾ', ਪਰਮਾਨੰਦ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦਿਤ ਪਰਗਟ ਸਤੰਬ ਦੇ ਨਾਵਲ '1947', ਛਿੰਦਰ ਕੌਰ ਸਿਰਸਾ ਦੇ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਭਰ ਜੋਬਨ ਬੰਦਗੀ', ਡਾ. ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਦਮ ਦੇ ਨਾਟਕ 'ਕੂਕੀ ਕੁੰਜ' ਡਾ. ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਰਤੀਆ ਦੇ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਸੁਲਗਦੇ ਦਰਿਆ', ਭੁਪਿੰਦਰ ਪੰਨੀਵਾਲੀਆ ਦੁਆਰਾ ਸੰਪਾਦਿਤ 'ਇਕ ਸੀ ਗੁਰਮੇਲ ਸਰ' ਅਤੇ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੂਸਾਖੇਤਾ ਦੀ 'ਲਾਗੂਵਾਦ: ਆਖਰ ਤਕ ਇਨਕਲਾਬ' ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਲੋਕ-ਅਰਪਣ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਮੈਂਬਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੁੰਨਤ, ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਬੋਰਡ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਜਸਵੀਰ ਝੱਜ ਤੇ ਹਰਦੀਪ ਢਿੱਲੋਂ, ਪੂਲੇਸ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਦੀਪ, ਸੁਖਜੀਵਨ, ਕਾ. ਸੁਵਰਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ, ਪ੍ਰੋ. ਆਰ ਪੀ ਸੇਠੀ, ਪ੍ਰੋ. ਰੂਪ ਦੇਵਗੁਣ, ਪ੍ਰੋ. ਇੰਦਰਜੀਤ ਢੀਂਗਰਾ, ਪ੍ਰੋ. ਹਰਭਗਵਾਨ ਚਾਵਲਾ, ਬਲਬੀਰ ਕੌਰ ਗਾਂਧੀ, ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ, ਮਾ. ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਰਿਆਣਾ, ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਤੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਸਮੇਤ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪ੍ਰਤੀਭਾਗੀਆਂ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਵਾਈ।

ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਹਾਲ ਵਿਚ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਅਤੇ ਖਾਹਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜੁਬਾਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇ, ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਸੰਕਟ ਦੀ ਘੜੀ ਵਿਚ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੀ ਇਸ ਉਮੀਦ 'ਤੇ ਖਰਾ ਉਤਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਦਲੇ ਦੇ ਆਤੰਕ ਕਾਰਨ ਸਮਾਜ ਜੇਕਰ ਬੋਲਾ ਅਤੇ ਗੁੰਗਾ ਵੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ ਲਈ ਨਿਜ਼ਾਮ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਲਈ ਲੇਖਕ ਦੀ ਕੂਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਹਰ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰਤਿਬੱਧ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੁਲਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਲੇਖਕ ਕਦੇ ਜਲਾਵਤਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ, ਨੇਚੂਦਾ, ਲੋਰਕਾ, ਬ੍ਰੈਖਤ, ਮਹਿਮੂਦ ਦਰਵੇਸ਼, ਨਿਖਿਲ ਸੁਚਾਨ, ਸਲਮਾਨ ਹੈਦਰ, ਅਹਿਮਦ ਬਦਰ, ਪੁਸ਼ਪਾ ਮਿੱਤਰਾ, ਜਾਵੇਦ ਅਖਤਰ, ਗਦਰ, ਸੁਰਜੀਤ ਜੱਜ, ਦੇਵਨੀਤ, ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਲੇਖਕ ਦੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਪੰਜਾਬੀ

ਪਛਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਰਮਾਨੰਦ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਨੇ ਸਮੂਹ ਹਾਜ਼ਰੀਨ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆ ਕਿਹਾ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਡਾ. ਗੁਰਦਿੱਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ, ਇਸਦੀ ਕਾਰਜ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂੰ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਉਪਰੰਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਮਹਿਕ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿਰਸਾ ਵੱਲੋਂ ਗੀਤ ਗਾਇਨ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਐਨ ਸਕੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰੋ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਵੰਗਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜੋਕੇ ਦੌਰ ਦੇ ਨਿਜ਼ਾਮ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਤਾਂ ਮਾਨਵਵਾਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਨੀਅਤ ਲੋਕ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਦੇ ਖਤਰਨਾਕ ਮਨਸੂਬਿਆਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸੂਚੇਤ ਕੀਤਾ। ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਪੀ.ਜੀ.ਕਾਲਜ, ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾਨਗਰ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ

ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅੰਤਰ-ਸੰਵਾਦ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰਿਆਣਵੀ ਸਮਾਜ ਅਜੇ ਤੱਕ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸੌਂਤੀ ਸੋਚ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਵਿਸ਼ਾਲ ਲੋਕ-ਲਾਮਬੰਦੀ ਹੀ ਕਾਰਗਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਚ ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਯਤਨ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਹਿਤ ਕਦੇ ਵੀ ਸੌਂਤਾ ਦੇ ਇਰਾਦਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਰਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਹਿਤ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਅਭੀਵਿਅਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਸੈਮੀਨਾਰ ਕਨਵੀਨਰ ਡਾ. ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿਰਸਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ, ਸਿਰਸਾ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿਰਸੀ ਨੇ ਕੀਤਾ।

-DREAM MOTOR CARS-
QUALITY USED CAR SALES
FOR OVER 30 YEARS
WE WILL FIND ANY CAR YOU WANT
AT A WHOLESALE PRICE
RAMESH PUNATAR
Main: 847-455-0000
Cell: 847-778-7722
2462 E OAKTON ST
ARLINGTON HEIGHTS, IL 60005
WE WILL BUY YOUR CAR!
WE SHIP CARS ANYWHERE IN THE U.S.
CALL US FOR YOUR AUTO
REPAIR & BODY WORK NEEDS
www.DreamMotorCarsChicago.com

Punjab Times

Established in 2000
24th Year in Publication

Published every Saturday
by **A B Publication Inc.**
20451 N Plum Grove Rd.
Palatine, IL 60074-2018
Ph:847-359-0746
Fax:847-705-9388

Email:punjabtimes1@gmail.com
www.punjabtimesusa.com

Founder Editor:

Amolak Singh Jammu

Astt. Editors:

Jaspreet Kaur
Amrit Pal Kaur

Photographer

Kamaljit Singh Virdi
Ph. 847-502-2703

Our Columnists

Gurbakhsh Singh Bhandal
Buta Singh

Tarlochan Singh Dupalpur
Corrpondents

California

Ashok Bhaura
Detroit, MI

Rajinder Syan
734-261-0936

New York

Iqbal S. Jabowalia
917-375-6395

Postmaster: Please send
address changes to Punjab Times,
20451 N. Plum Grove Rd., Palatine,
IL 60074

Distributed in:

California, Illinois, Indiana, Ohio,
Michigan, Wisconsin, Mississippi,
Iowa, Arkansas, Massachusetts,
Texas, Virginia, Nevada, Washington,
Oregon, Arizona, Georgia, Florida,
New York, New Jersey, Connecticut,
Oklahoma, Pennsylvania, Missouri,
Kentucky, Kansas.

ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪਰਚਾ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ

ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ: 115 ਡਾਲਰ
ਪੰਜ ਸਾਲ ਲਈ: 475 ਡਾਲਰ

ਨੋਟ: ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਮਹਿਜ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਿੱਤ ਛਾਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਇਸਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਪਾਠਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਸਤਿਹਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਆਪ ਕਰ ਲੈਣ।

Disclaimer

The views expressed in the articles published in the columns of Punjab Times are that of their writers, and it is not implied that Punjab Times endorses them.

Sameway Punjab Times does not necessarily endorses the claims made in the advertisements published in Punjab Times.

All disputes subject to Chicago jurisdiction.

ਡੇਢ ਸੌ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿਚ 'ਰੈੱਡ ਐਂਟਰੀ'

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿਚ 'ਰੈੱਡ ਐਂਟਰੀ' ਪਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਕੌਮੀ ਗਰੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਮਾਲਵਾ ਖਿੱਤੇ 'ਚ ਪਹਿਲੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਅਸਮਾਨੀ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਵਾਢੀ ਦਾ ਸੀਜ਼ਨ ਪੂਰਾ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਹੈ। ਕਣਕ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਿਸਾਨ ਖੇਤ ਵਿਹਲੇ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਹਲੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਿਗੂਣੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

ਗੌਰਵ ਯਾਦਵ ਦੀ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤੀ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਈ.ਪੀ.ਐਸ. ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੀ.ਕੇ. ਭਾਵਤਾ ਨੇ ਗੌਰਵ ਯਾਦਵ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਬੈਂਚ ਅੱਗੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਭਾਵਤਾ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅੱਗੇ 30 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਸੂਚੀਬੱਧ ਹੋਈ ਹੈ। ਭਾਵਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ 1987 ਬੈਂਚ ਦਾ ਆਈ.ਪੀ.ਐਸ. ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ। ਉਸ ਕੋਲ 35 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਾ ਸੇਵਾ ਰਿਕਾਰਡ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਹੁਦੇ ਦਾ ਚਾਰਜ ਛੱਡਣ ਲਈ ਦਬਾਅ ਪਾਇਆ ਸੀ।

ਕੈਨੇਡਾ ਤੇ ਖਾੜੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜਾਅਲੀ ਵੀਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਤਿੰਨ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਦਿੱਲੀ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਾਈਮ ਬ੍ਰਾਂਚ ਨੇ ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਕੈਨੇਡਾ ਅਤੇ ਖਾੜੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵੀਜ਼ਾ ਦਿਵਾਉਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਨੌਗੀਆਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਇਕ ਗਰੋਹ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਤਰੁਣ ਕੁਮਾਰ (43), ਵਿਨਾਇਕ ਉਰਫ ਬਿੰਨੀ (29) ਅਤੇ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (25) ਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬ ਵਜੋਂ ਹੋਈ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ (ਅਪਰਾਧ) ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਯਾਦਵ ਨੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਸਥਿਤ 'ਬਿਰਲਾ ਜੀ' ਵਜੋਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਇਕ ਕੰਪਨੀ ਵੱਲੋਂ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਧੋਖਾਧੜੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਇਸ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਵੀਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰਦਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਅਲੀ ਵੀਜ਼ੇ ਦਿੱਤੇ। ਜਾਂਚ ਵਿਚ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਤਰੁਣ ਅਤੇ ਕਰਨ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸੈਕਟਰ-34-ਏ ਵਿਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਟੂ ਅਬਰੈੱਡ ਨਾਮੀ ਕੰਪਨੀ ਚਲਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਐਕਸ਼ਨ ਟੇਕਨ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਤੋਂ ਤੱਥ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ ਕਿ 29 ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਸਾੜਨ ਦੀਆਂ 6284 ਘਟਨਾਵਾਂ ਰਿਪੋਰਟ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਿਛਲੇ ਵਰ੍ਹੇ 30 ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ 13,873 ਘਟਨਾਵਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ ਸਨ। ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕਮੀ ਤਾਂ ਆਈ ਹੈ ਪਰ ਅਸਮਾਨੀ ਚੜ੍ਹੇ ਗੁਬਾਰ ਤੋਂ ਹਕੀਕਤ ਹੋਰ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ 151 ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿਚ ਰੈੱਡ ਐਂਟਰੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ 76 ਕੇਸ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ 67

ਕੇਸ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ 6 ਅਤੇ ਬਠਿੰਡਾ ਦੇ ਦੋ ਕੇਸ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਕ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਏਅਰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 39 ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰਨ ਤਾਰਨ, ਫ਼ਾਜ਼ਿਲਕਾ ਅਤੇ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਧਾਰਾ 188 ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 625 ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ 15.57 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਵਜੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਵਸੂਲਣੇ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਸਿਰਫ਼ 307 ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ 2.45 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਹੀ ਵਸੂਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਇਟਲੀ ਦੀ ਥਾਂ ਲਿਬੀਆ ਭੇਜੇ ਨੌਜਵਾਨ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਮੁੜੇ

ਜਲੰਧਰ: ਟਰੈਵਲ ਏਜੰਟ ਵੱਲੋਂ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਇਟਲੀ ਭੇਜਣ ਦੇ ਨਾਂ ਉਤੇ ਨੌਗੀ ਮਾਰਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਟਰੈਵਲ ਏਜੰਟ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਲੈ ਕੇ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਲਿਬੀਆ 'ਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਉੱਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤਕਰੀਬਨ 5 ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੱਕ ਬੰਧਕ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਲਿਬੀਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪੋਲੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਦੋ ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਰਹਿਣ ਮਗਰੋਂ 17 ਭਾਰਤੀ ਵਤਨ ਪਰਤੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘਰ ਵਾਪਸੀ 20 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਟਲੀ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਨੌਕਰੀ ਦਿਵਾਉਣ ਦਾ ਸਬਜ਼ਬਾਗ ਦਿਖਾ ਕੇ ਲਿਬੀਆ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਤਸੱਦਦ

ਢਾਹਿਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਤਣਾਅ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਪਿਆ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਕੁਰੂਕਸ਼ੇਤਰ ਦੇ ਟੇਵਾ ਦਾ ਰਾਹੁਲ ਸ਼ਰਮਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਲੁੱ ਕੰਢੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੱਡਬੀਤੀ ਸੁਣਾਈ ਹੈ। ਰਾਹੁਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇਥੇ ਹੋਮ ਗਾਰਡ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਟਲੀ ਵਿਚ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਅਮਰੀਕੀ ਡਾਲਰ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਨੌਕਰੀ ਦੇਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਅੱਠ ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਦੁਬਈ ਪੁੱਜਿਆ ਜਿੱਥੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੈਨਗਾਜ਼ੀ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਇਥੇ ਉਸ ਨਾਲ ਜਾਰਹੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਟਲੀ ਵਿਚ

ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਨਾਲ ਸਟੰਟ ਕਰਨ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਪਿੰਡ ਸਾਰਚੂਰ ਵਿਚ ਮੇਲੇ ਦੌਰਾਨ ਟਰੈਕਟਰ 'ਤੇ ਸਟੰਟ ਕਰਦਿਆਂ ਨੌਜਵਾਨ ਸੁਖਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਸੂਬੇ 'ਚ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਖੇਤੀ ਸੰਦਾਂ ਨਾਲ ਸਟੰਟ ਕਰਨ 'ਤੇ ਮੁਕੰਮਲ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਟਰੈਕਟਰ 'ਤੇ ਖਤਰਨਾਕ ਸਟੰਟ ਵਿਖਾਉਣ ਕਰਕੇ ਹਾਲ ਹੀ 'ਚ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਗੁਆ ਬੈਠੇ ਨੌਜਵਾਨ ਦੀ ਮੌਤ 'ਤੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੰਦਭਾਗੀ ਘਟਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਦਸੇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ 'ਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਖੇਤੀ ਸੰਦਾਂ ਨਾਲ ਸਟੰਟ ਕਰਨ 'ਤੇ ਮੁਕੰਮਲ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਟਰੈਕਟਰ ਨੂੰ 'ਖੇਤਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਟਰੈਕਟਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਕੇਂਦਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੇ 'ਆਪ' ਉਤੇ ਸ਼ਿਕੰਜਾ ਕੱਸਿਆ

(ਪਹਿਲੇ ਸਫੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)
ਭਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਤਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਬਨਵਾਰੀ ਲਾਲ ਪੁਰੋਹਿਤ ਨੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਲਾਉਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦੇ ਕੇ ਵੱਡਾ ਵਿਵਾਦ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀਆਂ 'ਵਧੀਕੀਆਂ' ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਪਹੁੰਚੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਰਾਜਪਾਲ ਕੋਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਅੱਧੀ ਦਰਜਨ ਦੇ ਕਰੀਬ ਬਿੱਲ ਪੈਡਿੰਗ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਵੱਲੋਂ ਤਿੰਨ ਮਨੀ ਬਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਦੇ ਹੋਏ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸੈਸ਼ਨ

ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹੀ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪੱਤੜਾ ਬਦਲ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਭੇਜ ਕੇ ਆਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਪੰਜ ਬਿੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਗਾਊਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਆਏ ਤਿੰਨ ਮਨੀ ਬਿੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹਨ ਅਤੇ ਆਉਂਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣਗੇ। ਉਹ ਹਰ ਬਿੱਲ ਬਾਰੇ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਾਉਣਗੇ। ਆਪ ਸਰਕਾਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਕੇਂਦਰ ਦੇ

ਕਹਿਣ ਉਤੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਾਜ਼ਾ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਵਧ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਤਰਜ਼ ਉਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਮੁਸੀਬਤ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਨੀਤੀ ਉਤੇ ਵੀ ਦਿੱਲੀ ਵਾਂਗ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਆਪ ਸਰਕਾਰ ਵਾਂਗ ਮਾਨ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਵੱਡੀ ਮੁਸੀਬਤ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਰੋਕਣ ਲਈ ਚੁੱਕੇ ਕਦਮਾਂ ਬਾਰੇ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ

ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ
ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਦਿੱਲੀ, ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਨੂੰ ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਲਈ ਚੁੱਕੇ ਕਦਮਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਜਸਟਿਸ ਐਸ.ਕੇ. ਕੋਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਲਫ਼ਨਾਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਬੈਂਚ ਵਿਚ ਜਸਟਿਸ ਸੁਧਾੰਸ਼ੂ ਧੂਲੀਆ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਪੀ.ਕੇ. ਮਿਸ਼ਰਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਸਾੜਨ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦਾ ਇਕ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਹੈ।

ਨੌਕਰੀ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨੌਗੀ ਮਾਰੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਭੱਜਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਜੁਵਾਰਾ ਦੇ ਮਾਫੀਆ ਕੋਲ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਰਾਹੁਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਕੱਪੜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਦਲੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨਹਾ ਕੇ ਦੇਖਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਉਥੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਇਕ ਲੜਕਾ ਏਕੇ 47 ਨਾਲ ਪਹਿਰੇਦਾਰੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਇਥੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਹੀ ਗੋਲੀਆਂ ਚੱਲਣ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸਨ।

ਰਾਹੁਲ ਦੇ ਨਾਲ ਜਲੰਧਰ ਦਾ ਅਨਮੋਲ ਸਿੰਘ ਵੀ ਵਤਨ ਪਰਤਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਟੇਵਾ ਦੇ ਏਜੰਟ ਮਦਨ ਲਾਲ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਦਿਵਾਉਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਹੁਣ ਮਦਨ ਲਾਲ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਅਨਮੋਲ ਦੀ ਭੈਣ ਰਮਨਦੀਪ ਵੀ ਟੇਵਾ ਵਿਚ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ ਨੇ ਵਾਲ ਕਟਵਾਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਲਾਂ ਤੋਂ ਘੜੀਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਤਸੱਦਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਫਾਲ ਪੈ ਗਏ ਹਨ। ਉਸ ਦਾ ਲਿਵਰ ਤੇ ਕਿਡਨੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਖਾਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਧਾਂ ਤੋਂ ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਂਗ ਬਰੈਡਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਖਾਣ ਲਈ ਸੁੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਾਡਲ ਦੀ ਨਿਲਾਮੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਭਖਿਆ (ਪਹਿਲੇ ਸਫੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਵਜੋਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਨਿਲਾਮੀ ਕਰਨ ਦੇ ਐਲਾਨ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪੁੱਜੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੈਂਬਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਮਨੀਸ਼ ਤਿਵਾੜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦਫਤਰ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਾਡਲ ਦੀ ਨਿਲਾਮੀ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਨਿੰਦਣਯੋਗ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹੈ। 'ਆਪ' ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਬੁੱਧ ਰਾਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦਫਤਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਲਾ ਸਕਦਾ ਤੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਆਸਬਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਨੂੰ ਨਿਲਾਮ ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਪੀ.ਐਮ.ਓ. ਨੂੰ ਤੁਰਤ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਤੋਂ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਮਾਡਲ ਨੂੰ ਨਿਲਾਮੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਾਡਲ ਨੂੰ ਵੇਚਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

(ਡਾ.) ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ
ਬਲਵਿੰਦਰ (ਨਿੱਕੀ) ਕੌਰ ਸੇਖੋਂ
ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ ਢਿੱਲੋਂ
ਡਾ. ਇਨਕਲਾਬੀ ਥਾਂਦੀ
ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ
ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ
ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ

ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ
ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ
ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ
ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ
ਡਾ. ਹਰਗੁਰਮੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ
ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ
ਜਗਦੀਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ

ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਘੁੰਨ
ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰਤ
ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ
ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ
ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ
ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ
ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਪਰਿੰਗਫੀਲਡ

ਗੁਰਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਜਸਕਰਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ
ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ (ਅਮਰ ਕਾਰਪੇਟ)
ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ
ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ
ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ
ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜੱਸੀ) ਗਿੱਲ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

17th Mahan Nagar Kirtan

On Sat. November 04th, 2023 at 11:30 am

Gurdwara Sant Sagar

242-25 Braddock Ave., Bellerose NY 11426. Ph. 718-343-1030

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਦੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ ਜੀ ।

17ਵਾਂ ਮਹਾਨ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ

ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜਾ 27 ਨਵੰਬਰ ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੰਤ ਸਾਗਰ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ 4 ਨਵੰਬਰ ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਨੂੰ ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਛਤਰ ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਪੰਜ ਨਗਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਵਿੱਚ 11:30 ਵਜੇ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਇਹ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਆਰੰਭ ਹੋ ਕੇ ਹਿੱਲ ਸਾਈਡ 263 ਸਟਰੀਟ ਤੋਂ ਲੰਘਦਾ ਹੋਇਆ 82 ਐਵੀਨਿਊ ਤੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੰਤ ਸਾਗਰ ਵਿਖੇ ਸ਼ਾਮ ਦੇ 3:30 ਵਜੇ ਸਮਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਦੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਸੁਸਾਇਟੀ ਥੈਲਰੋਜ਼ ਵੱਲੋਂ ਹੋਵੇਗੀ।

Saturday November 4, 2023, 17th Mahan Nagar Kirtan will start from GURDWARA SANT SAGAR, Bellerose, NY at 11:30am towards Hillside Ave., to 263rd street. Nagar Kirtan will move toward 82nd Ave. Which will take us back to GURDWARA SAHIB at 3:30pm.

ਨੋਟ : ਅਕਤੂਬਰ 30 ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜਾ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ 5:30 ਤੋਂ ਰਾਤ 10:30 ਵਜੇ ਤੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਏ ਜਾਣਗੇ ।

ਇਸ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਵਿੱਚ ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਾਗੀ ਜਥੇ ਅਤੇ ਢਾਡੀ ਜਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਢਾਡੀ ਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨਗੇ।

ਭਾਈ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਸਾਬਕਾ ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ)
 ਭਾਈ ਰਾਏ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ)
 ਭਾਈ ਸੁਖਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ)
 ਭਾਈ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ)
 ਭਾਈ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੱਲੁਡਵਾਲ,
 ਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ
 ਢਾਡੀ ਭਾਈ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਵਾਲੇ
 ਢਾਡੀ ਭਾਈ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਡਾਨਾ

Bhai Sajjan Singh Ji (Ex. Hazoori Ragi Darbar Sahib)
 Bhai Rai Singh Ji (Hazoori Ragi Darbar Sahib)
 Bhai Sukhjinder Singh Ji (Hazoori Ragi Darbar Sahib)
 Bhai Gurcharan Singh (Hazoori Ragi Darbar Sahib)
 Bhai Gurpreet Singh Ji Ballhadwal
 Bhai Amrik Singh Ji Gurdaspuri
 Dhadi Bhai Karnail Singh Ji Machiwade wale
 Dhadi Bhai Mohan Singh Ji Badana

ਗੁਰਪੁਰਬ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ 27 ਅਗਸਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਤ ਫੇਰੀਆਂ ਆਰੰਭ ਹਨ ਜੋ ਕਿ 26 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣਗੀਆਂ ।

ਗੱਤਕਾ ਟੀਮ
ਆਪਣੇ

ਜੋਹਰ ਦਿਖਾਏਗੀ

LIVE

ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਫੇਸਬੁਕ ਅਤੇ ਯੂਟਿਊਬ ਤੇ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ ।
 Watch live Nagar Kirtan on Facebook & YouTube

ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਇਸ ਉਲੀਕੇ ਗਏ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਕੇ ਸਫਲ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਧਨਵਾਦ ।

ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਭੈਣ, ਭਰਾ ਬੱਚੇ ਤੇ ਬੱਚੀਆਂ ਕੇਸਰੀ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਪੱਗਾਂ, ਦਸਤਾਰਾਂ ਤੇ ਦੁਪੱਟੇ ਸਜਾਕੇ ਆਓ ਜੀ ।

ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਅਟੁੱਟ ਵਰਤੇਗਾ ।

ਗੁਰੂ-ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਦਾਸ- ਭਾਈ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ
 ਸਾਬਕਾ ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
 ਮੁੱਖ ਸੰਚਾਲਕ - ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੰਤ ਸਾਗਰ, ਬੇਲਰੋਜ਼, ਨਿਊਯਾਰਕ
 Phone # 718.343.1030

YouTube
facebook

ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜੀਅਸ ਸੁਸਾਇਟੀ ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਵਿਖੇ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਅ ਰਹੇ ਭਾਈ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜਥੇ ਨੂੰ ਸੰਗਤਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਲੋਂ ਨਿੱਘੀ ਵਿਦਾਇਗੀ

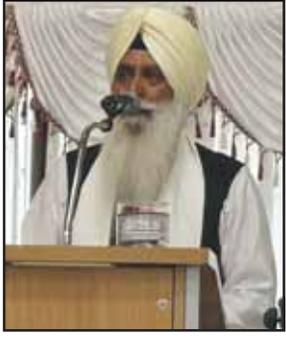
ਸ਼ਿਕਾਗੋ (ਬਿਊਰੋ): ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪਿਛਲੇ 16 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਭਾਈ

ਕਾਰਡ ਵੀ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵੀ ਇੱਥੇ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵੀ

ਸਾਜਾਂ ਨਾਲ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਸ. ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੇ ਵੀ ਜਲੰਧਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਜਥੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ

ਰਹੇ ਸਨ। ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਬਹੁਤ ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ ਸ. ਜੈਰਾਮ ਸਿੰਘ

ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲੋੜ ਰਹੇਗੀ। ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਲੋਂ ਜਲੰਧਰ ਵਾਲੇ ਜਥੇ ਨੂੰ ਸਿਰਪਾਓਂ ਦੇ ਕੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਜੈਕਾਰਿਆਂ

ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਜਲੰਧਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਜਥੇ ਨੂੰ ਲੰਘੇ ਐਤਵਾਰ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਲੋਂ ਨਿੱਘੀ ਵਿਦਾਇਗੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਟੇਜ ਸਕੱਤਰ ਸ. ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ ਨੇ ਜਲੰਧਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਜਥੇ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਨਿਭਾਈਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਰੀਨ

ਲੈ ਲਏ ਹਨ। ਪਰਿਵਾਰ ਕੰਮਾਂ 'ਤੇ ਲੱਗ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਤੇ ਜਥੇ ਵਲੋਂ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਆਮ ਸਹਿਮਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ ਭਾਈ ਅਨਮੋਲ ਸਿੰਘ ਰਤਨ ਦਾ ਜਥਾ ਸੌਂਦਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਤਾਂਤੀ ਸਾਜਾਂ ਨਾਲ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਥਾ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਵੀ ਤਾਂਤੀ

ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੰਥਕ ਸਲੇਟ ਦੇ ਕਾਰਜ ਸਮੇਂ ਹੀ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਆਏ ਸਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਰੀਨਕਾਰਡ ਵੀ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਕਾਰਜ ਸਮੇਂ ਹੋਏ ਸਨ। ਹੁਣ ਵਿਦਾਇਗੀ ਵੀ ਪੰਥਕ ਸਲੇਟ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਨਿਭਾਈਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਲਾਘਾਯੋਗ ਹਨ। ਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੈਂਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੀ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਆ

ਕਾਹਲੋਂ ਨੇ ਵੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ। ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਲੰਧਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਜਥੇ ਵਲੋਂ ਨਿਭਾਈਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਸਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਡਾ ਪਰਿਵਾਰ ਹੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਜਦ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਵੇਗੀ ਇਹ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ

ਦੀ ਗੂੰਜ ਵਿਚ ਜਥੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਸਾਂਝ ਪਾਈ। ਇਸਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਹਾਤਾ ਵੀ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਪਾਏ ਗਏ। ਉਪਰੰਤ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥਿਆਂ ਭਾਈ ਅਨਮੋਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਕਥਾਵਾਚਕ ਭਾਈ ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਗਵਾਈ। ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾਈ।

ਇੰਡੋ ਯੂ.ਐਸ. ਹੈਰੀਟੇਜ ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਇਆ ਗ਼ਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦਾ ਮੇਲਾ ਯਾਦਗਾਰੀ ਹੋ ਨਿੱਬੜਿਆ

ਫਰਿਜ਼ਨੋ: ਪੰਜਾਬੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਹੋਣ, ਉਹ ਹਰ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲੜੀ ਅਤੇ ਸਮਰਪਣ ਤਹਿਤ ਗ਼ਦਰ ਲਹਿਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 1913 ਵਿਚ

ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਡਾ. ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਸਮੂਹ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਨਮਨ

ਸੰਘਾ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਟ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਆਏ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ। ਸੈਕਟਰੀ ਹੈਰੀ ਮਾਨ ਨੇ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰੀਨ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਗ਼ਦਰ

ਨਾਲ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਉੱਘੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਗੁਲਿੰਦਰ ਗਿੱਲ ਨੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੈਕਰਮੈਂਟੋ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਸੈਂਟਰਲਵੈਲੀ ਭੰਗਤਾ ਕਲੱਬ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ

ਇਸ ਮੌਕੇ ਇੰਡੋ ਅਮੈਰੀਕਨ ਹੈਰੀਟੇਜ, ਵਿਰਸਾ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ, ਪੀਸੀਏ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਭਰਾਤਰੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਮੌਜੂਦ ਰਹੀਆਂ। ਚਾਹ ਪਕੌੜਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਰਿੰਦਰ

ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਤਕਰੀਬਨ 8000 ਦੇ ਕਰੀਬ ਗ਼ਦਰੀ ਬਾਬੇ ਭਾਰਤ ਪਰਤੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤਾਤ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਸੀ। 'ਗ਼ਦਰ ਦੀ ਗੂੰਜ' ਅਖ਼ਬਾਰ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦੀ ਧਰਤੀ ਸਾਨਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਰਿਹਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਗੂੰਜ ਨੇ ਗੋਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀ

ਸੀ। ਇਸੇ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਭਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਛੇ ਹੋਰ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਥਾਨਕ 'ਇੰਡੋ ਯੂ.ਐਸ. ਹੈਰੀਟੇਜ ਫਰਿਜ਼ਨੋ', ਦੇ ਸਮੂਹ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤੋੜ ਯਤਨਾਂ ਸਦਕੇ ਲੰਘੇ ਐਤਵਾਰ ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੈਂਟਰ ਵਿਚ ਗ਼ਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦਾ ਮੇਲਾ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਾਰ ਇਸ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ

ਕਰਦਿਆਂ ਸਮਾਂ ਰੌਸ਼ਨ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਭਾ ਅਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ 'ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੜੇ ਤਫ਼ਸੀਲ ਨਾਲ ਗ਼ਦਰ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ। ਉਪਰੰਤ ਡਾ. ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਸੇਵੀਨੀਅਰ ਰਿਲੀਜ਼ ਕੀਤਾ। ਕਿਰਸਾਨ ਲੀਡਰ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜੇਵਾਲ ਨੇ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ, ਅਤੇ ਕਿਸਾਨੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮੌਜੂਦਾ ਮੰਗਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਸ. ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ

ਲਹਿਰ ਬਾਰੇ ਬੇਸ਼ਕੀਮਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ। ਸ਼ਾਇਰ ਰਣਜੀਤ ਗਿੱਲ (ਜੱਗਾ ਸਧਾਰ) ਅਤੇ ਗਾਇਕ ਕਮਲਜੀਤ ਬੈਨੀਪਾਲ ਨੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕਵੀਸ਼ਰੀ ਗਾ ਕੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਵਾਹ ਵਾਹ ਖੱਟੀ। ਗਾਇਕ ਪੰਪੀ ਭਦੌੜ, ਰਾਜ ਬਰਾੜ, ਗੁਰਦੀਪ ਕੁੱਸਾ, ਗੋਗੀ ਸੰਧੂ ਨੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਗੀਤਾਂ ਨਾਲ ਬਹਿਜਾ-ਬਹਿਜਾ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਨੇ ਵੀ ਜੋਸ਼ੀਲੇ ਭਾਸ਼ਣ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਕੀਲਿਆ। ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਨੇ ਇਕ ਕਵਿਤਾ

ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਭੰਗਤਾ ਪਾ ਕੇ ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਚਰਮ ਸੀਮਾ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਇਆ। 4.0 ਗ੍ਰੇਡ ਪੁਆਇੰਟ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਨਕਦ ਇਨਾਮ ਦੇ ਕੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਐਥਲੀਟ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਸੁਖਨੈਣ ਸਿੰਘ, ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੰਘੋਤਾ ਅਤੇ ਕਮਲਜੀਤ ਬੈਨੀਪਾਲ ਨੂੰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਪਾਏ ਯੋਗਦਾਨ ਬਦਲੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਗ਼ਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦੀ ਫੋਟੋ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਨੇ ਵੀ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ।

ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਸਿਰਕੱਢ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹੀਆਂ। ਸਟੇਜ ਸੰਚਾਲਨ ਨੀਟਾ ਮਾਛੀਕੇ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਸਮੂਹ ਮੀਡੀਆ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਅਖੀਰ ਅਮਿੱਟ ਪੈਤਾਂ ਛੱਡਦਾ ਇਹ ਮੇਲਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਦਾਨੀ ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਯਾਦਗਾਰੀ ਹੋ ਨਿੱਬੜਿਆ।
-ਗੁਰਿੰਦਰਜੀਤ ਨੀਟਾ ਮਾਛੀਕੇ/ ਕੁਲਵੰਤ ਧਾਲੀਆਂ

ਸਿਆਟਲ ਵਿਚ ਲੱਗਿਆ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦਾ ਮੇਲਾ

ਸਿਆਟਲ: ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਲੋਂ ਕੈਂਟ ਦੀ ਗੋਲਡਨ ਇੰਡੀਆ ਕਰੀ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦਾ ਮੇਲਾ (55 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ) ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਕਰਵਾਏ ਰੰਗਾਰੰਗ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਖੂਬ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ। ਇਸ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਦਾਨੀਆਂ,

ਵਾਲੰਟੀਅਰਾਂ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਸਿੱਖਸ ਆਫ਼ ਸਿਆਟਲ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਵੱਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਕੈਨੇਡਾ ਪਹੁੰਚੇ ਡਾ. ਕਾਲਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ, ਡਿਪਰੈਸ਼ਨ ਸਬੰਧੀ ਜਾਗਰੂਕ ਕੀਤਾ, ਮਗਰੋਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਟੇਜ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਅਤੇ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਲੇਵਾਲ ਨੇ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ। ਪਵਨਦੀਪ ਕੌਰ, ਜਗਰਾਜ ਸਿੰਘ, ਸਿਮਰਨ ਸਾਡਾ ਟੀ ਵੀ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਝੰਜੂ, ਸ਼ੀਤਲ ਵੀਡੀਓ, ਡਰੀਮ ਪੁੰਡਕਸ਼ਨ ਦੇ ਜਗਦੇਵ, ਅਮਰਬੀਰ ਆਦਿ ਨੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਮੇਲੇ ਦੌਰਾਨ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਲੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ

ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੌਰਾਨ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਵਾਈਟ ਹਾਊਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਅਰਜ਼ੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਗੇੜ ਵਿਚ ਹੀ ਇਕ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਅਧਿਕਾਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਰੂਰੀ ਯਾਤਰਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ

ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਭਾਰਤੀਆਂ ਸਣੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਾਮਿਆਂ ਲਈ ਵੱਡੀ ਰਾਹਤ ਹੋਵੇਗੀ।

ਵਾਈਟ ਹਾਊਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਫਾਰ ਏਸ਼ੀਅਨ ਅਮੈਰੀਕਨ, ਨੈਟਿਵ ਹਵਾਈਅਨ ਅਤੇ ਪੈਸੀਫਿਕ ਆਇਲੈਂਡਰ (ਏ.ਏ.ਐਨ. ਐਚ.ਪੀ.ਆਈ.) ਨੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਗਰੀਨ

ਕਾਰਡ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਈ ਵਾਸੀ ਕਾਰਡ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਇਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਡ ਧਾਰਕ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪੱਗ ਦਾ ਮਤਲਬ ਅਤਿਵਾਦ ਨਹੀਂ: ਨਿਊਯਾਰਕ ਮੇਅਰ

ਨਿਊ ਯਾਰਕ: ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਸਿਟੀ ਦੇ ਮੇਅਰ ਐਰਿਕ ਐਡਮਸ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ 'ਤੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਹੋਏ ਹਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਨਫਰਤੀ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਧੱਬਾ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪੱਗ ਦਾ ਮਤਲਬ ਅਤਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਆਸਥਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨ

ਦਾ ਵੀ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ। ਐਡਮਸ ਨੇ ਸਾਊਥ ਰਿਚਮੰਡ ਹਿੱਲ ਦੇ ਕੁਈਨਜ਼ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਲੁਬਾਣਾ ਸਿੱਖ ਸੈਂਟਰ ਵਿਖੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, 'ਤੁਸੀਂ ਅਤਿਵਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋ, ਪਰ ਰਖਵਾਲੇ ਹੋ। ਪੂਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ, ਸਾਡੇ ਬਾਲਗਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।'

ਡੇਂਗੂ ਕਾਰਨ ਪੁਲਿਸ 'ਕੈਟ' ਗੁਰਮੀਤ ਪਿੰਕੀ ਦੀ ਮੌਤ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੇ 'ਕੈਟ' ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪਿੰਕੀ ਦੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਪਿੰਕੀ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਹਫਤੇ ਡੇਂਗੂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਲੇਟਲੈਟਸ ਘਟਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸੈਕਟਰ-34 ਸਥਿਤ ਨਿੱਜੀ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਪਿੰਕੀ 'ਕੈਟ' ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪਿੰਕੀ ਨੇ ਸਾਲ 2001 ਵਿਚ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਗੋਲਾ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪਿੰਕੀ ਨੂੰ ਕਤਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ

ਵਿਚ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੋਈ ਸੀ। ਪਿੰਕੀ ਨੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬੇਅਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਤਲ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਫੜਨ 'ਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਸੀ। ਉਹ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਹਵਾਰਾ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਬਹਾਦਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਵੀ ਜਿੱਤਿਆ ਸੀ ਪਰ ਸਾਲ 2001 'ਚ ਗੋਲਾ ਦੇ ਕਤਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਵਿਵਾਦਾਂ 'ਚ ਘਿਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿੰਕੀ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਅਤਿਵਾਦ ਦੌਰਾਨ 52 ਝੂਠੇ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਹਨ।

GoldenKey LENDING

Grow your business with our Strategic **COMERCIAL LOAN SOLUTIONS**

Partner with us for expert guidance and support

Contact Us at **317-620-4100**
www.goldenkeylending.com

We speak your Language
English • ਪੰਜਾਬੀ • ਹਿੰਦੀ • اردو

325 S. College Avenue, Indianapolis, Indiana 46202

NMLS 147421

Sistar Mortgage
A Nationwide Lender

Over 2 Decades of experience providing high level servicing for new and experienced borrowers!

Residential and Commercial Loans Available In Most States!

Special loan programs for:

- Jumbo Loans
- Self Employed and with a work permit
- Business loans with or without property

(734) 330-8859
balbir.grewal@sistarmortgage.com
balbirgrewal.sistarmortgage.com
https://www.nmlsconsumeraccess.org

Corporate NMLS# 68434
AZ License# BK-0945946

AVEER TRAVEL SOLUTIONS LLC

ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ:

- US Passport Services
- Indian Passport Renewal
- US Citizenship Application
- Green Card Renewal
- OCI & Renunciation
- Airport Pick-up & Drop-Off Services
- EAD Renewal
- Flight Tickets
- Visa Services
- Notary Services
- Power of Attorney

Contact: Aman Kaur Ph: 847-338-2141
(Consular Expert with more than 10 years of experience)

E-mail: Aveertravel@gmail.com
ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

For Airport Drop-Off and Pickup Indy to Chicago Please Contact AVI at:
847-226-2323

Located in INDIANAPOLIS (IN)

Davenport Family Funeral Homes and Crematory

Lake Zurich (847) 550-4221
Crystal Lake (815) 459-3411

SERVICES

- On Site Crematory
- viewing Room Available
- Large, Beautiful Chapels
- Competitive Prices

Serving the Sikh Community with Dignity and Care

Please call or visit our website at www.davenportfamily.com

Davenport
FAMILY FUNERAL HOMES And Crematory
Serving Families As We Would Want Ours Served
Barrington/Crystal Lake/Lake Zurich

ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ

ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ: ਇੱਥੇ 21ਵਾਂ ਸਾਲਾਨਾ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਕੀਰਤਨ ਸਮਾਗਮ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੋਸਾਇਟੀ ਆਫ ਗ੍ਰੇਟਰ ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਹਰ ਸਾਲ ਵਾਂਗ, ਇਸ ਵਾਰ ਵੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੂਬਿਆਂ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਗੁਰਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਅਨੰਦਮਈ ਕੀਰਤਨ ਲਈ ਕਈ ਘੰਟਿਆਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰ ਕੇ ਪਹੁੰਚੇ।

ਹਰ ਸਾਲ ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ ਅਤੇ ਲਾਗਲੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਡੇਅਟਨ ਆਦਿ ਦੀ ਸੰਗਤ ਇਸ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਬੇਸਬਰੀ ਨਾਲ ਉਡੀਕ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਬਿਤਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਮਾਗਮ

ਸਾਰੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਾਰੀ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਕੀਰਤਨ ਦੌਰਾਨ ਨਾਮ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਕਈ

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਘਰ ਜਾਣ ਜਾਂ ਸੌਣ ਦੀ ਕੋਈ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਨਿਰੰਤਰ ਚੱਲਦੀ

ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ ਵਿਖੇ ਸਾਲ 2003 ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਇਸ ਸਾਲਾਨਾ ਕੀਰਤਨ ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੌਜਵਾਨ ਭਾਈ ਜੈਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਬੀਤੇ ਸਾਲ ਮਈ ਮਹੀਨੇ 41 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਕੈਂਸਰ ਕਾਰਨ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਗਏ ਸਨ। ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਇਸ ਸਾਲਾਨਾ ਕੀਰਤਨ ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦਿਆਂ ਇਸ ਕੀਰਤਨ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਵੀ ਵਰਣਨਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਉਧਮ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਬੂਟਾ ਜੈਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੀਜਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ 6-7 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ

ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਲਈ ਟੋਰਾਂਟੋ, ਬਰੈਂਪਟਨ, ਸਾਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਤੋਂ ਸੰਗਤ ਪੁੱਜੀ ਅਤੇ ਰਸਭਿੰਨ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਿਆ।

ਤਿੰਨ ਦਿਨ (18 ਘੰਟੇ) ਕੀਰਤਨੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਮਨੋਹਰ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ। ਸਵੇਰੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਨਿਤਨੇਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਕੀਰਤਨ ਦੌਰਾਨ ਕੋਈ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ

ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਰੀ ਮੰਗਣ ਘੰਟੇ ਬੀਤ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਰਹੀ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਗੂੰਜ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ।

ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹਾਲੇ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ।

ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਸਤੰਬਰ ਜਾਂ ਅਕਤੂਬਰ ਮਹੀਨੇ ਚੌਥੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਸਾਲ ਦੂਰ ਦੁਰਾਡੇ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਸੰਗਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਣ ਲਈ ਜੁੜਦੀ ਰਹੇ।

-**ਰਿਪੋਰਟ: ਸਮੀਪ ਸਿੰਘ ਗੁਮਟਾਲਾ**

ਭਾਰਤੀ ਹਾਕੀ ਟੀਮ ਦੇ ਕਪਤਾਨ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਗਾਖਲ ਗਰੁੱਪ ਕਰੇਗਾ ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨ

ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਰ ਖਿਡਾਰੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਫਰਜ਼: ਗਾਖਲ

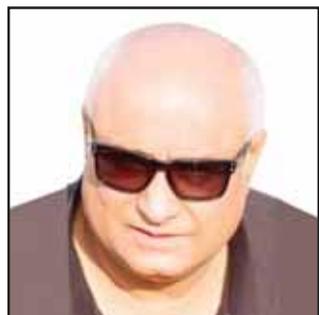
ਸਾਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ: ਸੁਰਜੀਤ ਹਾਕੀ ਸੁਸਾਇਟੀ ਜਲੰਧਰ ਵਲੋਂ ਸੀ.ਈ.ਓ. ਸ. ਇਕਬਾਲ

ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ 5 ਲੱਖ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਗਾਖਲ ਗਰੁੱਪ ਅਤੇ

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਗਾਖਲ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸ. ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ ਨੇ

ਮੈਡਲ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ

ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਆ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਰਾਲੇ

ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ

ਪਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ

ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ

ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭਾਘਾ

ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ

ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਤੇ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭਾਘਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ 40ਵਾਂ ਸੁਰਜੀਤ ਹਾਕੀ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ 25 ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ 3 ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ

ਗਾਖਲ ਪਰਿਵਾਰ (ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ, ਪਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ ਅਤੇ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ) ਵਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ

ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਦੇ ਫਾਈਨਲ 'ਤੇ ਗਾਖਲ ਗਰੁੱਪ ਅਤੇ ਗਾਖਲ ਪਰਿਵਾਰ ਵਲੋਂ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕੀ ਟੀਮ ਦੇ ਕਪਤਾਨ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਗੋਲਡ

'ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰ ਖਿਡਾਰੀ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਨਾ ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ

ਕਰਨ ਤਾਂ ਜੋ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਇਕ ਨਰੋਆ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜ ਸਕਣ।

-**ਐੱਸ.ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ**

ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਗਰੁੱਪ ਆਫ ਇੰਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨਜ਼ ਢੱਡੇ ਵਿਖੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਸੈਮੀਨਾਰ

ਬਠਿੰਡਾ: ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਗਰੁੱਪ ਆਫ ਇੰਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨਜ਼ ਢੱਡੇ ਦੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਗਰਲਜ਼ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਸਥਾਪਨਾ ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ 'ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਅਧੀਨ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ' ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੈਮੀਨਾਰ ਕਰਵਾਇਆ। ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਗੁਰਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸਿਬਲਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿੰਧੂ ਨੇ ਆਏ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਵਜੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਐਫ ਐਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕਿੰਗਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ

ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਆਪੀ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਾਚਦਿਆਂ ਆਪਣੀ

ਸਿੰਘ ਸੇਠੀ ਸਾਬਕਾ ਮੁਖੀ ਪੱਤਰ ਵਿਹਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ

ਸੋਚ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਆਪੀ ਬਣਾਉਣ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿਚ ਡਾ. ਇੰਦਰਜੀਤ

ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਲੋੜ, ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਕਮੀਆਂ 'ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਗੈਸਟ ਆਫ ਆਨਰ ਵਜੋਂ ਪਰਸਨ ਸਿੰਘ ਮਾਨ (ਸ਼ਿਕਾਗੋ) ਪਹੁੰਚੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਮਰੀਕੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਖੋਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਖੋਜ ਲਈ ਮਿਲਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ। ਮਾਨ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ ਮਾਨ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਖੇਡਾਂ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਗਠਨ ਚਲਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਸੰਸਥਾ 'ਸਵੇਰਾ' ਹੈ, ਜੋ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸ. ਮਾਨ ਨੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਕਾਲਜ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ 'ਤੇ ਤਸੱਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਇਸ ਕਾਲਜ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਵਫ਼ਦ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ

ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾ ਸਕਣ। ਦੂਜੇ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਾਲਜ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸਿੰਧੂ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਵਜੋਂ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ ਐਮ.ਡੀ. ਆਦਰਸ਼ ਸਕੂਲ ਚਾਉਕੇ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਆਦਰਸ਼ ਸਕੂਲ ਚਾਉਕੇ ਤੇ ਹਰਵੁਲ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਮੰਡੀ ਕਲਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ ਅਤੇ ਰਿਸੋਰਸ ਪਰਸਨ ਵਜੋਂ ਡਾ. ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਕਿੰਗਰਾ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਾਲਜ, ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਪ੍ਰੋ. ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਅਤੇ ਡਾ. ਚੀਮਾ ਨੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ। ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਕਾਲਜ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾ. ਰਾਜ ਸਿੰਘ ਬਘਾ ਨੇ ਆਏ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।

ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਮਸਲੇ: ਮਾਨ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਲਾਰਿਆਂ ਦੇ ਰਾਹ ਪਈ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਕੱਚੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਅਤੇ ਪੈਨਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਡੰਗ ਟਪਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਅਤੇ ਪੈਨਸ਼ਨਰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮੰਗਾਂ ਲਈ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਤਾਏ ਹੋਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਤੇ ਪੈਨਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਉੱਤੇ ਟੇਕ ਲਾਈ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਦੀਵਾਲੀ ਵੇਲੇ ਕੁਝ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਦੂਜੀ ਦੀਵਾਲੀ ਵੀ ਨੇੜੇ ਆ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਮਸਲੇ ਜਿਉਂ ਦੇ ਤਿਉਂ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਅਤੇ ਪੈਨਸ਼ਨਰਜ਼ ਸਾਂਝਾ ਫਰੰਟ ਨਾਲ ਵੀ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਪਹਿਲਾਂ 14 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਸੈਕਟਰ-39 ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰੋਸ ਰੈਲੀ ਦੌਰਾਨ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਫਰੰਟ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ 'ਚ 18 ਅਕਤੂਬਰ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਫਰੰਟ ਦਾ ਵਫ਼ਦ 18 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਕੋਠੀ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਓ.ਐਸ.ਡੀ. ਨਵਰਾਜ ਸਿੰਘ ਬਰਤ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗਿਉਂ ਫਿਰ ਮੀਟਿੰਗ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

ਇਧਰ, ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਤੋਂ ਪੁੱਜੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਕੱਚੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ, ਦਫ਼ਤਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਰੈਗੂਲਰ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਸੰਗਰੂਰ ਕੋਠੀ ਅੱਗੇ ਰੋਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੋਠੀ ਵੱਲ ਵਧਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ ਜਿਸ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਵਾਜ਼ਾਈ ਨੱਪ ਕਰਕੇ ਰੋਸ ਧਰਨਾ ਦਿੱਤਾ।

ਅਧਿਆਪਕ ਕੌਮੀ ਹਾਈਵੇਅ ਦੇ ਸੰਗਰੂਰ-ਪਟਿਆਲਾ ਬਾਈਪਾਸ ਦੇ ਪੁਲ ਹੇਠਾਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਜਿਥੋਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਕੋਠੀ ਤੱਕ ਰੋਸ ਮਾਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਕਲੋਨੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਗੇਟ ਅੱਗੇ ਹੀ ਰੋਕ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਯੂਨੀਅਨ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਕੱਚੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ 17 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਅਮਲੀਜਾਮ ਨਹੀਂ ਪਹਿਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨਾਲ ਕਈ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਪਰ ਸਿਰਫ਼ ਭਰੋਸੇ ਅਤੇ ਲਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਕੁੱਝ ਪੱਲੇ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ। ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਅਲਟੀਮੇਟਮ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਦੀਵਾਲੀ ਤੱਕ ਕੱਚੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਨਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਪੱਕਾ ਧਰਨਾ ਲਗਾ ਕੇ

ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਕੰਮ ਨੱਪ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਭਰਤੀ-2016 ਅਤੇ ਭਰਤੀ-2021 ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਕੋਠੀ ਅੱਗੇ ਆਵਾਜ਼ਾਈ ਨੱਪ ਕਰਕੇ ਰੋਸ ਧਰਨਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਭਰਤੀ-2016 ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵੇਟਿੰਗ ਸੂਚੀ ਕਲੀਅਰ ਕਰ ਕੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ 'ਤੇ ਜੁਆਇਨ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਜਦਕਿ ਭਰਤੀ-2021 ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੂਜੀ ਸੂਚੀ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਵੇਂ ਪੁਲਿਸ ਭਰਤੀਆਂ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਪਟਿਆਲਾ ਰੋਡ ਸਥਿਤ ਵੇਰਕਾ ਮਿਲਕ ਪਲਾਂਟ ਨੇੜੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਜਿਥੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਕੋਠੀ ਵੱਲ ਰੋਸ ਮਾਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਕਲੋਨੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਗੇਟ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਸਖਤ ਨਾਕਾਬੰਦੀ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਨੌਕਰੀਆਂ ਗੈਰ-ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ: ਸੁਖਬੀਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਵੱਲੋਂ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਡੇਢ ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋਣ 'ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅਖੌਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੱਸਣ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ 25 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚੇ ਗਏ ਹਨ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਗੈਰ-ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੀ.ਐਸ.ਪੀ.ਸੀ.ਐਲ. ਦੀਆਂ 1370 ਵਿਚੋਂ 534 ਉਮੀਦਵਾਰ ਹਰਿਆਣਾ ਤੇ 94 ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ 7 ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਛੇ ਹਰਿਆਣਾ ਤੋਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਹੈਲਥ ਸਿਸਟਮ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਹੋਈ ਭਰਤੀ ਵਿਚ 300 ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੇ ਹਨ ਜਦਕਿ ਪਸੂ ਪਾਲਣ ਵਿਭਾਗ ਨੇ 134 ਬਾਹਰਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੇ ਸੜਕ ਉੱਪਰ ਹੀ ਧਰਨਾ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਭਰਤੀ-2016 ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਆਗੂ ਜਗਸੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਰਿਟ ਲਿਸਟ ਵਿਚ ਨਾਂ ਆਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਟਿੰਗ ਲਿਸਟ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਭਰਤੀ ਸਬੰਧੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪਤਤਾਲ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਤਕਰੀਬਨ 300 ਉਮੀਦਵਾਰ ਤਾਂ ਦਸੰਬਰ-2022 ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਕਰ ਲਏ ਸਨ ਜਦਕਿ ਬਾਕੀ ਜੁਆਇਨ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਖੁਆਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੁਲਿਸ ਭਰਤੀ-2021 ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਵੀਰਪਾਲ ਕੌਰ, ਜਗਦੀਸ਼ ਕੰਬੋਜ ਅਤੇ ਲਵਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 2021 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਸਾਮੀਆਂ ਅਧੀਨ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਪੁਲਿਸ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਦੀਆਂ 4358 ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿਚੋਂ 3270 ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਜੁਆਇਨਿੰਗ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ 1100

ਅਸਾਮੀਆਂ ਖਾਲੀ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 560 ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰਾਂ ਵਿਚੋਂ 60 ਅਸਾਮੀਆਂ, ਹੈੱਡ-ਕਾਂਸਟੇਬਲਾਂ ਦੀਆਂ 792 ਵਿਚੋਂ 200, ਟੀ.ਐਸ.ਐਸ. ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰਾਂ ਦੀਆਂ 267 ਵਿਚੋਂ 60 ਅਸਾਮੀਆਂ, ਟੀ.ਐਸ.ਐਸ. 2340 ਵਿਚੋਂ 1000 ਅਸਾਮੀਆਂ ਖਾਲੀ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ ਅਤੇ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਦੀਆਂ 1190 ਵਿਚੋਂ 900 ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਸਾਮੀਆਂ ਖਾਲੀ ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਆਪ' ਨੇ ਦੂਜੀ ਸੂਚੀ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਧਰਨੇ 'ਚ ਬੀ.ਕੇ.ਯੂ. ਏਕਾ ਉਗਰਾਹਾਂ ਦੇ ਬਲਾਕ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਵੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ।

'ਦਾਸਤਾਨ-ਏ-ਸਰਹੰਦ' ਵਿਵਾਦਾਂ ਵਿਚ ਘਿਰੀ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਫਿਲਮ ਦਾਸਤਾਨ-ਏ-ਸਰਹੰਦ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਵਾਰ ਮੁੜ ਵਿਵਾਦਾਂ ਵਿਚ ਘਿਰ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ 'ਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਰਾਹੀਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਫਿਲਮ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਣ ਸਬੰਧੀ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਬੋਰਡਾਂ ਬਾਰੇ ਫਿਲਮ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਹੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਿਲਮ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਹੀ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਇਕ ਮਤੇ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਿਲਮਾਂਕਣ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਈ ਹੋਈ ਹੈ।

ਫਰਜ਼ੀ ਮੁਕਾਬਲਾ: ਸੀ.ਆਈ.ਏ. ਦਾ ਤਤਕਾਲੀ ਇੰਚਾਰਜ ਦੋਸ਼ੀ ਕਰਾਰ

ਮੁਹਾਲੀ: ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਤਕਰੀਬਨ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕੇ ਪੁਰਾਣੇ ਫਰਜ਼ੀ ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਨਿਬੇੜਾ ਕਰਦਿਆਂ ਸੀ.ਆਈ.ਏ. ਸਟਾਫ ਮਜ਼ੀਨਾ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਇੰਚਾਰਜ ਤਰਸੇਮ ਲਾਲ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਸਣੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਬਾਣਾ ਲੋਪੌਕੇ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਐਸ.ਐਚ.ਓ. ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦਕਿ ਨਾਮਜ਼ਦ ਸਬ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਏ.ਐਸ.ਆਈ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੌਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਤਰਸੇਮ ਲਾਲ ਅਤੇ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਫਰਜ਼ੀ ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਚ

ਪਟਿਆਲਾ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਵਕੀਲ ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੇਰਕਾ, ਪੁਸ਼ਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੱਤ ਅਤੇ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 13 ਦਸੰਬਰ 1992 ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਐਸ.ਪੀ.ਓ. ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਬਹੁ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਣ ਉੱਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ 1994 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਬੁਹਾ ਖੜਕਾਇਆ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ

ਦੌਰਾਨ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੀ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਗਰੋਂ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦੇ ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਦਿਖਾਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਜਿਉਂਦਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਸਤੰਬਰ 2023 ਵਿਚ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਗਵਾਹ ਬਿਆਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁੱਕਰ ਗਏ ਅਤੇ ਲੋਪੌਕੇ ਬਾਣਾ ਦੇ ਐਸ.ਐਚ.ਓ. ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂਕਿ ਤਰਸੇਮ ਲਾਲ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ

ਨਿਆਇਕ ਜਾਂਚ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ। ਪਤਤਾਲ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਬੱਬਰ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਚਾਰ ਕਾਰਕੁਨ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ

ਮੁਹਾਲੀ: ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੀ.ਆਈ.ਏ. ਸਟਾਫ ਮੁਹਾਲੀ ਨੇ ਖਾੜਕੂ ਜਥੇਬੰਦੀ ਬੱਬਰ ਖਾਲਸਾ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਅਸਲੇ ਸਣੇ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਿੰਦਾ ਦੇ ਸਾਥੀ ਦੱਸੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਕ ਕਾਰਕੁਨ ਨੂੰ ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ ਤੋਂ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰੂਪਨਗਰ

ਰੋਜ ਦੇ ਆਈ.ਜੀ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸਕੀਲ ਅਹਿਮਦ ਉਰਫ਼ ਲਾਡੀ ਗੁੱਜਰ ਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਸੰਧਵਾਂ ਬਾਣਾ ਧਾਰੀਵਾਲ (ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ), ਲਵਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਉਰਫ਼ ਲੰਬੂ ਉਰਫ਼ ਸੰਧੂ ਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਦਾਦੂ ਜੋਧ (ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਚੂੜੀਆਂ), ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਉਰਫ਼ ਰੂਪ ਉਰਫ਼ ਘੁੱਲਾ ਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਕੋਠਾ, ਬਾਣਾ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ (ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ) ਵਜੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਬਲੌਂਗੀ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਕੇਸ ਦਰਜ

ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਤਲਾਸ਼ੀ ਦੌਰਾਨ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਕੋਲੋਂ 6 ਪਿਸਤੌਲ ਅਤੇ 275 ਕਾਰਤੂਸ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਦੋਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਾਥੀ ਨਿਰਵੈਰ ਸਿੰਘ ਉਰਫ਼ ਸਹਿਜਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਉਰਫ਼ ਸੰਨੀ ਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਕੋਠਾ, ਬਾਣਾ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ

(ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ) ਨੂੰ ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਐਨ.ਡੀ.ਪੀ.ਐਸ, ਅਸਲਾ ਐਕਟ ਅਤੇ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਸਬੰਧੀ ਝਗੜਿਆਂ ਦੇ ਕੇਸ ਦਰਜ ਹਨ। ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ

ਕੋਲੋਂ .9 ਐਮ.ਐਮ. ਦੇ ਤਿੰਨ ਪਿਸਤੌਲ, .30 ਬੋਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪਿਸਤੌਲ, .9 ਬੋਰ ਦੇ 30 ਕਾਰਤੂਸ, .30 ਬੋਰ ਦੇ 195 ਕਾਰਤੂਸ, .32 ਬੋਰ ਦੇ 50 ਕਾਰਤੂਸ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਗੌਰਵ ਯਾਦਵ ਨੇ ਐਕਸ 'ਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਮੁਹਾਲੀ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਟੀਮ ਨੇ ਬੱਬਰ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਚਾਰ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਅਸਲੇ ਸਣੇ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਚੋਰੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਨੌਜਵਾਨ ਦੀ ਕੁੱਟ-ਕੁੱਟ ਕੇ ਹੱਤਿਆ

ਮੋਗਾ: ਬਾਣਾ ਬਾਘਾਪੁਰਾਣਾ ਦੇ ਪਿੰਡ ਗੁਰੂ ਸਰ ਮਾਤੀ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਦੀ ਡਿੱਗਣ ਕਾਰਨ ਮੌਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਹਜ਼ੂਮ ਨੇ ਕੁੱਟ-ਕੁੱਟ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਸੀ.ਸੀ.ਟੀ.ਵੀ. ਕੈਮਰੇ ਵਿਚ ਕੈਦ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਹੁਣ ਵੀਡੀਓ ਵਾਇਰਲ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਯੂ-ਟਰਨ ਲੈਂਦਿਆਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਹੱਤਿਆ ਦਾ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਬਾਘਾਪੁਰਾਣਾ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੌਜਵਾਨ ਕਰਮ ਸਿੰਘ (37) ਦੀ ਮਾਂ ਸੀਤੋ ਕੌਰ (70) ਦੇ ਬਿਆਨ ਉੱਤੇ ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ, ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਸੀਰਾ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਧਰਮਪਾਲ, ਕਾਕੂ ਸਿੰਘ ਅਤੇ 14-15 ਅਣਪਛਾਤੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ

ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਪਿੰਡ ਗੁਰੂ ਸਰ ਮਾਤੀ ਵਿਚ 15

ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ 'ਚੋਂ ਚੋਰੀ ਦੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਬਾਂਹਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ ਦੀ ਤਾਬ ਨਾ ਝੱਲਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦਮ ਤੋੜ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਧਾਰਾ 174 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਤਹਿਤ ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਕੇ ਮਾਮਲਾ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਠੰਢੇ ਬਸਤੋਂ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਵੀਡੀਓ ਵਾਇਰਲ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖੀ ਜੇ. ਐਲਨਚੇਜ਼ੀਅਨ ਨੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਮੁਤਾਬਕ ਮ੍ਰਿਤਕ

ਨੌਜਵਾਨ ਮਾਂ ਸੀਤੋ ਕੌਰ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚ ਨਰਮਾ ਚੁਗਣ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਲੜਕਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਥੇ ਡਿੱਗ ਕੇ ਉਹ ਗੰਭੀਰ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਮੋਹਤਬਰਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਪੀੜਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੁਝ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਉੱਤੇ ਵੀਡੀਓ ਵਾਇਰਲ ਹੋਣ ਉੱਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਗੋਲਕ ਵਿਚੋਂ ਪੈਸੇ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ, 4 ਨਵੰਬਰ, 2023

ਫਲਸਤੀਨ 'ਤੇ ਮਾਰ ਅਤੇ ਭਾਰਤ

ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਮੰਚ ਤੋਂ ਇਜ਼ਰਾਈਲ-ਹਮਾਸ ਜੰਗ ਵਿਰੁੱਧ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੇਰ ਨਾਲ ਹੀ ਸਹੀ, ਇਹ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੰਚ ਤੋਂ ਜੰਗ ਖਿਲਾਫ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਜਨਰਲ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਮਤੇ ਵਿਚ ਤੁਰੰਤ ਜੰਗਬੰਦੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਤੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ 120 ਅਤੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਸਿਰਫ 14 ਵੋਟਾਂ ਪਈਆਂ। 45 ਦੇਸ਼ ਵੋਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰ ਰਹੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੋਈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਨੇ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਤੇ ਵਿਚ ਹਮਾਸ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਕਾਰਵਾਈ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ; ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼, ਨੇਪਾਲ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਮਤੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਵੋਟ ਪਾਈ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ, ਭਾਰਤ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਮਤੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਨਰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜੋ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ। ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਸਬੰਧਿਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਨਰਲ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮਤਿਆਂ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਹਾਂ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਮਤਿਆਂ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੁਰੱਖਿਆ ਕੌਂਸਲ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ, ਰੂਸ, ਚੀਨ, ਫਰਾਂਸ ਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਨੂੰ ਵੀਟੋ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਹਨ, ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੀ ਇਹ ਮੰਚ ਇਜ਼ਰਾਈਲ-ਹਮਾਸ ਜੰਗ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਉੱਝ, ਜਨਰਲ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮਤੇ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਮਤੇ ਦਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਹੈ। ਇਹ ਮਤਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਲਸਤੀਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਨੀਤੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ।

ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ਅਸਲ ਨੁਕਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਤਾ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵੱਲੋਂ ਫਲਸਤੀਨ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀ ਜੰਗ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਅਪੀਲ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਫਲਸਤੀਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਖਲੋਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ, ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਦੇਸ਼ ਫਲਸਤੀਨ ਵਿਰੁੱਧ ਭੁਗਤਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਮਤੇ ਜੋ ਫਲਸਤੀਨ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀ ਤਬਾਹੀ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਸੀ, ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਵੋਟ ਨਹੀਂ ਪਾਈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਫਲਸਤੀਨ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਮਾਸ ਦੁਆਰਾ 7 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਨਿੰਦਣਯੋਗ ਹੈ ਪਰ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਗਾਜ਼ਾ ਵਿਚ ਜੋ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਘਾਣ ਹੈ। ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਪਾਣੀ, ਭੋਜਨ, ਦਵਾਈਆਂ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਲਈ ਤੜਫ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਹਮਾਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ, ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਇਮਾਰਤਾਂ, ਸਕੂਲਾਂ, ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ, ਸੜਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਕੋਈ ਇੰਟਰਨੈਟ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਹੋ ਰਹੀ ਤਬਾਹੀ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਲਕੋਣ ਲਈ ਹਰ ਹੀਲਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਜਨਰਲ ਅੰਤੋਨੀਓ ਗੁਟੇਰੇਜ਼ ਨੇ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਲਈ ਤਿੱਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਸ 'ਤੇ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਨੇ ਖੂਬ ਗੁੱਸਾ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤਾ। ਅੰਤੋਨੀਓ ਗੁਟੇਰੇਜ਼ ਨੇ ਸਾਫ਼ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ 7 ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਹਮਲੇ ਖ਼ਲਾਅ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਲਸਤੀਨੀਆਂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਵੀ ਵਿਸਥਾਰ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਮਾਸ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੁਆਰਾ ਫਲਸਤੀਨੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰੋਕ-ਟੋਕ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖੀ ਸਹਾਇਤਾ ਭੇਜਣ ਅਤੇ ਗਾਜ਼ਾ ਪੱਟੀ ਵਿਚ ਫੌਰੀ ਜੰਗਬੰਦੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਸਬੰਧੀ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਅਣਸੁਣਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

1948 ਵਿਚ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਯਹੂਦੀਆਂ ਦੇ ਵਤਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਇਜ਼ਰਾਈਲ-ਫਲਸਤੀਨ ਟਕਰਾਅ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੇ ਗਠਨ ਨਾਲ 7.5 ਲੱਖ ਫਲਸਤੀਨੀਆਂ ਦਾ ਉਜਾੜਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉੱਜੜੇ ਫਲਸਤੀਨੀ ਆਪਣੇ ਵਤਨ ਨੂੰ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਟਕਰਾਅ ਦੀ ਉਲਝਣ ਭਰੀ ਗੁੱਬੀ ਦੇ ਇਖ਼ਲਾਕੀ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਭੂਗੋਲਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿਚ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਭੂਗੋਲਕ ਸਥਿਤੀ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਇਹ ਟਕਰਾਅ ਫੈਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਏਸ਼ੀਆ 'ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਦਾ ਤੇਲ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਤੇਲ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਏਸ਼ੀਆ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤੇਲ ਸਰੋਤ ਭਰਪੂਰ ਖਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤਰਲ ਸੋਨੇ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਪਦਾਰਥ ਆਧੁਨਿਕ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਅਰਥਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਊਰਜਾ ਦਾ ਸਰੋਤ ਬਣ ਗਏ, ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਅਮਰੀਕਾ, ਬਰਤਾਨੀਆ ਅਤੇ ਫਰਾਂਸ ਇਸ ਤਰਲ ਸੋਨੇ ਦੇ ਸਰੋਤ ਤੱਕ ਰਸਾਈ ਪਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਉੱਝ, ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹਿੱਤ ਪੱਛਮੀ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਟਕਰਾਵਾਂ ਕਰਕੇ ਤੇਲ ਕੀਮਤਾਂ, ਮਹਿੰਗਾਈ ਵਿਚ ਉਛਾਲ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਾਤ ਵਿਗੜਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੰਗਬੰਦੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮਸਲੇ ਦਾ ਸਥਾਈ ਹੱਲ ਕੱਢਣ ਲਈ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ।

ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ

ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਸਕੀਮ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਲਈ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਲਗਾਤਾਰ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਬਹਾਲੀ ਦੀ ਮੰਗ ਖਾਤਰ ਲੰਘੀ 2 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਰਾਮ ਲੀਲਾ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚੋਂ ਲੱਖਾਂ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦਾ ਪਹੁੰਚਣਾ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਕੇਂਦਰੀ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨਾਲ ਨਵੰਬਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਰਾਮ ਲੀਲਾ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਮੁੜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰੋਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਸਮੇਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਵੱਡੀ ਸਿਰਦਰਦੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੀ ਹੱਕੀ ਮੰਗ ਸੂਬਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਤਾਂ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਉੱਠ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਈ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਚਰਚਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ਾ ਵੀ ਬਣੀ ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਕੇਂਦਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਬਣ ਰਹੀ ਲਹਿਰ ਸ਼ੁੱਭ ਸੰਕੇਤ ਹੈ। ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਹੀ ਸਿੱਟਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਛੱਤਤੀ ਸਾਗਰ, ਝਾਰਖੰਡ, ਪੰਜਾਬ ਵਰਗੇ ਕਈ ਸੂਬੇ ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਸਕੀਮ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਜੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਟਾਲਾ

ਨਵਕਿਰਨ ਸਿੰਘ ਪੱਤੀ
ਈਮੇਲ: n4navkiran@gmail.com

ਵੱਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਸਕੀਮ ਲਈ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਉੱਠ ਰਹੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਲੰਘੇ ਅਪਰੈਲ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਤ ਸਕੱਤਰ ਟੀ.ਵੀ. ਸੋਮਨਾਥਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਵਿੱਤ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਤਰਕ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਮੇਟੀ ਪੈਨਸ਼ਨਰੀ ਲਾਭਾਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗੀ। ਮਤਲਬ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ-ਵਿਚਲੇ ਦਾ ਕੋਈ ਰਾਹ ਕੱਢਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਹੋਰ ਤਿੱਖਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੱਧ ਪਿਛਾਹ ਧੱਕ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਦੌਰਾਨ ਸਨਮਾਨਜਨਕ ਤਨਖਾਹ ਤੇ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤੀ ਉਪਰੰਤ ਸਨਮਾਨਜਨਕ ਪੈਨਸ਼ਨ ਲਾਭ ਮਿਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਾਡੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਕਰ ਕੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਹੱਕ ਥਾਲੀ ਵਿਚ ਪਰੋਸ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਬਲਕਿ ਲੋਕ ਲਹਿਰ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਢਾਂਚਾ, ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀਆਂ, ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਰੂਸੀ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਵਰਗੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੌਰ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਸਮੇਤ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਚੰਗਿਆਈ ਸੁਲਘ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨੇ ਮੌਕੇ ਦੀ ਨਜ਼ਾਕਤ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਵਰਗੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਲੇਕਿਨ 1970 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਨੇ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪਿਛਲਮੋੜਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਬਰਾਬਰ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ। 1990 ਵਿਆਂ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਨਿੱਜੀਕਰਨ, ਉਦਾਰੀਕਰਨ,

ਸੰਸਾਰੀਕਰਨ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੇ ਸਥਾਈ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਤੇ ਪੈਨਸ਼ਨ ਲਾਭਾਂ 'ਤੇ ਕੱਟ ਮਾਰਨ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਸੀ ਤੇ ਅਟਲ ਬਿਹਾਰੀ ਵਾਜਪਾਈ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕਰਦਿਆਂ 2004 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਸਕੀਮ ਦੇ ਘੇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਦ ਡਾਕਟਰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਯੂ.ਪੀ.ਏ.-2 ਸਰਕਾਰ ਬਣੀ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ 2013 ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜਾਮਾ ਪਹਿਨਾ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤੀ ਉਪਰੰਤ ਮਿਲਦੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਨਵੀਂ ਪੈਨਸ਼ਨ ਸਕੀਮ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਨਿਗੂਣੀ ਰਾਸ਼ੀ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਵਾਜਪਾਈ ਅਤੇ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਫੌਜ ਦੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਪੈਨਸ਼ਨ ਸਕੀਮ ਦੇ ਘੇਰੇ ਤੋਂ

ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਵੀ ਇੱਕ ਕਦਮ ਅੱਗੇ ਵੱਧਦਿਆਂ 'ਅਗਨੀਪਥ' ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਫੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਹੱਕ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਨਵੀਂ ਪੈਨਸ਼ਨ ਸਕੀਮ ਵਿਚ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਦਾ 10 ਫੀਸਦੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ 14 ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਪੈਨਸ਼ਨ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੂੰਜੀ ਨੂੰ ਮਿਊਚਲ ਫੰਡ, ਇਕੁਇਟੀਜ਼ ਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ੇਅਰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਦੇ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਇਸ ਜਮ੍ਹਾਂ ਪੂੰਜੀ ਦਾ 60 ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਨੂੰ ਨਕਦ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਾਕੀ 40 ਫੀਸਦ ਹਿੱਸਾ ਮੁੜ ਪੈਨਸ਼ਨ ਸਕੀਮਾਂ ਵਿਚ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੁੜ ਲਗਾਈ ਉਸ 40 ਫੀਸਦ ਪੂੰਜੀ ਦੇ ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਵਿਆਜ ਦੇਣ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ 'ਪੈਨਸ਼ਨ' ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਵੀਂ ਪੈਨਸ਼ਨ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨਿਗੂਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਨਵੀਂ ਪੈਨਸ਼ਨ ਸਕੀਮ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਬਲਕਿ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤਿੰਨ ਅਦਾਰੇ ਐਲ.ਆਈ.ਸੀ., ਐਸ.ਬੀ.ਆਈ. ਤੇ ਯੂ.ਟੀ.ਆਈ. ਪੈਨਸ਼ਨ ਫੰਡ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਇਸ ਪੂੰਜੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਸ਼ੇਅਰ ਮਾਰਟੀਟ ਵਿਚ ਲਾਉਣਗੇ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਦੇਸੀ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਲਈ ਰਾਹ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਨਵੀਂ ਪੈਨਸ਼ਨ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਲੱਖਾਂ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੀ ਸਲਤਨਤ ਸ਼ੇਅਰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਆਖਰੀ ਮੁੱਢਲੀ ਤਨਖਾਹ ਦਾ 50 ਫੀਸਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਿਣ ਕੇ ਉਸ ਉਪਰ ਮਹਿੰਗਾਈ ਭੱਤੇ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਭ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਮੰਨ ਲਓ, ਸੇਵਾ ਮੁਕਤੀ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਦੀ ਭੱਤਿਆਂ ਸਮੇਤ ਤਨਖਾਹ 80 ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਭੱਤਿਆਂ ਸਮੇਤ ਪੈਨਸ਼ਨ 30 ਤੋਂ 35 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੇ ਲਗਭਗ ਮਿਲੇਗੀ ਤੇ ਨਵੀਂ ਪੈਨਸ਼ਨ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਕਮਰਚਾਰੀ ਨੂੰ ਮਹਿੰਜ 1500 ਤੋਂ 2000 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰੀਬ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਰਕਾਰ ਪੱਖੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ

ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਖੜ੍ਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਕਰਮਚਾਰੀ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਜਨਕ ਪੈਨਸ਼ਨ ਲਾਭ ਨਾ ਦੇਣਾ ਸਿਰੇ ਦੀ ਮੌਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਹੈ। ਵਿਧਾਇਕਾਂ, ਮੰਤਰੀਆਂ, ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਬੋਲੋ ਭੱਤਿਆਂ, ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਸਮੇਂ ਇਹਨਾਂ ਅਧੱਤੀ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨਬੰਦੀ ਕਿਉਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ? ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ, ਵਿਧਾਇਕ ਜੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵੀ ਜਿੱਤ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੇਣ ਭੱਤੇ ਉਮਰ ਭਰ ਮਿਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। 'ਅਗਨੀਵੀਰ' ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਫੌਜ ਅਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਵੱਟੇ-ਖਾਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਨੋਟਬੰਦੀ ਕਾਰਨ ਲੱਖਾਂ ਕਰੋੜ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਚੁੱਪ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਢਾਪਾ ਭੋਗਣ ਲਈ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਸਤਾਉਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ।

ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਸਕੀਮ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਪੈਨਸ਼ਨ ਸਕੀਮ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੀ ਖੇਡ ਤੋਂ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਇੱਕੋ ਸਵਾਲ ਹੈ: ਕੀ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਤਹਿਤ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੇਣਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ? ਜਦ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਗਿਣਤੀ-ਮਿਣਤੀ ਵਿਚ ਪਏ ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਬਹਾਲ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਸੱਟਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਕੋਲ ਸ਼ੇਅਰ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਪੂੰਜੀ ਲਗਵਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਇਹ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਗ੍ਰਾਹਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਗ੍ਰਾਹਕਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਨਾਲ ਹੀ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ।

'ਬਦਲਾਅ' ਦਾ ਹੋਕਾ ਦੇ ਕੇ ਸੱਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਵੀ ਬਾਕੀ ਰਵਾਇਤੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਵੰਬਰ 2022 ਵਿਚ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰ ਕੇ ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਤਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਧੀ ਵਿਧਾਨ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਅੱਜ ਤੱਕ ਵੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਵੱਲੋਂ ਨਿਯੁਕਤੀ ਪੱਤਰ ਨਵੀਂ ਪੈਨਸ਼ਨ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਸਰਕਾਰ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੱਚੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ 'ਤੇ 'ਬਰਾਬਰ ਕੰਮ ਬਰਾਬਰ ਤਨਖਾਹ' ਦੀ ਨੀਤੀ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਮੁਲਕ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਜਿਹੀ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਮ 'ਤੇ ਛੱਡ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਰੋਹ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ 'ਇੰਡੀਆ' ਗੱਠਜੋੜ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਕਾਂਗਰਸ ਸਮੇਤ ਲਗਭਗ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਬਹਾਲੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਬੋੜ੍ਹਾ ਹੋਰ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰਨ ਤਾਂ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਅਤੇ ਅਗਲੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਭਖ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਬਹਾਲ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਭਾਵੇਂ ਆਪਣੀ ਮੰਗ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਰਹੇਗਾ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਮੂਹ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਲਈ ਸਨਮਾਨਜਨਕ ਬੁਢਾਪਾ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੀ ਮੰਗ ਵੀ ਰੱਖਣੀ/ਪ੍ਰਚਾਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਵਾਂਗ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਰ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੂੰ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਯੋਗ ਸਨਮਾਨਜਨਕ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦਾ ਹੱਕ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਠਾਹ-ਸੋਟਾ -ਚਾਚਾ ਬੋਲਿਹਾਜ਼

ਦੱਸੋ ਪਾਸ ਹੋ ਕੇ

ਹੋ ਰਹੀ 'ਬਾਗ ਦੀ ਲੁੱਟ' ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਸੀ ਸਮਝ ਲਓ ਮਾਲੀਆਂ ਦੀ। ਹੁਣ ਬਹਿਸ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਰਨੀ ਬੀਜੀ 'ਫਸਲ' ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਦਹਾਲੀਆਂ ਦੀ। ਤਦੇ ਲਿਆਂਦਾ 'ਬਦਲਾਅ' ਹੈ ਵੇਟਰਾਂ ਨੇ ਪਾਉ ਕਦਰ ਹੁਣ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲੀਆਂ ਦੀ। ਹਿੰਮਤ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਕਰੋ ਯਾਰੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਠੋਸੀਆਂ ਨੀਤਾਂ ਜੰਗਲੀਆਂ ਦੀ। ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿਉ 'ਰੀਝ' ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਚਿਰ ਤੋਂ ਖੁੱਸੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀਆਂ ਦੀ। ਦੱਸੋ 'ਪਾਸ ਹੋ ਕੇ' ਛੱਡ ਦਿਉ ਗੱਲ ਭਾਈ 'ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਇਆਂ' ਨੂੰ ਦੇਣੀਆਂ ਗਾਲੀਆਂ ਦੀ!

‘ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ ਬਾਬਾ’ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਪਿਸ ਰਹੇ ਲੋਕ ਅੰਦੋਲਨ

ਆਖਿਰਕਾਰ 28 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਗੋਰਖਪੁਰ ਦੀ ਸਥਾਨਕ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਐੱਸ.ਆਰ. ਦਾਰਾਪੁਰੀ ਅਤੇ ਸੱਤ ਹੋਰ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਦਾਰਾਪੁਰੀ ਸਾਬਕਾ ਆਈ.ਪੀ.ਐੱਸ. ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਨ ਜੋ 2003 ‘ਚ ਪੁਲਿਸ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਆਈ.ਜੀ. ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 80 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ‘ਚ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਅਤੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ‘ਤੇ ਧੱਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਸਰਗਰਮ ਹਨ। ਉਹ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਪੀਪਲਜ਼ ਫਰੰਟ ਦੇ ਕੌਮੀ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਸ਼ਹਿਰੀ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਪੀ.ਯੂ.ਸੀ.ਐੱਲ. ਦੇ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ

ਭਰਮਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਗਵਾ ਹੁਕਮਰਾਨ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਇਸ ਮੌਕੇ ‘ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਅੰਦੋਲਨ ਹੋਣ ਜੋ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਦਲਿਤ ਅਤੇ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਵਿਰੋਧੀ ਘਿਨਾਉਣਾ ਚਿਹਰਾ ਨੰਗਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਵਾਮ ਦੇ ਅਸਲ ਮੁੱਦੇ ਉਭਾਰਨ। ਦਾਰਾਪੁਰੀ ਨੇ ਇਸ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ‘ਚ ਦਿੱਤੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਚ ‘ਅਗਰ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ, ਤੋ ਵੋਟ ਨਹੀਂ’ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਸਲ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਇਹ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਪਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਲੋਕ ਅੰਦੋਲਨ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ.-ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਫਿਰਕੂ ਪਾਲਾਬੰਦੀ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਹੰਤ ਅਦਿਤਿਆਨਾਥ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਅਜਿਹੇ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਝੂਠੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਬੇਕਿਰਕ ਪੁਲਿਸ ਜਬਰ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬੇਹੁਦਾ ਕੇਸ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਅਦਿੱਤਿਆਨਾਥ ਇਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਗੋਰਖਨਾਥ ਮੰਦਰ ਦਾ ਮਹੰਤ ਹੈ। ਇਸੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਪੰਜ ਵਾਰ ਜਿੱਤਿਆ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪੂਰੇ ਹਲਕੇ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਨਿੱਜੀ ਜਗੀਰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਦਲਿਤਾਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਕਿਵੇਂ ਪੈ ਗਈ।

ਗੋਦੀ ਮੀਡੀਆ ਇਸ ਨੂੰ ਸਨਸਨੀਯੋਜ਼ ਖ਼ਬਰਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਥਾਨਕ ਹਿੰਦੀ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਵਚੇਜ਼ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਹਿੰਸਕ ਘਟਨਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਪਰ ਕੁਝ ਮੁੱਖ ਹਿੰਦੀ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਿਚ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦਾਰਾਪੁਰੀ ਅਤੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਨਾਗਰਿਕ ‘ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਖ਼ਰਾਬ

ਦੀਆਂ ਮਨਮਾਨੀਆਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਨੋਟਿਸ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਉੱਪਰ ਰੋਕ ਲਗਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਅਥਾਰਟੀਜ਼ ਨੂੰ ਫਿਟਕਾਰ ਪਾਈ ਸੀ। ਹਾਥਰਸ ਬਲਾਤਕਾਰ ਤੇ ਕਤਲ ਕਾਂਡ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਮਲਿਆਲਮ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸਿਦੀਕ ਕੱਪਨ ਉੱਪਰ ਵੀ ਯੂ.ਪੀ. ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਫੰਡ ਲੈ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਬਦਾਮਨੀ ਫੈਲਾਉਣ ਦੇ ਝੂਠੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਯੂ.ਏ.ਪੀ.ਏ. ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਗੀਨ ਧਾਰਾਵਾਂ ਲਗਾ ਕੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਸਾੜਿਆ ਸੀ ਸਗੋਂ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਬੇਕਿਰਕੀ ਨਾਲ ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤਸੀਹੇ ਦਿੰਦੇ ਗਏ ਸਨ।

ਉਹ ਅਨਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਡੱਟ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾਗਰੂਕ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਵਿਚ ਸਦਾ ਮੋਹਰਲੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਦੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ, ਜਨਤਕ ਇਕੱਠਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਕੇ ਅਤੇ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੜਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕਾਣੀ ਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਵੰਡ ਅਤੇ ਘੋਰ ਆਰਥਕ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਵਾਂਝੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਦੀਆਂ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਲਈ ਇਕ ਏਕਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਜਬ ਹੈ ਪਰ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ.-ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਗੀਨ ਜੁਰਮ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ
ਫੋਨ_ +91-94634-74342

ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਆਗੂ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ 10 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਗੋਰਖਪੁਰ ਡਿਵੀਜ਼ਨਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਅੱਗੇ ‘ਡੇਰਾ ਡਾਲੇ, ਘੇਰਾ ਡਾਲੇ ਅੰਦੋਲਨ’ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਇਕ ਘੰਟੇ ਲਈ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਏ ਸਨ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਯੂਟਿਊਬ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਸਮੇਤ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇਕ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਸਕਾਲਰ ਹੇਨੋਲਡ ਵੈਲੋਟਾਈਨ ਜਿਆਂ ਰੋਜ਼ਰ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਗਾ ਕੇ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਉਚਿਤ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲਏ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ 1946 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਚਾਈ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਗ਼ਰੀਬੀ ਉੱਪਰ ਆਪਣੇ ਖੋਜ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਲਈ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਲਈ ਉਹ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ‘ਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਫਿਲਮਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਗੋਰਖਪੁਰ ਆਧਾਰਿਤ ਸਥਾਨਕ ਜਥੇਬੰਦੀ ‘ਅੰਬੋਡਕਰ ਜਨ ਮੋਰਚਾ’ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਅੰਦੋਲਨ ਬੇਜ਼ਮੀਨਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਲੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ ਕਿ ਅਦਿੱਤਿਆਨਾਥ ਸਰਕਾਰ ਹਰ ਬੇਜ਼ਮੀਨੇ ਦਲਿਤ, ਓ.ਬੀ.ਸੀ. ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਇਕ-ਇਕ ਏਕਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇਵੇ।

ਯੂ.ਪੀ. ਵਿਚ 20% ਵਸੋਂ ਦਲਿਤ ਹੈ ਜੋ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ.-ਭਾਜਪਾ ਫਿਰਕੂ ਪਾਲਾਬੰਦੀ ਰਾਹੀਂ ਵਿਰੋਧੀ-ਧਿਰ ਦੇ ਵੋਟ ਆਧਾਰ ਨੂੰ ਵੰਡ ਕੇ ਸੱਤਾ ਉੱਪਰ ਕਾਬਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਕਿਨਾਰ ਕਰ ਕੇ ਉੱਚ ਜਾਤੀ ਕੁਲੀਨ ਵਰਗਾਂ ਅਤੇ ਧਨਾਵਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਪੂਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ 2024 ਦੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਸੰਘ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ‘ਸ਼ਡਿਊਲ ਕਾਸਟ ਵਰਗ ਸੰਮੇਲਨ’ ਕਰ ਕੇ ਦਲਿਤਾਂ ਨੂੰ

ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ‘ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ 28 ਅੰਦੋਲਨਕਾਰੀਆਂ (13 ਨੂੰ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ 10-15 ਅਣਪਛਾਤੇ) ਵਿਰੁੱਧ ਪਰਚਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ। 7 ਜਣਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਗੀਨ ਦੋਸ਼ ਲਗਾ ਕੇ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਖੁਦ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾਕਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਮੰਗ ਪੱਤਰ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਪਰ ਜਬਰ ਕਰਨ ਲਈ ਝੂਠਾ ਦੋਸ਼ ਘੜ ਲਿਆ ਕਿ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਅੱਗੇ ਬਿਨਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਰੋਕੇ ਜਾਣ ‘ਤੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਉੱਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਝੂਠਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਪੁਖਤਾ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਕੱਠ ਕਿਸੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਏਜੰਸੀ ਕੋਲੋਂ ਫੰਡ ਲੈ ਕੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਵਸਥਾ ‘ਚ ਖ਼ਲਲ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਭਗਵਾ ਹਕੂਮਤ ਵਿਰੁੱਧ ਹਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਝੂਠੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਆਮ ਹੀ ਘੜਦੀ ਹੈ ਅਤੇ

ਕਰਨ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਨਾਲ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਹ ਸੁਰਖੀ ਲਾ ਕੇ ਖ਼ਬਰ ਛਾਪੀ ਗਈ ‘ਕੌਣ ਸੀ ਜੋ ਬਦਜ਼ਨੀ ਦੇ ਬੀਜ ਬੀਜਣ ਲਈ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਭੜਕਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ’। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਯੂ.ਪੀ. ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਦਸਤਾ ‘ਇਸ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਪਿਛਲੀ ਵੱਡੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੇਗਾ’।

2019 ‘ਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੋਧ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਰੁੱਧ ਲੋਕ ਰਾਇ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਯੂ.ਪੀ. ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ.-ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ‘ਤੇ ਅਮਨਪਸੰਦ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਰਾਦਾ ਕਤਲ, ਦੰਗੇ ਅਤੇ ਭੰਨਤੋੜ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਬੇਹੁਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਸਨ ਸਗੋਂ ਦਾਰਾਪੁਰੀ ਸਮੇਤ ਦਰਜਨਾਂ ਇਨਸਾਫ਼ਪਸੰਦ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ‘ਚ ਬੰਦ ਵੀ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਸੰਨ 2020 ‘ਚ ਦਾਰਾਪੁਰੀ ਸਮੇਤ 50 ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਉੱਪਰ ਸਰਕਾਰੀ ਤੇ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਭੰਨਤੋੜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੰਗੇ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾ ਕੇ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਫਲੈਕਸਾਂ ਉੱਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਲਗਾ ਕੇ ਇਹ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ‘ਦੰਗੇ’ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਹਰਜਾਨਾ ਨਹੀਂ ਭਰਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਰਕਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੀ ਕੁਰਕੀ ਕਰ ਕੇ ਵਸੂਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਦੋਂ ਅਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈਕੋਰਟ ਨੇ ਪੁਲਿਸ

ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਅਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ‘ਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਦਲਿਤ ਹਨ, ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਕਰਨ, ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਭੰਨਤੋੜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਦੇ ਸਟਾਫ਼ ਨੂੰ ਗਾਲੀ-ਗਲੋਚ ਕਰਨ, ਧਮਕੀਆਂ ਦੇਣ, ਦੰਗਾ-ਫਸਾਦ ਅਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾ ਕੇ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਐੱਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਵਿਚ ਇਰਾਦਾ ਕਤਲ ਦੀ ਧਾਰਾ ਵੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। ਮੁਜਰਮਾਨਾ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਅਤੇ ਇਰਾਦਾ ਕਤਲ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲਗਾਏ ਗਏ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਚੀਫ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਤੋਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ ਅਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਦਿਨ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬੰਦ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ।

ਫ਼ਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ.-ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਦਾਰਾਪੁਰੀ ਵਰਗੇ ਸੀਨੀਅਰ ਕਾਰਕੁਨ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਜਿਉਣ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਬਣਦੇ ਹੱਕ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹਨ। ਦਾਰਾਪੁਰੀ ਕਿਰਤੀ ਹੱਕਾਂ, ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਯੂ.ਪੀ. ਦੇ ਸੋਨਭੱਦਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਗੁਰਬਤ ਮਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣੇ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਹੱਕ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਲੜ ਰਹੇ

ਦਾਰਾਪੁਰੀ ਵਰਗੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਸੰਗੀਨ ਜੁਰਮਾਂ ਤਹਿਤ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ.-ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਨਿਯਤਕ ਆਲੋਚਕ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਉੱਪਰ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ “ਇਸ ਹਕੂਮਤ ਹੇਠ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਬਹੁਤ ਬਦਲ ਗਈ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਪੁਲਿਸ 32 ਸਾਲ ਆਈ.ਪੀ.ਐੱਸ. ਵਜੋਂ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਜਬਰ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਗੋੜ ‘ਚ ਫਸਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਧਾਰਨ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨਾਲ ਕੀ ਸਲੂਕ ਕਰਦੇ ਹੋਣਗੇ।” ਇਸੇ ਲਈ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ “ਮੈਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਹੁਣ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਟ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀਆਂ ਅੰਧਾਧੁੰਦ ਅਤੇ ਆਪਹੁਦਰੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।... ਪੁਲਿਸ ਜੋ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਉਹੀ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ। ਤੱਥ ਹੁਣ ਕੋਈ ਮਾਇਨੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ।”

2017 ‘ਚ ਮਹੰਤ ਅਦਿੱਤਿਆਨਾਥ ਨੇ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਸਾਰ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ, ਦੱਬੇਕੁਚਲੇ ਹਿੱਸਿਆਂ, ਜਾਗਰੂਕ ਨਾਗਰਿਕਾਂ, ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਅਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਤਿੱਖਾ ਹਮਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ‘ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਉੱਪਰ ਹਮਲੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਮੇਟੀ’ ਵੱਲੋਂ 2022 ‘ਚ ਛਾਪੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ 2017 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਦਿੱਤਿਆਨਾਥ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 48 ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਉੱਪਰ ਵੀ ਹਮਲੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ 66 ਹੋਰ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਪਰਚੇ ਦਰਜ ਹੋਏ ਹਨ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੱਕਾਂ, ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਹਾਲਤ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀਆਂ ਤੇ ਜੇਲ੍ਹਬੰਦੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਪੂਰੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਠਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਖੇਡ ਮੇਜ਼ਬਾਨੀਆਂ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ

ਪੱਛਮੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਕੁਲੀਨ ਵਰਗ/ਵੱਡਿਆਂ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਖਾਸਕਰ ਵਿਆਹੁਣਯੋਗ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦੇ ਜਾਣ ਲਈ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ‘ਕਮਿੰਗ-ਆਊਟ ਪਾਰਟੀਆਂ’ ਦਾ ਵਿਵਾਦ ਬੜਾ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਪਰ ਮੁਲਕ ਅਜੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਮੌਕਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕਮਿੰਗ-ਆਊਟ ਪਾਰਟੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਮਦਨ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਖ਼ਾਸ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਪੁੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ

ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮੇਜ਼ਬਾਨ ਸੀ, ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਓਲੰਪਿਕਸ ਦੇ ਮੇਜ਼ਬਾਨ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਫਰਾਂਸ, ਅਮਰੀਕਾ, ਬਰਤਾਨੀਆ, ਸਵੀਡਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਜਰਮਨੀ (ਸਾਲ 1916 ਲਈ ਪਰ ਉਹ ਖੇਡਾਂ ਪਹਿਲੀ ਸੰਸਾਰ ਜੰਗ ਕਾਰਨ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀਆਂ)। ਐਂਗਸ ਮੈਡੀਸਨ ਨੇ 1913 ਵਿਚ ਸਮੁੱਚੇ ਪੱਛਮੀ ਯੂਰਪ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਆਮਦਨ 3473 ਡਾਲਰ ਹੋਣ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਗ਼ਰੀਬ ਦੱਖਣੀ ਯੂਰਪ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ।

ਆਖਰ ਜਦੋਂ ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਪੱਛਮੀ ਯੂਰਪ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀਆਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਹੋਰਨਾਂ ਖਿੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਉਹ 4000 ਡਾਲਰ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਤੱਕ ਪੁੱਜ ਗਏ ਸਨ (ਜਦੋਂ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਖੇਡ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਤਾਂ ਆਮਦਨ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ)। ਇਹ ਮੁਲਕ ਸਨ: 1964 ਲਈ ਜਪਾਨ, 1988 ਲਈ ਦੱਖਣੀ ਕੋਰੀਆ, 2008 ਲਈ ਚੀਨ ਅਤੇ 2016 ਲਈ ਬ੍ਰਾਜ਼ੀਲ। ਮੈਕਸੀਕੋ 1968 ਵਿਚ ਇਸ ਆਮਦਨ ਹੱਦ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪੁੱਜ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਭਾਰਤ 2036 ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹੈ। ਤਾਜ਼ਾਤਰੀਨ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਡਾਲਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਦੇਖਦਿਆਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਜੀਆ ਆਮਦਨ 9000 ਡਾਲਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ ਜਿਹੜੀ 1990 ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਡਾਲਰਾਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦਿਆਂ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ

4000 ਡਾਲਰ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਰਕਮ 2036 ਤੱਕ ਦੁੱਗਣੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਮੇਜ਼ਬਾਨੀ ਕੋਈ ਸਸਤਾ ਸੌਦਾ ਨਹੀਂ: ਚੀਨ ਨੇ 2008 ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਲਈ 44 ਅਰਬ ਡਾਲਰ (ਨਾ-ਮਾਤਰ ਡਾਲਰ) ਦੀ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਰਕਮ ਖਰਚ ਕਰ ਕੇ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਮੇਜ਼ਬਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਤੀਜਾ ਹਿੱਸਾ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਖਰਚ ਕੀਤਾ। ਬਹੁਤਾ ਪੈਸਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਖੇਡ ਸਹੂਲਤਾਂ ਲਈ। ਜਦੋਂ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨੇ 2010 ਦੀਆਂ ਕਮਨਵੈਲਥ (ਰਾਸ਼ਟਰ ਮੰਡਲ) ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਮੇਜ਼ਬਾਨੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਸਮੁੱਚੀ ਲਾਗਤ 9 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ 80 ਫੀਸਦੀ ਖਰਚਾ ਗ਼ੈਰ-ਖੇਡ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਲਈ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ 1982 ਦੀਆਂ ਏਸ਼ੀਆਈ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਮਨਵੈਲਥ ਖੇਡਾਂ, ਦੋਵਾਂ ਲਈ ਹੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਈਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਈਆਂ।

ਬਹੁਤੇ ਮੇਜ਼ਬਾਨ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮੁਲਕ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰ। ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਅਪਵਾਦ 1904 ਓਲੰਪਿਕਸ ਲਈ ਮੇਜ਼ਬਾਨ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਸੇਂਟ ਲੂਈਸ ਸੀ। ਜੇ ਭਾਰਤ ਵੱਲੋਂ ਮੇਜ਼ਬਾਨੀ ਲਈ

ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਪਸੰਦੀਦਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਅਪਵਾਦ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਆਬਾਦੀ, ਰਕਬੇ, ਜੀਡੀਪੀ, ਸਫ਼ਾਈ ਜਾਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਆਦਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਰਜਾਬੰਦੀ ਪੱਖੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਪੰਜ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ੁਮਾਰ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਭਾਵੇਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹੈ ਪਰ ਏਅਰਲਾਈਨ/ਹਵਾਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਘੱਟ ਜਾਣੂ ਹੈ, ਬਹੁਤਾ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਇਥੇ ਸਰਾਬਬੰਦੀ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤਾ ਕੁਝ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬਦਲੇਗਾ ਪਰ ਓਲੰਪਿਕ ਮੇਜ਼ਬਾਨੀ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ: ਇਕ ਵੱਡਾ ਤੇ ਬਿਹਤਰ ਹਵਾਈ ਅੱਡਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ, ਮੁਕੰਮਲ ਮੈਟਰੋ ਨੈਟਵਰਕ, ਵਧੇਰੇ ਹੋਟਲ, ਫਲਾਈਓਵਰ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਮਿਲੇਗਾ। ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁੱਬਈ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਾਲੀ ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਵੀ ਮਿਲ ਚੁੱਕੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਸਭ ਕਾਸੇ ਦੀ ਲਾਗਤ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਹਿੱਸਾ ਸ਼ਹਿਰ, ਸੂਬੇ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਖਰਚਿਆ ਜਾਵੇਗਾ? ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹੋਣੀ ਯੂਨਾਨ ਵਰਗੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ 2004 ਦੀਆਂ ਓਲੰਪਿਕਸ ਦੀ ਮੇਜ਼ਬਾਨੀ ਕਾਰਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਕਰਜ਼ਾ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਮੁਲਕ ਦੇ ਭਾਰੀ ਮਾਲੀ ਸੰਕਟ

ਲਈ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ।

ਜੇ ਕਿਸੇ ਮੇਜ਼ਬਾਨ ਮੁਲਕ ਦੀ ਓਲੰਪਿਕਸ ਵਿਚ ਖੇਡ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਮਾਤੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਨਮੋਸ਼ੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੁੱਖ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਮੇਜ਼ਬਾਨੀ ਨਾਲ ਮੁਲਕ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਿਖਾਉਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ। ਯਕੀਨਨ, ਮੇਜ਼ਬਾਨ ਮੁਲਕ ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਪਿਛਲੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਤਿ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਗਮੇ ਜਿੱਤਦੇ ਹਨ, ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਖ਼ਾਸ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਕਸੀਕੋ ਨੇ 1964 ਦੇ ਮਹਿਜ਼ ਇਕ ਤਗਮੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 1968 ਵਿਚ 9 ਜਿੱਤੇ ਸਨ, ਦੱਖਣੀ ਕੋਰੀਆ 19 ਤੋਂ 33 ਉੱਤੇ ਪੁੱਜ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਚੀਨ ਨੇ 63 ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ 100 ਜਿੱਤੇ ਸਨ। ਭਾਰਤ ਨੇ ਵੀ ਜਦੋਂ 1982 ਵਿਚ ਏਸ਼ੀਆਈ ਖੇਡਾਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਤਾਂ ਵਧੀਆ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਿਖਾਉਂਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਤਗਮਾ ਸੂਚੀ 28 ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ 57 ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਈ ਸੀ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਸ ਚੜ੍ਹਤ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਭਾਰਤ ਨੇ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਰਾਸ਼ਟਰ ਮੰਡਲ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਵੀ 101 ਮੈਡਲ ਜਿੱਤੇ; ਗਲਾਸਗੋ (2014) ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਝੋਲੀ 64 ਤਗਮੇ ਹੀ ਪਏ।

ਅਖੀਰ ਵਿਚ, ਇਹ ਅਜਿਹੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਤੇ ਘਟਾਉ ਦੇ ਹਿਸਾਬ-ਕਤਾਬ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਮੁਲਕ ਕਮਿੰਗ-ਆਊਟ ਪਾਰਟੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਮੇਜ਼ਬਾਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

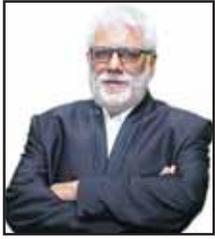
ਟੀ.ਐੱਨ. ਨੈਨਾਨ

ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸੰਸਾਰ ਅੱਗੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਆਮਦਨ 4000 ਅਮਰੀਕੀ ਡਾਲਰ ਤੱਕ ਪੁੱਜ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਆਮਦਨ ਦੀ ਗਣਨਾ ਖਰੀਦ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ 1990 ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਡਾਲਰਾਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਕੇ ਕੀਤੀ ਗਈ; ਤੇ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਗਰਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਮੇਜ਼ਬਾਨੀ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਦਰਅਸਲ ਜਦੋਂ 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦਹਾਕੇ ਦੌਰਾਨ ਓਲੰਪਿਕ ਅੰਦੋਲਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪੱਛਮੀ ਯੂਰਪ ਦੇ ਅਮੀਰ ਮੁਲਕ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ 4000 ਡਾਲਰ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪੁੱਜ ਰਹੇ ਸਨ। ਯੂਨਾਨ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਓਲੰਪਿਕਸ ਦੇ ਨਾਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੇਡਾਂ

ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਾਦਿਲੀ ਦਾ ਮੁਜੱਸਮਾ ਸਨ ਸੁਰਜਨ ਜ਼ੀਰਵੀ

ਇਸ ਹਫ਼ਤੇ ਦਾ ਆਮ ਦਿਨ ਵਰਗਾ ਇੱਕ ਦਿਨ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬੋਂ ਬਾਹਰ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਸੁਨੇਹਾ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਸੁਰਜਨ ਜ਼ੀਰਵੀ ਜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਚਲੇ ਗਏ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਅੱਗ-ਪਿੱਛਤ ਕਈ ਸੁਨੇਹੇ ਆਏ ਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਸੁਨੇਹਾ ਇਹੀ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ੀਰਵੀ ਜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਚਲੇ ਗਏ। ਮੇਰਾ ਚੇਤਾ ਮੈਂ 1976 ਦੌਰਾਨ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਇੱਕ ਕਾਲਜ ਦੀ ਗਰਾਊਂਡ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਭਰਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਵਾਲਾਂ ਟੀ ਅਰ ਟੋਲੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਗੱਪਾਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਅਚਾਨਕ

ਜਤਿੰਦਰ ਪਨੂੰ
ਫੋਨ: 98140-68455

ਰੋਲਾ ਪੈ ਗਿਆ: ਜ਼ੀਰਵੀ ਜੀ ਆ ਗਏ। ਮੈਂ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ੀਰਵੀ ਜੀ ਕੌਣ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਉਣੇ ਸਾਰ ਹਰ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਕਿਉਂ ਤੁਰ ਪਿਆ ਸੀ। ਐਨਕਾਂ ਵਾਲਾ ਸਰਦਾਰ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਓਥੇ ਰਿਹਾ, ਹਾਸਾ-ਮਜ਼ਾਕ ਵੀ ਚੱਲ ਪਿਆ, ਖਬਰਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਵੀ ਦੁਆਬੇ ਤੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਤੱਕ ਦੀ ਹੋਈ ਗਈ ਤੇ ਵਿਚ-ਵਿਚਾਲੇ ਜ਼ੀਰਵੀ ਜੀ ਦੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਸੁਣਦੀ ਰਹੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹਾਸਾ ਨਿਕਲਦਾ ਸੀ, ਸਿਰਫ਼ ਜ਼ੀਰਵੀ ਜੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੱਸਦੇ, ਉਹ ਓਨੇ ਚਿਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਸੋਚ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਜ਼ੀਰਵੀ ਜੀ ਨਾਲ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਮਿਲਣੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਹਰ ਪਾਸਿਉਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਆਈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਜ਼ੀਰਵੀ ਜੀ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਫਿਰ ਬੀਤੇ ਹਫ਼ਤੇ ਦਾ ਉਹ ਦਿਨ ਆ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਅੱਗ-ਪਿੱਛਤ ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਜ਼ੀਰਵੀ ਜੀ ਚਲੇ ਗਏ। ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦਾ ਇਹ ਸਮਾਂ ਸਾਡੇ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਸਾਂਝ ਬਣੀ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕਰਨੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ।

ਬਾਹਰੋਂ ਹੱਸਮੁੱਖ ਅਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਗਹਿਰ-ਗੰਭੀਰ ਚਿੰਤਕ ਸਨ ਸੁਰਜਨ ਜ਼ੀਰਵੀ। ਉਹ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਤਿਰਫ਼ੀ ਅੱਖ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਤੇ ਬਿਆਨਣ ਵਾਲੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਸਨ। ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਆਪਣਾ ਥਾਂ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਨਾ ਆ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਦੀ ਆ ਸਕੇਗਾ। ਪੱਤਰਕਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਰਾਹ-ਦਸੇਰਾ ਵੀ ਸਨ। ਪੂਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛਾਵੇਂ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹੇ ਸਨ।

ਸੰਸਾਰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਇੱਕ ਮੌਕਾ ਏਦਾਂ ਦਾ ਆਇਆ, ਜਦੋਂ ਇਰਾਨ ਦੀ ਇਸਲਾਮੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਆਈ ਵੇਖ ਕੇ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਸਰੇ ਧਰਮ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਉਠ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਉਦੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਇੱਕ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਵੀ ਸਨ। ਬੁਲਾਰੇ ਅੱਕੀ-ਪਲਾਹੀ ਹੱਥ ਮਾਰਦੇ ਤੇ ਲੀਡਰੀ ਝਾੜ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਝ ਪੱਲੇ ਨਹੀਂ

ਸਨ ਪਾ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਜ਼ੀਰਵੀ ਜੀ ਬੋਲਣ ਉੱਠੇ ਤਾਂ ਚੁੱਪ ਛਾ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੇਸ਼ ਬਣਨ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਚੱਲਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਅਤੇ ਨਾਕਾਮੀ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਏਦਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ ਆਇਆ ਹਰ ਬੁਲਾਰਾ ਗੱਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਜ਼ੀਰਵੀ ਜੀ ਨੇ ਕਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਮਗਰੋਂ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ। ਮੈਂ ਉਸ ਸੈਮੀਨਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਚੇਚਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਇਸ ਲਈ ਗਿਆ ਸਾਂ ਕਿ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੇ ਬਣਨ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਉੱਤੇ ਉਸ ਵਰਤਾਰੇ ਦੇ ਅਸਰ ਬਾਰੇ ਸਮਝ ਸਕਾਂ।

ਕੁਝ ਵਕਤ ਲੰਘਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਕਿਸਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸੂਬਾਈ ਟੀਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਜ਼ੀਰਵੀ ਜੀ ਕੋਲ ਮੈਂ ਇਹ ਜਾਨਣ ਲਈ ਗਿਆ ਸਾਂ ਕਿ ਪੁੱਤ ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਹਾਂ, ਖੇਤੀ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹੇਠ ਸੁੱਕਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਉਹ ਕਹਾਣੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੇਰੇ ਪੱਲੇ ਪਾ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਤੋਂ ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਵੀ ਅੱਜ ਤੱਕ ਬਹੁਤੇ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂ ਨਹੀਂ ਸੋਚ ਸਕੇ। ਜ਼ੀਰਵੀ ਜੀ ਖੁਦ ਕਿਸਾਨ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਪਰ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨੀ ਮਾਮਲਿਆਂ, ਕਿਸਾਨੀ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਪੌਣ-ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਆ ਰਹੀ ਤਬਦੀਲੀ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਨੀਝ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਆਗੂ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਵੱਧ ਭਾਅ ਮੰਗਣ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਅਤੇ ਭਾਅ ਵੀ ਅਗੇਤਾ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ, ਬਲਕਿ ਲਾਹੇਵੰਦ ਭਾਅ ਮੰਗਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਐਲਾਨ ਕਰੇ, ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਇਹ ਲਾਹੇਵੰਦ ਨਹੀਂ, ਓਦੋਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਧਾ ਕੇ ਮੰਗਣ ਦਾ ਰਾਹ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰਹਿ ਸਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸਾਨੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਆਗੂ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਅਗੇਤੀ ਠੋਕ ਕੇ ਕਹਿਣ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਓਨਾ ਭਾਅ ਦੇ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਕਹਿ ਸਕਣ ਕਿ ਇਹ ਮੰਗ ਅਸੀਂ ਰੱਖੀ ਸੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀਂ ਮੈਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਸਾਂ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਜ਼ੀਰਵੀ ਜੀ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਕਿਹਾ: ਜਿਹੜੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲਾਈਨਾਂ ਬੰਨ੍ਹੀ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਵਫ਼ਾ ਕਿਉਂ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਏਦਾਂ ਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਵਿਰੋਧ ਕਾਹਦਾ ਹੈ! ਜ਼ੀਰਵੀ ਜੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਇੱਕ ਸੁਭਾਅ ਪੱਕਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ, ਬੱਸ ਵਿਰੁੱਧ ਹੀ ਹਨ, ਵਿਚਲਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਵਫ਼ਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਿਰਫ਼ ਵਫ਼ਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਬਾਰੇ ਦਲੀਲਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ, ਜਦੋਂ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਪਰਜਾ ਦਾ ਪਤਿਆਂ ਅਤੇ ਲੀਡਰ ਨੂੰ ਬੰਬੀ ਰਹਬਿਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਅੱਜ ਜਿਸ ਲੀਡਰ ਦਾ ਪੋਤੜਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਭਲਕ ਨੂੰ ਉਹੀ ਆਗੂ ਆਪਣੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਔਲਾਦ ਜਾਂ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਲੋੜ ਲਈ

ਪੋਤੜੇ ਤੋਂ ਬਿੜਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅੰਨ੍ਹੇ-ਵਾਹ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਮੌਢਿਆਂ ਉੱਤੇ ਲੱਗੇ ਸਿਰ ਨਾਲ ਸੋਚ ਲਈਏ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਦਾ ਰਸਤਾ ਸੁੱਝ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਏਦਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਮੌਕੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਦੇ ਰਹੇ। ਅਚਾਨਕ ਇੱਕ ਮੌਕਾ ਆਇਆ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਨਾ ਪੈ ਗਿਆ।

ਸੁਰਜਨ ਜ਼ੀਰਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਛੱਡ ਕੇ ਕੈਨੇਡਾ ਗਿਆਂ ਨੂੰ ਦੋ ਸਾਲ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੱਧ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਦਫ਼ਤਰੀ ਕਲਚਰ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਦੇ ਪੱਖੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਸਾਂ। ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਹਰ ਕੋਈ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਅੱਜ ਜ਼ੀਰਵੀ ਜੀ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਜਾਨਣ ਦੀ ਔਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਣੀ। ਇਸੇ ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਜ਼ੀਰਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ, ‘‘ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਫੀਲਡ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਐਡੀਟਰੀ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਹੀ, ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਦਾ ਸਲੀਕਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਸੂਤਾ ਫਸਿਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਚਮੁੱਚ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਲਾ ਕੇ ਦਫ਼ਤਰ ਨੂੰ ਦਫ਼ਤਰ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਿਆ। ਤਰੰਗ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਮੇਜ਼ ’ਤੇ ਤਬਲਾ ਵੀ ਵਜਾ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਕੋਈ ਤੁਕ ਮੂੰਹ ਅੱਗੇ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗਾਉਣ ਵੀ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਸਾਰੇ ਹੱਸ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਟੋਕਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਕਾਸ਼! ਤੁਸੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਮੈਨੂੰ ਟੋਕ ਕੇ ਟਿਕਾਣੇ ਸਿਰ ਰੱਖਦੇ। ਮੈਂ ਇਸ ਸੀਟ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੋਣਾ ਜਿਹਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਜੇ ਕਦੇ ਤੁਸੀਂ ਆ ਸਕੋ, ਏਥੇ ਖੜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀਆਂ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਖੜਾਵਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਸੀਟ ’ਤੇ ਸਮਝੋ।’’ ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਆ ਗਈ, ‘‘ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ ਦੇ ਐਡੀਟਰੀਅਲ ਦਫ਼ਤਰ ਦੀ ਇਹ ਖੂਬੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦਫ਼ਤਰ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਦਫ਼ਤਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਅਤੇ ਜੇ ਮੇਰੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਤੂੰ

ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਗਾਉਣ ਜਾਂ ਤਬਲਾ ਵਜਾਉਣ ਲੱਗਦਾ ਤਾਂ ਟੋਕਣਾ ਮੈਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਲ ਜਾਇਆ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਆਪਣੇ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਟੋਕਾ-ਟਾਕੀ ਵਾਲਾ ਰਿਵਾਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਣ ਦਿੱਤਾ।’’ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਜ਼ਾਕੀਆ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹਾਲਾਤ ਨਾਲ ਸਿੱਝਣ ਬਾਰੇ ਵੀ

ਸਾਰ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ: ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ ਤੋਂ ਆਏ ਹੋ ਨਾ! ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਮੈਂ ਕੁਝ ਪੁੱਛਣ ਹੀ ਲੱਗਾ ਸਾਂ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ, ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਜਰਨਲਿਜ਼ਮ ਦਾ ਸਟੂਡੈਂਟ ਸੀ, ਓਥੇ ਜ਼ੀਰਵੀ ਜੀ ਕੋਲ ਜਾਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਿੱਖਿਆ ਸੀ। ਕਈ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਜਾਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਓਥੋਂ ਦੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ੀਰਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦਾ ਉਸਤਾਦ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਕਿੰਨੇ ਸਨ, ਗਿਣਾ ਸਕਣੇ ਔਖੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਪਿਆਰੇ ਮਿੱਤਰ ਅਤੇ ਜ਼ੀਰਵੀ ਜੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਨਿੱਘ ਮਾਨਣ ਵਾਲੇ ਇਕਬਾਲ ਮਾਹਲ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਜ਼ੀਰਵੀ ਜੀ ਬਾਰੇ ਜਦੋਂ ਕਤਿਬ ਲਿਖੀ ਤਾਂ ਜ਼ੀਰਵੀ ਦੇ ਅਕਸ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਦਾ ਖਿਲਾਰਾ ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਦਿਸਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਜਿਸ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਉਸਤਾਦ, ਸਾਥੀ ਜਾਂ ਮਿੱਤਰ ਦੱਸਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਨਾਂ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੀ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਾ। ਜੇ ਤੀਸਰਾ ਨਾਂ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਗਿਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਐਡਮੰਟਨ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਰਵਿੰਦਰ ਜੀ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਕਾਫ਼ੀ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜ਼ੀਰਵੀ ਜੀ ਵਾਂਗ ਅੱਜ ਵੀ ਮੇਰੇ ਵਰਗਿਆਂ ਲਈ ਰਾਹ-ਦਿਖਾਵਾ ਬਣਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੌਕਤੀ ਵਿਚ ਕਈ ਬਹਿਣ-ਵਿਚਰਨ ਲਈ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਘੜੀ ਉਮਰ ਭਰ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਾਸਾ-ਠੱਠਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਕੇ ਅਮਰੀਕਾ, ਬਰਤਾਨੀਆ ਅਤੇ ਰੂਸ ਤੱਕ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਤੇ ਮਾਰਕਸੀ ਫਲਸਫ਼ੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਲਿਖਤਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਤੱਕ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਲਾਗ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਚਰਚਾ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਹਿਫਲ ਜਿਹੀ ਵਾਲੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਵੀ ਏਨਾ ਕੁਝ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿੰਨਾ ਕਿਸੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਬਾਕਾਇਦਾ ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਲਈ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੋਵੇ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ-ਬੁੜੇ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਤੇ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਂਘ ਏਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ, ਜਿੰਨੀ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਸਮਰਪਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਮਨੁੱਖਵਾਦੀ ਵਰਕਰ ਕੋਲ ਸ਼ਾਇਦ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਜ਼ੀਰਵੀ ਜੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇ, ਅਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲੈਣੀ ਔਖੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਹੀਂ ਰਹੇ, ਓਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਏਡਾ ਚੱਕਰ ਘੁੰਮੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਤੇ ਕੋਈ ਛੱਡਣ ਲਈ ਚੁਣਨੀ ਬਹੁਤ ਔਖੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਰ ਗੱਲ ਹੀ ਖਾਸ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਸੁਰਜਨ ਜ਼ੀਰਵੀ ਸਿਰਫ਼ ਸੁਰਜਨ ਜ਼ੀਰਵੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਏਸੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਮੁਕਾਉਣ ਲਈ ਯੋਗ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਅਹੁੜਦੇ, ਤੇ ਇਹ ਅਹੁੜਨ ਵੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਮਨ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅੰਤ ਤੀਕ ਜ਼ਿੰਦਾਦਿਲੀ ਦਾ ਮੁਜੱਸਮਾ ਬਣ ਕੇ ਨਿਭਣ ਵਾਲਾ ਉਹ ਮਹਾਂ-ਮਨੁੱਖ ਦੁਨੀਆਂ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਅਲਵਿਦਾ ਜ਼ੀਰਵੀ ਜੀ।

ਦੀਵਾਲੀ ਦੀ ਰਾਤ
‘‘ਹੱਸਦੀ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਬਹਾਰਾਂ ਵਰਗਾ ਦੁੱਧ ਧੋਤਾ ਖੂਬਸੂਰਤ ਦੀਵਾਲੀ ਦਾ ਦਿਨ ਹਲਕੀ ਹਲਕੀ ਗਰਮੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ! ਝੋਨੇ ਦੀਆਂ ਮੁੰਜਰਾਂ ਨੇ ਰੰਗ ਵਟਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।’’
ਸਮਾਧਾਂ ‘ਤੇ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਸਿੰਧੂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਬੋਹੜ ਬੱਲੇ ਉਗੇ ਪਤਲੇ ਜਿਹੇ ਕਰੀਰ ‘ਤੇ ਪਈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੋਹੜ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਨੇ ਛੱਤਰੀ ਵਾਂਗ ਢੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਰੀਰ ‘ਤੇ ਇੱਕ ਬੁਲਬੁਲ ਨੇ ਆਲ੍ਹਣਾ ਬਣਾ ਬੱਚੇ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸਾਫ਼ ਸੁਣੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਲਾਗੇ ਹੀ ਨਿੱਕੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਦੇ ਮਖਿਆਲ ਦਾ ਛੱਤਾ ਮੱਧਮ ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਇੰਝ ਚਮਕਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਤਾਂਬੇ ਦੀ ਤਾਰ ‘ਤੇ ਰੋਗਮਰ ਮਾਰਿਆ ਹੋਵੇ।’’ ਖੁੱਲੀ ਹਵਾ ਤੇ ਉਚੇ ਰੁੱਖਾਂ ‘ਤੇ ਪੰਛੀ ਕਲੋਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ।
‘‘ਦਿਨ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸਰਕ ਰਿਹਾ ਸੀ।

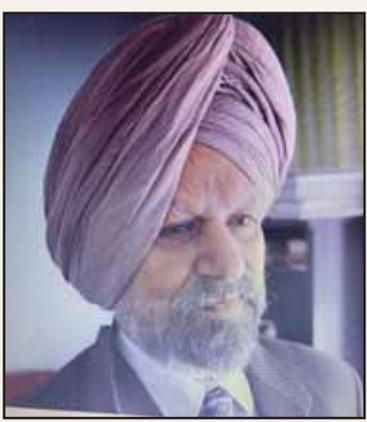
ਸਿੰਧੂ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰਾ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋ ਘਰ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪਿਆ। ਦਿਨ ਢਲਦਿਆਂ ਹੀ ਲੋਕ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਦੀਵੇ ਮੋਮਬੱਤੀਆਂ ਲਾ ਦੀਵਾਲੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਦੀਵਿਆਂ ਦਾ ਚਾਨਣ ਹਨੇਰੇ ਦੀ ਕਾਲਖ ਨੂੰ ਚੀਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।’’
ਜ਼ੋਰ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਵੱਜਦੇ ਪਟਾਖਿਆਂ ਕਾਰਨ ਬੁਲਬੁਲ ਸਹਿਮ ਗਈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਖੰਭਾਂ ਬੱਲੇ ਲੈ ਭੈਅ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਈ। ਅਚਾਨਕ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਉਡਦੀ ਹਵਾਈ ਦਾ ਇਕ ਫਲੂਹਾ ਕਰੀਰ ‘ਤੇ ਡਿੱਗੇ ਬੋਹੜ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ‘ਤੇ ਪੈ ਗਿਆ ਜੋ ਧੁਖਦਾ ਧੁਖਦਾ ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਲਪਟਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਿਆ। ਬੁਲਬੁਲ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਬਚਾਉਂਦੀ ਬਚਾਉਂਦੀ ਜਿਉਂਦੀ ਸਤੀ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਮੱਖੀਆਂ ਦਾ ਛੱਤਾ ਜਲਣ ਕਾਰਨ ਬੱਲੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ।’’ ਪਟਾਖਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਨ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਹੋਰ ਗਹਿਰਾ ਹੋ ਗਿਆ।
- ਜਸਬੀਰ ਦੱਧਾਹੂਰ
ਫੋਨ: 98156-88236

ਦੋ ਮਿਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ
ਰੇਖਾਵਾਂ
ਸੇਵਾ ਸਦਨ! ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਦੂਰ, ਅਤਿਤ ਤੋਂ ਦੂਰ, ਵਰਤਮਾਨ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲੀ।
ਸੰਘਣੇ ਰੁੱਖ ਹੇਠਾਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਗਾਰ ਪਹਿਨੀ ਬਜ਼ੁਰਗ ਜੋੜਾ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੱਧਤਾਂ ਦੀਆਂ ਰੇਖਾਵਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ‘ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਦਿਸ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।
‘‘ਓ ਡੂੰਘੀ ਵੱਡੀ ਰੇਖਾ! ਤੂੰ ਬਾਊ ਜੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ‘ਤੇ ਕਦੋਂ ਆਈ ਸੀ?’’
‘‘ਉਦੋਂ ਹੀ ਆ ਗਈ ਸਾਂ ਜਦੋਂ ਬੇਟੇ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਬਾਊ ਜੀ ਆਫਿਸ ਵਿਚ ਓਵਰਟਾਈਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਾਰੀ-ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਜਾਗ ਕੇ ਨੌਕਰੀ

ਕਰ ਕੇ ਬੇਟੇ ਦੀ ਕਾਲਜ ਦੀ ਫੀਸ ਭਰੀ।’’
ਦੁਜੀ ਦੁਖੀ ਰੇਖਾ ਵੀ ਸੋਚਦੀ ਹੋਈ ਬੋਲੀ, ‘‘ਜਦੋਂ ਸਾਵਿਤਰੀ ਮਾਂ ਬਾਊ ਜੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ... ਅਤੇ ਉਸਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇੱਕ ਪਿੱਛੋਂ ਇੱਕ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਰੇਖਾਵਾਂ ਬਾਊ ਜੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ‘ਤੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ।’’
‘‘ਮੈਂ ਡੂੰਘੀ ਕਾਲੀ ਰੇਖਾ ਉਦੋਂ ਆਈ, ਜਦੋਂ ਬੇਟੇ ਅਤੇ ਬਹੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ‘ਸੇਵਾ ਸਦਨ’ ਦਾ ਰਾਹ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ...।’’
‘‘ਤੇ ਤੂੰ ਦੱਸ, ਤੂੰ ਕਦੋਂ ਆਈ ਅੰਮਾ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ‘ਤੇ?’’
‘‘ਮੈਂ ਕੀ ਦੱਸਾਂ, ਅੰਮਾ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਕਿਹੜੀ ਬਾਊ ਜੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੈ?’’
‘‘ਅੰਮਾ ਦੇ ਪਤੀ ਕੀ ਗੁਜ਼ਰੇ, ਅੰਮਾ ਰਾਣੀ ਤੋਂ ਨੌਕਰਾਣੀ ਬਣ ਗਈ, ਉਦੋਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ‘ਤੇ ਡੂੰਘੀ ਰੇਖਾ ਬਣ ਕੇ ਉਭਰੀ ਸਾਂ।’’
‘‘ਫਿਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਭੁੱਖੇ ਢਿੱਡ, ਬਹੂ-ਬੇਟੇ

ਦੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਸਹਿੰਦੀ ਰਹੀ। ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਵੀ ਹੈ, ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਹੀ ਖੂਨ! ਆਪਣਾ ਬੇਟਾ, ਜੀਹਦੇ ਬੀਮਾਰ ਹੋਣ ‘ਤੇ ਚੌਢੀ ਘੰਟੇ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਪੈਰਾਂ ‘ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਦੇਵੀ ਤੋਂ ਸੁੱਖ ਮੰਗੀ ਸੀ।’’ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਭ ਵਿਚ ਰੇਖਾਵਾਂ ਦਾ ਮਕਤਜ਼ਾਲ ਬਣਦਾ ਚਲਾ ਗਿਆ।
‘‘ਅਸੀਂ ਰੇਖਾਵਾਂ ਵੀ... ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਨੇਰੇ-ਤੁਫ਼ਾਨ ਨੂੰ ਝੱਟ ਉਕੇਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਾਂ।’’
‘‘ਕੀ ਕਰੀਏ? ਇਹ ਸਾਡੀ ਵੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਹੀ ਹੈ।’’
ਉਦੋਂ ਹੀ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੰਪਤੀ ਦੇ ਪੋਪਲੇ ਮੂੰਹ ਦੀ ਖਿੜਖਿੜਾਹਟ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਰੇਖਾਵਾਂ ਤ੍ਰਭਕ ਗਈਆਂ।
ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ‘ਤੇ ਛਾਏ ਅਸੀਮ ਸੁਖ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਰੇਖਾਵਾਂ ਧੁੰਦਲੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ।
-ਮੂਲ : ਯਸ਼ੋਪਰਾ ਭਟਨਾਗਰ
ਅਨੁ : ਪ੍ਰੋ. ਨਵ ਸੰਗੀਤ ਸਿੰਘ

ਇੱਕੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਸ਼ਾਹਸਵਾਰ ਉਰਫ਼ ਸੁਰਜਨ ਜ਼ੀਰਵੀ

ਗੁਰਦੇਵ ਚੌਹਾਨ

ਅੱਜ ਸਵੇਰੇ ਅੱਖ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਸਾਰ ਮੈਂ ਆਦਤ ਅਨੁਸਾਰ ਫੋਨ 'ਤੇ ਉਡਦੀ ਉਡਦੀ ਨਜ਼ਰ ਦੁੜਾਈ ਤਾਂ ਸੁੱਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਝੰਡ ਦੀ ਵਾਲ ਉੱਤੇ ਜ਼ੀਰਵੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਹੇਠਾਂ 'ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਗਏ ਹਨ' ਲਿਖਿਆ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਦਿਲ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸੱਟ ਵੱਜੀ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਦਿਨ ਦਾ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਚਲੋ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਜ਼ੀਰਵੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਲੈ ਆਈਏ। 'ਖ਼ੈਰ ਇਹ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਸੁਰਜਨ ਜ਼ੀਰਵੀ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਿਮਾਰ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਬਲਰਾਜ ਚੀਮਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਕਈ ਵਾਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਬਹੁਤ ਸਾਹਿਤਕ ਸੁਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਮਾਣਿਆ ਹੈ। ਸਾਲ 2007 ਵਿਚ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਇਥੋਂ ਛਪਣ ਵਾਲੀ ਸਪਤਾਹਿਕ ਅਖ਼ਬਾਰ, 'ਵਤਨ' ਵਿਚ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਵੀ ਸਹਿ ਸੰਪਾਦਕ ਵਜੋਂ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸਾਂ, ਇਕ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਵਾਰਤਕ ਪੁਸਤਕ, 'ਚਸਮਦੀਦ' (2009) ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਲੇਖ ਬਹੁਤਾ ਕਰਕੇ ਜ਼ੀਰਵੀ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ, 'ਇਹ ਹੈ ਬਾਰਬੀ ਸੰਸਾਰ', ਬਾਰੇ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਉਦੋਂ ਨਵੀਂ ਨਵੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਹ ਲੇਖ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਹੇਠਾਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸੋਲਾਂ-ਸਤਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਯਾਦਾਂ ਮੇਰੇ ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਘੁੰਮ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ Selected American Essays ਪੁਸਤਕ ਭੇਂਟ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਪੜ੍ਹਣ ਸਮੇਂ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਵਾਰਤਕ ਪੁਸਤਕ 'ਆਓ ਸੱਚ ਜਾਣੀਏ' ਵੀ ਮੈਂ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਬਰੈਮਲੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਵਿਚੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੜ੍ਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਲਿਖਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੋ. ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀਆ, ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਖਹਿਰਾ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ 'ਦਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ' ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਰਿਵਿਊ ਲਿਖੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ 2022 ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਵੱਡੇ ਆਕਾਰੀ ਕਿਤਾਬ Readings in Punjabi Literature ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਜ਼ੀਰਵੀ

ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਘਾਲਣਾ ਅਜੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਬਹੁਤ ਹੋਰ ਗੰਭੀਰ ਲਿਖਤਾਂ ਅਤੇ ਚਰਚਾਵਾਂ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਦੀ ਰਹੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ ਜਿਹੜਾ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਵੀ ਹੈ।

ਸਾਲ 2003 ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਇਕ ਵਿਜ਼ਟਰ ਵਜੋਂ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸਾਂ, ਅਤੇ ਟਰਿੰਟਨ ਆਪਣੀ ਬੇਟੀ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਸਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੋਟਲ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਮੈਨੂੰ ਮਿਸੀਸਾਗਾ ਤੋਂ ਇਕ ਫੋਨ ਆਇਆ। ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਤੋਂ ਮੈਂ ਵਾਕਿਫ਼ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਪਰ ਉਸ ਛੇਤੀ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਫੋਨ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਪਕੜਾ ਦਿੱਤਾ "ਲ" ਗੁਰਬਚਨ ਨਾਲ ਗਲ ਕਰੋ।" ਗੁਰਬਚਨ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਮਿੱਤਰ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਜੇਹਾ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਲਿਖਤ ਜਿੰਨੀ ਤਿੱਖੀ ਅਤੇ ਜ਼ਾਇਕੇਦਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਤਨੀ ਇਹ ਉਸ ਬੰਦੇ ਦਾ ਕਈ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੀਕ ਮੂੰਹ ਦਾ ਜ਼ਾਇਕਾ ਖਰਾਬ ਕਰ ਸਕਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਉਹ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਅਕਸਰ ਉਹ ਉਸ ਦਾ ਮਿੱਤਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਮਿੱਤਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਚਨ ਨੂੰ ਫੋਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੁਰਜਨ ਜ਼ੀਰਵੀ ਸੀ ਜਿਸ ਪਾਸ ਉਹ ਰੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਰੱਬ ਖ਼ੈਰ ਕਰੇ।

ਜ਼ੀਰਵੀ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਦੋਸਤੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਗੁਰਬਚਨ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ 35 ਸੈਕਟਰ ਵਿਚ ਸਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰਬਚਨ ਦੋ ਸੈਕਟਰ ਛੱਡ ਕੇ 33 ਵਿਚ ਅਤੇ ਫਿਰ 45 ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹ ਸੈਰ ਕਰਦਾ ਅਕਸਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਲਾਗਲੀ ਟੋਪੀਅਰੀ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਦੇਰ ਤੀਕ ਸੈਰ ਕਰਦੇ। ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਇਹ ਜ਼ੀਰਵੀ ਨਾਂ ਦਾ ਸਖ਼ਸ਼ ਕੋਈ ਖਾਸ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਕਸਰ ਉਹ ਜਿਸ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਉਹ ਮਾੜੇ ਪਾਸੇ ਵਲ ਵੱਧ ਝੁੱਕਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਜ਼ੀਰਵੀ ਬਾਰੇ ਉਸਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵੇਰ ਉਸੇ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਵਲੋਂ ਸਨਮਾਨਿਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ ਅਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇਕੀ ਜਿਹੜੇ ਪੀ ਜੀ ਆਈ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਵੀ ਰਹੇ ਹਨ, ਦੀ ਭੈਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੁਰਜਨ ਜ਼ੀਰਵੀ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕੋ ਇਕ ਬੇਟੀ ਦਾ ਨਾਂ ਸੀਰਤ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਅਗੇਂ ਵੀ ਇਕੋ ਬੇਟੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਂ ਸਿਮਰਤ ਹੈ। ਸੀਰਤ ਨਵਤੇਜ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੁਰਜਨ ਜ਼ੀਰਵੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਸਬਾ ਜ਼ੀਰਾ ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਦੀ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਹੈ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਜਗਜੀਤ ਜ਼ੀਰਵੀ ਵੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗ਼ਜ਼ਲ ਗਾਇਕ ਹੈ।

ਇਸ ਵਾਰ ਜਦ ਮੈਂ ਕੈਨੇਡਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਤਾਂਘ ਸੀ ਕਿ ਉਦੋਂ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਜ਼ੀਰਵੀ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਇਸ ਸਖ਼ਸ਼ ਨਾਲ ਦੇਰ ਸਵੇਰ ਮੇਲ ਹੋ ਹੀ ਜਾਵੇਗਾ। ਛੇਤੀ ਹੀ ਅਜੇਹਾ ਮੌਕਾ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਤਾਂ ਅਕਸਰ ਹੀ ਅਜੇਹੇ ਸੁਭਾਗ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਲਗੇ। ਇਸ ਦਾ ਮੁਖ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮਿੱਤਰ ਬਲਰਾਜ ਚੀਮਾ ਵੀ ਅਗੇਂ ਉਸਦਾ ਮਿੱਤਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਮਿੱਤਰਤਾ ਦਾ ਇਕ ਖਾਸ ਰਾਜ਼ ਅਤੇ ਕਾਰਨ ਬਲਰਾਜ ਚੀਮਾ ਦੀ ਮਿਲਣਸਾਰ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੀ ਕਾਰ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ੀਰਵੀ ਨੂੰ ਕਾਰ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਹੀ ਸਾਈਕਲ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਚਲਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਉਹ ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੀਕ 'ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ' ਅਖ਼ਬਾਰ ਦਾ ਸੰਪਾਦਕ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਰਦੂ ਵਿਚ ਨਿਕਲਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਜ਼ੀਰਵੀ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਰੂਪ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਅਖ਼ਬਾਰ ਆਪਣੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕ ਸਿਰਜ ਸਕੀ ਸੀ। ਇਹ

ਉਹੀ ਦਿਨ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਵਿਚ ਫ਼ਿਕਰ ਤੋਸਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਾਸਰਸ ਵਿਅੰਗ 'ਪਿਆਜ਼ ਦੇ ਛਿੱਲਕੇ' ਛਪਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਪਰਤਦੇ ਕਿੱਕਰਾਂ ਦੀ ਛਿੱਦੀ ਛਾਵੇਂ ਰੁਕ ਕੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਡਾਕਖਾਨਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਾਮਰੇਡ ਮਾਸਟਰ ਈਸਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਡਾਕੀਆ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਲਹਿਰ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਲ ਜ਼ੀਰਵੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਅਖ਼ਬਾਰ 'ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ' ਦਾ ਅਹਿਮ ਰੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹਰਾ ਅਤੇ ਚਿੱਟਾ ਇੰਨਕਲਾਬ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤੱਤੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ ਦੇ ਦੌਰਾਂ ਦੀ ਆਮਦ ਵੀ ਫ਼ਿਜ਼ਾ ਵਿਚ ਘੁੱਲ ਰਹੀ ਸੀ।

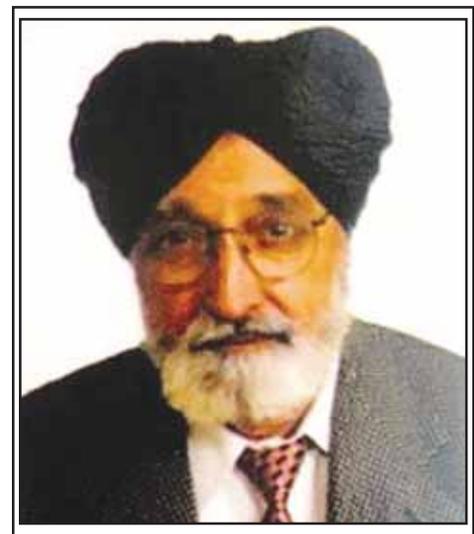
ਜ਼ੀਰਵੀ ਦੇ ਨਜ਼ਰ ਵਾਲੇ ਚਸ਼ਮੇ ਦਿਆਂ ਸੀਸਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਉਸ ਦੀ ਪੈਨੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਭ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਪੈਂਦੀ ਸੀ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਰਹਿਮੋ-ਕਰਮ 'ਤੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਿੰਟ ਮੀਡੀਆ ਹੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸੀ। ਇਹ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦੇ ਦਿਨ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੇ। ਹਰ ਕੋਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਗ਼ੈਰ ਅਧੂਰਾ ਅਤੇ ਅਣਸੁਰੱਖਿਅਕ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਅਖ਼ਬਾਰ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਦੇ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵੱਧ ਕਾਰਾਗਾਰ ਸਿੱਧ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਾਰਗਾਰ ਸਾਬਿਤ ਹੋਈ।

ਹੁਣ ਉਸਦੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਹੋਇਆਂ ਕਈ ਸਾਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਈ ਸਾਲ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਬੀਤ ਗਿਆ ਅਤੇ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਵੀ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਏ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀ। ਇਕ ਹੋਰ ਤਬਦੀਲੀ ਉਸ ਦੀ ਦਾਹੜੀ ਵਿਚ ਚਿੱਟੇ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਸਿਆਣਪੀ ਵਾਧੇ ਦੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਉਸਦੇ ਕਾਲੇ ਵਾਲਾਂ ਦੇ ਸੰਜਮੀ ਘਾਟੇ ਦੀ। ਪਰ ਉਸ 'ਤੇ ਇਹ ਵਾਧੇ-ਘਾਟੇ ਅਕਸਰ ਘਟ-ਵੱਧ ਹੀ ਅਸਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਤੇ ਕੇਵਲ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਨੇ ਹੀ ਅਸਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਸੀ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਵਿਗਠਨ। ਇਸ ਨੇ ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਦੀ ਆਸਥਾ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਘਾਟਾ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤੀਕ ਵੀ ਅਖ਼ਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜ਼ੀਰਵੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸੰਪਾਦਕੀਆਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਲਿਆ, ਭਾਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਾਠਕ ਅਜੇ ਤੀਕ ਆਪਣੀ ਸਿਮਰਤੀ ਵਿਚ ਸਾਂਭੀ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਪਰ ਹੁਣ ਉਸ ਆਪਣੀ ਅਖ਼ਬਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਵਿਗਲਾ ਹੋ ਕੇ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣਾ ਵੀ। ਉਸ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਇਹ ਹੈ ਬਾਰਬੀ ਸੰਸਾਰ' ਦੋ ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਚੇਤਨਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਲੁਧਿਆਣਾ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਲੇਖ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਸੂਝਵਾਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਤਾਕਾਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਲੇਖ ਉਸ ਵਿਚਲੇ ਵਿਅੰਗਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਉਘਾੜਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਚੁਸਤ ਬਿਆਨੀ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ। ਲੜੀਫੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਕਾਹਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਤਨੇ ਲੜੀਫ਼ਿਆਂ ਦੇ ਬਾਬਜ਼ੂਦ ਉਸਦਾ ਆਪਣਾ ਪੇਟ ਹਾਸੇ ਨਾਲ ਫਟਣੋਂ ਕਿਵੇਂ ਬਚਿਆ ਰਿਹਾ।

'ਇਹ ਹੈ ਬਾਰਬੀ ਸੰਸਾਰ' ਵਿਚ ਕੁਝ ਅਜੇਹੇ ਮਸਲੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਛੇਹੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਉਹ ਮਸਲੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਕੈਨੇਡਾ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਕਰਾਰੀ ਚੋਟ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਾਂ ਫਿਰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਬਾਰੇ ਅਮਰੀਕੀ ਸਾਮਰਾਜੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਤਿੱਖਾ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਨੂੰ

ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰਬੀਅਤ ਦਾ ਨਾਂ ਦੇ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਅਮੀਰੀ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸਦੇ ਪਛੜੇਪਣ ਨੂੰ ਹੀ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਲਈ ਇਥੋਂ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਕਿੱਸੇ, ਹਾਥੀ ਸਵਾਰ, ਬੀਨ ਨਾਲ ਸੱਪ ਕਢਣ ਵਾਲੇ ਸਪੇਰੇ, ਜਾਦੂਗਰ ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਰੱਸੀ ਨੂੰ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਟੰਗ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਚੜਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਗੁੰਮ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜਾਦੂਗਰਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਹੀ ਪੂਰਬੀਅਤ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਹੀ ਹਲਕੇ ਮਨੋਰੰਜਨੀ ਰੋਅ ਵਿਚ ਹੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਐਲਬਰਟ ਸਈਅਦ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਸੇ ਨਾਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜ਼ੀਰਵੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਹੀ ਪਛਮ

ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਲੋਕਰਾਜ ਹੋਣ ਅਤੇ ਜਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਖ਼ੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਾਕੀਆ ਹੱਦ ਤੀਕ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਜ਼ਿੱਕਰ ਉਸ 'ਐ ਵਤਨ...ਸਲਾਮਤ ਦੇਖੂ' ਆਦਿ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਹੋਰ ਲੇਖ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸੈਕਟਰ ਜਿਹੜਾ ਹੁਣ ਸਾਮਰਾਜ ਦਾ ਹੀ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਵਲੋਂ 'ਖੁੱਲੇ ਵਣਜ' ਦੀ ਵਕਾਲਤ, ਭਾਵ ਨਵ ਉਦਾਰਵਾਦ, ਅਤੇ ਵਡਿਆਈ ਦੇ ਕੁਝਾਵੇਂ ਅਤੇ ਭੁਲੇਖਾਕਾਰੀ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਪਾਜ਼ ਖੋਲਦੇ ਹਨ। ਸਮਲਿੰਗੀ ਵਿਆਹਾਂ ਦੇ ਬਿੱਲ ਬਾਰੇ ਉਸਦੇ ਲੇਖ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਇਸ ਤੱਥ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਉਹ ਪਿੱਛਲੀ ਸਦੀ ਦੀ ਦਿੱਖ ਵਾਲਾ ਇੱਕੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਸ਼ਾਹਸਵਾਰ ਸਵਾਰ ਹੈ।

'ਇਹ ਹੈ ਬਾਰਬੀ ਸੰਸਾਰ' ਲੇਖ ਵਿਚ ਸੁਰਜਨ ਜ਼ੀਰਵੀ ਨੇ ਅਮਰੀਕੀ ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਲੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਮੋਹ ਨੂੰ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਕੈਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਬਾਰਬੀ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਪਰੋਖ ਸਾਜਿਸ਼ ਦਾ ਪਰਦਾ ਫ਼ਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਰ ਸਾਲ ਕਿਸੇ ਸਚੀ-ਮੁਚੀ ਦੀ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਬਾਰਬੀ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀਆਂ ਗੁਡੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਵੇਚੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਰੈਸਾਂ ਨੂੰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ ਹੋਰ ਪੈਸੇ ਵਸੂਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਬਾਰਬੀ ਲਈ ਫਰਨੀਚਰ, ਭਾਡੋਂ, ਦਿਲ ਲਾਉਣ ਲਈ ਸੁਹਣਾ ਮੁੰਡਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਰ, ਕਾਰਾਂ, ਗੱਲ ਕੀ ਨਿੱਤ ਨਵੀਂ ਮੰਗ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਸੁਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਵਧਾ ਲਵੋ ਇਹ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਬਾਰਬੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਵੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਅਜੇਹੀ ਲੁਟ ਖਸੁਟ ਦਾ। 'ਹੋਰ ਅਤੇ

ਹੋਰ' ਇਹ ਅਮਰੀਕਾ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਚਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਜਨੂੰਨ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਟਾਲਵੀ ਚਿੰਤਕ ਅਤੇ ਨਾਵਲਿਸਟ ਇੰਬਰਟੋ ਈਕੋ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ, 'ਟਰੈਵਲਜ਼ ਇਨ ਹਾਈਪਰ ਰਿਐਲਿਟੀ' ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਅਚੇਤ ਹੀ ਜ਼ੀਰਵੀ ਦੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਯਾਦ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਥਨ ਦਾ ਉਲਟਾ ਰੂਪ ਵੀ ਉਤਨਾ ਹੀ ਸੱਚ ਹੈ।

ਇਰਾਕ ਉੱਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਜੰਗ ਦੇ ਅਗੇ ਪਿੱਛੇ ਕੀ ਸੀ? ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੈਟੋ ਦੇ ਹਮਲੇ ਪਿੱਛੇ ਵੀ। ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਵੇਂ ਉਲਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ? ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਅਜੇਹੇ ਸੰਦੇਹਾਂ ਉੱਤੇ ਗਰਦ ਝਾੜਦੀ ਹੈ। ਪਿਕਾਸੋ ਦਾ ਚਿਤਰ ਗੁਇਰਨਿਕਾ ਸਪੇਨੀ ਖਾਨਾਜੰਗੀ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹੋਏ ਭਿਆਨਕ ਨਰਸਿੰਹਾਰ ਅਤੇ ਤਬਾਹੀ ਨੂੰ ਮੂਰਤੀਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਅਮਰੀਕਾ ਇਰਾਕ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਦ ਯੂ ਐਨ " ਦੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕੌਂਸਲ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕੀ ਬਿਦੇਸ਼ ਸਕੱਤਰ ਕੋਲਿਨ ਪਾਵਲ ਵਲੋਂ ਇਰਾਕ ਖਿਲਾਫ਼ ਦੋਸ਼ ਪਤਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਟੰਗੀ ਤਸਵੀਰ ਉੱਤੇ ਪਰਦਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਸਵੀਰ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਕੋਲਨ ਕਿਵੇਂ ਝੂਠ ਬੋਲ ਕੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਤਜਵੀਜ਼ ਰਖ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਕਲਾ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਉਘਾੜਣ ਲਈ ਅਜੇਹੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਲੇਖ ਲਿਖਣਾ, ਇਹ ਕੇਵਲ ਸੁਰਜਨ ਜ਼ੀਰਵੀ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। 'ਮਾਮਲਾ ਉਮਰਾਂ ਦਾ' ਵਿਚ ਉਹ ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦਵਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਵਿਅੰਗ ਕੱਸਦਾ ਹੈ। 'ਰੈਚਲ ਕੋਰੀ ਦੇ ਲਹੂ ਦੀ ਪੁਕਾਰ' ਵਿਚ 23 ਸਾਲਾ ਅਮਰੀਕਨ ਅਮਨ ਵਲੰਟੀਅਰ ਕੁੜੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਗਾਜ਼ਾ ਪੱਟੀ ਵਿਚ ਇਕ ਇਸਰਾਈਲੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ ਹੇਠ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਦਰਦਨਾਕ ਘਟਨਾ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਦਿਲ ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਸੋ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਨਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਸਦੀ ਦੀ ਸਬਦਾਵਲੀ ਅਤੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਅਗਰਭੂਮਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਦੋ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਸ਼ਾਮ ਅਸੀਂ ਉਸਦੇ ਘਰ ਬੈਠੇ ਸਾਂ ਕਿ ਜ਼ੀਰਵੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਕੀ ਪੀਣਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸੁਭਾਵਨ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਜ਼ੀਰਵੀ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਵੇਖੋ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ ਮਾੜੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਨਾ ਪੀਣੀ ਹੋਰ ਵੀ ਮਾੜੀ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਜ਼ੀਰਵੀ ਦੀ ਇਹੀ ਪੁਸਤਕ ਕਲਮਾਂ ਦੇ ਕਾਫਲਾ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਰੀਲੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਬੋਲਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਮਿੰਦਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸੇ ਦਿਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਸਨਮਾਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਤੇ ਮਿੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਰਹੇ ਸਾਂ ਕਿ...ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਅਜੇ ਜ਼ੀਰਵੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਚੀਮਾ ਝੱਟ ਬੋਲ ਪਿਆ 'ਨਹੀਂ' ਇੱਥੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ।' ਭਾਵੇਂ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਬਲਰਾਜ ਨੇ ਹੌਲੀ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਸੁਣ ਸਕੇ ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਨੂੰ ਸੁਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਜ਼ੀਰਵੀ ਝਟ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, 'ਉਹ ਸੱਚ ਯਾਦ ਆਇਆ ਅਸੀਂ ਸ਼ਕੰਜਵੀ ਪੀ ਰਹੇ ਸਾਂ'...ਅਤੇ ਅਗੇ ਜੋ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਪਰ ਇਸ ਵਿਚਕਾਰ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਵਿਚ ਹਾਸੇ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਫੁੱਟ ਪਈ ਸੀ!

ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਸੁਰਜਨ ਜ਼ੀਰਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਰਾਜਦਰਬਾਰ ਦਾ ਇਕੋ ਵੇਲੇ ਅਕਬਰ ਅਤੇ ਬੀਰਬਲ ਹੈ।

(ਇਹ ਲੇਖ ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕੈਨੇਡਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ, ਅਤੇ ਮੇਰੀ 2009 ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਵਾਰਤਕ ਪੁਸਤਕ, 'ਚਸਮਦੀਦ' ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ)

ਪੰਜਾਬ ਸੂਬਾ ਬਣਵਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਕੀ ਖੱਟਿਆ

ਪਹਿਲਾਂ 1947 ਵਿਚ ਧਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵੰਡ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਵੰਡ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ। 70 ਪਰਸੈਂਟ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ। ਫਿਰ 1948 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਪਹਾੜੀ ਖੇਤਰ ਕੱਢ ਕੇ ਹਿਮਾਚਲ ਨਾਮ ਦਾ

ਡਾ. ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੋਹੀ
ਫੋਨ: 604-653-7889
E-mail: pssohi57@gmail.com

ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਾਰਡ ਮੈਕਡੋਨਲਡ ਨੇ ਸਿੱਖ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੱਖਰਾ ਦੇਸ਼ ਮੰਗਣ ਲਈ ਇੱਕ ਅੱਧ ਵਾਰ ਗੱਲ ਕਰੀ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੀ ਉਹ ਲਹਿਰ ਖੜੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਪਰ ਇਸ ਲਈ ਲੋਕ ਲਹਿਰ ਖੜੀ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਬਿਰਤਾਂਤ ਖੜਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਵੱਡੀ ਸੁਲਤੀ ਹੋਈ ਯਤਨਦਾਰ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅੱਜ ਤੱਕ ਵੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਜ਼ਨਰੀ, ਦੂਰ ਅੰਦੇਸ਼, ਸਟੇਟਸਮੈਨਸ਼ਿਪ ਵਾਲਾ ਲੀਡਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ।

ਉਹੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਜੋ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੱਖਰਾ ਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਾਰਥਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਗਈ ਸੀ, ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਸ ਬੋਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਰਨ ਵਰਤ ਰੱਖਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਸੂਬੇ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ, ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚੋਂ ਸੰਘਰਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਮੋਰਚਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਕੇ, ਭਾਸ਼ਾਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਕਮਿਊਨਲ ਰੂਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਹਿਮੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਮਹਾਸ਼ਾ ਪਰੈਸ ਨੇ ਹੋਰ ਟੂਲ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਉਹ ਡਰ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਤੋਂ ਹੀ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰ ਗਏ। ਇਸ ਡਰ ਅਧੀਨ ਪੰਜਾਬੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਮਜਬੂਰੀ ਵਸ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਭਾਸ਼ਾ ਹਿੰਦੀ ਘੋਸ਼ਣ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ 1951 ਅਤੇ 1961 ਵਿਚ ਹਿੰਦੀ ਨੂੰ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਲਿਖਵਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅੰਬਾਲਾ, ਹਿਸਾਰ, ਜੀਂਦ ਅਤੇ ਕਰਨਾਲ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਹਿੰਦੂ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਥਾਂ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾਈ ਬਣ ਗਏ। ਇਹ ਖੇਤਰ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਅਕਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਘੀਆਂ ਦੇ ਸੰਪਰਦਾਇਕ ਏਜੰਡਿਆਂ ਕਾਰਨ ਵਰਤਮਾਨ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿ ਗਏ।

ਚੀਫ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਪ੍ਰਾਂਤ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਰ ਵੰਡੇ ਗਏ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੱਲੋਂ ਵਿੱਢੇ ਲੰਬੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਨਵੰਬਰ 1966 ਤੋਂ ਬੋਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਵਾਂ ਪੰਜਾਬ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ 'ਤੇ ਫਿਰ ਕੁਹਾੜਾ ਚੱਲਿਆ, ਦਿੱਲੀ ਤੱਕ ਫੈਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਛੋਟੇ ਜਿਹੀ ਸੂਬੀ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੋ ਗਏ। ਕੱਲੂ, ਲਾਹੁਲ, ਸਪਿਤੀ ਅਤੇ ਕਾਂਗੜਾ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲੋਂ ਕੱਟ ਕੇ, ਹਿਮਾਚਲ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਹਿਸਾਰ, ਜੀਂਦ, ਕਰਨਾਲ, ਅੰਬਾਲਾ ਗੱਲ ਕੀ ਦਿੱਲੀ ਤੱਕ ਫੈਲੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਤੋਂ ਦਰ ਕਿਨਾਰ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਦਿੱਲੀ ਭਾਵੇਂ ਵੱਖਰਾ ਖੇਤਰ ਸੀ ਪਰ 1966 ਤੱਕ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਅੱਧੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਹਰਿਆਣਾ, ਹਿਮਾਚਲ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਲੋਕ ਭਾਵੇਂ ਠੇਠ ਪੰਜਾਬੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਬੋਲਦੇ, ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਛਾਣ ਪੰਜਾਬੀ ਹੀ ਦੱਸਦੇ ਸਨ। ਇੱਕ ਨਵੰਬਰ 1966 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਬਦਲ ਗਈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਰਿਆਣਵੀ, ਹਿਮਾਚਲੀ ਜਾਂ ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਜਦੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਵੱਖਰਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਖਿੱਤਾ ਲੈਣ ਵਿਚ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੱਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀਆਂ ਲਾਲਸਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ 1948 ਤੋਂ ਹੀ ਯਤਨ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਅੰਬੇਦਕਰ ਵਰਗੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਵਾਂ ਸੂਬਾ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਕੇਂਦਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੂਬੇ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਧਰਮ ਦਾ ਨਾਮ ਲਏ ਬਗੈਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਮੋਹਰੇ ਰੱਖ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਖਾਹਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੁਆਰਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਮੰਗ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਬਣ ਗਈ। ਪਹਿਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਵਿਸਥਾਰ, ਦੂਜਾ ਲੁਕਵਾਂ, ਪਰ ਅਸਲ ਮੁੱਦਾ ਸੀ ਸੱਤਾ ਦੀ ਲਾਲਸਾ। ਨਵਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣਨ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਤਾਂ ਸਹੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਘੇਰਾ ਸੀਮਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਲਾਹੁਲ ਸਪਿਤੀ,

ਕੱਲੂ, ਸ਼ਿਮਲਾ, ਕਾਂਗੜਾ ਅਤੇ ਇੱਧਰ ਦਿੱਲੀ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸਿਮਟ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਅੱਜ ਲੋਕ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬੱਚੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਾਲਾ ਮਿਸ਼ਨ ਫੇਲ੍ਹ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਣਾ ਹੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਲਈ ਇਹ ਅਸਲ ਮੁੱਦਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਅਸਲ ਮੁੱਦਾ ਤਾਂ ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦਾ ਸੀ। 1966 ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ 1967 ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਇੰਨੇ ਵੱਡੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਇਕੱਲਾ ਬਹੁਮੱਤ ਨਾ ਲੈ ਸਕਿਆ, ਸਰਕਾਰ ਟੁੱਟ ਗਈ ਤੇ ਫਿਰ 1969 ਵਿਚ ਵੋਟਾਂ ਪਈਆਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਫਿਰ ਵੀ ਬਹੁਮੱਤ ਨਾ ਲੈ ਸਕਿਆ, ਪਰ 1970 ਵਿਚ ਮਿਲੀ-ਜੁਲੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਾਲੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣ ਗਏ। ਦੋਵੇਂ ਵਾਰ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਸੇ ਜਨ ਸੰਘ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣਾ ਪਿਆ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਰਕਾਰ ਫਿਰ ਟੁੱਟ ਗਈ। 1971-72 ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਾਂ ਕਰ ਕੇ ਉਸੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਵੱਡੀ ਜਿੱਤ ਦਵਾ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਅਕਾਲੀ ਸੱਤਾ ਤੋਂ ਫੇਰ ਪਰਾਂ ਰਹੇ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕਦੇ ਅਕਾਲੀ ਤੇ ਕਦੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ।

ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ ਸੱਤਾ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਵੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣਨ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੀਨ 'ਤੇ ਆ ਗਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਾਂ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਰ ਕੇ ਕਈ ਵਾਰ ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਸੰਭਾਲੀ, ਪਰ ਆਖਰ ਪਰਿਵਾਰਵਾਦ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇ ਕੇ ਜੋ ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਕੀਤਾ ਉਹ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਫਾਇਦਾ ਹੋਇਆ ਹਰਿਆਣਵੀਆਂ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਮੰਗਿਆਂ ਪਲੇਟ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦਵਾ ਦਿੱਤਾ, ਤੇ ਉਥੇ ਬਾਦਲ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੁੱਟੀ ਦੇ ਯਾਰ ਹੀ ਨਵੇਂ ਹਾਕਮ ਬਣ ਗਏ।

1966 ਵਿਚ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਕਮਾਂਡ ਹੇਠ ਜੋ ਨਵਾਂ ਪੰਜਾਬ ਬਣਾਇਆ ਤਾਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਅਬੋਹਰ ਅਤੇ ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਇਲਾਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰੱਖ ਗਏ, ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਪਰ 1967 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਕੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈਣ ਲਈ ਫਿਰ ਨਵਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਵੋਟਾਂ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ।

ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਸਮੇਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਹੰਤਾਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ

ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਕੋਈ ਸਾਰਥਕ ਸਹੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਾਰੇ ਮੋਰਚਿਆਂ ਪਿੱਛੇ ਸੱਤਾ ਦਾ ਲਾਲਚ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਮੋਰਚੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਮੌਕੇ ਜਦੋਂ ਜਿਨਾਹ ਅਤੇ ਨਹਿਰੂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਲਈ ਵਕਾਲਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਕਦੇ ਵੀ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਵੱਖਰੇ ਰਾਜ ਦੀ ਮੰਗ ਠੋਸ ਅਤੇ ਯਤਨ ਭਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਿਆ। ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਿਰਫ 13 ਪਰਸੈਂਟ ਸੀ, ਇੱਕ ਦੋ ਤਹਿਸੀਲਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਹ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਬਹੁਮੱਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਜੇ ਧਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਹਥਿਆਇਆ ਸੀ, ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸੈਕੂਲਰ ਪੰਜਾਬ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਵੀ ਯਤਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾ ਸਕੇ। ਇੱਕ ਪੱਖ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਕੱਦ ਜਿਨਾਹ ਅਤੇ ਨਹਿਰੂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਸੀ। ਉਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਯਤਨ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੱਖਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਿਪਲੋਮੈਸੀ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਕਦੇ ਜਿਨਾਹ ਨਾਲ ਅਤੇ ਕਦੇ ਨਹਿਰੂ ਨਾਲ ਬਾਰਗੇਨਿੰਗ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਹ ਵਿਜ਼ਨਰੀ ਆਗੂ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਹੀਆਂ ਜਾਂ ਦਲੇਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਰੱਖਦੇ।

ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਪਾਸ ਇੱਕ ਵਿਕਲਪ ਬੋਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੱਖਰਾ ਦੇਸ਼ ਮੰਗਣ ਦਾ ਵੀ

ਅਸਲ ਵਿਚ ਤਾਂ 1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਣੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਬੋਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੰਡਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬੋਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੰਡ ਦਾ ਅਰਥ ਸੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣਾ ਤੇ ਉਹ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਤਾਪ ਪੰਜਾਬੀ ਅੱਜ ਤੱਕ ਭੋਗ ਰਹੇ ਹਨ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਇਲਾਕੇ, ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਆਦਿ ਸਭ ਇਸ ਵੰਡ ਦੇ ਹੀ ਨਤੀਜੇ ਹਨ। ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਆਗੂਆਂ ਲਈ ਇਹ ਮੁੱਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਆਮ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਸੰਤਾਪ ਹੈ। ਅੱਜ ਹਰ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸਿਆਸਤ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਬੈਰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹਿਰਦੇ ਅਤੇ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਸੁੰਗੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਰਹਿ ਸਕਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਫੈਲਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਫੈਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਤਕਰੀਬਨ 150 ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੱਕ ਫੈਲ ਗਈਆਂ ਹਨ। 50 ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਸ਼ਵ ਧਰਾਤਲ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਤਹਿਜੀਬ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋ ਫੈਲਾਅ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਡਾਕ

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਐਡੀਟਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਅਖ਼ਬਾਰ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼) ਦੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬੇਸਬਰੀ ਨਾਲ ਉਡੀਕ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਪਿਛਲੇ 15 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਨਿਰੰਤਰ ਪੇਪਰ ਭੇਜ ਰਹੇ ਹੋ, ਜਿਸ ਲਈ ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ। ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ (ਖਬਰਾਂ) ਜਾਣਕਾਰੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਵਤਨ ਵਿਚ ਕੀ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਇਸ ਪੇਪਰ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਾਸਲ ਹੈ। ਦੋਨਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ (ਦਬਾਅਟਣ)

ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪਾਠਕ ਖੁਦ ਨਿਰਣੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਗਲਤ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਇਹ ਖਾਮੀਆਂ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਬਚਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਵਾਨੀ, ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੋਰ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ। ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਮਿਆਰੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਪਾਠਕਾਂ ਤਕ ਇਸ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਰੇ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਿਨ ਦੁੱਗਣੀ ਅਤੇ ਰਾਤ ਚੌਗੁਣੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰੇ!

-ਪ੍ਰਦੀਪ ਸਿੰਘ

ਹੈਲੋਵੀਨ (ਗੋਰਿਆਂ ਦਾ ਵਹਿਮ)

ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਆਇਆ, ਵਹਿਮ ਭਰਮ ਨਾਲ ਲਿਆਇਆ। ਗਰੀਬ, ਅਮੀਰ, ਸਿੱਖ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਮੋਨਾ, ਧਰਤੀ ਦਾ ਸੱਖਣਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਕੋਨਾ।

ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਹੈ ਸਮੱਸਿਆ। ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਹੈ ਮਨ ਵਿਚ ਵੱਸਿਆ। ਪਿੱਛੜੇ ਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਨੇ ਤਰੱਕੀਆਂ ਵਾਲੇ, ਪਰ ਹਰ ਥਾਂ ਵਹਿਮਾਂ ਦੇ ਘਾਲੇ-ਮਾਲੇ।

ਭਾਵੇਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਾਲੇ ਪਹੁੰਚੇ ਮੰਗਲ, ਪਰ ਅਜੇ ਟੁੱਟੇ ਨਹੀਂ ਭਰਮ ਦੇ ਸੰਗਲ। ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਵਰਗੇ ਇੱਥੇ ਭੀ ਵੱਸਦੇ, ਮਾੜੀਆਂ ਰੂਹਾਂ, ਭੂਤਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਨੱਸਦੇ।

ਇੱਕ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ ਹੈਲੋਵੀਨ ਮਨਾਉਂਦੇ, ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਅਸਮਾਨੋਂ ਆਉਂਦੇ। ਇਹ ਮਿੱਥ ਹੈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵੱਸਦੀ, ਕਰਦੇ ਹੀਲੇ ਰੂਹ ਦੂਰ ਕਿੱਥ ਨੱਸਦੀ।

ਸੰਤਰੀ ਰੰਗ ਕੱਦੂ ਕਰੋਲ ਭੂਤ ਬਣਾਂਦੇ, ਸਰਦਲਾਂ ਉੱਤੇ ਲਿਆ ਫਿਰ ਧਰਾਂਦੇ। ਡਰੋਣੇ ਪਿੰਜਰ ਬੂਹੇ ਉੱਤੇ ਲਟਕਾਂਦੇ, ਜਾਲੇ ਲਟਕਾਅ ਘਰ ਖੰਡਰ ਦਿਖਾਂਦੇ।

ਭੂਤਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣ ਲਈ ਸੀਨ ਬਣਾਂਦੇ, ਬਣਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਘਰ ਬਾਹਰੋਂ ਹੀ ਭਜਾਂਦੇ। ਇੰਝ ਅੰਦਰ ਜਾਣੋਂ ਵਰਜਦੇ ਨੇ ਭੂਤ ਨੂੰ, ਰਾਹ ਵਿਚ ਰੋਕਦੇ ਕਾਲੀ ਕਰਤੂਤ ਨੂੰ।

ਇਕੱਤੀ ਅਕਤੂਬਰ ਪੱਕੀ ਹੈ ਤਰੀਕ, ਸ਼ਕਲਾਂ ਬਣਾਂਦੇ ਜਿਉਂ ਭੂਤ ਦੇ ਸਰੀਕ। ਮੂੰਹਾਂ 'ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮੱਖਣੇ ਡਰਾਵਣੇ, ਅਜੀਬ ਹੁੰਦੇ ਕੱਪੜੇ ਜਿਵੇਂ ਵੱਢ ਖਾਵਣੇ।

ਹਰ ਘਰ ਮੰਗਦੇ ਟੋਫੀਆਂ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ, ਜਾਪੇ ਲੋਹੜੀ ਪਰ ਕੱਪੜੇ ਵਾਂਗ ਹੋਲੀਆਂ। ਗੀਤ ਗਾ ਮੰਗਦੇ 'ਟ੍ਰਿਕ ਔਰ ਟਰੀਟ' ਦਾ, ਹੁੰਦਾ ਸਾਰਾ ਖੇਲ ਇੱਕ ਟੋਫੀ ਸਵੀਟ ਦਾ।

ਵੱਡੇ ਧੰਦੇ ਵਾਲਿਆਂ ਹੈ ਜਾਲ ਵਿਛਾਇਆ, ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ 'ਕੱਠੀ ਮਾਇਆ। ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਅਜੀਬ ਜਿਹੀ ਰੀਤ ਚਲਾਈ, ਨਾ ਕਦੇ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਨਾ ਰੂਹ ਕਦੇ ਆਈ।
-ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ 'ਨੂਰਪੁਰੀ'

ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੇ ਦੀਵਾਲੀ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਇਸ਼ਾ ਦਿਓਲ ਨੇ ਲਾਈਆਂ ਰੌਣਕਾਂ

ਫੈਸ਼ਨ ਸ਼ੋਅ ਵਿਚ ਮਾਡਲਾਂ ਨੇ ਦਿਖਾਏ ਜਲਵੇ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ: ਭਾਰਤੀ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਮੇਲਿਆਂ-ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਨਾਲ ਰੌਣਕਾਂ ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਭਾਰਤੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਲੋਂ ਸਾਰੇ ਤਿਉਹਾਰ ਧੂਮ-ਧਾਮ ਨਾਲ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ

ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੀਵਾਲੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਲੀਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ

ਸ਼ਾਨ ਧਰਮਿੰਦਰ ਦਿਓਲ ਤੇ ਹੋਮਾ ਮਾਲਿਨੀ ਦੀ ਧੀ ਇਸ਼ਾ ਦਿਓਲ ਨੂੰ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭੇਟ ਕਰ ਕੇ

ਉਸ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦੀ ਖੂਬ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ

ਧਾਲੀਵਾਲ, ਭੁਪਿੰਦਰ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਹੈਪੀ ਹੀਰ, ਲੱਕੀ ਸਹੋਤਾ, ਨਰਿੰਦਰ ਸਰਾਂ, ਸਵੀ ਅਟੱਲ, ਅਮਰੀਕ ਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਸਰਬਿੰਦਰ ਵਿਰਕ, ਡਾ. ਸਰਬਜੀਤ ਭੰਡਾਲ, ਮਨਜਿੰਦਰ ਭੰਮਰਾ, ਸੰਨੀ ਕੁਲਾਰ ਤੇ ਰੋਨੀ ਕੁਲਾਰ, ਏ.ਜੇ ਸੰਧੂ, ਅਨਿਤ

ਹਨ, ਇਸੇ ਤਹਿਤ ਹੀ ਵੀਚਿੱਲੀ ਈਵੈਂਟਸ ਵਲੋਂ ਲੰਘੀ 25 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਬਰਗ ਦੇ ਵੁੱਡਫੀਲਡ ਮਾਲ ਵਿਚ ਦੀਵਾਲੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨ ਲਈ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੋਲੀਵੁੱਡ ਅਦਾਕਾਰਾ ਇਸ਼ਾ ਦਿਓਲ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।
ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵੰਦਨਾ ਵਾਲੀਆ, ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ, ਪਾਇਲ ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਹੋਮੀ ਪਟੇਲ ਵਲੋਂ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਗੁਜਰਾਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਬੇਸਬਰੀ ਨਾਲ ਇਤਜ਼ਾਰ

ਗੁਜਰਾਤੀ ਹੁਮ ਹੁਮਾ ਕੇ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਪੁੱਜੇ ਤੇ ਦੀਵਾਲੀ ਦੇ ਇਸ ਖਾਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਸਣੇ ਅਨੰਦ ਮਾਣਿਆ।
ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ, ਵੰਦਨਾ ਵਾਲੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਤੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਗਜ਼ਾਲਾ ਖਾਨ ਵਲੋਂ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਫੈਸ਼ਨ ਸ਼ੋਅ 'ਰਾਜ਼' ਖਾਸ ਖਿੱਚ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਰਿਹਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਰੂਪੀ ਕੌਰ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਮਾਡਲਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਲਵੇ ਦਿਖਾ ਕੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਖੱਟੀ। ਮਗਰੋਂ ਡਾ. ਖਹਿਰਾ ਤੇ ਵੰਦਨਾ ਵਾਲੀਆ ਨੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ

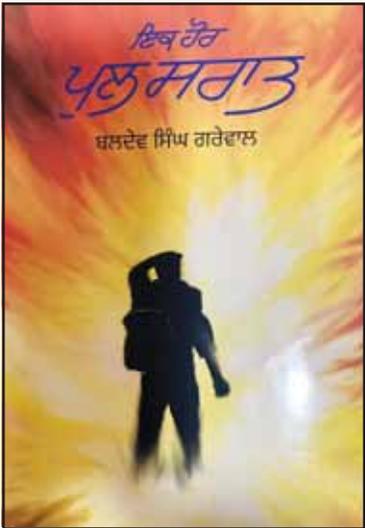

ਤੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਦੀਵਾਲੀ ਦੀਆਂ ਵਧਾਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਸ਼ਾ ਦਿਓਲ ਨੇ ਰੈੱਪ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਗਾਣਿਆਂ 'ਤੇ ਡਾਂਸ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜਲਵਾ ਦਿਖਾਇਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਭ ਨੇ ਤਾਤੀਆਂ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਮਾਲ ਵਿਚ ਖਰੀਦਦਾਰੀ ਕਰਨ ਪੁੱਜੇ ਲੋਕ ਵੀ ਦੂਰੋਂ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਆਪਣਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਈ ਫੋਟੋਆਂ ਖਿੱਚ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਰੀਲਾਂ ਬਣਾ ਬਣਾ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ।
ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀਆਂ ਮੁਅੱਜਜ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਪਾਲ ਡਿੰਡੋਨਾ, ਰਾਜਵੀਰ ਗਿੱਲ, ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ, ਜਸਕਰਨ ਸਿੰਘ

ਸਰਮਾ ਤੇ ਪੂਜਾ ਸਰਮਾ, ਗੁਜਰਾਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਾਨ ਸੰਜੇ ਪਟੇਲ, ਰਮੇਸ਼ ਪੁਨਾਤਰ, ਸੁਨੀਲ ਸ਼ਾਹ-ਰੀਟਾ ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਸਣੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਾ ਦਿੱਤੇ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੌਰਾਨ, ਖਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਖਾਣ ਤੇ ਪੀਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਪੀਣ ਦਾ ਖੁਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੀ। ਸ਼ਿਕਾਗੋਲੈਂਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕਰਦਿਆਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਵੀਡੀਓ ਤੇ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫੀ ਏਸ਼ੀਅਨ ਮੀਡੀਆ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਪਰਵਾਸੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਹੋਣੀ ਇਕ ਹੋਰ ਪੁਲ ਸਰਾਤ

ਅਮਰੀਕਾ ਵੱਸਦੇ ਉਘੇ ਲਿਖਾਰੀ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਦਾ ਨਵਾਂ ਨਾਵਲ 'ਇਕ ਹੋਰ ਪੁਲ ਸਰਾਤ' ਛਪਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਹੋਣੀ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਵਲ 'ਪਰਿਕਰਮਾ' ਖੂਬ ਚਰਚਿਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਸੀਤੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ' ਵੀ ਛਪ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਡਾ. ਹਰਿਦਰ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ: +91-84274-98822

ਗਲਪਕਾਰ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਦਾ ਨਵਾਂ ਨਾਵਲ 'ਇਕ ਹੋਰ ਪੁਲ ਸਰਾਤ' ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਹੋਣੀ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਬੇਸ਼ੱਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਨੌਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਸੰਕਟ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਦੀ ਹੈ ਪਰ ਨਾਵਲ ਸਮਕਾਲ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗਕਤਾ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਵੱਲ ਅਹੁਲਦਾ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਦੇ ਪਾਠ ਦੌਰਾਨ ਮਨ ਅੰਦਰ ਇਸ ਦੀ ਸਮਕਾਲੀ ਪ੍ਰਸੰਗਕਤਾ ਬਾਰੇ ਇਹੀ ਵਿਚਾਰ ਚੱਲਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਸਮਕਾਲ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਆਈਲੈਂਟਸ ਤੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ

ਰਾਹ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤਾਂ ਕੀ ਫਿਰ ਨੌਜਵਾਨ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਐਨਾ ਖਤਰਾ ਮੁੱਲ ਲੈ ਕੇ ਅਜੇ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹੋਣਗੇ? ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਮੇਰੀ ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਲੇਟ ਦਾਖਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, "ਸਰ! ਮੈਂ ਡੋਂਕੀ ਲਾ ਕੇ ਆਇਆਂ।" ਉਸ ਨੇ ਪਨਾਮਾ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਨਾਵਲੀ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਅੱਜ ਵਾਲੀ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਦਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸਵਾਲ ਹੱਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਨਾਵਲ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਇਸ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਪਾਤਰ ਸੁਖਜੀਤ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਪੁਲਸੀਏ ਬਾਪ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਛੱਡਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਬੇਕਸੂਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਣਾ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬੱਧੀ ਸਫਰ ਤੇ ਭਟਕਣਾ ਬਾਅਦ ਅਮਰੀਕਾ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਫਰ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਸੁਖਜੀਤ, ਕਰਨੈਲ, ਜਿੰਦਰ, ਹਰਪਾਲਜੀਤ; ਕੰਬੋਡੀਆ ਦੇ ਭੈਣ ਭਰਾ ਅੰਤੋਨੀਆ ਤੇ ਐਂਡਰਸ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਮੁਸ਼ਤਾਕ ਤੇ ਕੁਝ ਗੁਜਰਾਤੀ ਮੁੰਡੇ ਆਦਿ। ਸਭਨਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪੋ-ਆਪਣੀਆਂ ਮਜਬੂਰੀ ਭਰੀਆਂ ਦਰਦ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹਨ। ਨਾਵਲ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤਕ ਸੰਗਠਨ ਇਸ ਸਫਰ ਦੌਰਾਨ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ 'ਤੇ ਉੱਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕਾ ਵੱਸਦੇ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਦੇ ਨਾਵਲ 'ਇਕ ਹੋਰ ਪੁਲ ਸਰਾਤ' ਦਾ ਮੁਖੜਾ।

ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ

ਲੇਖਕ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਨਾਵਲ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਇਹ ਨਾਵਲ ਲਿਖਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਅੱਗੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਤਸਵੀਰ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਅੱਗੇ ਆਪਣਾ ਦੇਸ਼ ਨਾ ਛੱਡਣ ਦਾ ਕੋਈ ਠੋਸ ਮਾਡਲ ਨਹੀਂ ਉਸਾਰ ਸਕਿਆ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਕਾਰਨ ਉਹ ਆਪਣਾ ਦੇਸ਼ ਛੱਡਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਵਾਸ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀਆਂ। ਪਰਵਾਸ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਉਪਜੀਵਕਾ ਕਮਾਉਣ ਦੇ ਬਾਰੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪਲਾਇਨ ਕਰ ਰਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਵਾਨੀ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਦੇਸ਼ੀ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿੰਦਣ-ਭੰਡਣ ਤੇ

ਉਹਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲੋਕ ਚੇਤਨਾ ਉਭਾਰਨ ਦੀ ਵੱਡੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਨਾਵਲ ਦਾ ਮੁੱਖ ਬਿਰਤਾਂਤਕ ਸੁਖਜੀਤ ਤੇ ਬਾਕੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਅਮਰੀਕਾ ਪਹੁੰਚਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰਾ ਤੇ ਹੋਰ ਸੰਕਟ ਦਰਪੇਸ਼ ਹਨ ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਕਸ਼ਟ ਉਹ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਝੱਲ ਕੇ ਆਏ ਹਨ, ਉਸ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਸਭ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਵਲਕਾਰ ਇਸ ਬਿਰਤਾਂਤਕ ਰਾਹੀਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਰਵਾਸ ਪ੍ਰਤੀ ਅਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਨਾਵਲੀ ਪਾਠ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਤੇ ਬੇਗਾਨਗੀ, ਕੌਮੀਅਤ ਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਾਂਝ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਵੇਰਵੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਨਵਨੀਤ ਵਰਗੇ ਸਵਾਰਥੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਉਦਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉੱਥੇ ਸੁਖਜੀਤ ਦੇ ਅੰਤੋਨੀਆ ਤੇ ਜਿੰਦਰ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਚੋਂ ਆਸ਼ਾਵਾਦੀ ਉਰਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਅੰਤੋਨੀਆ ਨਾਲ ਸੁਖਜੀਤ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੌਂਝੀਆਂ ਵਲਗਣਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਆਰ ਤੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਦੀ ਕੋਈ ਭਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਕੋਈ ਜਾਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਸਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਖੂਨ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਨਾਵਲ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤਕ ਸੰਗਠਨ ਰੌਚਕਤਾ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਜਿਗਿਆਸਾ ਵਾਲੇ ਅੰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਸੁਖਜੀਤ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਦੀ ਪਿਆਰ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਰਹੱਸ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਪਾਠਕ ਇਹ ਜਾਣਨ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਤਸੁਕ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਨੇ ਸੁਖਜੀਤ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਪੁਲਸੀਏ ਬਾਪ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਤੇ ਆਪਣਾ ਘਰ-ਬਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਜਾਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਹੀ ਦੋਸ਼ੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਰਹੱਸ ਲੇਖਕ ਨੇ ਅੰਤਲੇ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਹੈ।

ਬਿਰਤਾਂਤਕ ਸਫਰ ਦੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਤੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਲੇਖਕ ਨੇ ਆਪ ਇਹਨਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸਫਰ ਕਰ ਕੇ ਅਨੁਭਵ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਇਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਭਿਅਨਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਰਵਾਸ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਅਜਿਹੇ ਪੁਲ ਸਰਾਤ ਵਾਂਗ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਧਾਰ ਤੋਂ ਵੀ ਤਿੱਖਾ ਹੈ ਤੇ ਵਾਲ ਤੋਂ ਵੀ ਬਾਰੀਕ ਹੈ। ਇਸ 'ਤੇ ਤੁਰਦਿਆਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਇਸ ਡਰ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਨਾਵਲ 'ਇਕ ਹੋਰ ਪੁਲ ਸਰਾਤ' ਬੇਸ਼ੱਕ ਪੰਜਾਬ ਸੰਕਟ ਦੇ ਦੌਰ ਸਮੇਂ ਪਰਵਾਸ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਮਕਾਲੀ ਦੌਰ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਕਿਸੇ ਵੱਡੀ ਆਰਥਿਕ ਮਜਬੂਰੀ ਕਾਰਨ ਪਰਵਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਸਮਕਾਲ ਵਿਚ ਪਰਵਾਸ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਫੈਸ਼ਨ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਰੁਝਾਨ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਲੁੱਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਧਨ ਰਾਸ਼ੀ ਬਾਹਰ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਨਾਵਲਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। (ਤ੍ਰੈ-ਮਾਸਕ 'ਸਿਰਜਣਾ' ਵਿਚੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ

ਕਾਲਮ 'ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ' ਨੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਖੂਬ ਹਲੂਣਿਆ ਹੈ। ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਵਲਵਲੇ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੋਂ ਚਾਰ ਸਤਰਾਂ 'ਚ ਸਾਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੇਜੋ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਫੋਟੋ ਨਾਲ ਕਾਵਿ ਟੋਟਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਕੈਪਸ਼ਨ ਭੇਜਣ ਲਈ ਆਖਰੀ ਤਾਰੀਖ 11 ਨਵੰਬਰ 2023 ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-611

ਦੇਖ ਕੇ ਵੱਤਰ ਲੰਘਦੀ ਜਾਂਦੀ, ਜੁੜਿਆ ਹੈ ਭਾਈਚਾਰਾ, ਜੋੜ ਕੇ ਜੋਗਾਂ ਜੁੱਟ ਗਏ ਦੇਖੋ, ਆਹਵਤ ਦਾ ਹੈ ਨਜ਼ਾਰਾ। ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਅੱਜ ਬੀਜਣਗੇ, ਫਿਰ ਟੈਂਟਾ ਮੁੱਕ ਜੂ ਸਾਰਾ, ਇੰਝ ਹੱਥ ਵਟਾਉਣਾ ਸਭਨੇ, ਕਿਰਸਾਨੀ ਦਾ ਕੰਮ ਭਾਰਾ।

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-609

ਦੀਵੇ, ਚੁੰਗੜੇ ਪਕਾ ਆਵੀ ਵਿਚ ਸਤਕ ਕਿਨਾਰੇ ਲਿਆ ਸਜਾਏ। ਦਾਦਾ ਪੱਤਾ ਸੋਚੀ ਪੈ ਗਏ ਗਾਹਕ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਏ। ਖਾ ਗੀ ਕਿੱਤਿਆਂ ਤਾਈਂ ਤਰੱਕੀ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਰੰਗ ਵਟਾਏ। -ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਧਰ ਕਲਾਹੜ (ਲੁਧਿਆਣਾ) ਫੋਨ: 98783-37222

ਦਸਤਕਾਰੀ ਦਾ ਧੰਧਾ ਮੰਦਾ ਹੋਇਆ, ਵਿਕਦੇ ਨਾ ਹੁਣ ਵਿਚ ਬਜ਼ਾਰ, ਭਾਵੇਂ ਕਰਵਾ ਚੌਥ ਹੈ ਨੌਤੇ ਆਇਆ, ਪਰਿਵਾਰ ਉਤੀਕ ਰਹੇ ਤਿਉਹਾਰ। ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਰੱਖਣੇ ਵਰਤ ਕਰਵੇ ਦੇ, ਕਰ ਕੇ ਬਥੇਰੇ ਸੋਹਿਲਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ, ਪਤੀ ਦੇਵ ਦੀ ਲੰਬੀ ਉਮਰ ਹੋਵੇ, -ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਲ ਦੋਸਾਂਝ

ਸਾਲਾ ਚੱਲਦਾ ਰਹੇ ਕਾਰੋਬਾਰ! -ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ "ਨੂਰਪੁਰੀ"

ਕੱਚੇ ਭਾਡੇ ਤੇ ਸਾਰਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਰਗੀ ਜੱਗ 'ਤੇ ਸਾਂਝ ਨਾ ਕੋਈ। ਆਓ ਖਰੀਦੋ ਤੋੜੀਆਂ ਤੇ ਦੀਵੇ ਗਾਹਕਾਂ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਅਰਜ਼ੋਈ। ਸਾਡੀ ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀ ਵਿਰਾਸਤ ਮੁੜ ਪਰਤੀ ਵਿਚ ਬਾਜ਼ਾਰ ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਨੇ ਬੂਟਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਲੈ ਕੇ ਵੇਰ ਸਾਰੇ ਤਿਉਹਾਰ। -ਹਰਜੋਤ ਕੌਰ ਮਹੇਸ਼ਪੁਰਾ ਫੋਨ: 734-883-6704

ਹਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸੁਰਧਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਚੌਕਾ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਮਖਧਾ ਦੀਵਾ ਬੱਤੀ ਕਰਨਾ ਲੋੜੀਂਦੇ ਘੜੇ ਕਰਦੇ ਬਣਾ ਆਵੇ 'ਤੇ ਇਹ ਵਸਤਾਂ ਘੁਮਿਆਰ ਪਰਿਵਾਰ ਸਜਾ ਲਈ ਦੁਕਾਨ ਨਾਲੇ ਪੁੰਨ ਨਾਲੇ ਫਲੀਆਂ ਸੁੱਖ ਸੁੱਖਣਾ ਰਹਿਣ ਲਈ ਸੁਹਾਗਣ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਨਾਲ ਇੱਜ਼ਤ ਪਿਆਰ ਨਰ ਨਾਰੀ ਦਾ ਦੇ ਅਰਧ ਚੰਦਰਮਾ ਸੁਆਣੀ ਦਾ ਪਤੀ ਦੇਵ ਫੁੱਲਿਆ ਨਾ ਸਮਾਉਂਦਾ। -ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਲ ਦੋਸਾਂਝ

To Advertise with Punjab Times Call: 847-359-0746

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: ਫੋਨ: 847-359-0746

ਕੀ ਪ੍ਰੋ. ਸੁਰਜੀਤ ਦੇਸੀ ਕਿ ਕੈਂਪਸ ਬੁਰਸ਼ਾਗਰਦੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ?

ਮੈਂ ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਵਾਰੀ 20 ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮਿਲਿਆ। ਫਿਰ ਕਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਜਾਂ ਗੱਲਬਾਤ ਨਾ ਹੋਈ, ਹੁਣ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਨਾ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ, ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਲਿਆ। ਵਾਪਰੀ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਮੇਰੀ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਜਣਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਹੋਈ, ਇਕ ਸੁਣਿਆ-ਸੁਣਾਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸੀ, ਦੂਜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਸੀ। ਬਾਕੀ ਵੇਰਵਾ ਮੈਂ ਫ਼ੋਸਬੁੱਕ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ।

35 ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪੀ ਏ ਯੂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਿਆਂ ਕੁਝ ਖਾੜਕੂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਧੱਕੜਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਿਆਂ ਮੈਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਇਆ ਸਾਂ। ਉਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਯੂ ਨੀਵਰਸਿਟੀ

ਡਾ. ਸੁਖਪਾਲ ਫੋਨ: 365-777-1111

ਵਿਚ ਵਾਈ ਮਹੀਨੇ ਲੰਮੀ ਹੜਤਾਲ ਵਜੋਂ ਨਿਕਲਿਆ। ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ:

ਯੂ ਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਸਿਆਸੀ ਅਖਾੜੇ ਹਨ। ਚੋਣਾਂ ਜਾਂ ਸਿਆਸੀ ਲੜਾਈਆਂ ਜਿੱਤਣ, ਗੁੱਟ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂ ਗਰਮ ਖਾੜਕੂ (ਨਕਸਲੀ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ) ਖੂਨ ਲੱਭਣ, ਅਤੇ ਅਗਲੀ ਪੁਸ਼ਟ ਨੂੰ ਨਿਜੀ ਹੱਥ ਹੇਠ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਹ ਮੁਫ਼ੀਦ ਬਾਵਾਂ ਹਨ। ਲੜਾਈਆਂ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਕੋਈ ਚਾਣਚੱਕ ਘਟਨਾ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਅਸਲ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਮਕਸਦ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਧੜੇ ਜਾਂ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸ਼ਾ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਦੋ ਧਿਰਾਂ-ਧਰਮ ਅਤੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਜਾਂ ਅਸਰਦਾਰ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਅਨਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ, ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹਨ, ਪਰ ਉਲਟੇ ਧਰੁਵਾਂ 'ਤੇ ਜੀਵੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਯੁੱਧ ਕਰਵਾ ਕੇ ਅੱਧਾ ਪੰਜਾਬ ਕਦੀ ਵੀ ਗਰਕਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮਾਈ ਦਾ ਲਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕਰ ਸਕੇਗਾ, ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਅੱਧਾ ਦੁੱਖ ਹੱਲ ਕਰ ਲਵੇਗਾ।

ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ:

1. ਮਤਭੇਦ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵੱਡਾ ਸੁਆਲ ਇਹ ਹੈ - ਅਸੀਂ ਮਤਭੇਦ ਹਿੰਸਾ ਨਾਲ ਸੁਲਝਾਉਣੇ ਹਨ, ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ, ਜਾਂ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਨਾਲ? ਇਹ ਚੋਣ ਹੀ ਨਿਰਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ- ਸਾਥੋਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਰਾਜ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਆਪਣੇ, ਸਾਥੀਆਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਘੜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ? ਹਿੰਸਾ ਨਾਲ ਸ਼ਾਇਦ ਇਕ ਅੱਧ ਵਾਰ ਸਹੀ ਨਿਆਂ ਹੋ ਸਕੇ, ਪਰ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਏਹਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਡਾਹੜੇ ਦਾ ਸੱਤੀ ਵੀਹੀਂ ਸੌ ਹੋਏਗਾ ਹੀ, ਫਿਰ ਵੱਧ ਹਿੰਸਾ ਕਰ ਸਕਣ ਵਾਲਾ ਨਿਆਂ ਨੂੰ ਧੱਕ ਕੇ ਆਪਣੇ ਖੇਮੇ ਵਿਚ ਲੈ ਹੀ ਜਾਵੇਗਾ।

ਜੇਕਰ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਨਾਲ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਆਂਇਕ ਸਿਸਟਮ ਹਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਹਿੰਸਾ ਰਾਹੀਂ ਖ਼ੁਦ ਨੂੰ ਠੀਕ ਜਾਪਦਾ ਹੱਲ ਦੁਜ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਧੱਕੇਜ਼ੋਰੀ ਮੜ੍ਹ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਯੂ ਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਹੀ ਤਾਂ ਉਹ ਥਾਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਨਵੇਂ ਸਿਸਟਮ ਘੜਦੇ ਹਾਂ, ਪੁਰਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦਾ ਰਾਹ ਲਭਦੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਅਜਿਹੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਸਰੀਰਕ ਬਲ ਨਾਲ ਹੀ ਕੰਮ ਕੱਢਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਫਿਰ ...

2. ਉਸ ਦਿਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਭੁੱਜੇ ਲਹਿ ਗਿਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦਿਨ ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਫ਼ੋਸਬੁੱਕ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਕ ਜਣੇ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਪੜ੍ਹਿਆ- 'ਬੀੜੀ-ਮਾਸਟਰ ਪਾਸ ਵਾਂਗੂੰ ਏਹਦਾ (ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਦਾ) ਅੰਤ ਵੀ ਕੋਈ ਯੋਧਾ ਕਰੇਗਾ...'।

ਮੈਂ ਕਮਜ਼ੋਰ-ਦਿਲ ਨਹੀਂ, ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕੁ ਵਾਰੀ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਵੀ ਝੱਲਿਆ ਹੈ, ਬੇਘਰ ਹੋਏ, ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਇਕੱਲਿਆਂ ਵੀ ਬਿਤਾਇਆ

ਹੈ, ਪਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਣ ਦਾ ਅਰਥ ਸੰਵੇਦਨਹੀਣ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ! ਜਿੱਡਾ ਦੁੱਖ ਜਸ਼ਨਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਮੌਤ ਬਾਰੇ ਸੁਣ ਕੇ ਹੋਇਆ, ਓਡਾ ਦੁੱਖ ਇਹ ਗੱਲ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵੀ ਹੋਇਆ। ਏਹੀ ਦੁੱਖ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇ ਕੋਈ ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਬਾਰੇ ਅਜਿਹੀ ਧਮਕੀ ਦੇਵੇ।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਗੱਲਬਾਤ ਨਾਲ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀਏ ਤਾਂ ਕੀ ਏਨੀ ਗੱਲ ਪਿੱਛੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣਾ (ਜਾਂ ਅਜਿਹਾ ਸੋਚਣਾ) ਜਾਇਜ਼ ਹੈ? ਜੇ ਮੇਰਾ ਬੱਚਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬਹਿਸ ਕਰੇ, ਉਹਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਜੁਆਬ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਉਹ ਮੇਰੀ ਦਲੀਲ ਸੁਣ ਹੀ ਨਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ- ਤਾਂ ਕੀ ਮੈਨੂੰ ਉਸਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਵਿਚ ਕੀ ਫ਼ਰਕ ਹੈ?

ਕੀ ਮੌਤ ਹੀ ਹਰ ਔਖੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਹੈ? ਕੀ ਸਮਾਂ, ਸੋਚ, ਵਿਚਾਰ, ਪਿਆਰ, ਸਾਂਝ, ਗੱਲਬਾਤ - ਕੋਈ ਹੱਲ ਨਹੀਂ? ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਪੱਕਾ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜਾ ਬੰਦਾ ਹਰ ਹਾਲ ਗ਼ਲਤ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਹੀ ਸਭ ਮੌਕਿਆਂ ਤੇ ਠੀਕ ਹਾਂ- ਤਾਂ ਵੀ ਸਾਡੇ ਲਈ ਗ਼ਾਲਿਬ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤੀ ਸਤਰਾਂ ਹਨ: "ਆ ਹੀ ਜਾਤਾ ਵੇ ਰਾਹ ਪਰ ਗ਼ਾਲਿਬ, ਕੋਈ ਦਿਨ ਔਰ ਗ਼ਰ (ਹਮ) ਜੀਏ ਹੋਤੇ ..."

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਫ਼ਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਖ਼ਤਮ ਕਰਕੇ ਉਮਰ-ਕੈਦ ਵਿਚ ਬਦਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਅਹਿਸਾਸ ਨਾਲ ਕਿ - ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਮੌਤ ਕੁਦਰਤ ਜਾਂ ਰੱਬ ਦੇ ਹੱਥ ਹਨ, ਓਸੇ ਦੇ ਹੱਥ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਮੌਤ-ਵੰਡਦਾ ਰੱਬ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ! ਦੂਜੀ ਗੱਲ: ਬੰਦਾ ਬੁਰਾ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਜਿਉਂਦੇ-ਜੀਅ ਉਸਦੇ ਬਦਲ ਜਾਣ ਦੀ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ! ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਨਾਨਕ ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਜਾਂ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਨੂੰ ਬਦਲਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ ...

3. ਸਰੀਰਕ ਬਲ ਦੀ ਸਿਖਰ ਏਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੂਜੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਸਰੀਰ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦੇਈਏ, ਪਰ ਉਸ ਬੰਦੇ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਅੰਤ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਂਗੇ? ਪਾਸ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਕੇ ਵੀ ਉਹਦੀ ਸੋਚ ਦਾ ਅੰਤ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ! ਉਸ ਵੀ - ਉਹ ਸੋਚ ਪਾਸ ਦੀ ਨਿਜੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਈ ਸੈਂਕੜੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਹੈ, ਸਿਰਫ਼ ਉਸ ਸੋਚ ਨੂੰ ਬਿਆਨਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਪਾਸ ਦਾ ਨਿਜੀ ਸੀ। ਮਾਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਪਾਸ ਤਾਂ ਕੀ, ਉਹਦਾ ਬੋਲ-ਮੁਹਾਵਰਾ ਵੀ ਨਾ ਮੁਕਾਇਆ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਪਾਸ ਵਾਂਗ ਲਿਖਣ ਲਗ ਪਏ। ਇਹ ਗੱਲ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਵਾਪਰੀ।

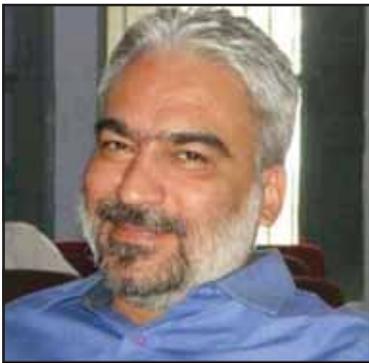
ਜਿਸ ਬੰਦੇ ਨੇ ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਪਾਸ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਫ਼ੋਸਬੁੱਕ 'ਤੇ ਕਹੀ ਹੈ- ਜੇ ਸਹੀ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਸਿਆਸੀ ਜਾਂ ਆਰਥਿਕ ਅਨਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਬਹੁਤ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ- ਉਸਨੇ ਪਾਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਜਾਂ ਪਾਸ ਦੇ ਫ਼ਿਕਰਾਂ ਤੇ ਗੌਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੋਣਾ। ਪਾਸ ਵੀ ਆਮ ਬੰਦੇ ਖ਼ਾਤਰ ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਅਨਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਣ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਸੀ। ਕੀ ਸਾਡਾ ਝਗੜਾ ਸੱਚਮੁੱਚ ਓਨਾ ਵੱਡਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਸਾਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ? ਪਾਸ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਮਾਰਣਾ ਕਿ ਉਹ ਬੀੜੀ ਪੀਂਦਾ ਸੀ, ਅਰਥਾਤ ਸਿੱਖ ਹੁੰਦਿਆਂ ਧਾਰਮਕ ਰਹੂ-ਰੀਤ ਨਹੀਂ ਪਾਲਦਾ ਸੀ... ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ... ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਘੜ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਜਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ, ਸਿਰਫ਼ ਉਹਦੇ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਹਨੂੰ ਮੌਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੀ ਜ਼ਕਰੀਆ ਖ਼ਾਨ ਵੀ ਇਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ?

ਸਵਾ ਸੌ ਵਰ੍ਹੇ ਉਮਰ ਜੀਣ ਵਾਲੇ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਯੋਗ ਸਾਧਨਾ ਰਾਹੀਂ ਆਤਮਕ ਉਚਾਈ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ, ਆਪਣੇ ਸ਼ਿਸ਼ ਬਣਾਏ ਤੇ ਆਪਣਾ ਉਦਾਸੀ ਮਤ ਚਲਾਇਆ ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਰਾਹ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਦੂਜੇ ਪੱਤਰ ਬਾਬਾ ਲਖਮੀ ਚੰਦ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰੀ ਬੰਦੇ ਹੀ ਬਣੇ ਰਹੇ। ਦੋਹਾਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਨਾਲੋਂ ਫ਼ਰਕ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਵੀ ਸੀ। ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਖਤਰੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ ਏਸ ਗੱਲੋਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਤਰੀਕੇ ਜਾਂ ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ?

ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਏ ਤਾਂ ਹੱਸ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ: 'ਏਨਾ ਲੰਮਾ ਦਾੜ੍ਹਾ ਕਿਉਂ ਵਧਾਇਆ ਹੈ?' ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬੋਲੇ: "ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੇ ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਝੜਣ ਲਈ

!" ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਆਪਣੇ ਦਾੜ੍ਹੇ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਝੜੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਵ-ਵਿਭੋਰ ਹੋ ਕੇ ਆਖਿਆ, 'ਏਸੇ ਨਿਮਰਤਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਹ ਗੁਰਗੱਦੀ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ!' ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਗੁਰੂ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਚਰਨ ਝੜ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਸੀ ਵੱਡੀ ਪੁਲਾਘ ਹੈ, ਅਜੇ ਅਸੀਂ ਏਸਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਸੀ ਦਾ ਮੂਲ ਮੰਤਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਸਰੀਰਕ ਬਲ ਨਾਲ ਸਭਿਅਤਾ

ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ, ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਸਭਿਅਤਾ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਵਾਂਗ ਸਰੀਰਕ ਬਲ ਨਾਲ ਨਾ ਚਲਾਵੇ। ਏਸ ਵਿਚ ਹਰ ਵੱਖਰੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਥਾਂ ਹੋਵੇ, ਹਰ ਮਤਭੇਦ ਨੂੰ 'ਰੋਸ ਨਾ ਕੀਜੇ, ਉਤਰੂ ਦੀਜੇ' ਦੇ ਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ...

4. ਜੇ ਸਾਡਾ ਮਕਸਦ ਸਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਡੇ ਤਰੀਕੇ ਵੀ ਸਹੀ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਸਪੇਸ 'ਤੇ ਜਦ ਅਸੀਂ ਲਿਖਦੇ ਜਾਂ ਲੜਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਹਥਿਆਰ ਸ਼ਬਦ (ਜਾਂ ਚਿੱਤਰਣ) ਹੈ। ਯੋਧੇ ਲੜਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰ ਸੁੱਚੇ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਾਡਾ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਲੜਣ ਵੇਲੇ ਸੁੱਚਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅੰਦਰੋਂ ਉਠਦਾ ਰਾਗ ਸੁੱਚ ਹੋਵੇ ਪਰ ਗਾਇਕ ਦਾ ਗਲਾ ਸੁਰ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੀਤ ਮੈਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਖੜੇ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥਣਾਂ ਦਾ, ਉਹ ਭਾਸ਼ਾ ਏਨੀ ਮੈਲੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਕੁੱਲ ਸੰਵੇਦਨਾ ਨੂੰ ਅਪੰਗ ਹੋ ਗਿਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ, ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਮੇਂਟਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਣ ਤਕ ਦੀ ਸੱਤਿਆ ਨਾ ਰਹੀ, ਮੈਂ ਕਈ ਦਿਨ ਫ਼ੋਸਬੁੱਕ ਖੋਲ੍ਹਣੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਸਮਰਥ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ, ਫ਼ੋਸਬੁੱਕ ਛੱਡ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸੋਚਿਆ। ਜਾਪਦਾ ਸੀ- ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਬੰਬ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜੋ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਤੁੰਬਾ ਤੁੰਬਾ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ...

ਕੀ ਸਾਡਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਕੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵੇਸਵਾ ਜਾਂ ਡੇਰਾ-ਪ੍ਰੇਮਣ, ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਵਿਰੋਧੀ ਮਰਦ ਪਸੂ ਜਾਂ ਦਲਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਜੇ ਮੇਰਾ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੇ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਕਹੇ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਗ਼ਲਤ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਏਨਾ ਕਹਿਣ ਤੇ ਕੀ ਉਹ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ? ਜੇ ਮੇਰੀ ਬੇਟੀ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਏਹਦਾ ਅਰਥ ਹੈ- ਉਹ ਅੱਧਾਸ ਹੈ? ਚਰਿੱਤਰ ਦੀ ਸਾਡੇ ਲਈ ਕੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਹੈ- ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਗੁਣ ਅਤੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦੇ ਅਸੂਲ, ਜਾਂ ਨਿਰੀ ਗ਼ੁਲਾਮ ਸਹਿਮਤੀ?

ਮਰਦ ਹੁੰਦਿਆਂ ਮੈਂ ਫ਼ੋਸਬੁੱਕ ਤੇ ਅਜਿਹੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ (ਜਦ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ) ਤਾਂ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲਿਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕਿਵੇਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ-ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ, ਭੈਣ-ਭਰਾਵਾਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਜਾਂ ਪਤੀਆਂ ਨੇ ਕੀ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ - ਇਹ ਮੇਰੀ ਕਲਪਨਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰੀ ਗੱਲ ਹੈ...। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨਾ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ) ਫ਼ੋਸਬੁੱਕ 'ਤੇ ਇਹ ਯੁੱਧ ਲੜਿਆ- ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੌਸਲੇ, ਤਹੱਈਏ ਅਤੇ ਦਲੀਲਾਂ ਲਈ ਆਦਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੜਣ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਔਖਾ ਸੀ। ਦਖ਼ਦਾਈ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੜਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਆਖ਼ਰਕਰ ਖ਼ੁਦ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਭਾਸ਼ਾ

ਵਰਤਣੀ ਪਈ ਜਿਹੜੀ ਉਹ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਹ ਸਭ ਇਕ ਭਾਸ਼ਾ-ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਅਤੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਵਾਪਰਿਆ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤਾਂ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਘੜਣ, ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਸੁੱਚਾ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਹੀ ਮੈਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪਿਆਸ ਨਾਲ ਮਰ ਜਾਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ...

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣੀ ਸਿੱਖ ਰਿਹਾ ਸਾਂ (ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ) ਤਾਂ ਨਵਤੇਜ ਭਾਰਤੀ ਗੁਰਾਂ ਟੋਕਿਆ: "ਤੂੰ ਏਦਾ ਕਿਉਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ- 'ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ', 'ਅੰਤ ਦਾ ਭੱਦਾ...?' ਤੂੰ ਸਿਰਫ਼ 'ਸੋਹਣਾ ਜਾਂ ਭੱਦਾ' ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖਦਾ? ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਹਨ, ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਸਮਰੱਥ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਲਾ ਕੇ ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਧੁਰਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਜੋੜਦੇ ਹਾਂ। ਓਵੇਂ ਹੀ ਜਿਵੇਂ- ਜਦ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਦਲੀਲ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਚੀ ਕਰਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਭਰੋਸਾ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਧਮਕੀ ਦੇਣ ਲਗਦੇ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸਾਵੀਂ ਰੱਖ ਤੇ ਅਸਲੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਅਸਲੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਦੇ ...!"

ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ- ਪਟਿਆਲੇ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਜਿਸ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਉਥੇ ਚਾਲੀ ਕੁ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਅਣਵਿਆਹੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ: 'ਤੇਜੇ! ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਕਿੰਨੀ ਹੈ?' ਇਕ ਪਲ ਰੁਕ ਕੇ ਉਹ ਬੋਲੀ: "ਕਾਕਾ! ਗੱਲ ਉਹ ਕਰੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਠੰਢ ਪਵੇ।" ਪਾਤਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ- 'ਮੈਂ ਜਦ ਵੀ ਕੁਝ ਲਿਖਣ ਲਗਦਾ ਹਾਂ, ਤੇਜੇ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ...'। ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਇਹ ਸਦੀਵੀ ਵੰਗਾਰ ਹੈ- ਜੇਕਰ ਉਸਨੇ ਲੜਣਾ ਵੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਅੰਤ ਨੂੰ ਘਟਦਾ ਹੋਵੇ।

ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ- ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਸਹੀ ਹੋਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੰਮ-ਜੰਮ ਲੜਣ! ਪਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮੈਲਾ ਨਾ ਕਰੀਏ! ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿਆਸਤ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਜੀਅ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਵਿਚ ਏਨੀ ਬੇਚੈਨੀ, ਬਦਇੱਤਜ਼ਾਮੀ, ਗ਼ਰੀਬੀ, ਅਨਿਆਂ, ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ, ਲੁੱਟ ਅਤੇ ਜੰਗਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮਨੁੱਖੀ ਸਭਿਅਤਾ ਦੇ ਬਚੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਵੀ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਬੇੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਵਸੀਲੇ ਹੀ ਬਚੇ ਹਨ। ਸ਼ਬਦ - ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੇੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਤੇ ਕੀਮਤੀ ਵਸੀਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਏਸਨੂੰ ਵੀ ਮੈਲਾ ਕਰ ਕਰ ਵਰਤਿਆ ਤਾਂ ਚੁਪਾਸੀ ਪਸਰੀ ਮੈਲ ਨਾਲ ਕੀਹਦੇ ਆਸਰੇ ਲੜਾਂਗੇ?

5. ਰਤਨ ਟਾਟਾ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਏ ਤਾਂ ਇਕ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ: 'ਜਮਸ਼ੇਦ ਜੀ ਟਾਟਾ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੰਨ 1870 ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਅੰਬਾਨੀ ਗੁਰਾਂ 1970 ਲਾਗੇ। ਫਿਰ ਉਹ ਤੁਹਾਥੋਂ ਵਧ ਅਮੀਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਏ?' ਰਤਨ ਟਾਟਾ ਨੇ ਕਿਹਾ: "ਏਸ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਬਿਜ਼ਨਸਮੈਨ ਹਨ ਤੇ ਅਸੀਂ ਐਂਟਰਪ੍ਰੀਨਿਓਰ ਹਾਂ। ਦੋਵੇਂ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਐਂਟਰਪ੍ਰੀਨਿਓਰ ਨੂੰ ਇਹ ਫ਼ਿਕਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਬਣਾਈ ਵਸਤੂ ਦੀ ਖ਼ਰੀਦਦਾਰ ਨੂੰ ਸੱਚੀਮੁੱਚੀ ਲੋੜ ਹੈ ਵੀ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਤੇ ਉਸ ਵਸਤੂ ਦਾ ਖ਼ਰੀਦਦਾਰ ਦੇ ਜੀਵਨ 'ਤੇ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪੈ ਰਿਹਾ? ਅਸੀਂ ਕਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੋਰ ਬਣਾ ਅਤੇ ਵੇਚ ਸਕਦੇ ਸਾਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਧ ਪੈਸਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਸੀ ਪਰ ਇਸੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈਆਂ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ - ਬਿਜ਼ਨਸਮੈਨ ਦਾ ਮਕਸਦ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਧਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਹਥਕੰਡਾ ਵਰਤਣਾ ਪਵੇ, ਜਾਂ ਉਸਦੀ ਪੁੱਛਤਕ ਖ਼ਤਰਕਾਰ ਲਈ ਸ਼ੁਭ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ!"

ਉਸੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨੇ ਦੂਜਾ ਸੁਆਲ ਪੁੱਛਿਆ: 'ਤੁਸੀਂ ਵਿਆਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ?' ਉਹ ਬੋਲੇ: "ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਧਰਮ ਹੋਰ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇ ਕੇ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਨੂੰ ਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।" ਪੱਤਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ: "ਉਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਂ ਪਤਾ ਦੱਸੋਗੇ?" ਰਤਨ ਟਾਟਾ ਬੋਲੇ: "ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਵਿਆਹੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਬੱਚੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਨ

ਹੈ ਜੋ ਉਹਦਾ ਧਿਆਨ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਆਦਰ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਉਹਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਦਖ਼ਲ ਦੇਵੇਗਾ!" ਢੀਠ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨੇ ਲਲਚਾਇਆ ਸੁਆਲ ਕੀਤਾ: 'ਕੀ ਉਹ ਹੋਦਰਾਬਾਦ ਵਿਖੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ?'

ਰਤਨ ਟਾਟਾ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲੇ: "ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਏਨਾ ਕੁਝ ਪਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਏਹ ਪਤਾ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਕੌਣ ਹੈ? ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਉਹਦੀ ਤਸਵੀਰ ਕਲ੍ਹ ਦੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਛਾਪ ਦਿਉ ਤਾਂ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਵੱਡੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ 'ਖੋਜ' ਲਈ ਇਨਾਮ ਵਜੋਂ ਪੈਸੇ ਤੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਿਚ ਅਹੁਦੇ ਸਣੇ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ 'ਸ਼ੋਹਰਤ' ਵੀ ਮਿਲੇਗੀ। ਵੱਡੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਤੁਹਾਡੀਆਂ 'ਸੇਵਾਵਾਂ' ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਖੜੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਏਹ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਂ ਪਤਾ ਨਸਰ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਉਸਨੂੰ ਲੋਕ ਪੁੱਛਣ- "ਕੀ ਤੂੰ ਹਾਲੇ ਵੀ ਰਤਨ ਟਾਟਾ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ?" ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹੋਇਆ ਉਹਦੇ ਨਾਲ?" ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣ - "ਤੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੇ ਬੱਚੇ ਤੇਰੇ ਹੀ ਹਨ?" ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਏਹੀ ਅਭੱਦਰ ਸੁਆਲ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਵੇ, ਉਸਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਜਾਂ ਸਹੁਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਸਭ ਕਿਸ ਲਈ? ਸਿਰਫ਼ ਤੁਹਾਡੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਛਲੇ ਸੁਆਲ ਦੇ ਜੁਆਬ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਸੀ - ਬਿਜ਼ਨਸਮੈਨ ਅਤੇ ਐਂਟਰਪ੍ਰੀਨਿਓਰ ਵਿਚ ਕੀ ਫ਼ਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਐਂਟਰਪ੍ਰੀਨਿਓਰ ਆਪਣੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਲਈ ਘਾਤਕ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸਾਡੀ ਪੁੱਛਤਕ ਤਾਂ ਲੋਹਾ ਹੈ, ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਜਾਂ ਰਸਾਇਣ ਹਨ। ਪੱਤਰਕਾਰ ਵਜੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਪੁੱਛਤਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਜੋ ਲੋਹੇ ਜਾਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵਧ ਸੂਖਮ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਵਧ ਅਸਰ ਜਾਂ ਮਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਬਦ ਦੇ 'ਬਿਜ਼ਨਸਮੈਨ' ਹੋ ਤਾਂ ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਜ਼ਰੂਰ ਛਾਪੋਗੇ। ਪਰ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਬਦ ਦੇ 'ਐਂਟਰਪ੍ਰੀਨਿਓਰ' ਹੋ ਤਾਂ ਇਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰੋਗੇ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਉਂ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੁਝ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਖ਼ਬਰ ਛਾਪਣ ਨਾਲ ਮੈਂ ਕੁ ਹੋਰ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੇ ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਨੈਤਿਕ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਵਜੋਂ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ - ਤੁਹਾਡਾ ਉਸ ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਡਾ ਸੋਚਣਾ ਵੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ... !"

6. ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਲਈ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਫ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਆਸ ਹੈ - ਚੰਗਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਫ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਤੰਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥੋਂ ਛੁੱਟੇਗੀ ਨਹੀਂ। ਜੀਵਨ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਅਜਾਈ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਹਨ - ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥੋਂ ਵੀ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਹੋਣ!

ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ - ਆਤਮਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਜੇ ਹੋਵੇ - ਤਾਂ ਅਸ਼ਾਂਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਪਰ ਜੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ - ਤਾਂ ਜਸ਼ਨਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਆਤਮਾ ਅੱਜ ਅੰਤ ਦੀ ਅਸ਼ਾਂਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਸਿਰਤ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ, ਜੀਣ, ਗ਼ਰੀਬੀ ਤੰਗੀ ਨਾਲ ਲੜਨ-ਘੁਲਣ, ਅਤੇ ਮਿੱਤਰ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਉਮੀਦ ਆਸਰਾ ਬਣਨ ਵਾਲੀ ਸਾਡੀ ਧੀ ਦੀ ਮੌਤ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਉਸ ਝਗੜੇ ਲਈ ਵਰਤ ਲਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਵੀ ਹੱਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਾਂ।

ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਕਬੀਲੇ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨਾਲ ਜੀਦਿਆਂ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਟਾਂਦਰਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਵਾ ਸਵੀਕਾਰ - ਏਸ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਰਾਹ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਰਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਅਜਿਹਾ ਵਿਧੀ-ਵਿਧਾਨ ਘੜ ਲਈਏ, ਜਾਂ ਆਪੋ ਵਿਚ ਸਹਿਮਤ ਹੀ ਹੋ ਜਾਈਏ, ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਆਸੀ, ਸਿਧਾਂਤਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਅਕਾਦਮਿਕ ਵਧੇਰੇ ਜਾਂ ਮਤਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਲਈ ਕੁਝ ਥਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਹੱਲ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਦਾ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੀ ਹੋਈਏ, ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਆਪਣੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕਰ ਲਈਏ ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਧਾਰਾ ਵਗਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਏਸ ਵਿਚ ਵਰ੍ਹੇ ਹੀ ਲੱਗ ਜਾਣ - ਤਾਂ ਜਸ਼ਨਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਮੌਤ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਲੇਖੇ ਲੱਗੇ ਤੇ ਅਸੀਂ ਵੀ ਲਹੂ ਦੀ ਉਸ ਨਦੀ ਦਾ ਕੰਢਾ ਲੱਭ ਸਕੀਏ ਜਿਸਦਾ ਐਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਦਿਸ ਰਿਹਾ...।

ਐਸਾ ਲਹੂ - ਜਿਸਦਾ ਗੱਲ ਹੋਰ ਲਹੂ ਵਹਾਉਣਾ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ...

ਭਾਰਤ 'ਚ ਲੋਕਤੰਤਰ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣ ਦਾ ਅਸਰ ਦੁਨੀਆ 'ਤੇ ਪਵੇਗਾ

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੇਖਕਾ ਅਰੁੰਧਤੀ ਰਾਏ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੇਖ 'ਆਜ਼ਾਦੀ' ਦੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਅਨੁਵਾਦ (ਲਿਬਰਟੇ, ਫਾਸਿਜ਼ਮ, ਫਿਕਸ਼ਨ) ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ 12 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਭਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ 45ਵੇਂ ਯੂਰਪੀ ਲੇਖ ਇਨਾਮ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਅਹਿਮ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਿਸ਼ਤ ਪੇਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਸਾਡੇ ਕਾਲਮਨਵੀਸ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

2023 ਦੇ 'ਯੂਰਪੀ ਲੇਖ ਪੁਰਸਕਾਰ' ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਂ ਚਾਰਲਸ ਵੇਈਲੋਨ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖੁਸ਼ੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਸਾਹਿਤ ਲਈ ਹੈ; ਲਿਖਣ ਲਈ; ਅਜਿਹੀ ਲੇਖਣੀ ਲਈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਲਿਖਦੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ 25 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਲਿਖ ਰਹੀ ਹਾਂ।

ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਕਮਾਂ) ਨੇ ਕਦਮ-ਦਰ-ਕਦਮ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹੋਏ ਮੁਲਕ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਬਹੁਗਿਣਤੀਵਾਦ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪੂਰੇ ਵਿਕਸਿਤ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦ ਵਿੱਚ ਪਤਨ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ (ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੁਝ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਉਭਾਰ ਵਜੋਂ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ)। ਇੱਥੇ (ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ) ਚੋਣਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਵੋਟਰ ਸਮੂਹ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੂੰ 140 ਕਰੋੜ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਤੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਅੱਖਾਂ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਇਸਾਈਆਂ ਲਈ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਮੌਸਮ ਸਭ ਤੋਂ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਸਮਾਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ

ਅਰੁੰਧਤੀ ਰਾਏ ਅਨੁਵਾਦ: ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਤਲ, ਲਿੰਗਿੰਗ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਆਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੇ ਆਗੂਆਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਇਕ ਪੂਰੇ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਡਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੰਦਗੀ ਏਨੀ ਆਮ, ਏਨੀ ਸਾਧਾਰਨ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਸਾਡੀਆਂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ, ਕਲਾਸ ਰੂਮਾਂ ਵਿੱਚ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਜਨਤਕ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਪ੍ਰੈੱਸ, 24 ਘੰਟੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਸੈਂਕੜੇ ਨਿਉਜ਼ ਚੈਨਲਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀਵਾਦ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਦਰਕਿਨਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇੰਡੀਅਨ ਪੀਨਲ ਕੋਡ ਦੁਬਾਰਾ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਮੌਜੂਦਾ ਹਕੂਮਤ 2024 ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਬਹੁਮਤ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪੂਰੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ 'ਸੀਮਾਬੰਦੀ' ਹੋਵੇਗੀ, ਅਰਥਾਤ ਆਪਣੇ ਚੁਣਾਵੀ ਫ਼ਾਇਦੇ ਲਈ ਚੋਣ ਹਲਕਿਆਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਚਲਾਕੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਗੈਰੀਮੈਂਡਰਿੰਗ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਸੰਸਦੀ ਸੀਟਾਂ ਆਉਣਗੀਆਂ ਜਿੱਥੇ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਵੱਡਾ ਹਮਾਇਤੀ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਦੱਖਣੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਰੋਹ ਫੈਲੇਗਾ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰੋਂ ਖੰਡਿਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਟਕਰਾਓ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ; ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਘੱਟ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਗ਼ਲਬਾਵਾਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਹਰ ਉਸ ਜਨਤਕ ਅਦਾਰੇ ਵਿੱਚ ਘਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸੱਤਾ ਦੇ ਕੇਂਦਰੋਲ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਨ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖੋਖਲਾ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾ ਬਚੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਇਹ ਵੱਕਾਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦੇਣ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਹਾਲਾਂਕਿ ਲਾਈਫਟਾਈਮ ਅਚੀਵਮੈਂਟ ਅਵਾਰਡ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਬੁੱਢਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ; ਮਤਲਬ, ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਅਜੇ ਬੁੱਢੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। (ਅਸਲ ਵਿੱਚ) ਸਾਡਾ ਪਤਨ ਕਿਸ ਪਾਸੇ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਲੇਖਣੀ 25 ਸਾਲ ਤੱਕ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਪੁਰਸਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਕੁਝ ਮਾਇਨੀਆਂ 'ਚ ਵੱਡੀ ਵਿਡੰਬਨਾ ਹੈ।

ਉੱਝ, ਹੁਣ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਾ ਵੇਲਾ ਬੀਤ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਐਨ ਵੱਖਰੇ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਹਾਂ। ਲੇਖਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਉਮੀਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਲੇਖਣੀ ਮੇਰੇ ਮੁਲਕ

ਅੰਦਰ ਆ ਰਹੇ ਕਾਲੇ ਅਧਿਆਇ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇਵੇਗੀ। ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ ਤਾਂ ਕਿ ਸਨਦ ਰਹੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜੋ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਯੋਜਨਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ ਸੀ ਕਿ ਨਿਬੰਧਕਾਰ ਬਣਾਂਗੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਬਸ ਉੱਥੇ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਕਿਤਾਬ 'ਦਿ ਗੋਡ ਆਫ ਸਮਾਲ ਬਿੰਗਜ਼' ਨਾਵਲ ਸੀ ਜੋ 1997 ਵਿੱਚ ਛਪਿਆ। ਇਹ ਬਰਤਾਨਵੀ ਬਸਤੀਵਾਦ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ 50ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਸੀ। ਸੀਤ ਯੁੱਧ ਖ਼ਤਮ ਹੋਏ ਨੂੰ ਅੱਠ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਸੋਵੀਅਤ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਅਫਗਾਨ-ਸੋਵੀਅਤ ਯੁੱਧ ਦੇ ਮਲਬੇ ਹੇਠ ਦੱਬਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਇਹ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਬੋਲਬਾਲੇ ਵਾਲੇ ਇਕ ਧਰੁਵੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਨਿਰਵਿਰੋਧ ਜੇਤੂ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਮੰਡੀਆਂ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸਰਮਾਏ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀਆਂ।

'ਨਿੱਜੀਕਰਨ' ਅਤੇ 'ਢਾਂਚਾ ਢਲਾਈ' ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਮਹਿਜ਼ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਮੰਡੀ ਦਾ ਭਰਮ ਹੀ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਉੱਚੀਆਂ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਲੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਫਿਰ 1998 ਵਿੱਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਆਈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੰਮ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਸੀ ਇਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਪਰਮਾਣੂ ਟੈਸਟ। ਲੇਖਕਾਂ, ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ, ਇੱਤਹਾ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ ਕੀਤਾ। ਜਨਤਕ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਅਚਾਨਕ ਬਦਲ ਗਿਆ ਸੀ।

ਉਸ ਸਮੇਂ, ਆਪਣੇ ਨਾਵਲ ਲਈ ਬੁੱਕਰ ਇਨਾਮ ਜਿੱਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਨੂੰ ਅਣਜਾਣੇ ਹੀ ਇਸ ਹਮਲਾਵਰ ਨਵੇਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਰਾਜਦੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਮੁੱਖ ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਛਾ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੀ ਤਾਂ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਸਭ ਕਾਸੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਉਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਆਇਆ ਕਿ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣਾ ਵੀ ਬੋਲਣ ਜਿੰਨਾ ਹੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਸਮਝ ਗਈ ਕਿ ਬੋਲਣ ਨਾਲ ਸਾਹਿਤਕ ਜਗਤ ਦੀ ਪਰੀ-ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਵਜੋਂ ਮੇਰਾ ਕਰੀਅਰ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ, ਮੈਂ ਸਮਝ ਗਈ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਉਹ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਜੋ ਮੈਂ ਮੰਨਦੀ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣ ਜਾਵਾਂਗੀ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਸਕਾਂਗੀ।

ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਲੇਖਣੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਲਿਖਿਆ। ਮੇਰਾ ਪਹਿਲਾ ਲੇਖ 'ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਅੰਤ' ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦੋ ਮੁੱਖ ਰਸਾਲਿਆਂ, 'ਆਉਟਲੁਕ' ਅਤੇ 'ਫਰੰਟਲਾਈਨ' ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਛਪਿਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਦੇਸ਼ਯੁੱਗੀ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ-ਵਿਰੋਧੀ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਇਸ ਅਪਮਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਵਜੋਂ ਲਿਆ। ਇਹ ਵੱਕਾਰ ਕਿਸੇ 'ਬੁੱਕਰ ਇਨਾਮ' ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਕਦਮ ਮੈਨੂੰ ਡੈਮਾਂ, ਨਦੀਆਂ, ਉਜਾੜੇ, ਜਾਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਖਣਨ,

ਗ੍ਰਹਿ ਯੁੱਧ ਬਾਰੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਲੰਮੇ ਸਫ਼ਰ 'ਤੇ ਲੈ ਗਿਆ- ਅਜਿਹਾ ਸਫ਼ਰ ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਹੋਰ ਡੂੰਘਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਗਲਪ ਤੇ ਗੈਰ-ਗਲਪ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗੁੰਦ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੁਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਲੇਖ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਛਪੇ (ਪਹਿਲਾਂ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਪਾਠਕਾਂ 'ਚ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਰਸਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਫਿਰ ਇੰਟਰਨੈੱਟ 'ਤੇ, ਅਤੇ

ਗਿਆ। ਕਿਤਾਬਚਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਛਪੇ ਗਏ ਅਤੇ ਮੁਫਤ ਵੰਡੇ ਗਏ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਜੰਗਲਾਂ ਅਤੇ ਘਾਟੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਹਮਲੇ ਝੱਲ ਰਹੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕੈਂਪਸਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਬੂਠੇ ਲੈਕਚਰ ਸੁਣਦੇ-ਸੁਣਦੇ ਤੰਗ ਆ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਇਹ ਪਾਠਕ ਉਹ ਲੋਕ ਸਨ ਜੋ ਉੱਥੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ 'ਚ ਮੂਹਰਲੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ 'ਚ ਸਨ, ਉਸ ਫੈਲ ਰਹੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਝੁਲਸ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਹਿਤ ਕੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖਰੇ ਸਨ।

ਅਰੁੰਧਤੀ ਰਾਏ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਆਜ਼ਾਦੀ' ਜਿਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ 45ਵੇਂ ਯੂਰਪੀ ਲੇਖ ਇਨਾਮ ਮਿਲਿਆ।

ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ), ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਕੁਝ ਸਰਕਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਕਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਰੁਖ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਦਰਅਸਲ, ਇਸ ਨੂੰ ਲੇਖਣੀ ਉਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹਟ ਕੇ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਧਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਕੇ ਦੇਖਣ ਦੇ ਆਦੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਸਮਝਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਵੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਲੇਖਣੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੀ ਸੀ- ਕੋਈ ਪਰਚਾ ਸੀ, ਜਾਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਬਹਿਸ, ਅਕਾਦਮਿਕ ਲੇਖਣੀ ਸੀ, ਜਾਂ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਲੇਖਣੀ। ਸਫ਼ਰਨਾਮਾ, ਜਾਂ ਸਿਰਫ ਸਾਹਿਤਕ ਮਾਅਰਕੇਬਾਜ਼ੀ?

ਕੁਝ ਲੋਕ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਲੇਖਣੀ ਮੰਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, "ਬਈ, ਤੂੰ ਲਿਖਣਾ ਕਿਉਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ? ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਅਗਲੀ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।" ਹੋਰ ਸੋਚਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਪੈਸੇ ਦੇ ਕੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਲਿਖਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ ਆਈਆਂ: "ਪਿਆਰੀ, ਮੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਡੈਮਾਂ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਆਇਆ, ਕੀ ਤੂੰ ਬਾਲ ਸ਼ੋਸ਼ਣ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਕ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ?" (ਅਜਿਹਾ ਸੱਚਮੁੱਚ ਵਾਪਰਿਆ) ਮੈਨੂੰ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਲੈਕਚਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, (ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਉੱਚ ਜਾਤੀ ਦੇ ਮਰਦਾਂ ਵੱਲੋਂ) ਕਿ ਲਿਖਣਾ ਕਿਵੇਂ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਲਿਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਲਹਿਜਾ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਉੱਝ, ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਤੁਰੰਤ ਹੋਰ ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ

ਗਿਆ। ਕਿਤਾਬਚਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਛਪੇ ਗਏ ਅਤੇ ਮੁਫਤ ਵੰਡੇ ਗਏ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਜੰਗਲਾਂ ਅਤੇ ਘਾਟੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਹਮਲੇ ਝੱਲ ਰਹੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕੈਂਪਸਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਬੂਠੇ ਲੈਕਚਰ ਸੁਣਦੇ-ਸੁਣਦੇ ਤੰਗ ਆ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਇਹ ਪਾਠਕ ਉਹ ਲੋਕ ਸਨ ਜੋ ਉੱਥੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ 'ਚ ਮੂਹਰਲੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ 'ਚ ਸਨ, ਉਸ ਫੈਲ ਰਹੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਝੁਲਸ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਹਿਤ ਕੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖਰੇ ਸਨ।

ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਸ ਲਈ ਕਰ ਰਹੀ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਿਖਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਿਤ ਲਈ ਜਗ੍ਹਾ ਲੇਖਕਾਂ ਅਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੁਝ ਮਾਇਨੀਆਂ 'ਚ ਨਾਜ਼ੁਕ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਜਗ੍ਹਾ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਸਰਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਿਤ ਉਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਸਾਹਿਤ ਉਹੀ ਹੈ ਜੋ ਆਸਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ।

ਅੱਜ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਮੁੱਖਧਾਰਾ ਮੀਡੀਆ ਹਾਊਸ ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਉੱਪਰ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਲੇਖ ਛਾਪੇਗਾ। ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਮੰਡੀ, ਫਾਸ਼ੀਵਾਦ ਅਤੇ ਕਥਿਤ ਸੁਤੰਤਰ ਪ੍ਰੈੱਸ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੋਣ ਤੋਂ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਇਸ ਸਾਲ ਜਨਵਰੀ 'ਚ ਵਾਪਰੀਆਂ ਦੋ ਘਟਨਾਵਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਖੂਬੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਣਗੀਆਂ। ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਨੇ 'ਇੰਡੀਆ: ਦਿ ਮੋਦੀ ਕੁਐਸ਼ਨ' ਨਾਂ ਦੀ ਦੋ ਭਾਗਾਂ 'ਚ ਡਾਕੂਮੈਂਟਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਬੋਝੇ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਅਮਰੀਕੀ ਫਰਮ 'ਹਿੰਡਨਬਰਗ ਰਿਸਰਚ' ਜੋ ਐਕਟਿਵਿਸਟ ਸ਼ਾਰਟ ਸੈਲਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਵਜੋਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨੇ ਰਿਪੋਰਟ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਜੋ ਹੁਣ 'ਹਿੰਡਨਬਰਗ ਰਿਪੋਰਟ' ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਅਡਾਨੀ ਸਮੂਹ ਦੇ ਕਾਰਿਆਂ ਦਾ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਖੁਲਾਸਾ ਹੈ।

ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ.-ਹਿੰਡਨਬਰਗ ਦੇ ਖੁਲਾਸਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਮੀਡੀਆ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਟਵਿਨ ਟਾਵਰਾਂ - ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਗੋਤਮ ਅਡਾਨੀ ਉੱਪਰ ਹਮਲੇ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਅਡਾਨੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਤੀਜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ। ਉਸ 'ਤੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ ਮਾਮੂਲੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਦੀ ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਮੋਦੀ 'ਤੇ ਕਤਲੋਆਮ ਲਈ ਉਕਸਾਉਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਿੰਡਨਬਰਗ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਡਾਨੀ 'ਤੇ 'ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਘੁਟਾਲਾ' ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ 30 ਅਗਸਤ ਨੂੰ 'ਦਿ ਗਾਰਡੀਅਨ' ਅਤੇ 'ਫਾਈਨੈਂਸ਼ੀਅਲ ਟਾਈਮਜ਼' ਨੇ ਸੰਗਠਿਤ ਜੁਰਮ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ (ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਡ ਕ੍ਰਾਈਮ ਐਂਡ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ, ਓ.ਸੀ.ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.)

ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲੇਖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜੋ ਅਡਾਨੀ ਸਮੂਹ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜੁਰਮਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਹਨ। ਇਹ ਲੇਖ ਹਿੰਡਨਬਰਗ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਹੋਰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਭਾਰਤੀ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਭਾਰਤੀ ਮੀਡੀਆ ਨਾ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਕੰਮ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੀਡੀਆ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬੂਠੇ ਅਤਿ-ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਸੌਖਾ ਕੰਮ ਹੈ।

ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਦਿ ਮੋਦੀ ਕੁਐਸ਼ਨ' ਦਾ ਐਪੀਸੋਡ-1 ਸੰਨ 2002 ਦੇ ਉਸ ਮੁਸਲਿਮ ਵਿਰੋਧੀ ਕਤਲੋਆਮ ਬਾਰੇ ਹੈ ਜੋ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਉਦੋਂ ਭੜਕਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਰੇਲਵੇ ਡੱਬੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 59 ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਜ਼ਿੰਦਾ ਸੜ ਗਏ ਸਨ। ਕਤਲੋਆਮ ਤੋਂ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਸੂਬੇ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ (ਚੁਣਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ) ਸੀ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਸਿਰਫ਼ ਕਤਲਾਂ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਭਰੋਸੇ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਦੀ ਉਮੀਦ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕੁਝ ਪੀੜਤਾਂ ਨੇ 20 ਸਾਲ ਤੱਕ ਜੋ ਸਫ਼ਰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ, ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿੱਚ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਦਰਦਨਾਕ ਗਵਾਹੀ ਇਮਤਿਆਜ਼ ਪਠਾਨ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਦਸ ਜੀਅ ਗੁਲਬਰਗ ਸੁਸਾਇਟੀ ਕਤਲੋਆਮ ਵਿੱਚ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਕਤਲੋਆਮ ਵਿੱਚ ਭੀੜ ਨੇ 60 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਬਕਾ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਅਹਿਸਾਨ ਜਾਫ਼ਰੀ ਵੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਟੋਟੇ-ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਾਫ਼ਰੀ ਮੋਦੀ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੋਈਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਮੋਦੀ ਖਿਲਾਫ਼ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਕਤਲੋਆਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਹੀ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਈ ਭਿਆਨਕ ਕਤਲੋਆਮ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਸੀ।

ਹੋਰ ਕਤਲੋਆਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਉਹ ਕਤਲੋਆਮ ਸੀ (ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ 19 ਸਾਲਾ ਬਿਲਕੀਸ ਬਾਨੋ ਦਾ ਸਮੂਹਿਕ ਬਲਾਤਕਾਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ 3 ਸਾਲ ਦੀ ਧੀ ਸਮੇਤ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ 14 ਜੀਆਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਅਗਸਤ ਵਿੱਚ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਿਹਾੜੇ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਮੋਦੀ ਨੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ, ਉਸੇ ਦਿਨ ਉਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਿਲਕੀਸ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬਲਾਤਕਾਰੀਆਂ-ਕਤਲਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕੈਦ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਮਾਂ ਵੀ ਬਾਹਰ ਪੈਰੋਲ 'ਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ ਸੀ। ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਆਜ਼ਾਦ ਆਦਮੀ ਹਨ। ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਉਸ ਦਾ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਹਾਰ ਪਾ ਕੇ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਉਹ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰਤ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਮੰਚ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਫਿਲਮ ਨੇ ਅਪਰੈਲ 2002 ਵਿੱਚ ਬਰਤਾਨਵੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਦਫ਼ਤਰ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਜੋ ਹੁਣ ਤੱਕ ਜਨਤਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੱਥ-ਖੋਜ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੈ ਕਿ 'ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 2000' ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਗੁਜਰਾਤ ਕਤਲੋਆਮ ਨੂੰ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 'ਨਸਲੀ ਸਫ਼ਾਏ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੱਛਣ ਮੌਜੂਦ ਸਨ'। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸੰਪਰਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਚੁੱਪਚਾਪ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਦੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਜਰਾਤ ਕਤਲੋਆਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀਜ਼ਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮੋਦੀ ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਤਿੰਨ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ 2014 ਤੱਕ ਗੁਜਰਾਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫ਼ੇ 'ਤੇ)

ਪੱਤਰਕਾਰ ਸੁਰਜਨ ਜ਼ੀਰਵੀ ਦੀ 'ਸੰਪਾਦਕੀ'

ਫਰਵਰੀ 2005 ਦੇ ਇਸ ਅੰਕ ਨਾਲ 'ਨਿਸ਼ੇਤ' ਆਪਣੇ ਇਲੈਕਟਰਾਨਿਕ ਸਫ਼ਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਪੂਰੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕੀ ਇਹ ਪਰਚਾ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਿਆ ਹੈ? ਕੀ ਇਹ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਸੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਸੋਚ ਵਿਚ ਕੋਈ ਜੁੱਬਲ ਲਿਆ ਸਕਿਆ ਹੈ? ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਨਵਾਂ ਪੱਖ ਜਿਸ ਦੇ ਲਈ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਤੋਂ ਉਚੇਚੇ ਧਿਆਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ?

ਇਹ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਸਵਾਲ ਜਿਸ ਲੇਖੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਆਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਮੰਤਵਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ 'ਨਿਸ਼ੇਤ' ਤੁਰਿਆ ਸੀ।

ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਜਿਸ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਸੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਥੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਚੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਹੁਤੀ ਥਾਈਂ ਫੁੱਫ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਸੋਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਏਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦਾ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਹੀ ਚਕਰਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਸੱਚਮੁੱਚ ਏਨੀਆਂ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਛੋਹ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਪਰ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੀ ਏਨੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਭਰਮਾਰ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਪਰਚਾ ਘੱਟ ਹੀ ਹੱਥ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਪਰਿਪੇਖ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੇ ਸੋਚ ਨੂੰ ਸੁਬਾਈ ਤੇ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਵਲਗਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ, ਨਵੇਂ ਅਪਣਾਏ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਹਕੀਕਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਬਦਲ ਰਹੇ ਵਿਸ਼ਵ ਤਕਾਜ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਤਗਣ ਲਈ ਵੰਗਾਰਦਾ ਹੋਵੇ।

'ਨਿਸ਼ੇਤ' ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਤੁਰਿਆ ਸੀ ਤੇ ਤੀਸਰੇ ਸਾਲ ਵਿਚ ਕਦਮ ਰੱਖਦਿਆਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਮੁੱਢਲੇ ਆਸ਼ੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਵਚਨ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਚਾਹੇਗਾ। ਇਹ ਵਚਨ ਦੁਹਰਾ ਕੇ ਨਿਸ਼ੇਤ ਦਰਅਸਲ ਉਹਨਾਂ ਸੋਚਵਾਨ ਤੇ ਦਾਨਸ਼ਵਰਾਂ ਦਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਹੀ ਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਖਬਰਦਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਫਿਰਕੂ ਤੁਅੱਸਬਾਂ ਤੇ ਸਮਾਜੀ ਵਿਤਕਰਿਆਂ ਤੇ ਵੰਡੀਆਂ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਤ ਰੋਗੀ ਵਤੀਰਿਆਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਾਈ ਲੜੇ ਬਗੈਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਤਰੱਕੀ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ।

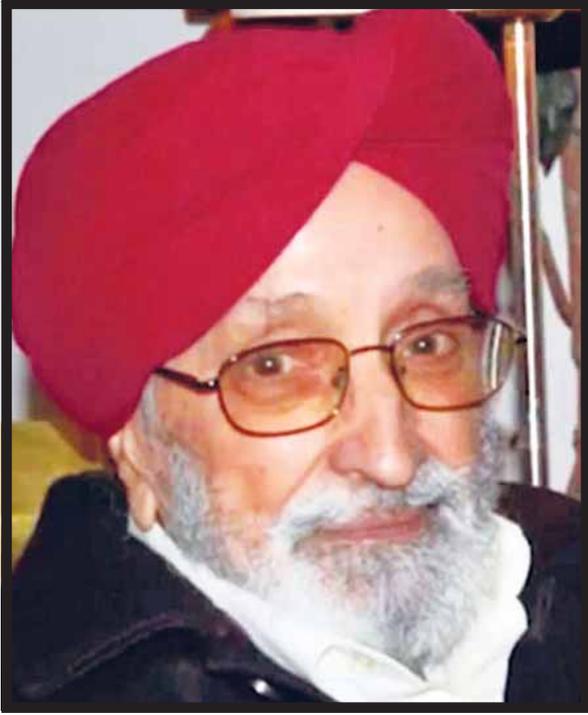
ਹੋਣਾ ਤਾਂ ਇਹ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਤਾੜਨਾ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਸੇ ਹੋਏ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਹੋਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸੋਚਣ ਵੰਗ ਦਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ

ਉਘੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸੁਰਜਨ ਜ਼ੀਰਵੀ 25 ਅਕਤੂਬਰ 2023 ਨੂੰ ਇਸ ਫਾਨੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਆਖ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ 'ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ' ਅਖਬਾਰ ਲਈ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ 1990ਵਿਆਂ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਉਹ ਕੈਨੇਡਾ ਜਾ ਵੱਸੇ ਸਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦੇ ਉਸ ਦੌਰ ਬਾਰੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਛਿੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਵਜੋਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਲਿਖਤ 'ਸੰਪਾਦਕੀ' ਛਾਪ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ 2005 ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਇੰਟਰਨੈਟ ਪਰਚੇ 'ਨਿਸ਼ੇਤ' ਲਈ ਲਿਖੀ ਸੀ।

ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰਾਜ, ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਧਰਮ ਨਾਲੋਂ ਅੱਡ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨਿਰੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਜਾਂ ਅਕਾਦਮਿਕ ਨਹੀਂ। ਵਿਹਾਰਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਰਾਜ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੋਢਿਆਂ ਉੱਤੇ ਸਵਾਰ ਕਰ ਕੇ ਨਾ ਅਮਲੀ ਸੁਆਲਾਂ ਉੱਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰਵਾਸੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕੈਨੇਡਾ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਇਥੇ ਟਿਕਣਾ ਕਿੰਨਾ ਔਖਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਪਰਵਾਸੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਇਹ ਤਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੈਨੇਡਾ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਉੱਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦਾ ਰਹੇ ਪਰ ਉਹ ਆਪ ਧਰਮ ਤੇ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਜੋੜੇ ਭੈਣ ਭਰਾ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਦੁਖਦਾਈ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਵੰਡੀਆਂ ਤਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਤਿੱਖੀ ਆਰਥਿਕ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਦੇਣ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਜ਼ਿੱਲਤ ਭਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕਈ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਆਪਹੁਦਰੀ

ਕਾਮਾਗਾਟਾਮਾਰੂ ਦਾ ਘਿਰਣਾਜਨਕ ਸਾਕਾ ਵਾਪਰਿਆ ਸੀ, ਇਹੀ ਕੈਨੇਡਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਬਹੁ ਸਭਿਆਚਾਰਵਾਦ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਿਭਿੰਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਵਿਚ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦਾ ਵਤੀਰਾ ਇਸੇ ਦੋਗਲੀ ਸੋਚ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਈਚਾਰੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਸਮਾਜ ਵਧੇਰੇ ਚੰਗਾ ਸਮਾਜ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਵਰਗ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਨਸਲੀ ਪਿਛੋਕੜ ਜਾਂ ਰੰਗ ਕਾਰਨ ਵਖਰੇਵੇਂ ਦਾ ਕਿ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਾਈ ਅਜੇ ਉੱਕਾ ਹੀ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਥੇ ਦਾ ਸਮਾਜ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਾਂ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸਮਝ ਕੇ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨਾਲ ਚੰਬੜਿਆ ਬੈਠਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਚ-ਨੀਚ ਜਮਾਤਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸੁਰਜਨ ਜ਼ੀਰਵੀ

ਸਾਡੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੀਂ ਆਪਸੀ ਵਿਹਾਰ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੇ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਉਚ-ਨੀਚ ਜਾਂ ਸਮਾਜੀ ਵਖਰੇਵਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਸੋਚ ਇੱਥੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਰਗੇ ਸਮਾਜੀ ਖਿਚਾਅ ਜਾਂ ਕਲੇਸ਼ ਤਾਂ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਪਰ ਇਹ ਸੋਚ ਸਾਡੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਮਹੂਰੀ ਰਵੱਈਏ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਰੋਕਦੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਹੋਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਾਂਗ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਉਹ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾ ਰਿਹਾ ਜਿਹੜੀ ਇਹ ਆਪਣੀ ਗਿਣਤੀ ਤੇ ਗੁਣਾਂ ਕਾਰਨ ਨਿਭਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹੋਣ ਦੀ ਵੱਡੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਲੈਣ ਦਾ ਗੁਣ ਤੇ ਸਾਹਸ ਹੈ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਇਸ ਗੁਣ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਸੱਖਣੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਜਿਹੀ ਗਾਲਤ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਆਸ ਕਿਵੇਂ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣਗੇ ਕਿ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੇ ਹਿਤ ਵਿਚ ਸੈਕੂਲਰ ਸੋਚ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਹੈਰਾਨੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਾਕੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਾਂਗ ਪੰਜਾਬ ਵੀ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਸਾਡੇ ਇਥੋਂ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਘੁਰਨਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੇ

ਸਮਾਜੀ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਕਾਰਨ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਜਿਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਇੱਧਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਿਰਸੰਦੇਹ, ਭੇਦ-ਭਾਵ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਾਈ ਇਹਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਅਜੇ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਪਰ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਸਮਾਜ ਵਿਤਕਰੇ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਨੂੰ ਧਰਮ ਸਮਝ ਕੇ ਇਸ ਨਾਲ ਚੰਬੜੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬੈਠੇ ਹੋਣ। ਇਹਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਤੇ ਵਤੀਰਿਆਂ ਵਿਚ ਚੋਖੀ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਕੈਨੇਡਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ

ਕਮਾਈ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਕ ਦਰਜਨ ਸ਼ਿਪਿੰਗ ਬੰਦਰਗਾਹਾਂ ਉੱਪਰ ਅਡਾਨੀ ਗਰੁੱਪ ਕੰਟਰੋਲ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤ ਦੇ 30% ਮਾਲ ਦੀ ਢੇਆ-ਢੁਆਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੱਤ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ 23% ਹਵਾਈ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵੇਅਰਹਾਊਸ ਜੋ ਮਿਲ ਕੇ ਭਾਰਤ ਦੇ 30% ਅਨਾਜ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਵੀ

ਵਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਇੰਝ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਵਿਨ ਟਾਵਰਾਂ (ਜੋੜੇ ਥੰਮ੍ਹਾਂ) ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਾਂਝਾ ਤਹਿਖਾਨਾ ਹੋਵੇ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਡਾਨੀ ਲੋੜ ਵੇਲੇ ਮੋਦੀ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਅਡਾਨੀ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਇਕ ਵੀ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ

ਵਿਚਾਲੇ ਵਾਤਾਂ ਹੋਰ ਉੱਚੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹੈਰਾਨੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਜਾਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਕਿਉਂ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਮੱਧਕਾਲੀਨ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦੀ ਦੇਣ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਵਿਰਸੇ ਵਿਚ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖੀ ਸਾਂਝ ਤੇ ਗੌਰਵ ਦਾ ਲਖਾਇਕ ਹੈ ਤੇ ਜਨਵਾਦੀ ਦੀ ਕਦਰਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

'ਨਿਸ਼ੇਤ' ਇਸ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਗੰਭੀਰ ਸਮਾਜੀ, ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਬਹਿਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਏ ਤੇ ਇਥੋਂ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਟੁੱਥੇ। ਆਪਣੇ ਅਤਿ ਸੀਮਤ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਨੇ ਇਸ ਕਰਨ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਮੌਲਿਕ ਖੋਜ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਅਜਿਹੇ ਲੇਖ ਛਾਪੇ ਹਨ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਅਮਾਨਵੀ ਚਿਹਰਾ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਰਨ ਦਾ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ। ਅਜਿਹੀ ਬਹਿਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤਿੱਖਾ ਤੇ ਮੋਕਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰੋਤ ਉਹਨਾਂ ਸੋਚਵਾਨਾਂ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਸਮਾਜੀ ਐਕਟਿਵਿਸਟਾਂ ਤੇ ਕਲਮਕਾਰਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਖੋਜ ਰਾਹੀਂ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਰੋਗੀ ਰੁਚੀਆਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਜਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਮਾਜੀ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਰੁਚੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਘਾਤਕ ਸਿੱਟਿਆਂ ਬਾਰੇ ਖਬਰਦਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ, ਇਸ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਅਮੀਰੀ ਵਿਚ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਬੋਲੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਡੂੰਘੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੁੜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਬੋਲਣ, ਲਿਖਣ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਕਿੰਨੇ ਨਵੇਂ ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਉਸ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਇਹ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਨਿਸ਼ੇਤ ਆਪਣੇ ਸੀਮਤ ਵਿੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਦਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਨਿਸ਼ੇਤ ਸੋਚ ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਪੱਖੋਂ ਆਪਣੇ ਵੰਗ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਜਰਬਾ ਦਰਅਸਲ ਅਜਿਹੇ ਹੰਭਲੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰੌਸ਼ਨ ਖਿਆਲ ਸੋਚਵਾਨ ਤੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪਾਬੰਦੀ ਹਟਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫਿਲਮ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਹਰ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਨੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲਿੰਕ ਤੇ ਹਵਾਲੇ ਹਟਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਫਿਲਮ ਦੇ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਣ ਦੇ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਟੈਕਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਥੇ ਛਾਪਾ ਮਾਰਿਆ।

'ਹਿੰਡਨਬਰਗ ਰਿਪੋਰਟ' ਵਿਚ ਅਡਾਨੀ ਸਮੂਹ ਉੱਪਰ 'ਬੇਸ਼ਰਮੀ ਨਾਲ ਸਟਾਕ ਹੋਰਾਫੇਰੀ ਅਤੇ ਅਕਾਉਂਟਿੰਗ ਧੋਖਾਧੜੀ' ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ- ਆਫਸ਼ੋਰ ਸੈੱਲ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ- ਆਪਣੀਆਂ ਮੁੱਖ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ੇਅਰਾਂ ਦੇ ਭਾਅ ਜਾਅਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਧਾਏ ਜਿਸ ਨਾਲ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਦੀ ਦੌਲਤ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਅਡਾਨੀ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਸਲ ਮੁੱਲ ਤੋਂ 85 ਫੀਸਦੀ ਵੱਧ ਹੈ। ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਅਡਾਨੀ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। 2002 ਦੇ ਗੁਜਰਾਤ ਕਤਲੇਆਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਰੀ ਗੂੜ੍ਹੀ ਹੋ ਗਈ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਇੰਡੀਆ ਸਮੇਤ ਭਾਰਤ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹਿੱਸਾ 'ਬਦਲਾ' ਲੈਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੀ ਭੜਕੀ ਹੋਈ ਹਿੰਦੂ ਭੀੜ ਦੁਆਰਾ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਕਸਬਿਆਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਅਤੇ ਸਮੂਹਿਕ ਬਲਾਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਭੈਅ ਨਾਲ ਦਹਿਲ ਗਿਆ

ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੌਤਮ ਅਡਾਨੀ ਮੋਦੀ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਿਆ। ਗੁਜਰਾਤੀ ਉਦਯੋਗਪਤੀਆਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਦਾ ਨਵਾਂ ਮੰਚ ਬਣਾਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਮੋਦੀ ਦੇ ਆਲੋਚਕਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਅਤੇ ਮੋਦੀ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ 'ਹਿੰਦੂ ਹਿਰਦੇ ਸਮਰਾਟ' ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਨਵਾਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਕਰੀਅਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਵਿਕਾਸ' ਦੇ ਗੁਜਰਾਤ

ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਤਿੰਨ ਕਾਰਜ ਕਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 2014 'ਚ ਮੋਦੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕ ਸਮਾਗਮ ਲਈ ਨਿੱਜੀ ਜੈੱਟ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਦਿੱਲੀ ਗਿਆ, ਉਸ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਪੂਰੇ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਅਡਾਨੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੋਦੀ ਦੇ ਨੌਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਕਾਲ 'ਚ ਅਡਾਨੀ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਆਦਮੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਦੀ ਦੌਲਤ 8 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ 137 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਹੋ ਗਈ। 2022 ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ 72 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਕਮਾਏ ਜੋ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਿਖਰਲੇ ਨੌਂ ਅਰਬਪਤੀਆਂ ਦੀ ਕੁਲ ਕਮਾਈ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਹੈ।

ਮਾਡਲ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਸੀ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਧਨ ਦੇ ਬਾਪੜੇ ਨਾਲ ਹਿੰਸਕ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ।

ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਤਿੰਨ ਕਾਰਜ ਕਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 2014 'ਚ ਮੋਦੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕ ਸਮਾਗਮ ਲਈ ਨਿੱਜੀ ਜੈੱਟ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਦਿੱਲੀ ਗਿਆ, ਉਸ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਪੂਰੇ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਅਡਾਨੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੋਦੀ ਦੇ ਨੌਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਕਾਲ 'ਚ ਅਡਾਨੀ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਆਦਮੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਦੀ ਦੌਲਤ 8 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ 137 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਹੋ ਗਈ। 2022 ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ 72 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਕਮਾਏ ਜੋ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਿਖਰਲੇ ਨੌਂ ਅਰਬਪਤੀਆਂ ਦੀ ਕੁਲ

ਅਡਾਨੀ ਗਰੁੱਪ ਦਾ ਕੰਟਰੋਲ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਵਰ ਪਲਾਂਟਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਸੰਚਾਲਕ ਹੈ ਜੋ ਮੁਲਕ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਉਤਪਾਦਕ ਹਨ।

ਜੀ ਹਾਂ, ਗੌਤਮ ਅਡਾਨੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਆਦਮੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ ਪਰ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਭਾਜਪਾ ਨਾ ਸਿਰਫ ਭਾਰਤ ਦੀ, ਸਗੋਂ ਸ਼ਾਇਦ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀ ਵੀ ਹੈ। 2016 ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਜਨਤਕ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਫੰਡ ਦੇਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਲਈ ਚੋਣ ਬੌਡ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਫੰਡਿੰਗ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ

ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜਿੱਥੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਭਾਜਪਾ ਅਤੇ ਅਡਾਨੀ ਆਪਣੀ ਦੌਲਤ ਜਮਾਂ ਕਰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਐਕਸਫੈਮ ਨੇ ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਲ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦੌਲਤ ਦਾ 77 ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਭਾਰਤੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਸਿਖਰਲੇ 10 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਕੋਲ ਹੈ। 2017 ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਦੌਲਤ ਦਾ 73 ਫੀਸਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ 1 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਗਿਆ; ਸਭ ਤੋਂ ਗਰੀਬ ਅੱਧੀ ਆਬਾਦੀ, ਭਾਵ, 67 ਕਰੋੜ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੀ ਦੌਲਤ ਸਿਰਫ 1 ਫੀਸਦੀ ਹੀ ਵਧੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਮੰਡੀ ਵਾਲੀ ਆਰਥਿਕ ਤਾਕਤ ਵਜੋਂ

ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਆਬਾਦੀ ਅਤਿ ਗਰੀਬੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਇੱਥੇ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਮੋਦੀ ਦੀ ਮੂਰਤ ਵਾਲੇ ਪੈਕਟਾਂ 'ਚ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਰਾਸ਼ਨ 'ਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਬੋਹੜ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਵਾਲਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਮੀਰ ਮੁਲਕ ਹੈ। ਇਹ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨਾ-ਬਰਾਬਰ ਸਮਾਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਐਕਸਫੈਮ ਇੰਡੀਆ' 'ਤੇ ਵੀ ਛਾਪਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਨਾਲ ਹੀ 'ਐਮਨੈਸਟੀ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ' ਅਤੇ ਮੁਸੀਬਤ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਐੱਨ.ਜੀ.ਓਜ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰ ਕੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਇਸ ਨਾਲ ਪੱਛਮੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤਾਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪਿਆ। ਹਿੰਡਨਬਰਗ-ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ 'ਲਾਭਕਾਰੀ' ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜੋਅ ਬਾਇਡਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇਮੈਨੁਅਲ ਮੈਕਰੌਨ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਰਤ 470 ਬੋਇੰਗ ਅਤੇ ਏਅਰਬੱਸ ਜਹਾਜ਼ ਖਰੀਦੇਗਾ। ਬਾਇਡਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਨਾਲ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ 10 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੌਕਰੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣਗੀਆਂ। 'ਏਅਰਬੱਸ' 'ਚ ਰੋਲਸ ਰਾਇਸ ਦੇ ਇੰਜਣ ਲਗਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਰਿਸ਼ੀ ਸੁਨਕ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ "ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਭਰਪੂਰ ਏਰੋ-ਸਪੇਸ ਸੈਕਟਰ ਲਈ ਹੁਣ ਅਕਾਸ਼ ਹੀ ਸੀਮਾ ਹੈ।" (ਚੱਲਦਾ)

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਅਤੇ ਨਾਵਲ 'ਸੁੰਦਰੀ'

ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਕੀਮਤ ਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਅਤੇ 'ਸੁੰਦਰੀ' ਨਾਵਲ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਇਕ ਇਲਹਾਮੀ ਧਰਮ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਧਰਮ ਹਨ; ਪ੍ਰੰਤੂ ਸਿੱਖ ਇਲਹਾਮ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਇਸ ਤੱਥ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਇਲਹਾਮ ਗੁਰੂ ਜੋਤਿ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੁਗਤਿ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਬਾਨੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਖਰੀ ਅਤੇ ਦਸਵੇਂ ਸਰੀਰਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੱਕ ਇਕ ਲਗਾਤਾਰ ਅਮਲ ਹੈ, "ਜੋਤਿ ਓਹ ਜੁਗਤਿ ਸਾਇ ਸਹਿ ਕਾਇਆ ਫੇਰਿ ਪਲਟੀਐ॥" ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਿਚ ਇਕੋ ਰੱਬੀ ਜੋਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਕੋ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਰੱਬੀ ਸੁਰਤਿ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰਤਾ ਦੇ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੱਲੋਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ੧੯ ਰਾਹੀਂ ਪਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸਤਿ ਦਾ ਜੋ ਅਨੁਭਵ ਹੋਇਆ ਉਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਰਾਹੀਂ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਰਗਟ ਕੀਤਾ, "ਜੈਸੀ ਮੈਂ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੈਸਤਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ

ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ, ਕੈਨੇਡਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ (ਸੇਵਾਮੁਕਤ)
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ

ਲਾਲੇ॥" ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਸਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਕੀਤਾ "ਹਉ ਆਪਹੁ ਬੋਲਿ ਨ ਜਾਣਦਾ ਮੈ ਕਹਿਆ ਸਭੁ ਹੁਕਮਾਉ ਜੀਉ॥" ਸਰੀਰਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਸਤਿ ਨੂੰ ਜੀਵਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਸਤਿ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆ, ਇਸੇ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਢਾਢੀ ਕਿਹਾ ਹੈ, "ਹਉ ਢਾਢੀ ਵੇਕਾਰੁ ਕਾਰੈ ਲਾਇਆ॥ ਰਾਤਿ ਦਿਹੈ ਕੈ ਵਾਰ ਧੁਰਹੁ ਫੁਰਮਾਇਆ॥" ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਸ ਵਿਲੱਖਣ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਕਲਣ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਇਸ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨੂੰ ਸਦੀਵੀ ਅਗਵਾਈ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਲੈਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਧਿਆਤਮਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਆਦਿ ਕੀਮਤ ਵਿਧਾਨ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਵਿਚ ਇਲਹਾਮ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਇਸ ਤੱਥ ਵਿਚ ਨਿਹਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀ ਆਦਰਸ਼ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਦੀ ਘਾਤਤ ਘੜਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਲਈ 'ਸਚਿਆਰ' ਹੋਣ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਰੱਖਿਆ ਹੈ 'ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ' ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਸਰੋਤ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ ਕਿਹਾ ਹੈ 'ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਪਛਾਣੁ॥' ਸਤਿ ੧੯ ਦਾ ਗੁਣ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਸਤਿਨਾਮ' ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਮੂਲ ਸਰੋਤ ਉਸ ਇਕ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਮੁੱਚੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੀ ਰਚਨਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੀ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਉਸ ਇਕ ਦੀ ਜੋਤਿ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਮੰਨਿਆ ਹੈ "ਕੁਦਰਤਿ ਕਰਕੇ ਵਸਿਆ ਸੋਇ॥" ਇਕੋ ਨੂਰ ਤੋਂ ਸਭ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਜਾਤ-ਗੋਤ, ਧਰਮ, ਲਿੰਗ ਆਧਾਰਤ ਵੰਡ ਨੂੰ ਨਕਾਰਦਿਆਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਦੋ ਹੀ ਕੋਟੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਤੇ ਮਨਮੁਖਿ।

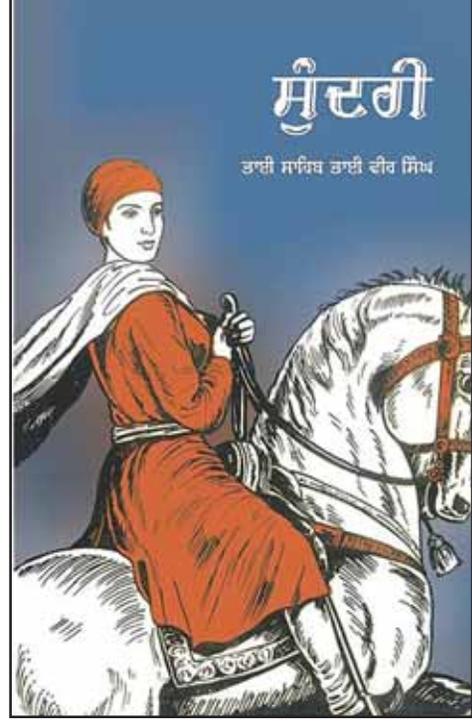
ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਦਸੰਬਰ 1872 ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੰਪਰਕ ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਆਧੁਨਿਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤਾਲੀਮ ਵੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਤੇ ਉਰਦੂ ਆਦਿ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ। ਚਰਚ ਮਿਸ਼ਨ ਸਕੂਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ 1891 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਦਸਵੀਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਆਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਦੀ ਧੀ ਬੀਬੀ ਚਤਰ ਕੌਰ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੋ ਪੁੱਤਰੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ 10 ਜੂਨ 1957 ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਆਖ ਗਏ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਵਿਰਾਸਤ ਦੂਰ ਦੀਵਾਨ ਕੌਤਾ ਮੱਲ ਨਾਲ ਜੋਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਮੁਲਤਾਨ ਦਾ ਵਾਈਸ ਗਵਰਨਰ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ

ਨਾਲ ਦੀਵਾਨ ਮਿੱਠਾ ਮੱਲ ਕਰਕੇ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਪਿਤਾਮਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਰਤਕ, ਕਵਿਤਾ, ਨਾਟਕ, ਨਾਵਲ, ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਹਿਤ, ਮਹਾਂਕਾਵਿ, ਇਤਿਹਾਸ, ਟਰੈਕਟ, ਲੇਖ, ਟੀਕਾਕਾਰੀ ਆਦਿ ਸਾਹਿਤ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵੰਨਗੀਆਂ ਵਿਚ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁੱਝ ਚੋਣਵੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ 'ਸੁੰਦਰੀ', 'ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ', 'ਬਿਜੈ ਸਿੰਘ', 'ਨੌਧ ਸਿੰਘ', 'ਰਾਣਾ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ', 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ', 'ਸ੍ਰੀ ਅਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਚਮਤਕਾਰ', 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ', 'ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਹਾਰ', 'ਬਿਜਲੀਆਂ ਦੇ ਹਾਰ' ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਲਈ ਨਿੰਗਰ ਯੋਗਦਾਨ ਸਦਕਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਭਾਈ' ਦੇ ਖਿਤਾਬ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਅਤੇ ਮਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰੇਟ ਆਫ ਓਰੀਐਂਟਲ ਲਰਨਿੰਗ ਦੀ ਆਨਰੇਰੀ ਡਿਗਰੀ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ; ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ ਅਵਾਰਡ ਅਤੇ ਪਦਮਭੂਸ਼ਨ ਅਵਾਰਡ ਮਿਲਿਆ; 1952 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਲੈਜਿਸਲੇਟਿਵ ਕੌਂਸਲ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਦਾ ਬਾਬਾ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਾਇਦ ਪਹਿਲੇ ਸਿੱਖ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਵੈਦਗੀ ਵਿਚ ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿਤਾ ਡਾਕਟਰ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਾਬਾ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਵਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀਆਂ। ਗਿਆਨੀ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਨਾ ਵੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੋਸ਼ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਿਖੀ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਛਾਪੇ।

ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਅਤੇ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਜੇ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਫੋਲੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲਾ ਸਿੱਖ ਰਾਜਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਧ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਉਪਮਹਾਂਦੀਪ ਦੇ ਉੱਤਰ-ਪੱਛਮੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ 'ਤੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਰਾਜ ਨੂੰ 'ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ' ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਬਾਹਰਲੇ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਨੂੰ ਹਰਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਖਾਲਸਾ ਫੌਜ ਬਹੁਤ ਤਾਕਤਵਰ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖ, ਮੁਸਲਮਾਨ, ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਯੂਰਪੀਨ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਿੱਖ ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਕਲਾ ਦੀ ਪੁਨਰ-ਜਾਗਰਤੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਪੁਨਰ-ਉਸਾਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਪੂਰਨ ਅਮਨ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ; ਜਿਵੇਂ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ 'ਜੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਤੇ ਫਿਰੰਗੀਆਂ' ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ "ਰਾਜੀ ਬਹੁਤ ਰਹਿੰਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਿੰਦੂ..." ਸੰਨ 1949 ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਜਾਣ 'ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸਮੂਲੀਅਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਿਵੇਂ 'ਸੁੰਦਰੀ' ਨਾਵਲ ਦੀ ਅੰਤਿਕਾ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹਾਲਾਤ ਬਹੁਤ ਉਲਝਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਕੀਮਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਗਿਰਾਵਟ ਆ ਗਈ। ਆਪਣੇ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਖੋ ਦੇਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਜ਼ਖਮ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਗੁਆ ਕੇ ਉਹ ਦੂਸਰੇ ਧਰਮਾਂ ਜਿਵੇਂ ਈਸਾਈ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਮੱਤ ਆਦਿ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਆਪਣੇ ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਰਹ-ਰੀਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਾਉਣਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ-ਮਰਿਯਾਦਾ ਵਿਚ ਗਿਰਾਵਟ ਆ ਗਈ। ਸਿੱਖ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਬੁੱਤ-ਪੂਜਾ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮ-ਕਾਂਡਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਿੰਦਿਆ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮ-ਕਾਂਡਾਂ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਪਾਲਣਾ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਈਸਾਈ ਗਿਰਜਿਆਂ ਨੇ ਧਰਮ-ਬਦਲੀ ਦਾ ਅਭਿਆਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮੋਂ ਸਮਾਜ ਵਰਗੀਆਂ ਹਿੰਦੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਸੰਗਠਨਾਂ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਿੱਖ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਰਸਮਾਂ-ਰੀਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਾਉਣਾ ਅਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਠਨ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਿਹਾ। ਸਿੱਖ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਖੁਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੈਰ-ਸਿੱਖ ਰੀਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਰਸਮਾਂ ਨਾਲ ਰਲਗੱਡ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸ ਵਿਗੜੀ ਹੋਈ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕੁੱਝ ਦਾਨਿਸ਼ਮੰਦ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਫਿਰ ਲਾਹੌਰ ਸਿੰਘ ਸਭਾਵਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘ ਸਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਹੋਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮਕਸਦ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪਰਸਾਰ ਕਰਨਾ, ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਮੀਰ ਸਿੱਖ ਵਿਰਾਸਤ, ਸਿੱਖ ਕੀਮਤ ਵਿਧਾਨ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ

ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਜੋਂ ਪਹਿਲਾ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਫਿਰ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਲਾਹੌਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਫਲਸਫੇ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਸਿੱਖ ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਗੈਰ-ਸਿੱਖ ਰਵਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ-ਮਰਿਯਾਦਾ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖ-ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਸਕੂਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਲਹਿਰ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਹਰੀ ਰਸਮਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢਣ, ਸਿੱਖ ਪੁਰਬਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਾਉਣ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਕੁੱਝ ਸਮਾਂ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਹਿਰ ਦੇ ਧੜਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀ ਗਈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈਚਾਰਕ ਜੀਵਨ, ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਜੋਸ਼, ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ, ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਨਾਲ ਜੋਤਨ ਦੀ

ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ। ਇਹ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲਹਿਰ ਸੀ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ, ਸਿੱਖ ਬਾਦਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮੇ, ਸਿੱਖ ਰਹਿਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰਮਰਿਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਲੀਅਤ ਵਿਚ ਜਿਉਣ ਅਤੇ ਗੁਰੂਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹਿਤ ਸਿੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਸੰਨ 1893 ਦੇ ਕਰੀਬ ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਹਾਲੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੇ ਹੀ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ ਅਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣਾ ਇਕ ਦਵਾਈ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣਾ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਦੀ ਉਮੀਦ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਉਮੀਦ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ 1993-94 ਵਿਚ 'ਖਾਲਸਾ ਟਰੈਕਟ ਸੁਸਾਇਟੀ' ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਗਈ ਅਤੇ ਭਾਈ ਕੌਰ ਸਿੰਘ ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਸਿੱਖਾਂ ਸਮੇਤ ਇਸ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਬਣੇ। ਸਾਹਿਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉੱਤੇ ਲਈ। ਸਿੱਖ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਟ੍ਰੈਕਟ ਜਿਵੇਂ 'ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ', 'ਪ੍ਰੇਮਬਾਣ' ਆਦਿ ਲਿਖੇ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਇਹ ਕੰਮ ਚੁੱਪਚਾਪ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਭਾਈ ਕੌਰ ਸਿੰਘ 1895 ਵਿਚ ਸਵਰਗਵਾਸ ਹੋ ਗਏ। ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸਿਰਫ 5 ਟ੍ਰੈਕਟ ਛਪੇ ਸੀ ਅਤੇ ਛੇਵਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ੌਕ-ਪੱਤਰ ਵਜੋਂ ਛਾਪਿਆ ਗਿਆ।

ਸੰਨ 1898 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਵਲ 'ਸੁੰਦਰੀ' ਛਾਪਿਆ ਗਿਆ। ਸੰਨ 1899 ਵਿਚ 'ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ' ਅਖਬਾਰ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਸਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਲਈ। ਕੁੱਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਮਹਾਨ ਯੋਗਦਾਨੀ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ 'ਤੇ ਆ ਪਈ। ਭਾਈ ਕੌਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਉਪਰੰਤ ਸਰਦਾਰ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਕੁੱਝ ਨੌਜਵਾਨ ਸੰਸਥਾ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਏ ਅਤੇ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸੰਸਥਾ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵੀਂ ਰੂਹ ਫੂਕੀ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸੰਸਥਾ ਚੀਫ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਦੀ 30 ਅਕਤੂਬਰ 1902 ਨੂੰ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਤਕਰੀਬਨ 53 ਸਿੰਘ ਸਭਾਵਾਂ ਚੀਫ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ

ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਈਆਂ। ਪਹਿਲਾ ਕੇਂਦਰੀ ਖਾਲਸਾ ਯਤੀਮਖਾਨਾ 11 ਅਪ੍ਰੈਲ 1904 ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਪਹਿਲਾ ਕਾਰਜ ਸੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਖਾਲਸਾ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹੇ ਗਏ। ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੱਕਾ ਫੰਡ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਟ੍ਰੈਕਟਾਂ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਛਾਪਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਤੇ ਹਾਂ-ਮੁਖੀ ਅਸਰ ਪਾਇਆ, ਧਾਰਮਿਕ ਜੋਸ਼ ਵਧਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਅੰਦਰੂਨੀ ਖਹਿਬਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਲੋਕ ਨਫਰਤ ਕਰਨ ਲੱਗੇ, ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਰਬਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਧਿਆ ਅਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਅਮਲ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਵਿੱਦਿਅਕ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਚੀਫ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲਤਾ ਅੱਜ ਵੀ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਿਆਂ 'ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ' ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜੋ ਉਦੋਂ ਦੇ ਸਿੰਧ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ।

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਸੁਸ਼ਕਤੀਕਰਨ 'ਸੁੰਦਰੀ' ਨਾਵਲ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ: -ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਜੀਵਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ; ਤਿਆਗ, ਸੰਨਿਆਸ ਅਤੇ ਹੱਠਯੋਗ ਆਦਿ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਧਿਆਤਮਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਲਈ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਦੇ ਤਿਆਗ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਚ ਨਕਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਸੰਤੁਲਨ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਸ਼-ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਅਹਿੰਸਾ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਿੱਦਿਆ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਮ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਭਿਅਤਾ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਉਸ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਤਬੇ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਲੈ ਜਾਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਚੇਤਾ ਕਰਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਦੁਨੀਆ 'ਤੇ ਆਉਣਾ ਸੰਭਵ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ, ਮਹਾਨ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਹੀ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸਮਾਜਿਕ ਰਿਸ਼ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸਦਕਾ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹਨ। ਉਹ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਨੀਂਹ ਹੈ।

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨਾਵਲ, ਕਵਿਤਾ, ਮਹਾਂ ਕਾਵਿ, ਵਾਰਤਕ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਵਿੱਦਿਆ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਰਚੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਇਕ ਸੰਸਥਾ ਵਰਗਾ ਹੈ। ਵਿਭਿੰਨ ਵੰਨਗੀਆਂ ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਬਹੁਤ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਵਲ 'ਸੁੰਦਰੀ' ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਵਲ ਮਹਿੰਜ ਸਾਹਿਤਕ ਦਿਲਚਸਪੀ ਜਾਂ ਮਨੋਰੰਜਨ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਬਲਕਿ ਮਨ ਵਿਚ ਇਕ ਖਾਸ ਮਕਸਦ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਚਿਆ ਗਿਆ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਖਾਲਸਾ ਤਵਾਰੀਖ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਮੌਖਿਕ ਪ੍ਰੰਪਰਾ, ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੁੰਦਰੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਾਸ ਮਕਸਦ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਯਾਦ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰਾਉਣਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕਠਿਨਾਈਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਚੇਤੇ ਰੱਖ ਸਕਣ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਢਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਤਸੱਦਦ ਝੱਲਦੇ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਸੰਤੋਖੀ, ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਅਤੇ ਦਿਆਲੂ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਹਾਦਰੀ ਭਰੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਤੋਂ ਅਸਰ ਕਬੂਲ ਕੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਰੂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ, ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਕੀਮਤ ਵਿਧਾਨ 'ਤੇ ਮਾਣ ਕਰਨ। ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਇਸ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਛਾਪਾਈ ਤੋਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 1898 ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਈ ਅਤੇ 2010 ਵਿਚ 43ਵੀਂ ਵਾਰ ਛਪੀ।

ਇਹ ਉਸ ਬਹਾਦਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀ ਬੇਵਸੀ 'ਤੇ ਹੰਝੂ ਨਹੀਂ ਕੇਰਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਤਰਸਯੋਗ ਸਮਝਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਮਸਕੀਨ ਇਤਿਹਾਸ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਅਸਰ ਕਬੂਲ ਕੇ, ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਹੌਂਸਲਾ ਲੈ ਕੇ ਸਿੱਖ ਕੀਮਤ ਵਿਧਾਨ 'ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਇਕ ਬਹਾਦਰ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੁਸ਼ਮਣ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਚੰਗਾ ਸ਼ਗਨ ਹੈ ਪਾਣੀ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਸਿੱਖ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਥਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਬਣਨਾ!

ਲਮਹੋਂ ਨੇ ਖਤਾ ਕੀ, ਸਦੀਓਂ ਨੇ ਸਜ਼ਾ ਪਾਈ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਰਿਆਈ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਮੁੜ ਭੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਹਿਸ ਦੇ ਐਲਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਕੁੱਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਏਸੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਖੇ 27 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ ਸਰੋਤਿਆਂ ਵਜੋਂ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸੰਖੇਪ ਗੱਲ ਕਹੀ ਪਰ

ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਦਾ ਖਮਿਆਜ਼ਾ ਦੇਸ਼ ਅੱਜ ਤੱਕ ਭੁਗਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਭਾਰਤੀ ਡਿਪਲੋਮੈਸੀ ਦੇ ਜੋ ਸਿੰਗ ਕੈਨੇਡਾ ਨਾਲ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜੇ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਵੱਲੋਂ ਪਾਣੀ ਸੰਬੰਧੀ ਮਾਰਚ 1976 ਵਿਚ ਠੋਸੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾ ਜੁੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, “ਲਮਹੋਂ ਨੇ ਖਤਾ ਕੀ, ਸਦੀਓਂ ਨੇ ਸਜ਼ਾ ਪਾਈ”।

27 ਅਕਤੂਬਰ ਵਾਲੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੌਰਾਨ ਹਿੰਦੂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਬਾਰੇ ਜੋ ਸੁਰ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਸਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਮੁੜ ਸਿੱਖ ਮੁੱਦੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਕ ਰਾਇ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਪਾਣੀਆਂ

ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ਗਨ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚਲੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਚਾਲੀ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਤਾਂ ਸਮਝ ਆਇਆ ਕਿ ਪਾਣੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਲਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਇਸਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਸਾਂਝੇ ਯਤਨ ਕੀ ਹੋਣ ਅਤੇ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਸ ਮਸਲੇ ਦੇ ਹੱਲ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਰਣਨੀਤੀ ਤਾਂ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਰਾਜਸੀ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ। ਪਿਛਲੇ ਚਾਲੀ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂ ਵੀ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੌਰਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣੇ ਗਏ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਅੱਜ ਦੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਕੁੱਝ ਨਵਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮਾਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ

ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਜਾਗਰਿਤੀ ਕਈ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆ ਚੁੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਸੰਤ ਲੋਗੋਵਾਲ-ਰਾਜੀਵ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਰਾਵੀ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਸਮਝੌਤੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਾ ਕਰਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 78 ਅਨੁਸਾਰ ਵੰਡੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਰਾਵੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੁਣ ਵੀ ਮੇਰੀ ਅਕਲ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋੜ ਇਸ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਲੰਮੀ ਮੁਹਿੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਇਸ ਲੰਮੇ ਝੰਜਟ ਵਿਚ ਪੈਣ ਦੀ ਬਜਾਇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਠੀਕ ਭਾਵਨਾ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਦਾ ਦਰ ਖੜਕਾਉਣ ਦੀ ਹੈ।

ਹੁਣ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰਿਆਣੇ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਰਿਆਈ ਪਾਣੀਆਂ 'ਤੇ ਹੱਕ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਦਲਾਉਣ ਲਈ ਭਾਰਤੀ

ਵਾਸਤੇ ਵਿਦਵਤਾ ਦੇ ਹੋਰ ਬੂਟੇ ਲਾ ਕੇ ਬਾਗ ਬਗੀਚੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਗਮੀਤ ਬਰਾੜ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਬਾਰੇ ਸੋਧ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਲਿਖਤ ਲਿਖਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜਨੀਤਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੀ ਰਾਇ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਰਤਾਰਾ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਵਾਪਰਿਆ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਵਾਂ ਰੁਝਾਨ ਚੰਗਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਕੋਲ ਨਿਗਰ ਸੋਧ ਅਤੇ ਨੀਤੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨੇ ਹਾਲਾਤ, “ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਰੱਬ ਬਿਨ ਨਾਂ ਟਾਂਗ ਕਾਈ, ਕਿਵੇਂ ਜਿੱਤੀਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਹਾਰਿਆਂ ਨੂੰ”, ਵਰਗੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨੀਤੀਗੀਤ ਘੜਮੱਸ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਮਾਮਲੇ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਮਾਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹਾਂ- ਪੱਖੀ ਮੋੜਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਠੋਸ ਨੀਤੀ ਅਜੇ ਘੜੀ ਜਾਣੀ ਬਾਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਥਾਏ ਡਾ. ਸੁੱਚ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਹੁਰਾਂ ਦਾ ਬਹੁਮੁੱਲਾ ਸੁਝਾਅ ਅਜੇ ਬਹੁਤਾ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਵੀ ਦੀਆਂ ਸਹਾਇਕ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਯੋਗ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਿਰਦਾਰ ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹਵਾਂਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਿਆਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਹੋਈ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰਿਆਣਵੀ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨੀ ਲੋਕ ਵੀ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਭੈਣ ਭਰਾ ਹੀ ਹਨ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਨਿੱਕੀ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਿਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਣ ਨਾਲੋਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵਧੀਆ ਸੁਝਾਅ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਹਮਦਰਦ ਬਣਾ ਲੈਣ ਦੀ ਆਸ ਵਾਲਾ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਮੁੱਦਿਆਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋਣ ਨਾ ਰੋਕੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਬਣਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚਾਲੀ ਵਰ੍ਹੇ ਲੱਗ ਗਏ ਹਨ। 27 ਅਕਤੂਬਰ ਵਾਲੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਨੇ ਆਸ ਜਗਾਈ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬਣ ਕੇ ਇਕ ਸੁਰ ਵਿਚ ਬੋਲਣਗੇ ਨਾ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਬਣ ਕੇ। ਮੇਰੀ ਕਾਮਨਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਨਿਆਮਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਨਣ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ 'ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਆਫ਼ਤ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਕਥਨ, “ਰਾਜ਼ੀ ਬਹੁਤ ਰਹਿੰਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਿੰਦੂ, ਸਿਰ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਆਫ਼ਤ ਆਈ”, ਨੂੰ “ਰਾਜ਼ੀ ਬਹੁਤ ਰਹਿੰਦੇ ਸਿੱਖ ਹਿੰਦੂ, ਸਿਰ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਆਫ਼ਤ ਆਈ” ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦਾ ਝੰਡਾ ਬੁਲੰਦ ਕਰਨ।

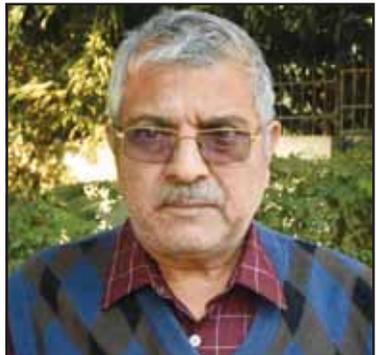
ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਮਿਸੀਸਾਗਾ
ਫੋਨ: (905) 795-3428

ਇਸ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਣਾਇਆ ਘੱਟ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਵੱਧ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਇਹ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਕਿ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਮਸਲੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕਮੁੱਠ ਹੋ ਕੇ ਸਾਂਝੇ ਯਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

27 ਅਕਤੂਬਰ ਦੀ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਗੋਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਡਾ. ਪਿਆਰੇ ਲਾਲ ਗਰਗ ਅਤੇ ਡਾ. ਧਰਮਵੀਰ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਧੜੇਲੇਦਾਰ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨਾਲ ਜੇ ਵਿਲੱਖਣ ਗੱਲ ਉੱਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਹੁਣ ਇਹ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿਆਸੀ ਮੁਹਾਵਰੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਥ ਦਾ। ਕਾਸ਼, ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ 42 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਪਰ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਜੇ 42 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਸਮਝ ਕੇ ਨਜਿੱਠਣ ਵੱਲ ਤੁਰਦੇ ਤਾਂ ਤਾਣੀ ਇਤਨੀ ਉਲਝਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ, “ਵਾਰਿਸ ਮੀਆਂ ਇਹ ਵਕਤ ਖੁੱਥਾ, ਕਿਸੇ ਪੀਰ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾਂ ਆਇਆ ਜੇ”।

42 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਵੱਲੋਂ ਦਰਿਆਈ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸਮਝੌਤਾ ਮੁਜਰਮਾਨਾ ਗਲਤੀ ਸੀ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਕੇ ਨਮਨਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਠੋਸੇ ਫੈਸਲੇ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਵੱਡਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਉੱਠਣ ਦੀਆਂ ਭਰਪੂਰ ਸੰਭਵਾਨਵਾਂ ਸਨ। “ਹੱਕ ਦੇ ਥੋਂ ਜਦੋਂ ਹੱਕ ਖੁੱਥਾ, ਤਖਤ ਰੱਬ ਦਾ ਤਦੋਂ ਤਰਬੱਲਿਆ ਈ”, ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਵੱਡਾ ਰੋਹ ਉੱਠਿਆ ਵੀ। ਇਹ ਸੰਘਰਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚਲੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਵਿੱਢਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਪਰ ਅਕਾਲੀ ਇਸਨੂੰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਲੈ ਵੇਤੇ ਅਤੇ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨਾ ਰਹਿ ਕੇ ਸਿੱਖ ਮੁੱਦਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਅਕਾਲੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਅਹਿਮ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਕਈ ਹੋਰ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨਾਲ ਰਲਗੱਡ ਕਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਪਾਣੀਆਂ ਦਾ ਅਹਿਮ ਮੁੱਦਾ ਸਿਖਰ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਬਰਕਰਾਰ ਨਾ ਰੱਖ ਸਕਿਆ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਅਨਾਤੀਪੁਣੇ ਕਾਰਨ ਸਮਾਜਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਬਣੀ ਖਿਚਤੀ ਵਿਚ ਇਹ ਵੱਡਾ ਆਰਥਿਕ ਮੁੱਦਾ ਰੁਲ ਗਿਆ। ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਤਲਖ ਮਾਹੌਲ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬੀ ਹਿੰਦੂ ਵਾਸਤੇ ਭੈ ਆ ਵਾਲਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਅਕਾਲੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਬਾਕੀ ਨਾ ਰਹੀ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਮੋਰਚੇ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਹਿੰਦੂ ਭਾਈਚਾਰਾ ਸਹਿਮ ਕੇ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਕੁੱਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਮੁੱਦੇ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਸਦੇ ਬੜੇ ਭਿਆਨਕ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲੇ।

ਇਥੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਵੀ ਕੁਝਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਵੱਲੋਂ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਟੈਸਟ ਨਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਆਪਹੁਦਰੀਆਂ ਕਾਰਨ ਹੋਈ

ਦੀ ਵੰਡ ਦੇ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਡਾ. ਧਰਮਵੀਰ ਗਾਂਧੀ ਵੱਲੋਂ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦਾ ਪਾਣੀ ਰੋਕ ਦੇਣ ਵਰਗਾ ਵੱਡਾ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਵੀ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦੇ ਹੱਕੀ ਹੱਲ ਬਾਰੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਸੋ, ਪਾਣੀਆਂ ਬਾਰੇ ਨਿਰੋਲ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਜਿਵੇਂ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਤਹਿਤ ਸਿੱਖ ਮੁੱਦੇ ਵਿਚ ਵਟਿਆ ਅਤੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਬੱਧੀ ਖੁਆਰੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਕੋਈ ਚਾਲੀ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਮੁੜ ਉਹੋ ਮੁੱਦਾ ਸਿੱਖ ਮੁੱਦੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਬਣਨ ਵੱਲ ਤੁਰਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਮਝ ਦੇ ਅਨਾਤੀਪੁਣੇ ਦੀ ਵੀ ਸੂਹ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ 1982 ਵਿਚ ਕਪੂਰੀ ਮੋਰਚੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ 27 ਅਕਤੂਬਰ ਵਰਗੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਪਿੜ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਤਾਂ ਕਈ ਵੱਡੇ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣੋਂ ਬਚ ਜਾਣੇ ਸਨ।

ਵੈਸੇ ਮੋਰਚੇ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਸ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਕੁਮੇਦਾਨ ਵਰਗੇ ਵਿਦਵਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਪਾਣੀ ਵਰਗੇ ਅਹਿਮ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਸਲਿਆਂ ਨਾਲ ਰਲਗੱਡ ਕਰ ਕੇ ਉਲਝਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸਾਰਾ ਧਿਆਨ ਇਸੇ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਾ ਉੱਚਿਤ ਰਹੇਗਾ ਪਰ ਮੋਰਚੇ ਦੌਰਾਨ ਉਭਰੀਆਂ ਜੋਸ਼ੀਲੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਐਸੀ ਸੂਖਮ ਰਾਜਨੀਤੀ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਸਨ। ਹੋਸ਼ ਜੋਸ਼ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਹੋਣ ਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਗੱਲ, “ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦਾ ਵਰਜ ਨਾਂ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ, ਫੌਜਾਂ ਹੋਇ ਮੁਹਾਣੀਆਂ ਕਦ ਮੁੜੀਆਂ”, ਵਾਲੀ ਬਣ ਗਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਸਿਰ ਵਰਤਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਰ ਵਾਰਨਾ ਸੂਰਮਤਾਈ। ਪਵਿੱਤਰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹੁਦੂਦ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਡੀ.ਆਈ.ਜੀ. ਅਟਵਾਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੀਨੀਅਰ ਪੱਤਰਕਾਰ ਰਮੇਸ਼ ਚੰਦਰ ਵਰਗੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਹੱਤਿਆਵਾਂ ਬੋਲੋਤੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੁਕਵਾਉਣ ਲਈ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਕਾਂ ਨੇ ਕਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਦਾ ਜੇਰਾ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਜੇਕਰ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਵਰਗੇ ਵਿਰਲੇ ਟਾਵੇਂ ਸੱਜਣ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਜੇਰਾ ਕੀਤਾ ਵੀ ਤਾਂ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਜਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਅਣਸੁਣੀ ਕਰ ਛੱਡੀ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਹੋ ਰੋਣਾ ਧੋਣਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੀਏ? ਕੁਮੇਦਾਨ ਵਰਗੇ ਵਿਦਵਾਨ ਫਿਰ ਇਹੋ ਕਹਿਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਸਨ, “ਮੈਂ ਆਖ ਰਹਿਆ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨੋ, ਹੁਣ ਕਾਸ ਨੂੰ ਭੁਸਕਣਾ ਲਾਇਆ ਈ”।

ਬੇਸ਼ੱਕ 27 ਅਕਤੂਬਰ ਵਾਲਾ ਸੈਮੀਨਾਰ

ਚਿੰਤਨ ਮੰਬਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੀ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੌਰਾਨ ਜਿਵੇਂ ਰਾਜਸੀ ਆਗੂ ਮਾਹਿਰ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਇਹ ਝਲਕ ਮਿਲੀ ਕਿ “ਬਿਨਾਂ ਮੁਰਸ਼ਦਾਂ ਰਾਹ ਨਾਂ ਹੱਥ ਆਵੇ, ਦੁੱਧ ਬਾਝ ਨਾਂ ਰਿੱਝਦੀ ਖੀਰ ਮੀਆਂ”, ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਸੋਧ ਲਈ ਹੁਣ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਹਨ।

ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਗੱਲ ਕਈ ਵਾਰ ਉੱਭਰੀ ਕਿ ਵਿਤਕਰੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 78 ਨੂੰ ਹਟਵਾਉਣ ਲਈ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਕਦੇ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ। ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਮਚਲਪਣ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਇਸ ਧਾਰਾ ਬਾਰੇ ਅਣਜਾਣਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਣਜਾਣਤਾ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਵੀ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਛੇਤੇ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ ਦੌਰਾਨ ਧਾਰਾ 78 ਰੱਦ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤੋਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਧਾਰਾ 25 ਦਾ ਰੌਲਾ ਛੇਤ ਲਿਆ। ਭਲਾ ਮੋਰਚਾ ਕਿਹੜੀ ਧਾਰਾ ਵਿਰੁੱਧ ਲਾਇਆ ਸੀ? ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ 25 ਸਾੜਨ ਦੀ ਥਾਂ ਧਾਰਾ 78 ਸਾੜੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਜਿਸ ਜਾਗਰਤੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅੱਜ ਕਰਨੀਆਂ ਪੈ

ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਦਖਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਗੱਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਪਾਣੀ ਦੀ ਇਕ ਬੂੰਦ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿਆਂਗੇ ਵਰਗੇ ਸਾਰੇ ਨਾਹਰੇ ਖੋਖਲੇ ਸਨ, ਵਕਤੀ ਸਿਆਸਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਸਨ ਅਤੇ ਨਹਿਰ ਦੀ ਪੁਟਾਈ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਪਾਉਣ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਸਨ। ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੇ ਬੰਦੂਕ ਨਾਲ, ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਨੇ ਸਮਝੌਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਆਸਰੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਗੋਲੀ ਰੇੜ੍ਹ ਕੇ ਅਤੇ ਬਾਦਲਾਂ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਾਪਿਸ ਕਰ ਕੇ ਨਹਿਰ ਪੁੱਟਣ ਦੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਰੋੜ੍ਹਿਆ। ਪਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੱਕ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ 1986 ਤੋਂ ਜਿਉਂ ਦੀ ਤਿਉਂ ਬਣੀ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਹਿਮਤੀ ਬਗੈਰ ਨਹਿਰ ਪੁੱਟਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰਜ ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ ਪਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪੱਖ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਨਹਿਰ ਪੁੱਟੇ ਜਾਣ ਦੇ ਤਾਜ਼ਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਪੱਖੀ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ, “ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਬਣੀ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਔਖੀ, ਆਗੇ ਸੁਝਦਾ ਕਹਿਰ ਕਲਰ ਹੈ ਜੀ”, ਵਰਗੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਲਿਆ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਹੁਣ ਸਿਰ ਜੋੜ ਕੇ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿਚ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਿਆਂ ਰਾਮੂਵਾਲੀਆ ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹੋਂਦ ਬਚਾਉਣ

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਅਤੇ ਨਾਵਲ ‘ਸੁੰਦਰੀ’

(ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਦੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਨੁੱਖੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਕਾਇਆਕਲਪ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਕਿਉਂ ਸੌਂਪੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੱਕ ਇਕ ਲਗਾਤਾਰ ਅਮਲ ਰਿਹਾ? ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਮਨੁੱਖੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦੇ ਕਾਇਆਕਲਪ ਲਈ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਜੇ ਗਲ ਸੜ ਚੁੱਕੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਅਤੇ ਕਰਮਕਾਂਡ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸੀ, ਸਦੀਆਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਸਹਿੰਦਿਆਂ, ਵਰਣ ਆਸ਼ਰਮ ਧਰਮ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦੀ ਵੰਡੀ ਹੋਈ, ਵਿਭਿੰਨ ਫਿਰਕਿਆਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵੰਡੀਆਂ ਕਾਰਨ ਦੂਸਰਿਆਂ ਲਈ ਉਪਜੀ ਨਫਰਤ ਆਦਿ ਦੀ ਆਦੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਨਾਵਲ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁੰਦਰੀ ਦਾ ਭਰਾ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਭਾਵੇਂ ਹਿੰਦੂ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਘਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਕਿ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀਆਂ ਵਧੀਕੀਆਂ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈ ਸਕੇ। ਸੁੰਦਰੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਤੋਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ, ਪਠਾਨ ਦੇ ਚੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਛੁਡਾ ਲਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਜਥੇ ਨਾਲ ਰਹਿ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਹਿਦ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਭਰਿਆ ਸੀ। ਸਿੰਘ ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਸੀ ਜੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈ ਰਹੇ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਦਾ ਅਰਥ ਸੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹੇ ਵਿਚ ਪਾਉਣਾ। ਇਸ ਲਈ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਜਥਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਠੀਆਂ 'ਤੇ ਰਹਿ ਕੇ, ਖਾਧ-ਖੁਰਾਕ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿਚ

ਦੀ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਹਾਕਮਾਂ ਨਾਲ ਲੜ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਦੀਵਾਨ ਲਖਪਤ ਰਾਇ ਸੀ ਜੋ ਹਾਕਮਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਬੀਜਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਦੀਵਾਨ ਕੌੜਾ ਮੱਲ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਹਮਦਰਦੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਕੀ ਸਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਸੰਭਵ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮੱਦਦ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਥੇ ਨਾਵਲ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਏਨਾ ਹੀ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਸੁੰਦਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਿਲਕੁਲ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਭਾਈ ਘਨੂੰਈਆ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋਏ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਵੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘਣੀ ਵਾਂਗ ਵਕਤ ਆਉਣ 'ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਬਹਾਦਰ ਸਿੱਖ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਮਸਕੀਨ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਨਿਡਰ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਮਾਨਵੀ ਦਰਦ ਦੀ ਇੰਤਹਾ ਹੈ!

ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੀ ਮਾਸੂਮ ਧੀ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਫ਼ਾਇਦਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਹੋਇਆ?

ਚਿਹਰਾ ਠੰਠ ਬਰਿਆ ਹੋਇਆ। ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸੁੰਨ ਤੇ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਇੱਝ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਚਸਮੇ ਦੀ ਧਾਰ ਅਚਾਨਕ ਹਵਾ ਵਿਚ ਜੰਮ ਕੇ ਪੱਥਰ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਧੀ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਸੀਨੇ ਵਿੱਚ ਲਾਇਆ ਜਿਵੇਂ ਛਾਤੀ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਡਿੱਗਿਆ ਮਾਸ ਦਾ ਟੋਟਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਮੁੜ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਧਰ ਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਜੰਗ ਵਰਗੀ ਭਿਆਨਕ

ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਫਿਲਮਸਟੀਨੀ ਅਵਾਜ਼ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਬਣ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅਲ ਜਜ਼ੀਰਾ ਚੈਨਲ 'ਤੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਗੂੰਜ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ, ਧੀ ਤੇ ਪੁੱਤਰ ਸਮੇਤ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸਦਾ ਲਈ ਖਾਮੋਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲੇ ਬੋਲ ਮੇਰੇ ਜ਼ਿਹਨ ਵਿਚ ਹਥੋਂਤੇ ਵਾਂਗ ਲਗਾਤਾਰ ਵੱਜ ਰਹੇ ਹਨ।

ਦੁਜੀ ਤਸਵੀਰ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਹਿਦੋਹ ਗੋਡਿਆਂ ਭਾਰ ਬੈਠਾ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਪਈ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਹੱਥ ਧਰ ਜਾਰੋ-ਜਾਰ ਹੋਇਆ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ

ਦਹਿਦੋਹ ਦੇ ਆਖੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੱਸਦਾ ਹੋਇਆ ਸੁੰਨ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਯੋਮਨਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, "ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਬਿਊਰੇ ਚੀਫ਼ (ਬੌਸ) ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਵਾਂਗ ਗੱਲ ਕਰਦੈ। ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਾਨੂੰ ਢਾਰਸ ਬਧਾਉਂਦੈ। ਅੱਜ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੁੱਟ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਖ਼ਬਰ ਦਿਖਾਉਂਦਿਆਂ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਡੁੱਬ ਰਿਹੈ!" ਅਜਿਹੇ ਦਲੇਰ ਬਾਪ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਕਦਮਾਂ 'ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਪੁੱਤ ਨਹੀਂ ਚੱਲਣਾ ਚਾਹੇਗਾ?

ਉਨੀ ਦਿਨ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਹੁੰਦੀ ਬੰਬਾਰੀ ਵਿਚ ਦਹਿਦੋਹ ਗਾਜ਼ਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਸ਼ਿਦਿਆਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਲਈ ਖੰਮ ਬਣ ਕੇ ਖੜ੍ਹਿਆ ਰਿਹਾ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਗਾਜ਼ਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਹੋਏ ਹਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਜ਼ਰਾਈਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਗਾਜ਼ਾ ਦੇ ਉਸ ਨੁਸ਼ੀਰਤ ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਛੱਡ ਆਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਕਾਬਜ਼ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਥਾਂ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ, ਇਕ ਵੱਡਾ ਬੇਟਾ, ਬੇਟੀ ਤੇ ਪੋਤਾ ਇਜ਼ਰਾਈਲੀ ਫ਼ੌਜ ਵੱਲੋਂ ਇਸ 'ਸੁਰੱਖਿਅਤ' ਕੈਂਪ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਅੱਗ ਦੀ ਬਾਰਸ਼ ਵਿਚ ਸੁਆਹ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਹ ਅਲ-ਅਕਸਾ ਸ਼ਹਿਦ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਮੁਰਦਾਘਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋਥਾਂ ਨੂੰ ਗਲ ਲਾ ਕੇ ਅੰਤਿਮ ਵਿਦਾਇਗੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਮੁੜਨ ਦੀ ਕਾਹਲੀ ਹੈ।

ਇਹ ਸਤਰਾਂ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਤੱਕ ਦਹਿਦੋਹ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਬਾਕੀ ਮੈਂਬਰ ਮਲਬੇ ਦੇ ਵੇਰ ਹੇਠ ਦੱਬੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਸ ਦੀ ਨੰਨ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਪੋਤੀ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਲਬੇ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢੇ ਗਏ ਉਸ ਦੇ ਦੂਜੇ ਬੇਟੇ ਯਹੀਆ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਡੂੰਘੀ ਸੱਟ ਲੱਗੀ ਹੈ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਗਲਿਆਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਡਾਕਟਰੀ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਖਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਆਮ ਧਾਗਾ ਲੱਭ ਕੇ ਨਿੱਕੇ ਪੁੱਤ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਟਾਂਕੇ ਲਾਏ ਨੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਡਾਕਟਰੀ ਧਾਗਾ ਕਿਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਿਆਇਆ।

ਅਸੀਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਲਬੇ ਬੱਲੇ ਦੱਬਿਆ ਉਸ ਦਾ ਬਾਕੀ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਹੀ-ਸਲਾਮਤ ਕੱਢ ਲਏ ਜਾਣ। ਮੌਤ ਦੀ ਨੀਂਦ ਸੌਂ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਆਲ ਪੁੱਛਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਹਿਦੋਹ ਦੇ ਧੀ-ਪੁੱਤ-ਪੋਤੇ-ਪਤਨੀ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੀ ਹਾਸਲ ਹੋਇਆ। ਜੰਗ ਵਿਚ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕੀ ਫ਼ਾਇਦਾ ਹੋਇਆ? ਘਟੋ-ਘਟ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸੁਆਲ ਪੁੱਛ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਨਿੱਕੀਆਂ-ਨਿੱਕੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਪਿੱਛੇ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਆਖਰ ਕੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੜਾਈਆਂ ਤੋਂ, ਜੋ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜੰਗਾਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ...

ਕੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਜੰਗ ਲੜਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ? ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ!

ਦੀਪ ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ

ਸ਼ੈਅ ਦਾ ਭਾਰ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਧਰ ਕੇ ਤਣ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਮੋਢੇ ਆਪਣੀ ਧੀ ਦੀ ਲੋਥ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਝੁਕ ਗਏ ਨੇ। ਉਹ ਧੀ ਦੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਲੱਥ-ਪੱਥਰ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਆਖਰੀ ਖ਼ੁਆਹਿਸ਼ ਪੁੱਛਦਾ ਹੋਇਆ ਲੱਗ ਰਿਹੈ। ਪੱਸਰੀ ਹੋਈ ਸੁੰਨ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮੁਕ ਚੀਕ ਗੂੰਜ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਕੰਬਣੀ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਸਵੀਰ ਮਹਿਜ਼ ਇਕ ਤਸਵੀਰ ਨਹੀਂ ਜੰਗ ਨਾਲ ਵਿੱਠੀ ਗਈ ਹਰ ਰੂਹ ਦਾ ਇਸਤਰਗਾਸਾ ਹੈ...

ਇਹ ਪੱਥਰ ਵਾਂਗ ਜੰਮਿਆ ਚਿਹਰਾ ਹੈ ਗਾਜ਼ਾ ਪੱਟੀ ਦੇ ਅਰਬੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਵਾਇਲ ਅਲ ਦਹਿਦੋਹ, ਉਸ ਦੇ ਸੀਨੇ ਲੱਗੀ ਹੈ ਖੂਨੀ ਦਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਕਫ਼ਨ ਵਿਚ ਲਿਪਟੀ ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਧੀ ਸਾਮ, ਜੋ ਗਾਜ਼ਾ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਬਣੇ 'ਆਸਰਾ' ਕੈਂਪ 'ਤੇ ਹੋਏ ਹਮਲੇ ਦੌਰਾਨ ਮਾਰੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਹਮਲਾ ਉਦੋਂ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਅਲ ਜਜ਼ੀਰਾ ਚੈਨਲ ਦਾ ਗਾਜ਼ਾ ਪੱਟੀ ਦਾ ਬਿਊਰੋ ਚੀਫ਼ ਦਹਿਦੋਹ ਯਾਰਮੋਕ ਨਾਮਕ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਹੋਏ ਹਮਲੇ ਦੌਰਾਨ ਮਾਰੇ ਗਏ ਬੇਕਸੂਰ ਬੱਚਿਆਂ, ਔਰਤਾਂ ਤੇ ਆਮ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਬਾਰੇ

ਜੀ ਹਾਂ, ਦਹਿਦੋਹ ਦੀ ਪਤਨੀ, ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਧੀ ਸਮੇਤ ਲਗਪਗ ਉਸ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਾਰੇ ਗਏ, ਜਦੋਂ ਗਾਜ਼ਾ ਪੱਟੀ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਇਜ਼ਰਾਈਲੀ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਗਾਜ਼ਾ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਨੁਸ਼ੀਰਤ ਨਾਮਕ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਬਣੇ 'ਆਸਰਾ' ਕੈਂਪ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਪੂਰਾ ਕੈਂਪ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਇਕ ਘਰ ਵਿਚ ਦਹਿਦੋਹ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਵੀ ਕੁਝ ਹੀ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਬਾਰੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਗਾਜ਼ਾ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਟਿਕਿਆ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਜਦੋਂ ਇਜ਼ਰਾਈਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਿਤਿਨਯਾਹੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਗਾਜ਼ਾ ਪੱਟੀ ਦੇ ਬਾਸ਼ਿਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਚਲੇ ਜਾਣ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹਮਾਸ ਦੇ 'ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ' ਨੂੰ ਜੜ੍ਹੇ ਪੁੱਟਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਗਾਜ਼ਾ ਪੱਟੀ ਨੂੰ ਮਲਿਆਮੇਟ ਕਰਨ 'ਤੇ ਤੁੱਲ ਗਏ ਹਨ।

“ਕਾਬਜ਼ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ 'ਸੁਰੱਖਿਅਤ' ਇਲਾਕਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਸੀ ਕਿ ਇਜ਼ਰਾਈਲੀ ਕਬਜ਼ਾਧਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤਿਆਂ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਗੇ। ਅਫ਼ਸੋਸ, ਇਹ ਸੱਚ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ।” ਦਹਿਦੋਹ

ਉਦੋਂ ਜਦੋਂ ਇਜ਼ਰਾਈਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਿਤਿਨਯਾਹੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਗਾਜ਼ਾ ਪੱਟੀ ਦੇ ਬਾਸ਼ਿਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਚਲੇ ਜਾਣ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹਮਾਸ ਦੇ 'ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ' ਨੂੰ ਜੜ੍ਹੇ ਪੁੱਟਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਗਾਜ਼ਾ ਪੱਟੀ ਨੂੰ ਮਲਿਆਮੇਟ ਕਰਨ 'ਤੇ ਤੁੱਲ ਗਏ ਹਨ।

ਪੁੱਤ ਦਾ ਸੋਹਣਾ ਚਿਹਰਾ, ਮਲਬੇ ਦੀ ਮਾਰ ਨਾਲ ਚਿੱਥਿਆ ਪਿਆ ਲਹੂ-ਲਹਾਨ ਹੋਇਆ ਦੇਖਣਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਮਹਿਮੂਦ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਵਾਂਗ ਪੱਤਰਕਾਰ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਬਣਨਾ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਚਾਹਵੇ। ਬੰਬਾਰੀ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਤੇ ਚਿਤਵਾਨੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਦਹਿਦੋਹ ਨੇ ਗਾਜ਼ਾ ਸ਼ਹਿਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਸੀ। “ਜਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਬੰਬਾਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿੱਥਿਆ ਸੁਣਾਉਣ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਇੱਥੇ ਗਾਜ਼ਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।” ਅਲ ਜਜ਼ੀਰਾ ਦਾ ਪੱਤਰਕਾਰ ਯੋਮਨਾ ਅਲਸਈਅਦ ਆਪਣੇ ਬੰਸ

ਸਿੱਖ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦਾ ਸੱਜਰਾ ਉਪਰਾਲਾ

1931 ਵਿਚ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਸਥਾਪਤ ਹੋਈ ਸਿੱਖ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ-ਸਮਝਾਉਣ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੇ 26 ਸੈਕਟਰ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਉੱਘੇ ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਕ ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪੁਸਤਕਾਂ “The Akal Takht Sahib-The Spirit and Strategy”, “Perspective and Position in Sikhism” ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਨਿੱਠ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਨੁਕਤਾ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਮੂਲ ਸੰਕਲਪ, ਸਿਧਾਂਤ, ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ, ਕੰਮ-ਕਾਜ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਪਹਿਲ ਸਨ।

ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਮੌਕੇ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਬੁਲਾਰੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਇਸ ਮਹਾਨ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਵੀ ਜਾਣੂ ਹਨ ਹੀ, ਇਸ ਦੀ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ, ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਦਬਾਅ ਤੋਂ ਵੀ ਵਾਕਫ਼ ਹਨ। ਮਸਲਨ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ ਪ੍ਰੋ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਦੀ ਪਦਵੀ ਉੱਤੇ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਸਪੀਕਰ ਰਵੀਇੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ, ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਅਕਾਲੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਰਹੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਕਾਫ਼ੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਚਸਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਹਨ। ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਆਈ.ਏ.ਐਸ. ਅਧਿਕਾਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਡਿਪਟੀ

ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਕਰਨਲ ਜਸਮੇਰ ਸਿੰਘ ਬਾਲਾ ਵੀ ਬੱਬਰ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸਰਗਰਮ ਆਗੂ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ 1994 ਵਿਚ ਜਾਰੀ “ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਲਾਨਨਾਮਾ” ਉੱਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸਨ। ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਹੋਈ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਡਾ. ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ, ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ, ਸਿੱਖ ਸਿਆਸਤ ਨਾਲ ਨੇੜਿਉ ਜੁੜੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਡਾ. ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਬੜਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪੰਜਾਬ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ-1925 ਤਹਿਤ ਵੋਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਆਜ਼ਾਦ ਤੇ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਵੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਦਸਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤ (ਗੁਰਬਾਣੀ) ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਲਿਖਣ ਲਈ ਉਕਸਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਸੁਸਾਇਟੀ 1937 ਤੋਂ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਉੱਘਾ ਤੇ ਉੱਤਮ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸਨੇ 1938 ਵਿਚ ਅਖੰਡ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਲਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ। ਦੇਸ਼ ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਕਾਲਜ ਕਾਦੀਆਂ (ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ) ਵਿਖੇ ਤਰੰਤ ਚਾਲੂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ ਜਲੰਧਰ ਸਥਾਪਤ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਇਸ ਕਾਲਜ ਦਾ

ਕਾਰਜ ਬੰਗਾਂ ਤੋਂ ਚਾਲੂ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਹੁਣ ਏਧਰਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਪ੍ਰਸੰਗਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਰਚਾਇਆ ਗਿਆ।

ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਲੁਧਿਆਣਾ ਤੋਂ ਨੌਜਵਾਨ ਚਿੰਤਕ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਤੇ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਨਵੀਨਰ ਵੀ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁਮ ਹੁਮਾ ਕੇ ਆਏ। ਅਮਰਜੀਤ ਗਰੇਵਾਲ ਨੇ ਉੱਤਰ-ਮਾਨਵਵਾਦੀ ਚਿੰਤਨ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖ ਪਹਿਚਾਣ ਦਾ ਪੱਖ ਉਘਾੜਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਮੱਤ ਸੀ ਕਿ ਅੱਜ ਜਿਹੜੇ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਮਾਡਲ ਦੀ ਅਜੋਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਲ ਹੈ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਮਿਲੇਗਾ? ਡਾ. ਰਵੇਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਉੱਤਰ-ਮਾਨਵਵਾਦੀ ਚਿੰਤਨ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਪੱਛਮੀ ਚਿੰਤਕਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਸੇਧ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਰਵੀਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਔਰਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਅ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਆਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਲਈ ਵੀ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਤਵੱਜੋ ਦੇਣੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਪ੍ਰੋ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵਿਸ਼ਵ ਸਿੱਖ ਸੰਮੇਲਨ, ਵਿਸ਼ਵ ਸਿੱਖ ਕੌਂਸਲ, ਵਿਸ਼ਵ ਸਿੱਖ ਭਲਾਈ ਫੰਡ, ਖਾਲਸਾ ਮਾਰਚ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ “ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਲਾਨਨਾਮਾ” ਵਰਗੇ ਨਵੇਂ ਸੰਕਲਪ ਚਿਤਵੇ ਤੇ ਵਿਉਂਤੇ ਗਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੱਜ ਵੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਭਾਸ਼ਨ ਵਿਚ

ਸ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਨੇ ਬਹੁਤਾ ਜ਼ੋਰ ਸਿੱਖ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਉੱਤੇ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਦੀ ਮਹਿਜ਼ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਬਦਲਵਾਂ ਮਾਡਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਕਰਨਲ ਜਸਮੇਰ ਸਿੰਘ ਬਾਲਾ ਨੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਿਦਿਆ, ਖੇਡਾਂ, ਸਾਹਿਤਕ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੰਚ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੰਚ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਮੇਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਰਹੇ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਬਾਗੀਆ ਨੇ ਕੀਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕ ਸੰਪਰਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਂਦਿਆਂ ਕਈ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ ਦੇ ਮੀਡੀਆ ਸਲਾਹਕਾਰ ਵੀ ਰਹੇ ਹਨ।

ਭਾਵੇਂ ਮੇਰੀ ਸਿਹਤ ਸਾਰੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਪਰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਹਾਸਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਗੰਭੀਰ ਮਸਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਈ ਬੁਲਾਰੇ ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ ਪਿਆਰੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਮਿਲਾਣਾ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਲਈ ਮੁਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰੋ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਮੇਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਨਿਯੁਕਤੀ ਸਮੇਂ ਮੇਰੇ ਸੰਪਾਰਕ ਵਿਚ ਆਏ ਜਦੋਂ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਬਾਗੀਆ ਮੇਰਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੀ। ਅਮਰਜੀਤ ਗਰੇਵਾਲ ਖੇਤੀ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਸਮੇਂ ਮੇਰਾ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। 1984 ਤੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੇ ਸੰਗੀ ਸਾਥੀ ਮਿਲਣ ਦਾ ਸਬੱਬ ਵੀ ਕਦੀ ਕਦਾਈ ਬਣਦਾ

ਨਿੱਕ ਸੁੱਕ
ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ
ਫੋਨ: 91-98157-78469
Sandhugulzar@yahoo.com

ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰਵੇਲ ਸਿੰਘ ਵੀ ਇਕ ਹੈ। ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਕਰਤਾ-ਧਰਤਾ ਫੇਰ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਕਾਦੀਆਂ ਤੇ ਬੰਗਾ ਹੀ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਏ ਲਾਹੌਰ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਵੀ ਉਘੜ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਅੰਤਿਕਾ
—1984 ਦੀ ਦਿੱਲੀ ਬਾਰੇ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਕਾਮਿਲ—

ਕਾਹਨੂੰ ਬਾਲਦੈਂ ਬਨੇਰਿਆਂ 'ਤੇ ਮੋਮਬੱਤੀਆਂ ਲੰਘ ਜਾਣ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰ 'ਚੋਂ ਹਵਾਵਾਂ ਤੱਤੀਆਂ ਬੂਹੇ ਉੱਤੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦਾਗ ਰਹਿਣ ਦੇ ਬਦਨਾਮ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਸੁਰਾਗ ਰਹਿਣ ਦੇ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਅੱਜ ਦਾ ਕਸੂਰ ਲਭਣਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬੁੱਝੇ ਹੋਏ ਚਰਾਗ ਰਹਿਣ ਦੇ ਕਿਥੇ ਜਾਏਗਾ? ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਸਭ ਲਹੂ-ਰੱਤੀਆਂ ਕਾਹਨੂੰ ਬਾਲਦੈਂ ਬਨੇਰਿਆਂ 'ਤੇ ਮੋਮਬੱਤੀਆਂ ਜਦੋਂ ਗੱਲ ਤੇ ਦਲੀਲ ਬਲਵਾਨ ਨਾ ਰਹੇ ਉਦੋਂ ਤੇਗ ਤਲਵਾਰ ਵੀ ਮਿਆਨ ਨਾ ਰਹੇ ਐਸੀ ਵਗੀ ਏ ਹਵਾ, ਅਸੀਂ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਿੰਦ ਜਾਨ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ, ਜਿੰਦ ਜਾਨ ਨਾ ਰਹੇ ਨਹੀਂ ਰੁਕੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ ਅਜੇ ਮਾਣ-ਮੱਤੀਆਂ ਅਜੇ ਬਾਲ ਨਾ ਬਨੇਰਿਆਂ ਤੇ ਮੋਮਬੱਤੀਆਂ ਲੰਘ ਜਾਣ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰ 'ਚੋਂ ਹਵਾਵਾਂ ਤੱਤੀਆਂ।

ਜਦੋਂ ਚੀਨ ਵਿਚ ਵੀ ਸਿੱਖ ਵਸਦੇ ਸਨ...

ਇਕ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਚੀਨ ਵਿਚ ਵੀ ਸਿੱਖ ਵਸਦੇ ਸਨ। ਸੰਘਾਈ, ਨਾਨਚਿੰਗ, ਮਕਾਓ ਤੇ ਕੋਟਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਸੋਂ 13 ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਸੀ। ਹਾਂਗ-ਕਾਂਗ ਵਿਚ ਵਸੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵੱਖਰੀ ਸੀ। 1915 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਘਟਣ ਲੱਗੀ। 1949 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਟਾਂਵਾਂ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਹੀ ਚੀਨ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਜਿਹੜਾ ਚਿਹਾ ਵੀ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤੀ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਉਸ ਦਾ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਮੂਲ ਚੀਨੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਪੇਈਚਿੰਗ ਵਿਚ 100 ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਿੱਖ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਚੀਨੀ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਕੁ ਪਰਿਵਾਰ ਰੈਸਿਡੈਂਟ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਦਰਜਨ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਿੱਖ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਫਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਜਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹਨ। ਆਮ ਚੀਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਅਰਬਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਫਰਕ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਲਈ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸਿੱਖ, ਪਬਲਿਕ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਜਾਂ ਮੈਟਰੋ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲੋਕ 'ਅਲੀ ਪਾਪਾ, ਅਲੀ ਪਾਪਾ' (ਅਲੀ ਬਾਬਾ, ਅਲੀ ਬਾਬਾ) ਫੁਸਫੁਸਾਉਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇਜ
ਫੋਨ: +91-98555-01488

ਪੁੱਜਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। 1850 ਵਿਚ ਸੰਘਾਈ ਬੰਦਰਗਾਹ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹੇਠ ਆਉਣ ਮਗਰੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਵਜੋਂ ਸੰਘਾਈ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੁਦਮਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਸਿੱਖ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮੀ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਢੁੱਕਵੇਂ ਜਾਪਦੇ ਸਨ। 1920 ਵਿਚ ਸੰਘਾਈ ਮਿਊਂਸਿਪਲ ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 567 ਸੀ, ਪਰ 1945 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿੱਖ ਇਸ ਫੋਰਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਸੰਘਾਈ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ 1908 ਵਿਚ ਡੌਗ ਬਾਓਸਿੰਗ ਰੋਡ ਉਪਰ ਚੀਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੋ ਹੋਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅਗਲੇ ਦਸ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਸੰਘਾਈ ਮਿਊਂਸਿਪਲ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਡੌਗ ਬਾਓਸਿੰਗ ਰੋਡ ਵਾਲੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ (ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਰਬਾਰ) ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਸਲਾਮਤ ਬਚੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮੂਹਿਕ ਸਿਹਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਿਹਤ ਕਰਮੀਆਂ ਦੀ ਚਿਹਾਇਸ਼ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ 1928 ਵਿਚ ਗੁਰੂਦੇਵ ਰਾਬਿੰਦਰਨਾਥ ਟੈਗੋਰ ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਦਿਨ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਵੇ। ਉਥੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਮੌਕੇ ਦੀਵਾਨ ਸਜਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਿੰਘੀ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸ਼ਰੀਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਚੀਨੀਆਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤਾ ਸਨੇਹ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਫ਼ੀਮ ਯੁੱਧਾਂ ਮਗਰੋਂ 'ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਯਾਤਰੀਆਂ' ਦੇ ਗੁਮਾਸਤਿਆਂ ਵਜੋਂ ਚੀਨ, ਖ਼ਾਸ ਕਰ ਕੇ ਸੰਘਾਈ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਚੀਨੀ ਨਾਗਰਿਕ ਹਿਕਾਰਤ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ ਸਨ। ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਲਿਤ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਭਰਤੀ ਕਰ ਕੇ ਲੈ ਗਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦਾ ਰੰਗ ਕਾਲਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੀਨੀ 'ਸ਼ਿਆਹ ਸ਼ੈਤਾਨ' ਦੱਸਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਇਕ ਸਮਾਂ ਅਜਿਹਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤੀ ਕੌਮ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖ਼ਤ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਡਾ. ਦਵਾਰਕਾਨਾਥ ਕੋਟਨੀਸ ਦਾ ਮੈਡੀਕਲ ਮਿਸ਼ਨ 1939 'ਚ ਯਾ-ਨਾਨ ਵਿਚ ਚੀਨੀ ਫੌਜੀ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਵਾਗਤ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਕਿੰਟ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੱਠ ਅਦਾਕਾਰ ਸਿੱਖੀ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਸਨ। ਸਕਿੰਟ

ਮਿਸ਼ੀ ਸਰਨ 2006 ਵਿਚ ਸੰਘਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉੱਥੇ ਅੱਠ ਵਰ੍ਹੇ ਰਹੀ। ਉਹ ਮੰਦਾਰਨਿ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪੋਸਟ ਗਰੈਜੂਏਟ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਵੀ ਪੜ੍ਹਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਚੇਜ਼ਿੰਗ ਦਿ ਮੌਕ' ਸ ਫ਼ੈਡੋ' (ਭਿਖਸੂ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦਿਆਂ) ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਬੈਸਟ ਸੈਲਰ ਰਹੀ। ਇਹ ਚੀਨੀ ਭਿਖਸੂ ਜ਼ੁਆਨ ਜਾਂਗ ਦੀ 8ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਭਾਰਤ ਯਾਤਰਾ ਵਾਲੇ ਭੇਤਭਰੇ ਰਾਹ ਰਾਹੀਂ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਫ਼ਰ ਦੀ ਰੋਮਾਂਚਿਕ ਗਾਥਾ ਹੈ। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਮਿਸ਼ੀ ਸਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜਾਂਗ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਸਟ੍ਰੇਅ ਬਰਡਜ਼ ਔਨ ਹੂਆਂਗਪੂ' ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਮਗਰੋਂ ਡਾ. ਕੋਟਨੀਸ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਾਸੀ ਪਗੜੀਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਰਗੇ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੇ। ਸਿੱਖ ਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਵਸੋਂ ਦਾ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਹਿੱਸਾ ਸਨ।

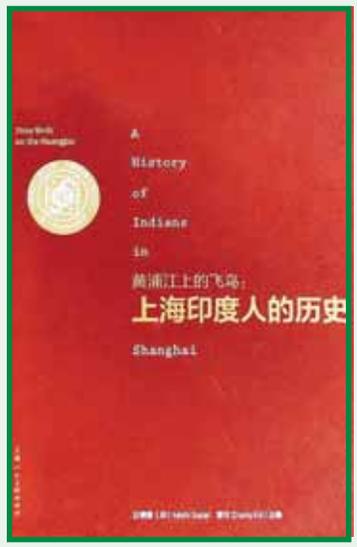
ਪਹਿਲੇ ਸਿੱਖ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਦਾ ਚੀਨ ਵਿਚ ਕਤਲ 6 ਅਪਰੈਲ 1927 ਨੂੰ ਸੰਘਾਈ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਮਾਦਾਰ (ਇਸਪੈਕਟਰ) ਬੁੱਢਾ ਸਿੰਘ ਸੀ। ਕਤਲ ਚੀਨੀਆਂ ਨੇ ਨਹੀਂ, ਪੰਜਾਬੀ ਗ਼ਦਰੀਆਂ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਮਾਝੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਬੁੱਢਾ ਸਿੰਘ 1902 ਵਿਚ ਸੰਘਾਈ ਮਿਊਂਸਿਪਲ ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਪੇਸ਼ੇਵਾਰਾਨਾ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਸਦਕਾ ਛੇਤੀ ਹੀ ਕਈ ਤਰੱਕੀਆਂ ਹਾਸਲ ਕਰ ਗਿਆ, ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਤੇ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸੁਚਾਰੂ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਪਰ ਤਰੱਕੀਆਂ ਦੀ ਲਾਲਸਾਵੱਸ ਉਹ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸੂਹੀਆ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਗੁਪਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਗ਼ਦਰ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਫੜਵਾਉਣ, ਗ਼ਦਰੀਆਂ ਦੇ

ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਿਸ਼ੀ ਸਰਨ 2006 ਵਿਚ ਸੰਘਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉੱਥੇ ਅੱਠ ਵਰ੍ਹੇ ਵਸੀ ਰਹੀ। ਉਹ ਮੰਦਾਰਨਿ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪੋਸਟ ਗਰੈਜੂਏਟ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਵੀ ਪੜ੍ਹਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਘਾਈ ਦੀ ਫੂਤਾਨ (ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ 'ਚ) ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ

ਵੱਧ ਗਿਆਨਵਰਧਕ ਹਨ। ਭੂਮਿਕਾ ਪ੍ਰੋ. ਤਾਨਚੁੰਗ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਘਾਈ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦਰ ਵਾਂਗ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਜਾਣਿਆ-ਪਛਾਣਿਆ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਨੇ ਚਾਹਪੱਤੀ ਦੀ ਦਰਾਮਦ ਵਿਆਪਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸੰਭਵ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਚੀਨ ਨੂੰ ਇਸ ਬਦਲੇ ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਅਫ਼ੀਮ ਨੂੰ 'ਕਰੰਸੀ' ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਦਾ ਰਾਹ ਚੁਣਿਆ। ਜਦੋਂ ਚੀਨੀ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰੰਸੀ ਕਾਰਨ ਚੀਨੀ ਵਸੋਂ ਨੂੰ ਹੋ ਰਹੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਸਮਝ ਆਈ ਤਾਂ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਨੇ ਆਪਣੀ 'ਫੌਜ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਦੋ ਯੁੱਧਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੁੱਧਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਰਤਗਾਲ ਤੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਮਦਦ ਮਿਲੀ। 1839-44 ਤੋਂ 1856-60 ਦੌਰਾਨ ਹੋਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੁੱਧਾਂ ਵਿਚ ਜਿੱਤ ਰਾਹੀਂ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਚਾਰ ਅਤੇ ਫਿਰ 10

ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਚੀਨੀਆਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤਾ ਸਨੇਹ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਫ਼ੀਮ ਯੁੱਧਾਂ ਮਗਰੋਂ 'ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਯਾਤਰੀਆਂ' ਦੇ ਗੁਮਾਸਤਿਆਂ ਵਜੋਂ ਚੀਨ, ਖ਼ਾਸ ਕਰ ਕੇ ਸੰਘਾਈ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਚੀਨੀ ਨਾਗਰਿਕ ਹਿਕਾਰਤ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ ਸਨ। ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਲਿਤ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਭਰਤੀ ਕਰ ਕੇ ਲੈ ਗਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦਾ ਰੰਗ ਕਾਲਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੀਨੀ 'ਸ਼ਿਆਹ ਸ਼ੈਤਾਨ' ਦੱਸਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਇਕ ਸਮਾਂ ਅਜਿਹਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤੀ ਕੌਮ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖ਼ਤ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਮਿਸ਼ੀ ਸਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜਾਂਗ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਸਟ੍ਰੇਅ ਬਰਡਜ਼ ਔਨ ਹੂਆਂਗਪੂ' ਦਾ ਮੁਖੜਾ।

ਵੀ। ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਕਿਤਾਬ 'ਚੇਜ਼ਿੰਗ ਦਿ ਮੌਕ' ਸ ਫ਼ੈਡੋ' (ਭਿਖਸੂ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦਿਆਂ) ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਬੈਸਟ ਸੈਲਰ ਰਹੀ। ਇਹ ਚੀਨੀ ਭਿਖਸੂ ਜ਼ੁਆਨ ਜਾਂਗ (ਚੀਨੀ ਉਚਾਰਨ ਜ਼ੁਆਨ ਚਾਂਗ) ਦੀ 8ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਭਾਰਤ ਯਾਤਰਾ ਵਾਲੇ ਭੇਤਭਰੇ ਰਾਹ ਰਾਹੀਂ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਫ਼ਰ ਦੀ ਰੋਮਾਂਚਿਕ ਗਾਥਾ ਹੈ। ਇਹ ਭਿਖਸੂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੋਧੀ ਗਰੰਥ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤ ਆਇਆ ਸੀ। ਮਿਸ਼ੀ ਸਰਨ ਦਾ ਸਵਿਯੋਗੀ ਪ੍ਰੋ. ਜਾਂਗ, ਸੰਘਾਈ ਦੀ ਹਰ ਨੁੱਕਰ ਤੇ ਹਰ ਕੋਨੇ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਵਾਕਫ਼ ਹੈ। ਉਸ ਤੇ ਮਿਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਤਿੰਨ ਅਧਿਆਇ ਖੁਦ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਬਾਕੀ ਸੱਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਨਿੰਗਰ ਤੇ

ਚੀਨੀ ਬੰਦਰਗਾਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣਾ ਮਾਲ ਚੀਨ ਭੇਜਣ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਾਂਗਕਾਂਗ ਦੀ 100 ਸਾਲਾ ਲੀਜ਼ ਵੀ ਹਥਿਆ ਲਈ ਜਦੋਂਕਿ ਪੁਰਤਗਾਲ ਨੂੰ ਇਹੀ ਲਾਭ ਮਕਾਓ ਜਜ਼ੀਰੇ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ। ਸੰਘਾਈ ਬੰਦਰਗਾਹ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਮਹੱਤਵ ਅਤੇ ਹੂਆਂਗਪੂ ਦਰਿਆ ਰਾਹੀਂ ਮਾਲ-ਅਸਬਾਬ, ਚੀਨ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਕਾਰਨ ਸੰਘਾਈ ਨੂੰ ਹੀ ਮਹਾਂਨਗਰੀ ਰੰਗ-ਰੂਪ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿਲਕੀਲਾ 1850 ਵਿਚ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਮੁੱਖ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਭਾਰਤੀ ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਮਾਇਲੀ ਮੁਸਲਿਮ (ਆਗਾਖਾਨ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ) 1840 ਵਿਚ ਆਏ, ਫਿਰ ਪਾਰਸੀ, ਫਿਰ ਦਾਉਦੀ ਬੋਹਰੇ, ਫਿਰ ਸਿੰਧੀ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਮਾਰਵਾੜੀ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ, ਖ਼ਾਸ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਗਾਰਡਾਂ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇੱਥੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਾਮੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਖਰੂਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹਿਕਾਰਤ ਤੇ ਨਫ਼ਰਤ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣੇ। 1915 ਤੱਕ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਚੀਨ ਜਾਣ ਦਾ ਚਾਅ ਬਰਕਰਾਰ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਉਸ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਮੋਹ-ਭੰਗ ਹੋਣ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ, ਗ਼ਦਰ ਲਹਿਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਚੀਨ ਤੋਂ ਹਾਂਗਕਾਂਗ ਤੇ ਮਲੇਸ਼ੀਆ ਵੱਲ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। 1945 ਮਗਰੋਂ ਤਾਂ ਇਕ ਵੀ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਸੰਘਾਈ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।

ਕਿਤਾਬ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸੰਘਾਈ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਘਰਾਣੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਅਫ਼ੀਮ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸਿਲਕੀਲੇ ਵਿਚ ਆਏ ਪਰ ਬਹੁਤੇ ਘਰਾਣੇ ਇਕ-ਦੋ ਦਹਾਈਆਂ ਬਾਅਦ ਕੱਪੜੇ, ਰੋਸ਼ਮ, ਚਾਹ-ਪੱਤੀ, ਦਵਾਈਆਂ, ਪਟਸਨ ਆਦਿ ਦੇ ਵਪਾਰ ਵੱਲ ਵੱਧ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਹੋ ਗਏ। ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ੱਕ ਸੁਬਰੇ ਘਟਾਉਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੱਲ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋਈ। ਬੇਜਾਨ ਦਾਦਾਬੋਇ ਟਾਟਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦੀਆਂ ਅਗਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਆਵਾਨ

ਅਰਵਿੰਦਰ ਸੰਧੂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਚਾਨਣੀ ਦੇ ਦੇਸ ਵਿਚ' ਦਾ ਮੁਖੜਾ।

ਵਿੱਲਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਇਹ ਵਿੱਲਾ ਹੁਣ ਸੂਬਾਈ ਗਵਰਨਰ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਹੈ। ਸਸੂਨ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਯਹੂਦੀ ਸੀ। ਮੁੰਬਈ ਤੋਂ ਆਏ ਸਨ ਸਸੂਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਮੁੰਬਈ ਵਿਚ ਹੀ ਸੀ; ਸੰਘਾਈ, ਹਾਂਗਕਾਂਗ, ਕੋਟਨ ਤੇ ਮਨੀਲਾ ਵਿਚ ਖੇਤਰੀ ਦਫ਼ਤਰ ਸਨ। ਉਂਜ, ਪੂਰਾ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਸੰਘਾਈ ਵਿਚ ਸੀ। ਹੂਆਂਗਪੂ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਬਣਿਆ ਕੈਥੇ ਹੋਟਲ ਇਸੇ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਸੀ। ਸਾਮਵਾਦੀ ਇਨਕਲਾਬ ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੀਸ (ਅਮਨ) ਹੋਟਲ ਦਾ ਨਾਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪਰ 1990ਵਿਆਂ ਤੱਕ ਇਸ ਦੀ ਰੂਪ-ਸੱਜਾ 1940ਵਿਆਂ ਵਾਲੀ ਹੀ ਰਹੀ। ਡਿਨਰ ਵੇਲੇ ਜੈਜ਼ ਬੈਂਡ, ਡਿਕਸੀਲੈਂਡ ਸੰਗੀਤ ਵਜਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਢਾਹ ਕੇ 48 ਮੰਜ਼ਿਲਾ ਇਮਾਰਤ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਹੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹਨ, 33 ਹੋਰ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਹੁਣ ਸੰਘਾਈ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਆਵਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਸਭ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵੱਲ ਉੱਡ ਗਏ ਹਨ।

ਕਿਤਾਬ ਨਿਹਾਇਤ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ। ਭੂਮਿਕਾ ਤੋਂ ਅੰਤਿਕਾ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ। ਦੁਰਲੱਭ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਾਲੀ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਹਾਇਨਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਚੀਨ, ਕੋਰੀਆ ਤੇ ਜਪਾਨ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ, ਖ਼ਾਸ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਖੋਜ ਕਾਰਜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਉੱਦਮ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਵੀ ਦੋ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਅਰਤਿੰਦਰ ਸੰਧੂ: ਅਰਤਿੰਦਰ ਸੰਧੂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਤੇ ਪ੍ਰਬੁੱਧ ਸ਼ਾਇਰਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਵਿ-ਰਚਨਾਵਾਂ ਦਾ ਧਰਾਤਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਬਹੁਤ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਨੀਲੇ ਅੰਬਰ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਜਾਂ ਕੁਦਰਤ ਦੀਆਂ ਨਿਆਮਤਾਂ ਦੀ ਬਾਤ ਜਿੰਨੀ ਸੁਹਜ ਨਾਲ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਨਫ਼ਾਸਤ ਇਨਸਾਨੀ ਜਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਕਾਵਿ-ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੀ ਵੀ ਮੁੱਖ ਖੂਬੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਆਮ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਕਵਿਤਾ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਜਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਹੋਰ ਕਾਵਿਕ-ਰੂਪਾਂ ਉੱਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਕੜ ਘੱਟ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪੁਸਤਕ 'ਚਾਨਣੀ ਦੇ ਦੇਸ ਵਿਚ' ਗ਼ਲਤ ਸਾਬਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਵੀਆਂ ਪ੍ਰਗੀਤਕ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਡਾ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਤਿਆਗੀ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਬੈਕ ਕਵਰ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਪਰ ਭਾਵਪੂਰਤ ਸਮੀਖਿਆ ਵਿਚ ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ: "ਪ੍ਰਗੀਤ ਪੁਸਤਕ 'ਚਾਨਣੀ ਦੇ ਦੇਸ ਵਿਚ' ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਬੋਹੱਦ ਖੂਬਸੂਰਤ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੇਪਨਾਹ ਉਦਾਸੀ ਹੈ। ਏਨੀ ਗਹਿਰੀ ਤੇ ਅਥਾਹ ਉਦਾਸੀ ਕਿ ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਉਸ ਦਾ ਤਲ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।" ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ: "ਜਦੋਂ ਮੈਂ... ਆਖਰੀ ਸਫ਼ੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਇਰਾ ਅਰਤਿੰਦਰ ਉਦਾਸੀ ਦੇ ਬੇਕਨਿਰ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਗਈ ਹੈ।" ਮੇਰੀ ਰਾਇ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰਜ਼ ਦੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਜਾਤੀ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤਰੀਵੀ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚੋਂ ਉਪਜੀ ਕਵਿਤਾ ਵੱਧ ਅਸਰਦਾਰ ਤੇ ਵੱਧ ਭਾਵਪੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੰਤਰੀਵੀ ਉਦਾਸੀ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਵੱਧ ਸੰਦੇਹਨਸ਼ੀਲ ਤੇ ਸੂਖਮਭਾਵੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਸੀ ਨੂੰ ਜੇ ਅਸੀਂ ਰਚਨਾਤਮਿਕਤਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਤੇ ਵਸੀਲਾ ਬਣਾ ਲਈਏ ਤਾਂ ਇਹ ਖੁਦ-ਬਖੁਦ ਸਾਕਾਰਮਿਕਤਾ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚੇਵਾਨਤਾ ਵਾਲੀ ਨੁਹਾਰ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚਲੀਆਂ ਕਈ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਇਸ ਸੋਚ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਵਾਂਗ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਅੰਬਰੇਪਣ ਪਿੱਛੋਂ/ਵਾਰ ਵਾਰ ਵੈਰਾਗੀ ਹੋਣਾ/ਕਦੇ ਬਚਾਉਣੇ ਕੰਢੇ ਆਪਣੇ/ਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਗੀ ਹੋਣਾ/ਦੱਸ ਆਖਰ ਸਾਗਰ ਵੀ ਕਿਹੜਾ/ਤੇਨੂੰ ਸਕੇ ਸਹਾਰ ਨੀ.../(ਪੰਨਾ 31) ਜਾਂ 'ਕੁਝ ਫੁੱਲ ਸਿਖਰ ਦੁਪਹਿਰੇ ਖਿੜਦੇ/ਭਰ-ਭਰ ਚਾਨਣ ਪੀਂਦੇ/ਸ਼ਾਮਾਂ ਤੇ ਰਾਤਾਂ ਦਾ ਡਰ/ਬੁੱਕਾਂ ਭਰ ਭਰ ਜੀਏ/ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖਦੇ ਨੁੱਕਰੇ ਦਿਲ ਦੇ/ਹਿੱਸੇ ਆਏ ਹਨੋਰੇ (ਪੰਨਾ 87) ਜਾਂ 'ਆ ਨਿਰਮੋਹੀਏ ਰੁੱਤੇ ਤੇਰੇ/ਅੰਬਰੇਪਣ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਭਰਾਂ/ਸੋਹਣੇ-ਸੋਹਣੇ ਸੁਪਨੇ ਜੜ੍ਹ ਕੇ/ਚੱਲ ਤੇਰਾ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰਾਂ; ਸਵਾਗਤਯੋਗ ਹੈ ਇਹ ਕਿਤਾਬ।

ਮਨ-ਮੱਤਾਂ, ਕਰਮ ਕਾਂਡਾਂ ਵਿਚ ਸਕੂਨ ਭਾਲਦੇ ਅਤੇ ਭਟਕਦੇ ਸਿੱਖ

ਇਹ 80 ਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਟਾਂਡਾ ਉਤਮ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਅੱਠਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੀ। ਹਰ ਸਾਲ ਮਾਰਚ ਮਹੀਨੇ ਖੜਿਆਲਾ ਸੈਣੀਆਂ ਤੋਂ ਬੋਝੇ ਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜਬਾ ਤਰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਰਾਹ ਵਿਚ ਪੈਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਕੁਝ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਜੁੜ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਰਵਾਇਤੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਫੈਣਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਧਾਰਨ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ ਪੈਦਲ ਡੋਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜਾਣ ਲਈ ਵੱਡੀ ਮਿਆਣੀ ਤੋਂ ਕਿਸਤੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਬਿਆਸ ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮਿਆਣੀ ਦਰਿਆ ਦੇ ਪੱਤਣ 'ਤੇ ਕੁਝ ਕੁ ਸੌ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜਮਾਵਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਕਈ ਲੋਕ ਘਰੋਂ ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਇੱਥੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਫੁਕਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਲੰਗਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇੱਥੇ ਬੋਟ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲਾਗਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਲੋਕ ਘਰ ਦੀ ਕੱਚੀ ਦੇਸੀ ਸਰਾਬ ਵੀ ਜੁੜੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਪੀਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ

ਲਈ ਵੀ ਤਰਲੇ ਮੱਛੀ ਹੁੰਦੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਿਆਸ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੱਕ ਲੁਬਾਣਾ ਸਿੱਖ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਹਨੇਰੀ ਝੁਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਬੇਅੰਤ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਸੰਗ ਵਾਲੇ ਬਾਬੇ ਤੋੜਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬਿਆਸ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੱਕ ਸੰਗ ਵਿਚ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਟਰੈਕਟਰ ਟਰਾਲੀਆਂ ਦਾ ਘੜਮੱਸ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੱਤਣ 'ਤੇ ਵੀ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੇ ਖਾਣਿਆਂ ਦਾ ਲੰਗਰ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿਚ ਇੱਥੇ ਦੇਸੀ ਸਰਾਬ ਦੇ ਲੰਗਰ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਦੀ ਥਾਂ ਹੁਣ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਮਹਿੰਗੇ ਬ੍ਰਾਂਡ ਦੀ ਸਰਾਬ ਪਿਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਹੁਣ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਬਿਆਸ ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਰਜ਼ੀ ਪੁਲ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਸ਼ਰਧਾ ਵਿਚ ਗੁੱਝ ਕਈ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਇੱਥੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਬੇੜੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮਲਾਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਠਾਂ ਭਰ ਕੇ ਪੈਸੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਪੁੰਨ ਦਾ ਪਹਾੜ ਖੱਟਦੇ ਹਨ। ਇਸਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕ "ਬੋੜਾ ਪਾਰ ਲੁਆਉਣਾ" ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੁੱਖਣਾ ਸੁੱਖੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਰ ਸਾਲ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਲੁਬਾਣਾ ਸਿੱਖ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਮਾਰਚ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਸੰਗ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸੰਗ ਦੇ ਅਵਸਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਪਲੀਮੈਂਟ ਵੀ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਪਲੀਮੈਂਟਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਸਰਪੰਚ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਐਮ ਐਲ ਏ ਅਤੇ ਮਨਿਸਟਰ ਤੱਕ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ੁਭ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਜਾਰੀ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵੋਟਰਾਂ ਕੋਲ ਰਾਜ਼ੀ ਲੁਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਕੌਲੋ? ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਤੇ ਦੇਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਿੱਟੀ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਵਾਂਗ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਤੋੜਿਆਂ ਵਾਂਗ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਰਟਿਆ ਹੈ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਚੱਲੇ ਨਹੀਂ। ਜੇਕਰ ਸਿੱਖ ਜਾਹਰ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਕਾਲਪਨਿਕ ਸਿੱਧੀਆਂ ਵਾਲੇ ਬਾਬਿਆਂ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲੇਗੀ? ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਇਹੋ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਨਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦੱਸੇ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਦਾ ਤਾਂ ਸਵਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਠਦਾ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ "ੴ ਸਤਿਨਾਮ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ, ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ... ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸੱਚ" ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਮੱਤ ਦੇ ਅਣਗਿਣਤ ਮੰਤਰਾਂ ਵਾਂਗ ਇੱਕ ਮੰਤਰ ਸਮਝ ਕੇ ਜਪਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਪੈਣ 'ਤੇ ਗਿਣਤੀਆਂ ਅਤੇ ਮਿਣਤੀਆਂ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਬਣ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਪੰਡਤਾਂ (ਪੁਜਾਰੀਆਂ) ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਕਈ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ "ਸੰਕਟ ਮੋਚਨ" ਅਤੇ "ਰੱਖਿਆ ਦੇ ਸ਼ਬਦ" ਆਦਿ, ਅਤੇ ਤਾਜ਼ਾ ਉਦਾਹਰਨ ਹੈ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਹੀਦਾਂ ਵਿਖੇ "ਚੋਪਹਿਰਾ" ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਨਾ। ਇਹ ਸਭ ਕੀ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ? ਹੁਣ ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਨਿਊਯੋਰਕ ਦੇ ਇੱਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੂਰੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਫਲਸਫ਼ੇ 'ਤੇ ਹੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਰੀਤਾਂ ਅਤੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡਾਂ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਕੀ ਸਿੱਖ ਇੰਨੇ ਹੀ ਨਾ ਸਮਝ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਦਾ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ? ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਨਫੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਵਿਚੋਂ ਉਪਜੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਉੱਠਾਈਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਬੁਲੰਦੀ ਨਾਲ ਅਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਅਤੇ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਆਕੀ ਰਹੇ। ਉਹ ਗ੍ਰਿਹਿਸਤੀ ਬਣੇ, ਬਣਵਾਸੀ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਵਿਖਾਉਣ ਲਈ ਤਪੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਰਾਕਾਰ ਕਰਤੋ ਦੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਈ ਉਤਪਤੀ ਨੂੰ ਸੱਚ ਕਰ ਜਾਣਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮਕਾਲੀਨ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਆਪਣੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਰੱਖਿਆ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਰਲੋਕ ਗਮਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਭ ਕੁਝ ਇਸਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਹੀ ਹੋਇਆ।

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ

ਨੂੰ ਪਿਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਗਤ ਅਗਲੇ ਪਤਾ ਡੋਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਹਲਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਕਥਿਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚੋਲੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ ਵਾਪਿਸ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਸਾਲਾਨਾ ਸੰਗ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਖੜਿਆਲਾ ਸੈਣੀਆਂ ਪਿੰਡ ਪਠਾਨਕੋਟ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨ ਦੇ ਉਸ ਪਾਰ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਸੜਕ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਇੱਧਰ ਜੱਟ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਸੈਣੀ ਬਿਰਾਦਰੀ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅਬਾਦੀ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡ ਬਹੁਤਾਤ ਵਿਚ ਹਨ।

ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨ ਦੇ ਇਸ ਪਾਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਸੜਕ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਜੱਟ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਲੁਬਾਣਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਬਹੁਤਾਤ ਵਿਚ ਹਨ। ਸਮਾਂ ਪੈਣ 'ਤੇ ਲੁਬਾਣਾ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਦੌੜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਕਿ ਵੇਖਦੇ ਹੀ ਵੇਖਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਏ। ਇਹ ਦੌੜ ਅੱਜ ਵੀ ਬਾ-ਦਸਤੂਰ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਮਾਈਆਂ ਨੇ ਲੁਬਾਣਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਨੁਹਾਰ ਕਸਬਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ, ਖਾਣ ਪੀਣ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਮਾਈਆਂ ਦਾ ਰੰਗ ਸਾਫ਼ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਲੁਬਾਣਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਤੋਂ ਲਾਭ ਲੈਣ ਲਈ ਬੋਗੋਵਾਲ ਅਤੇ ਮਿਆਣੀ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮੀਡੀਅਮ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਹੜ੍ਹ ਆ ਗਿਆ। ਪੈਸੇ ਦਾ ਵਿਖਾਵਾ ਹੱਦ ਤੋਂ ਵਧ ਗਿਆ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਪੂਰਥਲਾ ਦਾ ਪਿੰਡ ਬੋਗੋਵਾਲ ਸ਼ਾਇਦ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਿੰਗੇ ਕਸਬਿਆਂ ਦੀ ਲਿਸਟ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਬੋਗੋਵਾਲ ਵਿਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰ ਭਾਰਤੀ ਬੈਂਕ ਦੀ ਬ੍ਰਾਂਚ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੈਂਕ ਅਤੇ ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦੀਆਂ ਦੋ-ਦੋ ਬ੍ਰਾਂਚਾਂ ਹਨ। ਬੋਗੋਵਾਲ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਸੌਣੇ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਸ਼ੋਅ ਰੂਮ, ਦੁਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਲੇਡੀਜ਼ ਸੂਟਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਸ਼ੋਅ ਰੂਮ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਐਨ ਆਰ ਆਈ ਗਾਹਕਾਂ ਦਾ ਜਮਾਵਾ ਲੱਗ ਰਹਿੰਦਾ ਏ।

ਉਪਜੇ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਮੁਲਵਾਦੀ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ, ਠੀਕ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹਸਰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬੁੱਧ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਕੁੱਟ-ਕੁੱਟ ਕੇ ਹਿੰਦੂਸਤਾਨ ਤੋਂ ਜਲਾਵਤਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਬੁੱਧ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਅਤੇ ਕਾਬਲੀਅਤ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂਸਤਾਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਅਨੇਕਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਨੂੰ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਧਰਮ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹਸਰ ਚਾਰਵਾਕ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੇ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਮੁਲਵਾਦੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਸਾੜ ਦਿੱਤੇ। ਹੁਣ ਚਾਰਵਾਕ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਟੀਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਾਲੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਤਾਂ ਉਪਲੱਬਧ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਇਹ ਹੋਰਨਾਂ ਸਮਕਾਲੀਨ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹਸਰ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਜਿਹਾ ਘਟਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸਦਾ ਭੂਗੋਲਿਕ ਕਾਰਨ ਮੁਲਵਾਦੀ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚਲੇ ਮੁੱਖ ਕੇਂਦਰਾਂ ਤੋਂ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਦੂਰ ਹੋਣਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿਚ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਨਾ ਲਿਆ ਹੋਵੇ? ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਨਿਵੇਕਲਾ ਇਨਕਲਾਬੀ ਫਲਸਫ਼ਾ ਪੈਰ ਪਸਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵੱਲੋਂ ਮੁਲਵਾਦੀ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਗੜ੍ਹ ਹਰਿਦੁਆਰ ਅਤੇ ਕੁਰੂਕਸ਼ੇਤਰ ਆਦਿ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਉੱਠਾਈਆਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਦੀਆਂ ਰਿੱਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੇ ਮਾਇਆ ਜਾਲ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਲਸਫ਼ੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਵੀ ਮਿਲਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਪਰ ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਉਹ ਖਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਸਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਪੱਲੇ ਹਕੀਕੀ ਸੱਚ ਦਾ ਹੋਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਿਸੇ ਪਿਟੇ ਕਾਲਪਨਿਕ ਤਰਕਾਂ ਦੇ ਜੁਆਬ ਵਿਚ ਅਲੋਕਾਰੀ ਸੱਚ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਰਲੋਕ ਗਮਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਿੰਦੂ ਮੁਲਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚਲੇ ਮੁੱਖ ਕੇਂਦਰਾਂ ਤੋਂ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਦੂਰ ਹੋਣਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿਚ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਨਾ ਲਿਆ ਹੋਵੇ? ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਨਿਵੇਕਲਾ ਇਨਕਲਾਬੀ ਫਲਸਫ਼ਾ ਪੈਰ ਪਸਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵੱਲੋਂ ਮੁਲਵਾਦੀ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਗੜ੍ਹ ਹਰਿਦੁਆਰ ਅਤੇ ਕੁਰੂਕਸ਼ੇਤਰ ਆਦਿ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਉੱਠਾਈਆਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਦੀਆਂ ਰਿੱਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੇ ਮਾਇਆ ਜਾਲ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਲਸਫ਼ੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਵੀ ਮਿਲਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਪਰ ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਉਹ ਖਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਸਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਪੱਲੇ ਹਕੀਕੀ ਸੱਚ ਦਾ ਹੋਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਿਸੇ ਪਿਟੇ ਕਾਲਪਨਿਕ ਤਰਕਾਂ ਦੇ ਜੁਆਬ ਵਿਚ ਅਲੋਕਾਰੀ ਸੱਚ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਮਿੱਥ ਦਾ ਰੱਜ ਕੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਕਾਲਪਨਿਕ ਕਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਦਾ ਠੱਪਾ ਲੱਗ ਸਕੇ। ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਹਿੰਦੂ ਮੱਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰਮਾਇਣ ਅਤੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਨਾਇਕ ਅਤੇ ਨਾਇਕਾਵਾਂ ਦਾ ਮਹਿਮਾ ਮੰਡਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਜੋ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਗਾਇਆ ਅਤੇ ਸੁਣਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੋਣਾ ਏ। ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਅਤੇ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਤਕਰੀਬਨ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਏ। 70ਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਸ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਨੇ ਪੈਰ ਪਸਾਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸ਼ੁਮਾਰ ਫ਼ਿਰਕਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਦੌੜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਕਿ ਬਰਾਦਰੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਬਣਨ ਲੱਗ ਪਈਆਂ। ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਫ਼ਿਰਕੇ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਪੱਕੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਪਈਆਂ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਵਿਚਲੇ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਵੀ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਨਾਲ ਸੰਬਧਤ ਸਥਾਨਾਂ ਦਾ ਕਾਇਆ ਕਲਪ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਥਾਨਾਂ ਨਾਲ ਪੱਕੀਆਂ ਜੁੜਨ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਯਤਨਾਂ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿਚ ਜਲੰਧਰ ਨੇੜੇ ਡੋਰਾ ਸੱਚਖੰਡ ਬੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਮਿਲੀ ਮਕਬੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਇਸ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਫੈਲੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਰਜ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਨਵਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥ "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ" ਬਣਾਉਣਾ। ਕਈ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਰਵਿਦਾਸ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਬਣਾ ਕੇ ਉੱਥੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਰਵਿਦਾਸ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਵੱਖ ਬਣਾ ਲਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਤਾਂ ਵੱਖਰਾ ਪੰਥ ਤਾਂ ਚੱਲ ਹੀ ਰਿਹਾ ਏ। ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਐਸ ਜੀ ਪੀ ਸੀ

ਲੁਬਾਣਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰਮਾਣ : ਪੁਲ ਪੁਖਤਾ ਵਿਖੇ ਕਾਲੀ ਵੇਈਂ ਕੰਢੇ ਅਸੀਂ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਇੱਕ ਕਮਰੇ ਵਾਲਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵੇਖਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਵਾਲੇ ਬਾਬਾ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਵਾਲੇ ਨੇ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਮੇਰਾ ਇਹ ਸਭ ਲਿਖਣ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕਿੱਧਰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਹੈ ਵੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ? ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ? ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਯਾ ਅਧੂਰਾ? ਜੇਕਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਉਪਰੋਕਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਸਿੱਖ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਕਿਉਂ ਪੈ ਗਈ? ਕੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਗੁਰਤਾ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਬੱਝਦਾ? ਕਿਤੇ ਅਸੀਂ ਦੋਇਮ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਿੱਖ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣ ਗਏ? ਕਿਤੇ ਸਾਡੇ ਨਕਲ ਬਣ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਆਪਣੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਗੁਆ ਰਿਹਾ? ਕਿਤੇ ਸਿੱਖ ਵੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਾਂਗ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਕਾਲਪਨਿਕ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਬੈਠੇ, ਜਿੱਥੇ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਤੁਸੀਂ 33 ਕਰੋੜ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜ, ਦਸ, ਦੋ ਸੌ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਨਾਵਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਵੇਲੇ ਪੂਜ ਸਕਦੇ ਹੋ ?

ਕੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਖੁਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਕੀ ਹੈ, ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਕਦੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ? ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਿਰਫ ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਕੱਚ ਘੜੱਚ ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਕਥਾ ਵਾਚਕਾਂ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਰਲੋਕ ਗਮਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਿੰਦੂ ਮੁਲਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚਲੇ ਮੁੱਖ ਕੇਂਦਰਾਂ ਤੋਂ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਦੂਰ ਹੋਣਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿਚ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਨਾ ਲਿਆ ਹੋਵੇ? ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਨਿਵੇਕਲਾ ਇਨਕਲਾਬੀ ਫਲਸਫ਼ਾ ਪੈਰ ਪਸਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵੱਲੋਂ ਮੁਲਵਾਦੀ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਗੜ੍ਹ ਹਰਿਦੁਆਰ ਅਤੇ ਕੁਰੂਕਸ਼ੇਤਰ ਆਦਿ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਉੱਠਾਈਆਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਦੀਆਂ ਰਿੱਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੇ ਮਾਇਆ ਜਾਲ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਲਸਫ਼ੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਵੀ ਮਿਲਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਪਰ ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਉਹ ਖਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਸਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਪੱਲੇ ਹਕੀਕੀ ਸੱਚ ਦਾ ਹੋਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਿਸੇ ਪਿਟੇ ਕਾਲਪਨਿਕ ਤਰਕਾਂ ਦੇ ਜੁਆਬ ਵਿਚ ਅਲੋਕਾਰੀ ਸੱਚ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਮਿੱਥ ਦਾ ਰੱਜ ਕੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਕਾਲਪਨਿਕ ਕਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਦਾ ਠੱਪਾ ਲੱਗ ਸਕੇ। ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਹਿੰਦੂ ਮੱਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰਮਾਇਣ ਅਤੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਨਾਇਕ ਅਤੇ ਨਾਇਕਾਵਾਂ ਦਾ ਮਹਿਮਾ ਮੰਡਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਜੋ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਗਾਇਆ ਅਤੇ ਸੁਣਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੋਣਾ ਏ। ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਅਤੇ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਤਕਰੀਬਨ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਏ। 70ਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਸ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਨੇ ਪੈਰ ਪਸਾਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸ਼ੁਮਾਰ ਫ਼ਿਰਕਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਦੌੜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਕਿ ਬਰਾਦਰੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਬਣਨ ਲੱਗ ਪਈਆਂ। ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਫ਼ਿਰਕੇ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਪੱਕੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਪਈਆਂ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਵਿਚਲੇ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਵੀ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਨਾਲ ਸੰਬਧਤ ਸਥਾਨਾਂ ਦਾ ਕਾਇਆ ਕਲਪ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਥਾਨਾਂ ਨਾਲ ਪੱਕੀਆਂ ਜੁੜਨ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਯਤਨਾਂ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿਚ ਜਲੰਧਰ ਨੇੜੇ ਡੋਰਾ ਸੱਚਖੰਡ ਬੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਮਿਲੀ ਮਕਬੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਇਸ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਫੈਲੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਰਜ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਨਵਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥ "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ" ਬਣਾਉਣਾ। ਕਈ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਰਵਿਦਾਸ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਬਣਾ ਕੇ ਉੱਥੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਰਵਿਦਾਸ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਵੱਖ ਬਣਾ ਲਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਤਾਂ ਵੱਖਰਾ ਪੰਥ ਤਾਂ ਚੱਲ ਹੀ ਰਿਹਾ ਏ। ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਐਸ ਜੀ ਪੀ ਸੀ

‘ਪਟਕੇ ਵਾਲਾ ਸਰਦਾਰ’ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ

ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਕ੍ਰਿਕਟ ਦਾ ਮਹਾਨ ਖਿਡਾਰੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਉਦੋਂ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਕਟ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਖੇਡਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ। 23 ਅਕਤੂਬਰ 2023 ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਹੋਈ ਉਸ ਦੀ ਮਿਤੀ ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਕਟ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸੋਗ ਛਾ ਗਿਆ। ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਤੇ ਖੇਡ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਵਿਛੜੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀਆਂ ਭੇਟ ਕੀਤੀਆਂ। ਕ੍ਰਿਕਟ ਦੇ ਦਿੱਗਜ ਖਿਡਾਰੀ ਤੇ ਫਿਲਮੀ ਸਿਤਾਰੇ ਉਸ ਦੀ ਦੇਹ ‘ਤੇ ਫੁੱਲ ਮਾਲਾਵਾਂ ਅਰਪਣ ਕਰਨ ਪੁੱਜੇ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਵੰਡਾਇਆ। ਉਸ ਦਾ ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਨ ਸਾਧਾਰਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਤਕ ਸਭ ਨੇ ਮਹਾਨ ਕ੍ਰਿਕਟਰ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਟ ਕੀਤੇ।

ਬੇਦੀ ਵਿਸ਼ਵ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਪਿੰਨ ਗੇਂਦਬਾਜ਼ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਦਸੰਬਰ 1966 ਤੋਂ ਜਨਵਰੀ 1979 ਤਕ 67 ਟੈਸਟ ਮੈਚ ਖੇਡ ਕੇ 266 ਵਿਕਟਾਂ ਲਈਆਂ। ਉਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਹਿੰਦ ਮਹਾਂਦੀਪ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਟੈਸਟ ਮੈਚ ਖੇਡਣ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਕਟਾਂ ਲੈਣ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਟੈਸਟ ਮੈਚ ਖੇਡਣ ਦੇ ਨਾਲ 22 ਵਾਰ ਉਸ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਟੀਮਾਂ ਦੀ ਕਪਤਾਨੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਚਾਰ ਸਪਿੰਨਰਾਂ ਪ੍ਰਸੰਨਾ, ਚੰਦਰ ਸ਼ੇਖਰ, ਵੈਂਕਟਰਾਯਵਣ ਤੇ ਬੇਦੀ ਦੀਆਂ ਚੜ੍ਹੀ ਮੱਚੀਆਂ ਸਨ। ਬੇਦੀ ਨੂੰ ‘ਸਰਦਾਰ ਆਫ ਸਪਿੰਨ’ ਕਿਹਾ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਟੈਸਟ ਮੈਚਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬੇਦੀ ਨੇ 10 ਇਕ ਰੋਜ਼ਾ ਮੈਚ ਵੀ ਖੇਡੇ ਜੋ ਉਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੀ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕਫ਼ਾਇਤੀ ਗੇਂਦਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਵਿਕਟਾਂ ਲਈਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਕ੍ਰਿਕਟ ਮੈਚਾਂ ਦੀਆਂ ਵੀ 1560 ਵਿਕਟਾਂ ਲੈਣ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਰੱਖਿਆ। ਇਕੋਰਾਂ ਇਕੋ ਮੈਚ ਵਿਚ 10 ਵਿਕਟਾਂ ਲਈਆਂ ਤੇ 14 ਟੈਸਟ ਮੈਚਾਂ ਵਿਚ 5-5 ਵਿਕਟਾਂ ਉਡਾਈਆਂ। ਜਿਵੇਂ ਧਿਆਨ ਚੰਦ ਨੂੰ ਹਾਕੀ ਦਾ ਜਾਦੂਗਰ ਕਿਹਾ ਜਾਦਾ ਸੀ ਉਦੋਂ ਬੇਦੀ ਨੂੰ ਸਪਿੰਨ ਦਾ ਜਾਦੂਗਰ ਕਿਹਾ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਸੀ।

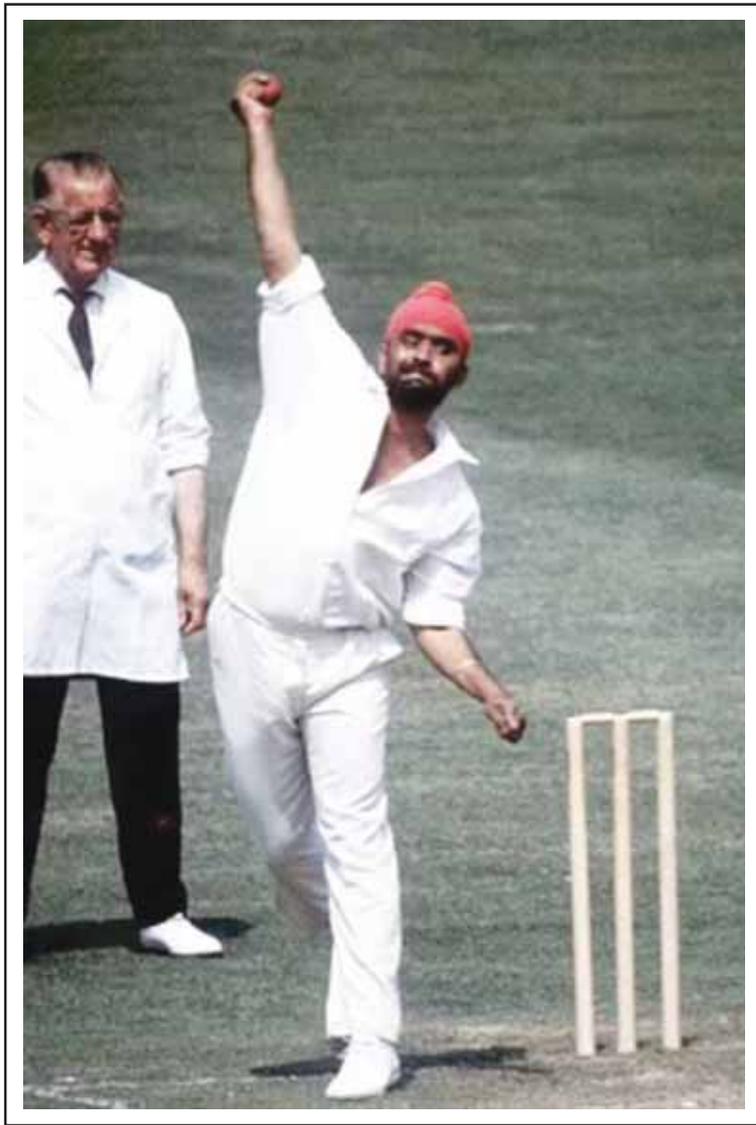
ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ 29 ਸਤੰਬਰ 1946 ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵੰਸ਼ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਸਾਈ ਨਗਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਖੁਦ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਤਕੜਾ ਖਿਡਾਰੀ ਬਣੇ। ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸਭ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖੇਡ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਉਹ ਫੁੱਟਬਾਲ ਖੇਡਣ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਕ੍ਰਿਕਟ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਕਟ ਵੱਲ ਆ ਗਿਆ। ਪ੍ਰੋ. ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਕ੍ਰਿਕਟ ਖਿਡਾਰੀ ਬਣਨ ਦੇ ਰਾਹ ਪਾਇਆ। ਉਹ ਸਿਰਫ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਰਣਜੀ ਟਰਾਫੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮੈਚ ਖੇਡਿਆ। ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਅੱਗੇ ਹੀ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਉਹ ਦਿਨ ਵੀ ਆਏ ਜਦੋਂ ਅਕਾਸ਼ਵਾਣੀ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਕਟ ਦੀ ਕ੍ਰਮੇਂਟਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਜਿੰਨੀ ਵਾਰ ਬੇਦੀ ਦਾ ਨਾਂ ਉਚਾਰਿਆ ਓਨੀ ਵਾਰ ਸ਼ਾਇਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਵੀ ਨਾਂ ਉਚਾਰਿਆ ਹੋਣਾ। ਉਦੋਂ ਬੇਦੀ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਕ੍ਰਮੇਂਟਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਨਾਂ ਹੋਰ ਜੋੜ ਦਿੱਤੇ ਸਨ: ਪਟਕੇ ਵਾਲਾ ਸਰਦਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਹੀਰਾ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਆਫ ਸਪਿੰਨ।

ਦਸੰਬਰ 1966 ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਟੀਮ ਦਾ ਵੈਸਟ ਇੰਡੀਜ਼ ਦੀ ਟੀਮ ਵਿਰੁੱਧ ਕ੍ਰਿਕਟ ਮੈਚ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਟੀਮ ਵੱਲੋਂ ਗੇਂਦਬਾਜ਼ੀ ਕਰਦਿਆਂ 139 ਦੌੜਾਂ ਦੇ ਕੇ 6 ਵਿਕਟਾਂ ਲੈ ਲਈਆਂ ਸਨ। ਤਦੇ ਭਾਰਤੀ ਟੀਮ ਦੇ ਚੋਣਕਾਰ ਦੱਤਾ ਰੇਅ ਤੇ ਐੱਮ. ਕੇ. ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਸੱਦਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ, “ਆਪਣਾ ਪਟਕਾ ਤੇ ਪਗੜੀ ਬਗੈਰਾ ਬੈਗ ‘ਚ ਪਾ ਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਹ ਤੇ ਜਹਾਜ਼ੇ ਚੜ੍ਹ ਚੱਲ, ਕਲਕੱਤੇ ਤੂੰ ਟੈਸਟ ਮੈਚ ਖੇਡਣਾ ਹੋਵੇਗਾ।”

ਕਿਸੇ ਨਵੇਂ ਉੱਠਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਲਈ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਭਾਰਤੀ ਟੀਮ ਦਾ ਕਪਤਾਨ ਨਵਾਬ ਪਟੋਦੀ ਸੀ। ਜਿਥੇ ਉਸ ਵਿਚ ਹੋਰ ਖੂਬੀਆਂ ਸਨ ਉਥੇ ਹਾਸਾ ਮਜ਼ਾਕ ਕਰਨ ਦੀ ਖੂਬੀ ਵੀ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਕਲਕੱਤੇ ਦੇ ਈਡਨ ਗਾਰਡਨ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਘੜੀ ਦੀ ਸੂਈ ਬਾਰਾਂ ਵਜਾਉਣ

ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਕਪਤਾਨ ਪਟੋਦੀ ਨੇ ਬੇਦੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਹਿਲਾ ਟੈਸਟ ਓਵਰ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ। ਉਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੱਗੜੀ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਲੜੀਫੇ ਰਾਹੀਂ ਹਾਜ਼ਰੀਨਾਂ ਦਾ ਚਿੱਤ ਖੁਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਬੇਦੀ ਨੇ ਵੀ ਵਧੀਆ ਗੇਂਦਾਂ ਸੁੱਟ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਦਾ

ਮਿਸ ਗਲੈਨਿਬ ਅੰਬਰਸਰੀਏ ਭਾਉ ਉਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੋ ਗਈ ਜੋ ਹੀਰ ਰਾਂਝੇ ਦੇ ਇਸ਼ਕ ਵਾਲੀ ਬਾਤ ਬਣ ਗਈ। ਉਹ ਮਝੈਲ ਭਾਉ ਦੇ ਮਗਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆ ਕੇ ਸਿੰਘਣੀ ਸਜ ਗਈ। ਫਿਰ ਪੂਰੀ ਗੁਰ ਮਰਿਆਦਾ ਨਾਲ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਰਚਾ ਕੇ ਗਲੈਨਿਬ ਬੇਦੀ ਬਣ ਗਈ। ਵਿਆਹ ਤੋਂ

ਚਿੱਤ ਰਾਜੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਲਕੱਤੇ ਦੇ ਉਸ ਟੈਸਟ ਮੈਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੇਦੀ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਉਹ ਭਾਰਤੀ ਕ੍ਰਿਕਟ ਟੀਮਾਂ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜ ਅੰਗ ਬਣ ਗਿਆ। ਪੂਰੇ ਬਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਬੇਦੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਭਾਰਤੀ ਕ੍ਰਿਕਟ ਟੀਮ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਇਕ ਅੱਧ ਵਾਰ ਅਜਿਹਾ ਮੌਕਾ ਵੀ ਆਇਆ ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਕ੍ਰਿਕਟ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਚੋਣਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਬੇਦੀ ਨੂੰ ਟੀਮ ਵਿਚ ਪਾਉਣਗੇ ਤਦ ਹੀ ਟੈਸਟ ਮੈਚ ਖੇਡਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਵਰਨਾ ਨੋ ਬੇਦੀ ਨੋ ਮੈਚ!

ਬੇੜੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਬੇਦੀ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਦਾ ਇਹ ਆਲਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਇਕ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਸਾਲੇ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਇੰਟਰਵਿਊ ਲਈ। ਉਸ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵੱਲੋਂ ਬੇਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਜਿਹੀ ਇੰਟਰਵਿਊ ਕੇਵਲ ਐਲਿਜ਼ਬੈਥ ਟੇਲਰ, ਜੈਕੀ ਓਨਾਸਿਸ ਤੇ ਸੋਨੀਆ ਮੈਕਮਾਹਾਨ ਨਾਲ ਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਰਸਾਲੇ ਦੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨੇ ਬੇਦੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, “ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੀ ਖੇਡ ਦੇ ਲੋਕ ਐਨੇ ਦੀਵਾਨੇ ਕਿਉਂ ਹਨ?” ਬੇਦੀ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾਦਿਆਂ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, “ਸ਼ਾਇਦ ਲੋਕ ਖੇਡ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬਦਲਾਅ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਣ। ਮੇਰੀ ਗੇਂਦਬਾਜ਼ੀ ਵਿਚ ਵੱਖਰਾ ਅੰਦਾਜ਼ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਹੈ। ਸੰਭਵ ਹੈ ਮੇਰੀ ਪਗੜੀ ਤੇ ਪਟਕੇ ਵਿਚ ਵੀ ਖਾਸ ਖਿੱਚ ਹੋਵੇ। ਬਾਕੀ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਦੇ ਕ੍ਰਿਕਟ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮੇਰੀ ਇਸ ਚਾਹਤ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਬੀਅਰ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸੁਭਾਅ ਉੱਜ ਹੀ ਘੁਲ ਮਿਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।”

ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਘੁਲ ਮਿਲ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸੁਭਾਅ ਨੇ ਹੀ ਰੰਗ ਭਾਗ ਲਾਏ ਕਿ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਦੀ ਜੰਮਪਲ ਇਕ ਗੋਰੀ ਮੁਟਿਆਰ

ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਕਲਕੱਤੇ, ਬੇਦੀ ਨੇ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਵਿਰੁੱਧ ਟੈਸਟ ਮੈਚ ਖੇਡਿਆ ਤੇ ਲੱਗਦੇ ਹੱਥ 98 ਦੌੜਾਂ ਦੇ ਕੇ ਸਹੂਰਿਆਂ ਦੀਆਂ 7 ਵਿਕਟਾਂ ਬਟੋਰ ਲਈਆਂ। ਇਹ ਉਹਦਾ ਨਵ ਵਿਆਹੀ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਅਨ ਵਰੂਟੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਤੋਹਫ਼ਾ ਸੀ! ਫਿਰ ਤਾਂ ਤੋਹਫ਼ਿਆਂ ਦੀ ਝੜੀ ਹੀ ਲੱਗ ਗਈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀ। ਗਵਾਸਕਰ ਦਾ ਅੱਧਾ ਨਾਂ ਤੇ ਗਲੈਨਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਪੁਰਖਿਆਂ ਦਾ ਨਾਂ ਜੋੜ ਕੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਨਾਂ ਰੱਖਿਆ ਗਵਾਸਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ। ਧੀ ਜੰਮੀ ਤਾਂ ਨਾਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਗਿੱਲਇੰਦਰ ਕੌਰ ਬੇਦੀ। ਵਿਆਹੁਤਾ ਜੋੜੀ ਚੰਗੀ ਭਲੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਵਿਗਾੜ ਪੈ ਗਿਆ ਜੋ ਤਲਾਕ ਨਾਲ ਸਿਰੇ ਲੱਗਾ। ਬੇਬੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਫੁੱਟਬਾਲ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪੇਲੇ ਸੀ ਭਾਵੇਂ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ।

(ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ 'ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਚੁੱਪ ਧਾਰੀ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂ ਵੀ ਆਮ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ 2533 ਵਾਰ, ਹਰੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ 8334 ਵਾਰ, ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ 1371 ਵਾਰ, ਗੋਪਾਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ 491 ਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਸ਼ਿਵ ਜੀ, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਮਹੇਸ਼, ਸੀਤਾ ਅਤੇ ਪਾਰਵਤੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਆਉਂਦਾ ਏ। ਫੇਸਬੁੱਕ ਅਤੇ ਯੂ ਟਿਊਬ 'ਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸੈਂਕੜੇ ਵੀਡੀਓ ਮਿਲ ਜਾਣਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਇਕ ਅੰਗ ਵਜੋਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਮਨ-ਘੜਤ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਾਲ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਕਰਦੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ

ਸਟਾਰ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਜਿਵੇਂ ਟੁੱਟਦੇ ਹਨ ਉਦੋਂ ਮੁੜ ਵਿਆਹੋ ਜਾਂਦੇ ਵੀ ਵੇਖੀਦੇ ਹਨ। ਬੇਦੀ ਵੀ ਉਸੇ ਰਾਹ ਤੁਰਿਆ। ਬੇਦੀ ਦਾ ਵੀ ਦੂਜਾ ਵਿਆਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ ਅੰਜੂ ਉਹਦੀ ਦੂਜੀ ਪਤਨੀ ਬਣੀ ਜਿਸ ਨੇ ਪੁੱਤਰ ਅੰਗਦ ਸਿੰਘ ਤੇ ਧੀ ਨੇਹਾ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ। ਧੀ ਨੇਹਾ ਬੇਦੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਲਿਖੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ‘ਸਰਦਾਰ ਆਫ ਸਪਿੰਨ’ ਰੱਖਿਆ। ਅੰਗਦ ਬੇਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਡਲਿੰਗ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਸੀ ਹੁਣ ਫਿਲਮ ਸਟਾਰ ਹੈ। ਉਹ ਫਿਲਮ ਸਟਾਰ ਨੇਹਾ ਧੂਪੀਆ ਨਾਲ ਵਿਆਹਿਆ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੀ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਇਕ ਧੀ ਹੈ।

ਮੈਕਸਿਮ ਗੋਰਕੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਕਵੀ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੀ ਬੁਝ ਨੂੰ ਨਾ ਕੋਸਿਆ ਹੋਵੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਗੇਂਦਬਾਜ਼ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਘੱਟ ਲੰਮੇ ਹੋਣ ਦਾ ਅਫਸੋਸ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। ਬੇਦੀ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਨਾ ਬਹੁਤੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ ਸਨ ਨਾ ਬਹੁਤੀਆਂ ਮਜ਼ਬੂਤ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਮੈਨੂੰ 1982 ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਏਸ਼ੀਆਡ ਕਵਰ ਕਰਨ ਗਏ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ ਅਰਜਨਾ ਅਵਾਰਡੀ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬੇਦੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਸੀ। ਉਥੇ ਅਸੀਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਉਹ ਦਰਮਿਆਨੇ ਕੱਦ ਦਾ ਵਜ਼ਨਦਾਰ ਖਿਡਾਰੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਪੋਚਵੀਂ ਪੱਗ ਹੇਠ ਕਾਲੀ ਫਿਫਟੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਨੱਕ ਰਤਾ ਚੌੜਾ, ਭਰਵੱਟੇ ਸੰਘਣੇ ਤੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਫੀਤੇ ਨਾਲ ਕਸੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਥੇ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਬਾਰੇ ਸੁਆਲ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਗਜ਼ਾਰਾਂ ਓਵਰ ਕਿਵੇਂ ਸੁੱਟ ਸਕੀਆਂ? ਉਸ ਨੇ ਹੱਸਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਨਿੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਕੱਪੜੇ ਆਪ ਧੋਂਦਾ ਤੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਨਿਚੋੜਦਾ ਸਾਂ। ਕੱਪੜੇ ਧੋਣ ਤੇ ਨਿਚੋੜਨ ਨੇ ਹੀ ਮੇਰੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਤਕੜੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਧੋਖਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ।

ਕ੍ਰਿਕਟ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਟਿੱਪਣੀਕਾਰ ਵਿਲਫਰੈਡ ਰੋਡਜ਼ ਨੇ ਉਹਦੀ ਗੇਂਦਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ‘ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਕਵਿਤਾ’ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਗੇਂਦ ਸੁੱਟਣ ਲੱਗਿਆਂ ਬੇਦੀ ਪੰਜ ਛੇ ਕਦਮਾਂ ਦਾ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਪੈਂਤਰਾ ਲੈਂਦਾ। ਤਿੰਨ ਕਦਮ ਪੁੱਟਦਿਆਂ ਉਹਦਾ ਕੱਚੇ ਵਾਲਾ ਸੱਜਾ ਹੱਥ ਉੱਪਰ ਉੱਠ ਜਾਂਦਾ। ਫਿਰ ਸੱਜਾ ਹੇਠਾਂ ਤੇ ਖੱਬਾ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਘੁੰਮਦਾ। ਐਨ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਉਹ ਉਂਗਲਾਂ ਦੀ ਐਸੀ ਚੱਕਰੀ ਘੁਮਾਉਂਦਾ ਕਿ ਗੇਂਦ ਹਵਾ ਵਿਚ ਹੀ ਘੁਮਾਈ ਲੈ ਕੇ ਅਜਿਹੇ ਕੋਨ ਤੇ ਉਚਾਈ ਉਤੇ ਪਹੁੰਚਦੀ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਬੋਲੇਬਾਜ਼ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਅਨੁਮਾਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਇੰਜ ਬੇਦੀ ਦੀ ਗੇਂਦ ਤੋਂ ਇਕ ਬੰਨੇ ਦੌੜਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਦੀਆਂ ਤੇ ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ ਬੱਲੇਬਾਜ਼ ਵਿਕਟ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਬਹਿੰਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੜਾ ਘੱਟ ਦੌੜ ਕੇ ਉਹ ਘੱਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਗੇਂਦਬਾਜ਼ੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਕ੍ਰਿਕਟ ਬੇਦੀ ਲਈ ਰੌਚਕ ਖੇਡ ਸੀ, ਮਨੋਰੰਜਨ ਵੀ ਤੇ ਬੋੜੀ ਬਹੁਤ ਕਮਾਈ ਦਾ ਸਾਧਨ ਵੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀਆਂ ਪਿੰਚਾਂ 'ਤੇ ਖੇਡਣਾ ਵਧੇਰੇ ਪਸੰਦ ਸੀ। ਕ੍ਰਿਕਟ ਉਹਦੇ ਲਈ ਅਧਿਐਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਵੀ ਸੀ। ਕੇਵਲ ਕ੍ਰਿਕਟ ਬਾਰੇ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਚਾਰ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਤਾਬਾਂ ਸਨ। ਉਹ ਆਮ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਵਾਂਗ ਪੈਸੇ ਬਟੋਰਨ ਵਾਲਾ ਖਿਡਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਤਦੇ ਉਹ

ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਮਹਾਨ ਖਿਡਾਰੀ

ਪ੍ਰੋ. ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ: 647-785-1661

ਡਾਲਰਾਂ/ਪੈਂਡਾਂ ਪਿੱਛੇ ਨਾ ਕੈਰੀ ਪੈਕਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਕਟ ਸਰਕਸ ਵਿਚ ਗਿਆ ਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਲੋਭ ਲਾਲਚ ਨਾਲ ਭਰਮਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਖੇਡ ਵਿਚ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰੜੀ ਕਸਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹਾਮੀ ਸੀ। ਇਹ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਸਿਖਲਾਈ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਦੌੜਾਂ ਵੀ ਵੱਧ ਲਾਉਂਦਾ ਤੇ ਗੇਂਦਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਵੀ ਵੱਧ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਬਤੌਰ ਗੇਂਦਬਾਜ਼ ਤੇ ਟੀਮ ਕਪਤਾਨ ਉਹਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬਿੰਬ ਸੀ। ਕ੍ਰਿਕਟ ਦੇ ਧਨੰਤਰ ਟਿੱਪਣੀਕਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਡਰ, ਸਵੈ-ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ, ਸੱਚਾ-ਸੁੱਚਾ ਤੇ ਬਾਦਲੀਲ ਵਿਅਕਤੀ ਸਵੀਕਾਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਵਧੀਆ ਬੁਲਾਰਾ ਸੀ। ਉਹਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੇ ਦਿਲਚਸਪ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਔਖੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਹੱਸ ਖੇਡ ਤੇ ਟਿੱਚਰ ਮਖੌਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਅਰਜਨਾ ਅਵਾਰਡੀ ਵੀ ਸੀ ਤੇ ਪਦਮਸ਼੍ਰੀ ਵੀ। ਉਹ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸੀ। ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਕਹਿਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ‘ਲੱਠਾ ਬੰਦਾ’ ਸੀ।

ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਲ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਰਘ ਹੋ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਇਲਜ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ, “ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਅੰਬਰਸਰ ਲੈ ਚੱਲੋ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜਨਮ ਭੋਇ ਤੇ ਆਪਣਾ ਕ੍ਰਿਕਟ ਗਰਾਊਂਡ ਵੇਖ ਆਵਾਂ। ਬਚਪਨ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਲਵਾਂ ਤੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਆਵਾਂ। ਸਦੀਵੀ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲੈ ਵੀ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕ੍ਰਿਕਟ ਕੱਚ ਨਮਿੱਤ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਉਥੇ ਆਪਣਾ ਜੱਦੀ ਘਰ ਵੇਖਿਆ, ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਗਾਧੀ ਗਰਾਊਂਡ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਿਆ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਖੇਡ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਦੀਨਾ ਸੀ। ਗੋਡੇ ਵਧਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਤੁਰਨ ਤੋਂ ਆਹਰੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਹਾਰੇ ਨਾਲ ਪਿੱਚ ਤਕ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਪਿੱਚ ਉਤੇ ਉਹ ਨਿਵਿਆਂ, ਮੱਥਾ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਛੁਹਾਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਆਈਆਂ। ਰੋਕਦਿਆਂ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਹਿ ਤੁਰੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ, ਮੁੜ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਬਰਸਰ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ। ਭਰੇ ਮਨ ਨਾਲ ਉਹ ਪਰਿਵਾਰ ਸੰਗ ਦਿੱਲੀ ਚਲਾ ਗਿਆ ਜਿਥੋਂ ਫਿਰ ਪਰਤ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਉਹ ਉਥੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਜਿਥੋਂ ਕੋਈ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਹ ਹੁਣ ਅੰਬਰਸਰੀਆਂ ਨੇ ਵੇਖਣਾ ਕਿ ਕ੍ਰਿਕਟ ਦੇ ਹੀਰੇ ‘ਪਟਕੇ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰ’ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ? ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਵੀ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦੇ ਕਿ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸਰੂਪ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਮਹਾਨ ਖਿਡਾਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਵਰਗਿਆਂ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਕੇਂਦਰੀ ਸਿੱਖ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਵਿਚ ਸਜਾਉਣੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ?

ਲੋੜ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਸੋਚਾਂ ਦਾ ਹਾਣੀ ਬਣਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਹੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਈ ਖੜੋਤ ਵੀ ਦੂਰ ਹੋਏਗੀ। ਸਿੱਖੋ! ਹਰ ਵੇਲੇ ਇਹ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਚੇਤੇ ਰੱਖੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਯਾਤੀ ਵਿਚ ਪੰਡਤ ਹਰਦਿਆਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਨੇਕਾਂ ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਵਾਲੇ ਯੋਗੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ ਪਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਯੋਗ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਨਾਂਹ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਇਕੱਲੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਹੀਂ ਡਰਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਾਪਾਂ ਤੋਂ? ਤੁਸੀਂ ਇੰਨੇ ਕਿਉਂ ਡਰੇ ਹੋਏ ਹੋ? ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਪਦ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲਦੇ ਹੋਏ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਗਲਬੇ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕਮਰ ਕੱਸਾ ਕਰਨਾ ਪੈਣਾ ਏ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਿਤ ਕਰਨਾ ਏ।

ਤੁਸੀਂ ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਹੋ...

ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਇੱਕ ਹਾਦਸੇ ਦੌਰਾਨ ਗੁਰਸੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਭਣੇਈਏ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਟੱਬਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗਿਣਤੀਆਂ-ਮਿਣਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਭਣੇਈਏ ਦੇ ਸਸਕਾਰ ਮੌਕੇ ਕੈਨੇਡਾ ਪੁੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਨੌਜਵਾਨ ਕਰਨਵੀਰ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਜੋ ਸਪੇਨ ਤੋਂ ਕੈਨੇਡਾ ਪੁੱਜਿਆ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਲਾਉਣ ਲਈ ਜਗਸੀਰ ਅਤੇ ਕਰਨਵੀਰ ਦੀ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਟਰੱਕ ਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਲੈਣ ਲਈ ਜੋ ਜਫਰ ਪਾਲਣੇ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਹਾਣੀ ਆਪ ਹੈ। ਟਰੱਕ ਸਨਅਤ ਵਿਚ ਪੈਰ-ਪੈਰ 'ਤੇ ਧੱਕਾ ਅਤੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਦੀ ਨੇੜਤਾ ਜੀਤੀ ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸਟੂਡੈਂਟ ਨਾਲ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਪੜ੍ਹੋ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ...

“ਗੁਰਸੀਰ, ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਨੰਬਰ ਟੈਕਸਟ ਕਰਦਾ ਇਐ। ਉਸ 'ਤੇ ਫੋਨ ਕਰ ਕੇ ਡਰਾਈਵਰ ਨਾਲ ਟਾਈਮ ਸੈੱਟ ਕਰ ਲਵੀਂ। ਨਵਾਂ ਡਰਾਈਵਰ ਇਐ। ਕਰਨਵੀਰ ਨਾਂ ਇਐ ਉਹਦਾ। ਸਰੀ ਮੋਟਲ 'ਚ ਐ। ਜੇ ਰਾਈਡ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਦੇ ਦੇਵੀ। ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਹਾਂ ਕਿਤੇ।” ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਨੇ ਫੋਨ 'ਤੇ ਕਿਹਾ। ਗੁਰਸੀਰ ਬੋਲਿਆ, “ਭਾਅ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਸਪੱਸਰ ਵਾਲੀ ਚਿੱਠੀ ਤਾਂ ਦਿੰਦੇ ਨੀ। ਮੈਂ ਫਾਈਲ ਲਾਉਣੀ ਹੈ।”

“ਤੂੰ ਆਹ ਗੋਤਾ ਲਾ ਆ। ਆਉਂਦੇ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਪਈ ਹੋਊ।”

“ਤੁਸੀਂ ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਵੀ ਏਦਾਂ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਵਰਕ ਪਰਮਿਟ ਮੁੱਕ ਜਾਣੈ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਜੋਗਾ ਨੀ ਰਹਿਣਾ।”

“ਤੇਰਾ ਵਰਕ ਪਰਮਿਟ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਫੇਰ ਐਲ ਐਮ ਆਈ ਏ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ।”

“ਉਹਦਾ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਮੰਗੋਗੇ।”

“ਤੂੰ ਆਹ ਗੋਤਾ ਲਾ ਆ। ਕਰਦੇ ਇਐਂ ਤੇਰਾ ਕੁਛ।”

“ਮੈਥੋਂ ਹੀ ਬੰਦਾ ਟਰੇਡ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੇਰੀ ਥਾਂ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹਾ ਦੇਣਾ। ਏਦਾਂ ਨਾ ਕਰੋ ਮੇਰੇ ਨਾਲ।”

“ਤੂੰ ਦੱਸ ਲਿਜਾਣਾ ਨਾਲ ਟਰੇਨੀ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਸਿੱਧਾ ਜਵਾਬ ਦੇ?”

ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਦੀ ਤੱਤੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰਸੀਰ ਦਾ ਅੰਦਰ ਭਖਣ ਲੱਗਾ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, “ਭਾਅ ਜੀ, ਅੱਗੇ ਦੱਸੋ ਕਦੋਂ ਥੋਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤੇ? ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸੋਚੋ।”

“ਤੇਰੇ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਕੇ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗੋਤੇ ਦਿੰਨਾ ਇਐ। ਤੂੰ ਫੇਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ। ਤੂੰ ਹੁਣ ਕੁਛ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਨਖਰੇ ਜੇ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਇਐ।”

“ਨਖਰੇ ਕਾਹਦੇ ਭਾਅ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਿੱਤ ਨਵਾਂ ਟ੍ਰੇਨੀ ਭੇਜ ਦਿੰਨੇ ਆਂ। ਮੈਂ ਇਕ ਸਪੱਸਰਸ਼ਿਪ ਲੈਟਰ ਮੰਗੀ ਐ, ਉਹ ਤੁਸੀਂ ਦਿੰਦੇ ਨਹੀਂ।”

“ਤੂੰ ਜੇ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾਣਾ ਤਾਂ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਦਫਤਰ ਆ ਕੇ ਕੁਇੰਟ 'ਤੇ ਸਾਈਨ ਕਰ ਜੀ।”

“ਭਾਅ ਜੀ, ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਕੰਮ ਕੁਇੰਟ ਕਰੂੰਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਲੈਟਰ ਦੇ ਦਿਓ ਭਾਵੇਂ ਦੀ ਖਰਚਾ ਲੈ ਲਿਓ।”

“ਆਹ ਗੋਤਾ ਲਾ ਆ ਕਰਦੇ ਆਂ ਤੇਰਾ ਕੁਛ।” ਆਖ ਕੇ ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਨੇ ਫੋਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਗੁਰਸੀਰ ਕੁਝ ਦੇਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਬੈਠਾ ਖਾਲੀ-ਖਾਲੀ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਫੋਨ ਵੱਲ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਰਦੇ ਆਂ ਤੇਰਾ ਕੁਛ, ਗੁਰਸੀਰ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸਪੱਸਰਸ਼ਿਪ ਲੈਟਰ ਜਾਂ ਫਰੀ ਐਲ ਐਮ ਆਈ ਏ ਦੇਵੇਗਾ। ਉਸ ਦਾ ਮਨ

ਹਨੇਰੇ ਰਾਹ

ਕੈਨੇਡਾ ਵੱਸਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸੇਖਾ (ਕੈਨੇਡਾ) ਦਾ ਨਾਵਲ ‘ਹਨੇਰੇ ਰਾਹ’ ਟਰੱਕਿੰਗ ਸਨਅਤ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਹਕੀਕਤਾਂ ਦੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਬਤੌਰ ਲਿਖਾਰੀ ਉਹਦੀ ਅੱਖ ਉਹ ਹਨੇਰੇ ਖੁੰਜੇ ਵੀ ਫਰੋਲ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਓਹਲੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਅਤੇ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਪਹੁੰਚ ਉਸ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਲਈ ਸੋਨੇ ‘ਤੇ ਸੁਹਾਗੇ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ‘ਹਨੇਰੇ ਰਾਹ’ ਅਸਲ ਵਿਚ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਝਾਗਦੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਰਾਹ ਰੁਸ਼ਨਾਉਣ ਵੱਲ ਵਧਾਏ ਕਦਮ ਹਨ।

ਰਿੱਝਣ ਲੱਗਾ। ਉਹ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਹੀ ਬੋਲਿਆ, “ਸਾਲਾ ਸਮਝਦਾ ਪਤਾ ਨੀ ਕੀ ਐ ਆਵਦੇ ਆਪ ਨੂੰ, ਮੈਂ ਵੀ ਨੀ ਲਿਜਾਣਾ ਟ੍ਰੇਨੀ ਨੂੰ ਨਾਲ।”

ਗੁਰਸੀਰ ਕੁਝ ਦੇਰ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਦੇ ਆਏ ਟੈਕਸਟ ਮੈਸੇਜ ਤੋਂ ਨੰਬਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਫੋਨ ਮਿਲਾ ਕੇ ਕੁਝ ਪਲ ਫੋਨ ਨੂੰ ਕੰਨ ਨਾਲ ਲਾਈ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਬੋਲੇ ਫੋਨ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਫੋਨ ਔਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਵੇਰੇ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਟਰੱਕ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਘੱਟਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਸਬੂਤ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਲਏ ਸਨ ਕਿ ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਨੂੰ ਕਹੋਗਾ ਕਿ ਟ੍ਰੇਨੀ ਨੂੰ ਰਾਤ ਪਹਿਲਾਂ ਫੋਨ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਵੇਰੇ ਵੀ ਯਾਰਡ ਵਿਚ ਘੱਟਾ ਉਡੀਕ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ ਸੀ। ਗੁਰਸੀਰ ਨੂੰ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸਰੀ ਮੋਟਲ ਤੋਂ ਇਕ ਘੰਟੇ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਟ੍ਰੇਨੀ ਯਾਰਡ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇਗਾ।

ਬਿਸਤਰੇ ਵਿਚ ਪਿਆ ਕਰਨਵੀਰ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ, ‘ਉੱਠ ਕੇ ਸਿੱਧਾ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹੀ ਜਾਵਾਂਗਾ ਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਸਵੇਰ ਦੀ ਚਾਹ ਪੀਵਾਂਗਾ ਪਰ ਐਨੀ ਸਵੇਰੇ ਉੱਥੇ ਕੌਣ ਹੋਵੇਗਾ? ਬੋਤੂ ਠਹਿਰ ਕੇ ਚਲਿਆ ਜਾਵਾਂਗਾ।’ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦਾ ਫੋਨ ਖੜਕ ਪਿਆ। ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹੀ ਨੰਬਰ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਰਾਤ ਫੋਨ ਆਇਆ ਸੀ। ਫੋਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬੋਲਿਆ, “ਮੈਂ ਗੁਰਸੀਰ ਆਂ। ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜਾਣੈ ਲੋੜ ਲੈ ਕੇ। ਘੰਟੇ ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਚ ਯਾਰਡ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੀਂ।” ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਫੋਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸਿਗਨਲ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਕਰ ਕੇ ਫੋਨ ਕੱਟਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਏ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਫੋਨ ਕਰ ਲਿਆ ਪਰ ਘੰਟੀਆਂ ਵੱਜਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਫੋਨ ਨਾ ਚੁੱਕਿਆ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਫਿਰ ਫੋਨ ਕੀਤਾ, ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਮਿਲਿਆ। ਉਹ ਝੱਟ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਨਿਕਸ਼ਕ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਸਮਾਨ ਤਾਂ ਲਗਪਗ ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਐਨੀ ਜਲਦੀ ਕਿਸੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਪੱਕਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਡਰਾਈਵਰ ਦੇ ਕਹੇ ‘ਯਾਰਡ’ ਦਾ ਮਤਲਬ ਟਰੱਕ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਸੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ। ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਇਹ ਜਾਣਨ ਲਈ ਮੁੜ ਫੋਨ ਮਿਲਾ ਲਿਆ ਪਰ ਨਤੀਜਾ ਪਹਿਲੇ ਵਾਲਾ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਟਰੱਕ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਦਾ ਫੋਨ ਨੰਬਰ ਮਿਲਾ ਲਿਆ। ਇਹ ਮਿਲਾਉਂਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਦੀ ਕਿਸੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਿਚ ਹੀ ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਚੇਤੇ ਆਈ। ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਤਾਂ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਵੀ ਉਹੀ ਨਤੀਜਾ ਸੀ। ਕਰਨਵੀਰ ਤਾਂ ਹਾਲੇ ਨਹਾਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਡਰਾਈਵਰ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਟਰੱਕ 'ਤੇ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਮੋਟਲ ਵਿਚੋਂ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਡਰਾਈਵਰ ਨੇ ਤਾਂ ਪੱਕਾ ਟਿਕਾਣਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੱਸਿਆ। ਕਰਨਵੀਰ ਗੁਸਲਖਾਨੇ ਵਿਚ ਗਿਆ। ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਬੁਰਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਮੂੰਹ-ਹੱਥ ਧੋਤੇ ਅਤੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਮੋਟਲ ਦੀ ਲੋੜੀ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਆਏ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਫੋਨ ਮਿਲਾਇਆ ਪਰ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਮਿਲਿਆ। ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਮੋਟਲ ਦੀ ਰੀਸਿਪਸ਼ਨਿਟ ਨੂੰ ਆਖ ਕੇ ਟੈਕਸੀ ਮੰਗਵਾ ਲਈ ਤੇ ਪੇਪਰਾਂ 'ਤੇ ਲਿਖੇ ਟਰੱਕ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਪਤੇ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਿਆ।

ਟੈਕਸੀ ‘ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ

ਇਕ-ਇਕ ਅਟੈਚੀ ਪੁੰਹਦਾ ਕਰਨਵੀਰ ਵਾਹੋ-ਦਾਹੀ ਟਰੱਕ ਵੱਲ ਵਧਿਆ। ਟੈਕਸੀ ਗੇਟ 'ਤੇ ਰੁਕੀ ਸੀ। ਟੈਕਸੀ ਦਾ ਕਿਰਾਇਆ ਚੁਕਾਉਂਦਿਆਂ ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਟਰੱਕ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਦੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਸੀ। ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਸੁੱਖ ਦਾ ਸਾਹ ਲਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸਹੀ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸਹੀ ਥਾਂ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਸੀ। ਟਰੱਕ ਦਾ ਇੰਜਣ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਪਿੱਠ ਟਿਕਾਉਂਦੇ ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਟਰੱਕ ਤੁਰ ਪਿਆ ਸੀ। ਟਰੱਕ ਦਾ ਮੂੰਹ ਉਲਟ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਸੀ ਜਿੱਥਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਬਾਹਰ ਦਾ ਰਸਤਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ “ਸਟਾਪ ਸਟਾਪ” ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਚੁਕਵੇਂ ਪੈਰੀਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਖੜਕੇ ਵਿਚ

ਮੋੜਨ ਲੱਗਾ। ਕਰਨਵੀਰ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਦੇਖਣ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਦਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰਸੀਰ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰੇ। ਉਸ ਨੇ ਫਿਰ ਗੁਰਸੀਰ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਵੀਰੋ, ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਈ ਏ ਨਾ?” ਗੁਰਸੀਰ ਨੇ ਕੋਈ ਹੁੰਗਾਰਾ ਨਾ ਭਰਿਆ। ਕਰਨਵੀਰ ਫਿਰ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਦੇਖਣ ਲੱਗਾ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਗੁਰਸੀਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ।

“ਕੱਢ ਦਿੰਦਾ ਭੈਣ ਦਿਆ ਖਸਮਾਂ। ਪਤਾ ਨੀ ਕਿੱਥੋਂ ਲਾਈਸੈਂਸ ਲੈ ਕੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਆ।” ਗੁਰਸੀਰ ਦੇ ਇਹ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਤਾਕੀ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵੱਲੋਂ ਧਿਆਨ ਹਟਾ ਕੇ ਅੱਗੇ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ। ਬੱਤੀ ਲਾਲ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਟਰੱਕ ਦੇ ਮੂਹਰਲੀ ਕਾਰ

ਰੁਕ ਗਈ ਸੀ। ਮਗਰ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਟਰੱਕ ਰੁਕ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੇ ਟਰੱਕ ਦੇ ਮਗਰ ਟਰਾਲਾ ਹੁੰਦਾ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੁਕਣਾ। ਕਾਰ ਨੂੰ ਦਰੜ ਦਿੰਦਾ। ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਗੁਰਸੀਰ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਈ ਕਿ ਪੁੱਛੋ, ‘ਵੀਰ, ਗੁੱਸਾ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਦਾ ਏ?’ ਗੁਰਸੀਰ ਦੀ ਚੜ੍ਹੀ ਤਿਉੜੀ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਇਰਾਦਾ ਬਦਲ ਲਿਆ। ਟਰੱਕ 'ਚ ਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਬੈਠੇ ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ

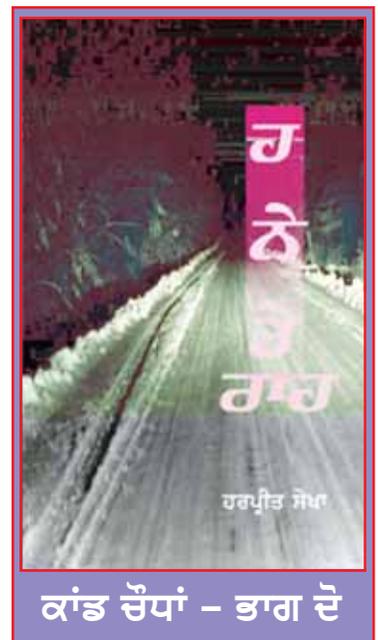
ਲੱਗ ਰਹੀ ਕਿ ਗੁਰਸੀਰ ਐਨਾ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਆਸ ਹੀ ਇਸ 'ਤੇ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਉਸ ਵੱਲ ਦੇਖ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ। ਘੰਟੇ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਹੀ ਤਾਂ ਉਹ ‘ਯਾਰਡ’ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਸੀ।

ਗੁਰਸੀਰ ਨੇ ਉਸ ਵੱਲ ਕੀ ਦੇਖਣਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਟਰੱਕ ‘ਚੋਂ ਲਾਹੁਣ ਦੀਆਂ ਵਿਉਂਤਾਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਪ੍ਰਤੀ ਗੁਰਸੀਰ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਉਬਾਲ ਉੱਠਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਣੇ ਆਪਣੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਗਾਲ ਕੱਢੀ ਪਰ ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਬੁੜ-ਬੁੜ ਬਣ ਗਈ। ਗੁਰਸੀਰ ਦੀ ਬੁੜ-ਬੁੜ ਸੁਣ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਉਸ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ। ਗੁਰਸੀਰ ਆਪਣੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਹੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਉਹ ਐਨਸਿਸ ਆਈਲੈਂਡ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਗੁਰਸੀਰ ਟਰੱਕ ਨੂੰ ਪਿਛਾ ਕਰ ਕੇ ਟਰਾਲਾ ਜੋੜਨ ਲੱਗਾ। ਕਰਨਵੀਰ ਆਪਣੀ ਸੀਟ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ ਹੋ ਕੇ ਬਾਰੀ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਰਾਹੀਂ ਬੈਠੇ ਟਰੱਕ ਦੇਖਣ ਲੱਗਾ।

“ਮੈਂ ਮਿਰਰ ਵਿਚ ਦੇਖਦਾਂ, ਤੂੰ ਆਵਦਾ ਸਿਰ ‘ਗਾਂਹ’ ਨੂੰ ਕਰ ਕੇ ਮੇਰੀ ਵਿਜ਼ਨ ਬਲੋਕ ਕਰੀ ਜਾਨੈ।” ਗੁਰਸੀਰ ਦੇ ਹਰਖ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ “ਸੋਰੀ ਵੀਰੋ” ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਹੋ ਕੇ ਢੇਅ ਲਾ ਲਿਆ। ਟਰੱਕ ਪਿੱਛੇ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰਸੀਰ ਟਰੱਕ ਵਿਚੋਂ ਉੱਤਰ ਗਿਆ। ਕਰਨਵੀਰ ਵੀ ਟਰੱਕ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਗੁਰਸੀਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੈ। ਉਹ ਬੋਲਿਆ, “ਵੀਰੋ, ਮੈਂ ਕਰ ਦਿੰਨਾ ਵਾਂ ਕਪਲਿੰਗ।”

“ਮੈਨੂੰ ਆਉਂਦੀ ਐ ਕਰਨੀ।” ਆਖ ਕੇ ਗੁਰਸੀਰ ਟਰੱਕ ਨੂੰ ਟਰਾਲੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਕਰਨਵੀਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਪੁੱਛਣ ਦਾ ਉਸ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਨਾ ਪਿਆ। ਕਰਨਵੀਰ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਟਰੱਕ ਹੱਥੀ ਗੋਅਰਾਂ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਜਿਹੜੇ ਟਰੱਕ ਉਸ ਨੇ ਚਲਾਏ ਸਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਸਨ। ਹੱਥੀ ਗੋਅਰ ਬਦਲਦੇ ਗੁਰਸੀਰ ਨੂੰ ਕਰਨਵੀਰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਲੱਗਾ। ਟਰਾਲਾ ਜੋੜ ਕੇ ਟਰੱਕ ਦੇ ਤੁਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕਰਨਵੀਰ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਣ ਲਈ ਹੌਸਲਾ ਨਾ ਪਿਆ।

ਗੁਰਸੀਰ ਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਗੁਰਸੀਰ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਗੋਤੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸਪੱਸਰਸ਼ਿਪ ਵਾਲੀ ਚਿੱਠੀ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੋਰ ਵੀ

ਕਾਂਡ ਚੌਧਾਂ - ਭਾਗ ਦੋ

ਜ਼ਿਆਦਾ ਢਿੱਲ-ਮੱਠ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਸ ਨੇ ਵਾਪਸੀ ਗੋਤੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਪ੍ਰਤੀ ਅੰਦਰੋ-ਅੰਦਰ ਵਿਉਹ ਘੋਲਦੇ ਗੁਰਸੀਰ ਨੇ ਐਨਸਿਸ ਆਈਲੈਂਡ ਤੋਂ ਟਰਾਲਾ ਜੋੜ ਕੇ ਟਰਾਂਟੋ ਜਾਣ ਲਈ ਟਰੱਕ ਦਾ ਰੁਕ ਐਲੈਕਸ ਫਰੇਜ਼ਰ ਬ੍ਰਿਜ ਵੱਲ ਕਰ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਟਰੱਕ ਐਲੈਕਸ ਫਰੇਜ਼ਰ ਪੁਲ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਸਿਆਣ ਆ ਗਈ। ਇਹ ਪੁਲ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰਸੀਰ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਝੱਟ ਇਰਾਦਾ ਬਦਲ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਵੇਗਾ। ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਦੇਰ ਇਹ ਚੁੱਪ ਰਹਿ ਲਵੇਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਪੁਲ ਤੋਂ ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਮੁੜ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਗੋਅਰ ਬਦਲ ਰਹੇ ਗੁਰਸੀਰ ਦੇ ਹੱਥ ਵੱਲ ਕਰ ਲਿਆ। ਟਰੱਕ ਦੇ ਐਲੈਕਸ ਫਰੇਜ਼ਰ ਪੁਲ ਪਾਰ ਕਰ ਕੇ ਹਾਈਵੇ 'ਤੇ ਪੈਣ ਤਕ ਕਰਨਵੀਰ ਜਕਾਂ-ਤਕਾਂ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰਸੀਰ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਜਾਂ ਨਾ। ਕਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਹੱਥੀ ਗੋਅਰਾਂ ਵਾਲਾ ਟਰੱਕ ਚਲਾ ਲਵੇਗਾ, ਕਦੇ ਲਗਦਾ ਕਿ ਸਿੱਧੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਚਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਸੀਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਸੁੱਜਿਆ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਖਾਵੇਗਾ। ਅਖੀਰ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਦੱਸ ਹੀ ਦੇਵੇ, ਹਾਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੀ ਹੱਦ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸਨ; ਜੇ ਇਸ ਨੇ ਲਾਹੁਣਾ ਹੋਇਆ, ਲਾਹ ਦੇਵੇਗਾ। ਉਹ ਬੋਲਿਆ, “ਵੀਰੋ, ਮੈਂ ਕਦੇ ਗੋਅਰਾਂ ਵਾਲਾ ਟਰੱਕ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ।” ਗੁਰਸੀਰ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਰਿਆ ਪੀਤਾ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਉਹ ਭੜਕ ਦੇਣੇ ਬੋਲਿਆ, “ਭੈਣ ਦੀ--- ਤੈਨੂੰ ਹੁਣ ਚੇਤਾ ਆਇਆ ਦੱਸਣ ਦਾ।” ਆਖਦਿਆਂ ਉਸ ਨੇ ਟਰੱਕ ਨੂੰ ਬਰੇਕਾਂ ਮਾਰੀਆਂ। ਟਰੱਕ ਡੌਲ ਗਿਆ ਪਰ ਗੁਰਸੀਰ ਨੇ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ। ਗਾਲੂ ਸੁਣ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਅੰਦਰ ਗੁੱਸਾ ਉੱਠਿਆ ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਪੀ ਗਿਆ। ਗੁਰਸੀਰ ਨੇ ਟਰੱਕ ਪਾਸੇ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਨੂੰ ਫੋਨ ਮਿਲਾ ਲਿਆ। “ਬੋਡਾ ਇਹ ਡਰਾਈਵਰ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਗੋਅਰਾਂ ਆਲਾ ਟਰੱਕ ਚਲਾਇਆ ਨੀ ਕਦੇ। ਕਿਸੇ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਟਰੱਕ 'ਤੇ ਭੇਜ ਦਿਓ ਏਹਨੂੰ।”

“ਸਿਖਾਈਂ ਰਾਹ 'ਚ। ਇਹ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਇਐ। ਐਈਂ ਸਿੱਖਦੇ ਇਐ ਸਾਰੇ।” ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਬੋਲਿਆ।

“ਮੈਂ ਫਿਰ ਸੋਊਂਗਾ ਕਦੋਂ। ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰੋ ਕੁਛ। ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹਦੇ ਤੋਂ ਨੀ ਚਲਾਇਆ ਜਾਣਾ।” ਟਰੱਕ ਦੇ ਸਪੀਕਰ ਰਾਹੀਂ ਕਰਨਵੀਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਬੋਲਿਆ, “ਮੈਂ ਇਉਂ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਏਦਾਂ ਕਹਿੰਨਾ ਵਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਗੋਅਰਾਂ ਵਾਲਾ ਟਰੱਕ ਕਦੇ ਚਲਾਇਆ ਨਹੀਂ।” ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰਸੀਰ ਨੇ ਉਸ ਵੱਲ ਖਾ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਨਿਗੂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ।

ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਬੋਲਿਆ, “ਗੁਰਸੀਰ ਲੈ ਜਾ। ਕੈਲਗਰੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਰਾਹ ਸਿੱਧਾ ਇਐ। ਓਥੋਂ ਫਤਾ ਦੀ ਟਰੱਕ ਇਹਨੂੰ। ਮੁੜ ਕੇ ਆਏ ਦਾ ਤੇਰਾ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਕਰਦੇ ਇਐ।” ਗੁਰਸੀਰ ਨੇ ਢਿੱਲੀ ਆਵਾਜ਼ 'ਚ “ਠੀਕ ਐ” ਕਿਹਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ ਕਿ ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਕੱਢਣ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਾਂ ਉਹ ਸੱਚ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਪੱਸਰ ਲੈਟਰ ਦੇ ਦੇਵੇਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਟਰੱਕ ਤੋਰ ਲਿਆ। ਟਰੱਕ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲਾ ਤਣਾਅ ਫਿਰ ਪੱਸਰ ਗਿਆ। (ਚੱਲਦਾ)

ਜੰਗ ਵਿਚੋਂ ਅਮਰੀਕੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਕਮਾਈ

ਰੂਸ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਲਾਦੀਮੀਰ ਪੂਤਿਨ ਨੇ ਜੂਨ ਮਹੀਨੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਸੋਚੀ ਵਿਖੇ ਬੜੀ ਸਾਫ਼ਗੋਈ ਨਾਲ ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਮੀਦ ਜਤਾਈ ਸੀ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਘਰੇਲੀ ਫ਼ੌਜੀ ਸਨਅਤ ਜਲਦੀ ਹੀ ਯੂਕਰੇਨ ਜੰਗ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਵਧ ਰਹੀ ਮੰਗ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਘਾਟ ਦੀ ਇਕ ਮੁੱਖ ਵਜ੍ਹਾ ਆਲਮੀ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਥਿਆਰਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਹਾਇਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿਚ ਵਰਤੋਂ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸੂਖਮ ਪੁਰਜ਼ੇ ਖਰੀਦਣ 'ਤੇ ਰੋਕਾਂ ਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਮੁੱਖ ਜੰਗੀ ਟੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਬੈਲਿਸਟਿਕ ਮਿਜ਼ਾਈਲਾਂ ਵਿਚ ਕਮੀ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਰੂਜ਼ ਮਿਜ਼ਾਈਲਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਮਹਿੰਗਾ ਸੌਦਾ

ਮਾਸਕੋ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ 136 ਡਰੋਨਾਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਇਰਾਨ ਵਲੋਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯੂਕਰੇਨ ਦੇ ਕਈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਤਬਾਹੀ ਮਚਾਈ ਸੀ। ਮਾਸਕੋ ਨੇ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਗੁਆਂਢੀ ਮੁਲਕ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਚੀਨ ਵਲੋਂ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਫ਼ੌਜੀ ਇਮਦਾਦ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੋਵਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਫਰਵਰੀ 2022 ਵਿਚ ਹੀ 'ਅ ਸੀ ਮ ਤ ਸਾਂਝੇ ਦਾਰੀ' ਦਾ ਸਮਝੌਤਾ ਸਹਿਬੰਦ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਮਰੀਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਐਂਟਨੀ ਬਲਿੰਕਨ ਨੇ ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਚੀਨ ਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਪੇਈਚਿੰਗ ਨੇ ਯੂਕਰੇਨ ਜੰਗ ਦੌਰਾਨ ਰੂਸ ਨੂੰ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ 'ਸਿੱਟੇ' ਭੁਗਤਣੇ

ਅਸਲੂ ਭੰਡਾਰਾਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੀ.ਐੱਸ.ਆਈ.ਐੱਸ. ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ ਨਵੀਨਤਮ ਉਪਕਰਨਾਂ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਤੋਂ ਰੂਸੀ ਫ਼ੌਜੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਿਚ ਹੋਰ ਨਿਘਾਰ ਆਉਣ ਦਾ ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ- "ਮਾਸਕੋ 'ਤੇ ਕੌਤਾ ਘੁੰਟ ਭਰਨ, ਅਕਸਰ ਘੱਟ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਮਹਿੰਗੀ ਪੂਰਤੀ

ਮੁਕਾਬਲੇ ਰੂਸ ਦੀ ਫ਼ੌਜੀ ਸਮੱਰਥਾ ਹਾਲੇ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ।

ਸੀ.ਐੱਸ.ਆਈ.ਐੱਸ. ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਮਾਸਕੋ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਫ਼ੌਜੀ ਭੰਡਾਰਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਰਵਰੀ 2023 ਤੱਕ ਕ੍ਰੈਮਲਿਨ ਕੋਲ ਕੀਤੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 13-15 ਗੁਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਰੂਸ ਕੋਲ ਸੱਤ ਤੋਂ ਅੱਠ ਗੁਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਟੈਂਕ ਅਤੇ ਚਾਰ ਗੁਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਖ਼ਤਰਬੰਦ ਲੜਾਕੂ ਵਾਹਨ ਹਨ; ਇਸ ਦੀ ਜਲ ਸੈਨਾ ਦੇ ਜੰਗੀ ਬੋਤੋ ਦਾ ਆਕਾਰ ਯੂਕਰੇਨ ਦੇ ਜੰਗੀ ਬੋਤੋ ਨਾਲੋਂ 12-16 ਗੁਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਸੰਖਿਆ ਬਲ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ

ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਰੂਸ ਨੇ ਯੂਕਰੇਨ ਦੇ ਕੁਝ ਖੇਤਰਾਂ ਉੱਪਰ ਹਮਲਾ ਕਰ ਕੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 22 ਅਗਸਤ 2023 ਤੱਕ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਯੂਕਰੇਨ ਨੂੰ 46 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਦੀ ਫ਼ੌਜੀ ਇਮਦਾਦ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ "ਉਸ (ਯੂਕਰੇਨ) ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਲਾਕਾਈ ਅਖੰਡਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ, ਆਪਣੀ ਸਰਹੱਦਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਾਟੋ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਵਧਾਉਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।"

ਯੂਕਰੇਨ ਜੰਗ ਕਰ ਕੇ ਆਲਮੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਅਮਰੀਕੀ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਅਮਰੀਕੀ ਰੱਖਿਆ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੇ ਏਸ਼ੀਆ, ਯੂਰਪ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਗਾਹਕਾਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਅਤੇ ਰੱਖਿਆ ਪਲੈਟਫਾਰਮ ਵੇਚ ਕੇ ਭਾਰੀ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਕਮਾਏ ਹਨ। ਤਾਜ਼ਾਤਰੀਨ ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ 2022 ਵਿਚ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਵਿਚ 51.9 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਦਾ ਇਜ਼ਾਫ਼ਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹਥਿਆਰ ਰੂਸ-ਯੂਕਰੇਨ ਜੰਗ ਕਰ ਕੇ ਵਿਕੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਵਲੋਂ ਯੂਕਰੇਨ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਰੂਸ ਦੇ ਖਤਰੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕਈ ਯੂਰਪੀ ਮੁਲਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਹਥਿਆਰ ਖਰੀਦਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਅਮਰੀਕੀ ਰੱਖਿਆ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਵਾਰੇ ਨਿਆਰੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਫ਼ੌਜੀ ਉਪਕਰਨਾਂ ਦੇ ਆਰਡਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ 2022 ਵਿਚ 153.7 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਦੇ ਮੁੱਲ ਦਾ ਫ਼ੌਜੀ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ, ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਡੇਟਾ ਆਪਣੇ ਗਾਹਕਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚਿਆ ਸੀ। ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਯੂਕਰੇਨ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਕਟ ਕਰ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਯੂਕਰੇਨ ਜੰਗ ਕਰ ਕੇ ਜਰਮਨੀ, ਪੋਲੈਂਡ ਅਤੇ ਸਪੇਨ ਜਿਹੇ ਯੂਰਪੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਅੰਦਰ ਅਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਹੋ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਲਈ ਹਥਿਆਰ ਖਰੀਦਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਯੂਕਰੇਨ ਜੰਗ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਚਲਦੀ ਰਹੀ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮਾਰੂਫ਼ ਰਜ਼ਾ

ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਉੱਤਰੀ ਕੋਰੀਆ ਦੇ ਆਗੂ ਕਿਮ ਜੋਂਗ ਉਨ ਦੀ ਮਾਸਕੋ ਫੇਰੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤਵੱਜੋ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਉੱਤਰੀ ਕੋਰੀਆ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰੂਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਸਲੋਂ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਜ਼ਖੀਰੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬੇਲਾਰੂਸ, ਚੀਨ ਅਤੇ ਇਰਾਨ ਤੋਂ ਵੀ ਮਦਦ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਾਨਵ ਸੰਚਾਲਿਤ ਅਤੇ ਮਾਨਵ ਰਹਿਤ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ, ਮਿਜ਼ਾਈਲਾਂ ਅਤੇ ਬਿਜਲਈ ਜੰਗੀ ਉਪਕਰਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਮਾਈਕਰੋ ਚਿਪਾਂ ਅਤੇ ਬਾਲ ਬੈਰਿੰਗਾਂ ਜਿਹੇ ਆਧੁਨਿਕ ਉੱਚ ਤਕਨੀਕੀ ਪੁਰਜ਼ੇ ਦਰਕਾਰ ਹਨ। ਯੂਕਰੇਨ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਅਰਸੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਰੂਸ ਨੂੰ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਪੁਰਜ਼ੇ ਘਰੇਲੀ ਸਪਲਾਇਆਂ ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਯੂਰਪ ਬਾਹਰੋਂ ਮੰਗਵਾਉਣ ਵਿਚ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਰੂਸ ਨੂੰ ਚੀਨ ਅਤੇ ਮਲੇਸ਼ੀਆ ਤੋਂ ਖ਼ਾਸ ਪੁਰਜ਼ੇ ਮੰਗਵਾਉਣੇ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਿਆਰ ਪੱਛਮ ਦੇ ਉਪਕਰਨਾਂ ਜਿੰਨਾ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਾਸਕੋ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਵਾਇਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਹੋਰਨਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਅਸਲੂ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਫੌਰੀ ਲੋੜ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਪਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਰੂਸੀ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਜੰਗ ਦੌਰਾਨ ਤੋਪਖਾਨੇ ਦਾ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪੈਣਗੇ। ਰੂਸ ਨੂੰ ਸੀਤ ਯੁੱਧ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਸਲੋਂ ਦੇ ਜ਼ਖੀਰਿਆਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਹਥਿਆਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੰਗੀ ਮੁਹਾਜ਼ 'ਤੇ ਹੋਈਆਂ ਹਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਰੂਸੀ ਫ਼ੌਜ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਸਟ੍ਰੈਟਜਿਕ ਐਂਡ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਸਟੱਡੀਜ਼ (ਸੀ.ਐੱਸ.ਆਈ.ਐੱਸ.) ਮੁਤਾਬਕ ਮਾਸਕੋ ਕੋਲ ਯੂਕਰੇਨ ਜੰਗ ਨੂੰ ਲੰਮਾ ਖਿੱਚਣ ਦਾ ਦਮ ਖਮ ਹੈ। ਸੈਂਟਰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਮਾਨ ਮੁਤਾਬਕ ਜੰਗ ਵਿਚ ਰੂਸ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਕਰੀਬ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਟੈਂਕ, ਟਰੱਕ, ਤੋਪਾਂ ਅਤੇ ਹਵਾਈ ਡਰੋਨ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੈਂਟਰ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਰੂਸ ਸੀਤ ਯੁੱਧ ਕਾਲ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ

ਅਤੇ ਸਪਲਾਈ ਮਾਰਗਾਂ, ਹਲਕੇ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਦਰਾਮਦਾਂ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਪੱਛਮੀ ਉਪਕਰਨ ਮੁੜ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਦਬਾਓ ਹੈ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਰੂਸੀ ਰੱਖਿਆ ਉਤਪਾਦਨ ਦੀ ਦਰ ਅਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਉੱਪਰ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪੈਣ ਦਾ ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਹੈ।"

ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਖ਼ਬਰਦਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਯੂਕਰੇਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਯੂਰਪੀ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਫ਼ੌਜੀ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਕਰ ਕੇ ਜੰਗ ਛੇਤੀ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਯੂਕਰੇਨ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਰੂਸ ਦਾ ਪਲੜਾ ਅਜੇ ਵੀ ਭਾਰੂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਕੋਲ ਰਾਖਵੇਂ ਭੰਡਾਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਨ। ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਵਾਈ, ਬਲ ਅਤੇ ਜਲ ਸੈਨਾ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪੈਮਾਨਿਆਂ 'ਤੇ ਯੂਕਰੇਨ ਦੇ

ਮਾਸਕੋ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਤੱਕ ਲੜਾਈ ਖਿੱਚ ਸਕਦਾ ਹੈ ਬਸ਼ਰਤ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਯੂਕਰੇਨ ਘੱਟ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਪਣਾ ਮਾਲ ਮੱਤਾ ਗੁਆ ਨਾ ਬੈਠੇ।"

ਰੂਸ ਦਾ ਫ਼ੌਜੀ ਸਨਅਤੀ ਕੰਪਲੈਕਸ ਡਿਕ-ਡੌਲੇ ਖਾਂਦਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅਮਰੀਕੀ ਫ਼ੌਜੀ ਸਨਅਤੀ ਕੰਪਲੈਕਸ ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਲਾਹਾ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕੀ ਸੰਸਦ (ਕਾਂਗਰਸ) ਦੀ ਖੋਜ ਸੇਵਾ (ਸੀ.ਆਰ.ਐੱਸ.) ਦੀ ਸੱਜਰੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਯੂਕਰੇਨ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਇਮਦਾਦ' ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਉਭਰੀ ਹੈ। ਖ਼ਾਸਕਰ 24 ਫਰਵਰੀ 2022 ਵਿਚ ਰੂਸ ਵਲੋਂ ਯੂਕਰੇਨ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਵਿੱਢਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਯੂਕਰੇਨ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਇਮਦਾਦ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਮੋਹਰੀ ਹੈ। ਅਮਰੀਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਭਾਗ ਮੁਤਾਬਕ 2014

ਇਜ਼ਰਾਈਲ-ਫਲਸਤੀਨ ਟਕਰਾਅ

ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਵਿਚ ਸੱਤ ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਹਮਾਸ ਦੀ ਕੀਤੀ ਕਤਲੇਆਹ ਦੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਸਹੀ ਹੋਣ ਦਾ ਨਾਖੁਸ਼ਗਵਾਰ ਜਿਹਾ ਭਾਵ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਮਈ 2021 ਨੂੰ ਗਾਜ਼ਾ ਹੋਈ ਭੜਕਾਹਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਸੀ 'ਅਗਲੀ ਵਾਰ ਤੱਕ ...'। ਇਹ ਸਹਿਜ ਭਾਅ ਪੇਸ਼ੀਨਗੋਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ 2008 ਅਤੇ 2014 ਦੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਦੇ ਦਾਗ ਅਜੇ ਅੱਲੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਸੱਜਰੀ ਭੜਕਾਹਟ ਦੇ ਬੀਜ ਬੀਜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ

ਨਵਦੀਪ ਸੂਰੀ

ਭਾਵੇਂ ਨਿਤਾਈ ਜਿਹੀ ਗੋਲੀਬੰਦੀ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਸੱਤ ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਹੋਏ ਦਹਿਸ਼ਤਪਸੰਦ ਹਮਲਿਆਂ ਦਾ ਪੈਮਾਨਾ ਲਾਮਿਸਾਲ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਜਿੰਨੀਆਂ ਇਜ਼ਰਾਈਲੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਹੋਈਆਂ, ਓਨੀਆਂ ਅਕਤੂਬਰ 1973 ਵਿਚ ਹੋਈ ਯੋਮ ਕਿੱਪਰ ਜੰਗ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਹੋਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਘਟਨਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਕਈ ਵਾਜਿਬ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ ਹਨ: ਇਹ ਘਟਨਾ ਕਿਵੇਂ ਵਾਪਰੀ? ਕਿਉਂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਹੁਣੇ ਕਿਉਂ ਵਾਪਰੀ? ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਠੋਸ ਜਵਾਬ ਮਿਲਣ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਲੱਗੇਗਾ ਪਰ ਫਿਲਹਾਲ ਅਸੀਂ ਜੋ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਰਖ ਪਰਖ ਕਰ ਕੇ ਕਿਆਸ ਲਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੇ ਖੁਫ਼ੀਆ ਤੰਤਰ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਪਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਆਖਰ ਹਮਾਸ ਇਸ ਦੇ ਅੱਖੀਂ ਘੱਟਾ ਪਾ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਮਲਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਜ਼ਰਾਈਲੀ ਖੁਫ਼ੀਆ ਤੰਤਰ ਦੇ ਘਮੰਡ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਖਾਏ ਜਾਂਦੇ ਤਿਰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ

ਹੋਇਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਇਜ਼ਰਾਈਲੀ ਸਮੀਖਿਆਕਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਿਜ਼ਾਮ ਅੰਦਰ ਬਦਜ਼ਨੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬੈਂਜਾਮਿਨ ਨੇਤਨਯਾਹੂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹਿਰਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿਆਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਗੁੱਠੇ ਲਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਲਿਆਂਦਾ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਅੰਦਰ ਬਣੇ ਬਦਅਮਨੀ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਨੇ ਇਸ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ। ਹਮਾਸ ਦੇ ਪੈਂਤੜਿਆਂ, ਰੋਜ਼, ਰਾਕੇਟਾਂ ਦੇ ਸਟੀਕ ਹੋਣ ਅਤੇ ਡਰੋਨਾਂ ਤੇ ਪੈਰਾਗਲਾਈਡਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸਾਫ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਇਰਾਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਉੱਝ, ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਛੁਪਿਆ ਹੋਇਆ ਪਹਿਲੂ ਵੀ ਹੈ। 1980ਵਿਆਂ ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ ਹਮਾਸ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਮਦਦ ਨੂੰ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਰਹੇ ਜਦੋਂ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੀ ਘਰੇਲੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਏਜੰਸੀ ਸ਼ਿਨ ਬੇਤ ਨੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਕੌਮਪ੍ਰਸਤ 'ਫਲਸਤੀਨ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ' (ਪੀ.ਐੱਲ.ਓ.) ਨੂੰ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕਣ ਲਈ ਹਮਾਸ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿ ਦੇਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਉਦੋਂ ਤਕ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਫਲਸਤੀਨ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਮਹਿਮੂਦ ਅਬਾਸ ਅਤੇ ਫਲਸਤੀਨੀ ਅਥਾਰਿਟੀ ਨੂੰ ਸਾਹ-ਸਤਹੀਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਮਾਸ ਨੂੰ ਗਾਜ਼ਾ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਕੰਢੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਭਾਰੂ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਤਾਕਤ ਵਜੋਂ ਉਭਰਨ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਮਿਲ ਗਈ। ਹਮਾਸ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਮੁਖੀ ਇਸਮਾਈਲ ਹਨੀਆ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੂਰਬਵਰਤੀ ਖਾਲਿਦ ਮਜ਼ਾਲ ਵਾਂਗ ਹੀ ਆਪਣਾ ਟਿਕਾਣਾ ਕਤਰ

ਵਿਚ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗਾਜ਼ਾ ਵਿਚ ਹਮਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕਤਰ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਫੰਡ ਇਜ਼ਰਾਈਲੀ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਹੇਠੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਕਤਲੇਆਮ ਕਿਉਂ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ? ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਹੋਣਾ ਲਗਭਗ ਤੈਅ ਸੀ। ਇਸ ਖਿੱਤੇ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ਖ਼ਸ ਉੱਥੇ ਧੁਖ ਰਹੇ ਰੋਹ, ਮਾਯੂਸੀ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਨਾਉਮੀਦੀ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ 22 ਲੱਖ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ 225 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਪੱਟੀ ਵਿਚ ਨਰਤ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਓਗੇ ਜਿਸ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਭੂ-ਮੱਧ ਸਾਗਰ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੀ ਕੰਧ ਉਸਾਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਜੇਲ੍ਹ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਤੁਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਮਸਾਲਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜੇ ਇਕ ਦਿਨ ਫਟਣਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਇਸ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਬਾਸ਼ਿੰਦੇ 1948 ਅਤੇ 1967 ਦੀਆਂ ਜੰਗਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਪੁਸ਼ਤੈਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਉੱਜਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਦੂਜੀ ਤੀਜੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਲੋਕ ਹਨ। ਪੱਛਮੀ ਕੰਢੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਵੀ ਕੋਈ ਬਹੁਤੇ ਬਿਹਤਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਇਜ਼ਰਾਈਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੱਕ ਹੇਠ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਯਹੂਦੀ ਬਸਤੀਆਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਨੇਤਨਯਾਹੂ ਸਰਕਾਰ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੱਟਤਪੰਥੀ ਸਰਕਾਰ ਸਾਬਿਤ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਕੌਮੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਇਤਾਮਾਰ ਬਨਿ ਗਵੀਰ ਅਤੇ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਬੇਜ਼ਲੀਲ ਸਮੇਤਰਿਕ ਮਕਬੂਜ਼ਾ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਫਲਸਤੀਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਲਗਾਤਾਰ ਭੜਕਾਹਟ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। 'ਸਾਂਤੀ ਬਦਲੇ ਜ਼ਮੀਨ' ਦੀ

ਪੁਰਾਣੀ ਇਜ਼ਰਾਈਲੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਰੱਦੀ ਦੀ ਟੋਕਰੀ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਨੇਤਨਯਾਹੂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੋਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਕਬੂਜ਼ਾ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰੀ ਜਾਓ ਅਤੇ ਜੇ ਸਾਂਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇਗੀ ਤਾਂ ਇਹ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਨਾਲੀ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਲਈ ਜਾਵੇ।

ਫਿਰ ਹਮਾਸ ਨੇ ਹੁਣ ਹਮਲਾ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ? ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ 'ਤੇ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਦਿਮਾਗ ਲੜਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਇਡਨ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲੋਂ ਸਾਉਦੀ ਅਰਬ ਅਤੇ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਾਉਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬੋਤਾਜ ਕਰਨ ਦੀ ਇਰਾਨ ਦੀ ਮਨਜ਼ਾ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਿਨਾ ਸ਼ੱਕ, ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਯੋਮ ਕਿੱਪਰ ਜੰਗ ਦੀ ਪੰਜਾਹਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਮੌਕੇ ਹਮਲੇ ਦੀ ਤਸਬੀਹ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਯੋਮ ਕਿੱਪਰ ਅਜਿਹਾ ਟਕਰਾਅ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਅਤੇ ਅਰਬ, ਦੋਵੇਂ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਜਿੱਤ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ; ਜਾਂ ਸਿੱਧ ਪੱਧਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਹ ਅਚਾਨਕ ਹਮਲੇ ਦਾ ਬਿਹਤਰੀਨ ਵਕਤ ਗਿਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਗਾਂਹ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਇਸ ਦੀ ਪੇਸ਼ੀਨਗੋਈ ਬਹੁਤ ਔਖੀ ਹੈ। ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ ਜਾਪ ਰਿਹਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਗਾਜ਼ਾ ਵਿਚ ਸਮੂਹਕ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਜਾਨੀ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਬੱਜਰ ਅਵੱਗਿਆ ਕਿਉਂ ਨਾ ਗਿਣੀ ਜਾਵੇ। ਹਵਾਈ ਫ਼ੌਜ ਅਤੇ ਤੋਪਖਾਨੇ ਦੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਬੰਬਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਇਜ਼ਰਾਈਲੀ ਫ਼ੌਜ ਗਾਜ਼ਾ ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਦੀ ਬਦਤਰੀਨ ਸੂਰਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ

ਨਾਲ ਹਮਾਸ ਵਲੋਂ ਬੰਦੀ ਬਣਾਏ ਇਜ਼ਰਾਈਲੀਆਂ ਦੇ ਬਦਲ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਇੰਝ ਇਹ ਮਾਨਵੀ ਸੰਕਟ ਲੰਮਾ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇ ਲਿਬਨਾਨ ਦਾ ਹਿਜ਼ਬੁੱਲਾ ਗਰੁੱਪ ਇਸ ਟਕਰਾਅ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਹਾਲਾਤ ਹੋਰ ਵਿਗੜ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਮੋਰਚੇ 'ਤੇ ਲੜਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਤ ਬੇਕਾਬੂ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਗਹਿਗੱਚ ਕੂਟਨੀਤਕ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕੋਈ ਠੋਸ ਨਤੀਜੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਦਾ ਕਿਆਸ ਲਾਉਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦਾ ਰੁਖ਼ ਬਦਲਾ ਲੈਣ 'ਤੇ ਹੀ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀ ਵਾਪਰੇਗਾ? ਕੀ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਫਿਰ ਗਾਜ਼ਾ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਵੇਗਾ? ਕੀ ਇਹ ਹਮਾਸ ਨੂੰ ਮਲੀਆਮੇਟ ਕਰਨ ਅਤੇ ਫਲਸਤੀਨੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧ ਦੀ ਜਵਾਲਾ ਨੂੰ ਬੁਝਾ ਦੇਣ ਦਾ ਆਪਣਾ ਮਨੋਰਥ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕੇਗਾ? ਫਿਲਹਾਲ, ਅਜਿਹੀ ਉਮੀਦ ਦੀ ਕੋਈ ਕਿਰਨ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ। ਯੋਮ ਕਿੱਪਰ ਜੰਗ ਨੇ ਯਥਾ-ਸਥਿਤੀ ਦੀਆਂ ਚੁਲਾਂ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ 1978 ਦੀ ਕੈਂਪ ਡੇਵਿਡ ਸੰਧੀ ਤੈਅ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਤੇ ਮਿਸਰ ਵਿਚਕਾਰ ਹੰਢਣਸਾਰ ਸਾਂਤੀ ਕਾਇਮ ਹੋਈ ਸੀ। ਕੀ 2023 ਦੇ ਇਸ ਕਤਲੇਆਮ ਕਰ ਕੇ ਨੇਤਨਯਾਹੂ ਨੂੰ ਬੇਆਬਰੂ ਹੋ ਕੇ ਰੁਖ਼ਸਤ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਇਜ਼ਰਾਈਲੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਆਈ ਉਬਲ ਪੁਬਲ ਸਦਕਾ ਯਿਤਜ਼ਾਕ ਰਬੀਨ ਜਿਹੇ ਮੱਧ ਮਾਰਗੀ ਆਗੂ ਮੁੜ ਮੰਜ਼ਰ 'ਤੇ ਉਭਰਨਗੇ? ਕੀ ਪੱਛਮੀ ਕੰਢੇ 'ਚ ਨਕਾਰਾ ਮਹਿਮੂਦ ਅਬਾਸ ਅਤੇ ਗਾਜ਼ਾ ਵਿਚ ਕੱਟਤਪੰਥੀ ਹਮਾਸ ਦੀ ਥਾਂ ਫਲਸਤੀਨੀ, ਬਿਹਤਰ ਲੀਡਰਸਿਪ ਲੈਣ ਲਈ ਜਥੇਬੰਦ ਹੋ ਸਕਣਗੇ? ਫਿਲਹਾਲ ਇਹ ਖ਼ਾਮ ਖਿਆਲੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਖ਼ਾਮ ਖਿਆਲੀ ਦਾ ਬਦਲ ਅਗਲੀ ਵਾਰ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਅਟੱਲ ਸਚਾਈ ਹੈ।

ਆਤਮ-ਕਥਾ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸੁਮੇਲ - 'ਸਲਾਮ ਬੰਗਾ'

ਬੰਗੇ ਤੋਂ ਮਹਿਜ਼ ਇਕ ਮੀਲ ਦੂਰ ਪੈਂਦੇ ਪਿੰਡ ਜੀਦੋਵਾਲ ਦਾ ਵਾਸੀ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਪੁੰਨੀ ਪੁਸਤਕ 'ਸਲਾਮ ਬੰਗਾ' ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗ਼ਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਬਾਰੇ ਪੁਸਤਕ 'ਕਨੇਡਾ ਦੇ ਗ਼ਦਰੀ ਯੋਧੇ' 2009 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਪਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਸੰਸਕਰਣ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਮੰਗ 'ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਹੀ 2011 ਵਿਚ ਛਪਣਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਵਿਚ 41 ਗ਼ਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਬਾਬੂਬੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। 422 ਪੰਨਿਆਂ ਦੀ ਇਹ ਵੱਡ-ਆਕਾਰੀ ਪੁਸਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਯੋਧਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਗ਼ਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਅਹਿਮ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ।

ਹੱਥਲੀ ਪੁਸਤਕ 'ਸਲਾਮ ਬੰਗਾ', ਜਿਵੇਂ

ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਝੰਡ
ਫੋਨ : 647-567-9128

ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਤੋਂ ਹੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ, ਬੰਗਾ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਮੂਹ 'ਬੰਗਾ ਇਲਾਕੇ' ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ-ਸਹਿਤ 'ਸਲਾਮ' ਕਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਬਾਬਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਪਾਏ ਯੋਗਦਾਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਲੇਖਕ ਦੀ ਆਤਮ-ਕਥਾ ਨੂੰ ਨਾਵਲ ਵਾਂਗ ਬੜੇ ਰੋਚਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਲ ਬੰਗਾ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਲੇਖਕ ਦੀ ਆਤਮ-ਕਥਾ ਅਤੇ ਬੰਗਾ ਖੇਤਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਵਧੀਆ 'ਸੁਮੇਲ' ਬਣ ਕੇ ਉੱਭਰੀ ਹੈ।

ਲੇਖਕ ਆਪਣੀ ਰਾਮ-ਕਹਾਣੀ ਚੌਥੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਨਾਲ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਗੁੜ ਦਾ ਟੋਕਰਾ ਵੇਚਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਰਾਜ ਹਲਵਾਈ' ਕੋਲ ਬਰਫੀ ਤੇ ਜਲੇਬੀਆਂ ਖਾਣ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਰਫੀ ਤੇ ਜਲੇਬੀਆਂ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੇ ਬਾਪ ਨੇ ਜਲੇਬੀਆਂ ਘਰ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਰਾਜੂ ਕੋਲੋਂ ਲਿਫਾਫ਼ੇ ਵਿਚ ਪਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਸ ਦੇ ਪੈਸੇ ਦੇਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਖੀਸੇ ਵਿਚਲਾ ਬੁਟਾ ਗਾਇਬ ਸੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਕਿਧਰੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੱਢ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਜਲੇਬੀਆਂ ਵਾਲਾ ਲਿਫਾਫ਼ਾ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਲਈ ਜਦੋਂ ਰਾਜੂ ਵੱਲ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਅੱਗੋਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, 'ਸਰਦਾਰ ਜੀ, ਕੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਓ? ਪੈਸੇ ਕਿਧਰੇ ਨੌਂ ਜਾਂਦੇ ਆ। ਫੇਰ ਆ ਜਾਣਗੇ।'

ਏਹੀ 'ਲੱਠਾ ਬੰਦਾ' (ਰਾਜ ਹਲਵਾਈ) 92 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਟੋਰਾਂਟੋ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 60 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕਹੇ ਹੋਏ ਉਹੀ ਸ਼ਬਦ ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, 'ਸਰਦਾਰ ਜੀ, ਕੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਓ? ਪੈਸੇ ਕਿਧਰੇ ਨੌਂ ਜਾਂਦੇ ਆ...'। ਇਕ ਹਮਾਤਜ਼ ਜਿਹੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਰਾਜ ਹਲਵਾਈ ਵੱਲੋਂ 'ਸਰਦਾਰ ਜੀ' ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਨ ਕਰਨਾ ਸੱਠਾਂ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਝੰਜੋੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਜੁਆਬ ਵਿਚ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ 'ਅਸੀਂ ਕਾਮਰੇਡ ਜੁ ਹੋਏ' ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਭਾਵੁਕ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅਸਲੀ 'ਕਾਮਰੇਡ' ਦੇ ਚਰਿਤਰ ਨੂੰ ਬਾਬੂਬੀ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਬੜੇ ਨਾਟਕੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਵਲ 'ਚਿੱਟਾ ਲਹੂ' ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਬੜੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਉਸ ਨਾਵਲ ਦੇ 'ਅਧੂਰੇ ਕਾਂਡ' ਅਤੇ 'ਅਧੂਰੇ ਕਾਂਡ ਦੀ ਬਾਕੀ' ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਬੰਗਾ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਲੇਖਕ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਹਲਵਾਈ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭਰਾ 'ਬਿਜਲੀ' (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ) ਬੰਗਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਾਮਰੇਡ ਸੀ। ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਹੋਰ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਰਤਨ ਸਿੰਘ 'ਰਾਏਪੁਰ ਡੱਬਾ', ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਕਰਨਾਣਾ, ਕਾਮਰੇਡ ਬੁਝਾ ਸਿੰਘ, ਕਾਮਰੇਡ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੱਤ ਸਰਮਾ, ਉਸ ਦੀ ਭੈਣ ਕਾਮਰੇਡ ਕਾਂਤਾ, ਕਾਮਰੇਡ ਵਤਨ ਸਿੰਘ ਮਾਹਿਲ ਗਹਿਲਾਂ, ਕਾਮਰੇਡ ਨਰਿੰਦਰ ਦੋਸਾਂਝ, ਜੀਦੋਵਾਲ ਦੇ ਕਾਮਰੇਡ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਪੁੰਨੀ ਤੇ ਹਰਿਦਆਲ

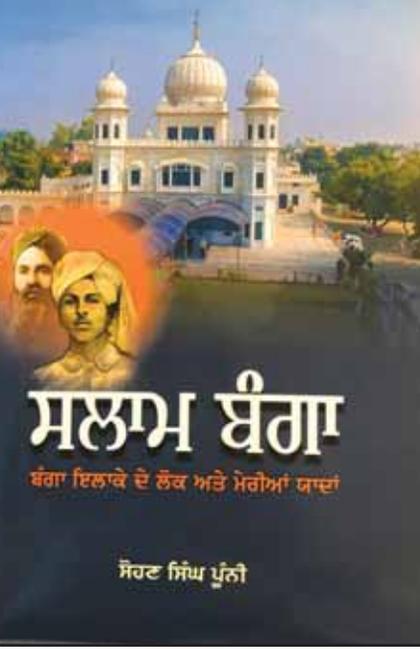
ਸਿੰਘ ਪੁੰਨੀ, ਡਾ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਖਾਨਖਾਨਾ, ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਸੂਜੋਂ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਚਰਨ-ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚਰਨ ਕੰਵਲ ਬੰਗਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ 19 ਜੂਨ 1634 (ਮੁਤਾਬਿਕ 21 ਹਾਤ 1692) ਨੂੰ ਆਏ ਸਨ ਅਤੇ ਬੰਗੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲੇਖਕ ਦੇ ਪਿੰਡ ਜੀਦੋਵਾਲ ਲਗਭਗ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਠਹਿਰੇ ਸਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ ਬੰਗਾ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਦਾ ਨਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਘੁੰਮ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਸ. ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ, ਬਾਪ ਸ. ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ, ਚਾਚੇ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਯਾਦ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚਾਚੀਆਂ ਹਰਨਾਮ ਕੌਰ ਤੇ ਹੁਕਮ ਕੌਰ ਵੀ। ਝਨਾਂ ਦਰਿਆ ਵਿਚੋਂ ਨਹਿਰ ਕੱਢ ਕੇ 1892 ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ 'ਬਾਰ' ਆਬਾਦ ਕੀਤੀ। ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗ ਬੰਗਾ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ਵੀ ਇਸ ਨਵੀਂ ਆਬਾਦ ਹੋਈ 'ਬਾਰ' ਦੇ ਚੱਕ ਨੰਬਰ 105 (ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲਾਇਲਪੁਰ, ਹੁਣ ਫ਼ੈਸਲਾਬਾਦ) ਵਿਚ ਆ ਵੱਸੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ 'ਬੰਗਾ' ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਉੱਥੇ ਜ਼ਮੀਨ ਖ਼ਰੀਦ ਲਈ ਅਤੇ ਖਟਕ ਕਲਾਂ ਤੋਂ ਉੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਵਾਹੀ-ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਇੱਥੇ 1907 ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ, ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਭਲੀ-ਭਾਂਤ ਵਾਕਿਫ਼ ਹਨ।

1947 ਵਿਚ ਹੋਈ ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿ ਵੰਡ ਸਮੇਂ ਇਨਸਾਨ ਹੈਵਾਨ ਬਣ ਗਏ ਸਨ। ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਬੜੀ 'ਵੱਢ-ਟੁੱਕ' ਹੋਈ। ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕ ਗੱਡੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ-ਕੱਢ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਆਪਸੀ ਕਟਾ-ਵੱਢ ਵਿਚ 10 ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਅਤੇ ਲਗਭਗ 30 ਲੱਖ ਘਰਾਂ ਬੇ-ਘਰ ਹੋ ਕੇ 'ਸਰਨਾਰਥੀ' ਅਤੇ 'ਪਨਾਹਗੀਰ' ਅਖਵਾਏ। ਪਰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਬੰਗੇ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ 'ਇਨਸਾਨ' ਹੀ ਬਣੇ ਰਹੇ। ਹੋਰ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਇੱਥੇ 'ਮਾਰ-ਧਾਤ' ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੋਈ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇੱਥੇ ਵਿਰਲੇ-ਵਿਰਲੇ ਕੁਝ ਧਾਰਮਿਕ ਜਨੂੰਨੀਏ ਅਤੇ ਲੁੱਟਾਂ-ਖੋਹਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਰਿੰਦਿਆਂ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰੇ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੰਗਾ-ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਸੜਕ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਖ਼ਤਾਨਾਂ ਵਿਚ ਦੋ ਡੂੰਘੇ ਟੋਏ ਪੁੱਟ ਕੇ ਦਫ਼ਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਲੇਖਕ ਦੇ ਦੱਸਣ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਕ 'ਲਾਸ਼' ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਲੋਕ ਘਸੀਟ ਕੇ ਇੱਕ ਟੋਏ ਵੱਲ ਲਿਜਾਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਅੱਗੋਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, 'ਉਏ ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ।' ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਸੁਣੀ ਅਤੇ ਜਿਉਂਦੇ ਨੂੰ ਹੀ ਟੋਏ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਕੇ ਉੱਪਰ ਮਿੱਟੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਆਪਣੀ ਅਸਲ 'ਰਾਮ ਕਹਾਣੀ' ਲੇਖਕ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ 1950 ਵਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚਰਨ ਕੰਵਲ ਬੰਗਾ ਦੇ ਨਾਲ ਖੋਲ੍ਹੇ ਗਏ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚ 1954 ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਧਿਆਪਕਾਵਾਂ ਮਹਿੰਦਰ ਭੈਣ ਜੀ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਭੈਣ ਜੀ ਅਤੇ ਜਗਜੀਤ ਭੈਣ ਜੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੰਗਿਆਂ ਵਿਚ ਉਦੋਂ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਦਾ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਸੀ ਜੋ 1957 ਵਿਚ ਗੌਰਮਿੰਟ ਸਕੂਲ ਬਣਿਆ ਅਤੇ ਅੱਠਵੀਂ ਜਮਾਤ ਲੇਖਕ ਨੇ ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਕੀਤੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਖਾਲਸਾ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਉੱਥੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਰੁਪਏ ਫੀਸ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਘਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਦੇਣੀ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਲੱਗਦੀ ਸੀ। ਮਾਪਿਆਂ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੱਲ ਸਰਦਾਰ ਠਾਕਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਪੈਸੇ ਖ਼ਰਚ ਕੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਹੋਰ ਬਿਲਡਿੰਗ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ ਕੇ ਬੰਗੇ ਦੇ

ਸਰਕਾਰੀ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਬਣਵਾ ਕੇ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੰਗੇ ਦਾ 'ਹਿੰਦੂ ਸਕੂਲ' ਵੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਬਣਵਾਇਆ। ਲੇਖਕ ਆਪਣੇ ਸਹਿਪਾਠੀਆਂ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੁੰਨੀ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਖਟਕ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ 1963 ਵਿਚ ਖਟਕ ਕਲਾਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਤਾ ਵਿਦਿਆਵਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਏ ਬੀ.ਕੇ. ਦੱਤ ਨੂੰ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਗੱਲ ਬੜੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ

ਹੀ ਜੁਦਾ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਦੱਤ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਅੱਖਾਂ ਪਾ ਕੇ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਗੱਲ "... ਨੌਜਵਾਂ, ਦੇਸ਼ ਮੇਂ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਅਭੀ ਭੀ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਪੜਾ ਹੈ" ਨੂੰ ਵੀ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੌਰਾਨ ਨਾਲਾਇਕ ਸਾਇੰਸ ਮਾਸਟਰ 'ਬੁੱਚੜ' ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਵਜ੍ਹਾ ਤੰਦ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਲੇਖਕ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ 'ਪੇਚ' ਪੈਣ ਦੀ ਗੱਲ ਬਾਬੂਬੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਕੀ ਦੀ ਖੇਡ ਵੱਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੁੱਟਬਾਲ ਖੇਡਣ ਵਾਲੇ 'ਸੋਕਰ ਸੂਅ' ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਅੱਗੋਂ ਆਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, 'ਇਸ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਵੀ ਦਸ ਰੁਪਏ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ।' ਇਸ 'ਤੇ 'ਬੁੱਚੜ' ਦੇ ਗਾਲ਼ ਕੱਢਣ 'ਤੇ ਉਹ ਦੋਵੇਂ 'ਗਾਲ਼ੋ-ਗਾਲ਼ੀ' ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੱਲ ਵਿਗੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਮਾਸਟਰ ਗਿਆਨੀ ਸੁਰੈਣ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ 'ਹਾਂ-ਪੱਖੀ' ਰਵੱਈਆ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਸਕੂਲੋਂ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ... ਤੇ ਇਹੋ 'ਗਿਆਨੀ ਜੀ' ਸੂਜੋਂ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਚੋਣ ਵੀ ਪੂਰੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਅਤੇ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਲੇਖਕ ਪੁੰਨੀ ਕਾਲਜ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਨੂੰ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰਦਿਆਂ ਮਹਾਨ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾਨੀ ਹਰਗੁਰਨਾਦ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਖਾਲਸਾ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਉਸ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜੂਹ ਵਿਚ ਬਣਵਾਇਆ। ਇਸ ਸੂਝ ਕੰਮ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਗਏ ਰਲਾ ਸਿੰਘ ਪੁੰਨੀ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ (1950 ਵਿਚ) ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਸਕੂਲ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਾਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਸਿੱਖ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਲਜ ਬੰਗਾ ਦੀਆਂ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ 1953 ਵਿਚ ਇਸ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਹੀ ਲੱਗਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ਜਲੰਧਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਲੜਕੇ ਇਸ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਇੱਥੋਂ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਕਾਲਜ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ 'ਖੁਸ਼ਹੈਸੀਅਤੀ ਟੈਕਸ ਦੇ ਮੋਰਚੇ' ਦੌਰਾਨ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ। ਬੰਗਾ ਕਾਲਜ ਦੀ ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਹਰਸ਼ਰਨ ਕੌਰ ਕਾਲਜ ਵਿਚ 'ਨਾਨ-ਮੈਡੀਕਲ' ਗਰੁੱਪ ਲੈ ਕੇ 1961 ਵਿਚ ਐੱਫ.ਐੱਸ.ਸੀ. ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਕਾਲਜ ਵਿਚੋਂ ਇਲੈਕਟਰੀਕਲ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ

ਵਿਚ ਬੀ.ਈ. ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਲੜਕੀ ਸੀ।

ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਲੇਖਕ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲੀਸ ਨਾਲ ਵੀ ਪੇਚਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਲਜ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ ਹੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਨਕਸਲੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਵੀ ਕਾਲਜ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਖਟਕ ਇੱਥੇ ਇਸ ਦਾ ਮੋਚੀ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਕਸਲੀ ਲਹਿਰ ਦੀਆਂ ਹਮਦਰਦ ਲੜਕੀਆਂ ਵੀ ਬਣੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਸਵੀਰ ਕੌਰ ਮਾਹਿਲ ਕਲਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਕੌਰ ਰਾਏਪੁਰ ਦੇ ਨਾਂ ਵਰਣਨਯੋਗ ਹਨ। 1966 ਵਿਚ ਬੰਗਾ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਾਲਜ ਫ਼ਾਰ ਵਿਮੈਨ ਬਣਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਪੇ ਆਪਣੀਆਂ ਬੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁੰਡਿਆਂ ਵਾਲੇ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਭੇਜਣੋਂ ਝਿਜਕਦੇ ਸਨ।

ਬੰਗਾ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਬੀ.ਏ. ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਐੱਮ.ਏ. (ਹਿਸਟਰੀ) ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲੇਖਕ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਇੱਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ ਅਤੇ ਗੁਰਸ਼ਰਨਜੀਤ ਧਾਮੀ ਦਾ ਸਾਥ ਮਿਲਿਆ ਜੋ ਉੱਥੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬੌਟਨੀ ਅਤੇ ਜੂਆਲੋਜੀ ਵਿਚ ਐੱਮ.ਐੱਸ.ਸੀ. ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇੱਥੇ ਐੱਮ.ਏ. ਵਿਚ ਡਾ. ਜੇ.ਐੱਸ. ਗਰੇਵਾਲ ਹੁਰਾਂ ਕੋਲ ਸਿੱਖ ਹਿਸਟਰੀ ਦਾ ਪੇਪਰ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ੀ ਚਿੱਠੀ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਪੀ. ਜੀ. ਆਈ. ਵਿਚ ਤਾਇਨਾਤ ਡਾ. ਜਸਬੀਰ

ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਕੋਲੋਂ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੁਫ਼ਤ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਲੇਖਕ ਬਾਬੂਬੀ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਐੱਮ. ਏ. ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਬੇਅਰਿੰਗ ਕਾਲਜ ਬਟਾਲਾ ਵਿਖੇ ਲੈਕਚਰਾਰ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਡਾ. ਗਰੇਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕਰਨ 'ਤੇ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਡੇਢ ਸਾਲ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਵਿਜ਼ਟ ਵਜੋਂ 1972 ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਕੈਨੇਡਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀ 456 ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਤਨਖ਼ਾਹ ਨਾਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਚਲਾਉਣਾ ਅਤੇ ਘਰ ਲਈ ਲਿਆ ਕਰਜ਼ਾ ਉਤਾਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਲੇਖਕ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਰਹੇ ਵਿਦਵਾਨ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਡਾ. ਜੋਹਨ ਸੀ.ਬੀ. ਵੈਂਬਸਟਰ ਨਾਲ ਬਿਤਾਏ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵੈਨਕੂਵਰ ਆ ਕੇ ਲੇਖਕ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉੱਥੋਂ ਦਾ 1908 ਵਿਚ ਭਾਈ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਮਲਿਕ, ਭਾਈ ਭਾਗ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਮੇਵਾ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਬਣਵਾਇਆ ਗਿਆ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਵੇਖਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੀਹਦੇ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨੀ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚੋਂ ਉੱਜੜਨੋਂ ਬਚੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਬੜਾ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਟੱਬਰ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਘੋਲ ਲੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਗ਼ਦਰ ਲਹਿਰ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਟੈਨਲੇ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਵੀ ਵੇਖਣ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਸਰਹਾਲੀ ਵੱਲੋਂ ਪਟੇ 'ਤੇ ਲਿਆ ਗਿਆ 'ਕਾਮਾਗਾਟਾ ਮਾਰੂ' ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਤਤਕਾਲੀ ਕੈਨੇਡਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤ ਵਾਪਸ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਆਖ਼ਰ ਵੱਲ ਵਧਦਿਆਂ ਇਸ ਦੇ ਅਗਲੇ ਛੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਮਾਝੇ ਵਿਚ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ, ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੈਰ, ਕੈਨੇਡਾ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਵਸੇ ਬੰਗਾ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ, ਲੇਖਕਾਂ ਅਤੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਬੰਗਾ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕ-ਭਲੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਖੀਰਲੇ ਇਕ

ਪੰਨੇ ਦੇ ਉਨੀਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਬੰਗਾ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਕਈ ਕਾਂਡਾਂ ਵਿਚ 'ਤੁਲਨਾ' ਅਤੇ 'ਉਲਟਾ' (Comparison and Contrast) ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਬੰਗਾ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਬਾਰੇ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹੋਂਦ 'ਤੇ 'ਕਿੰਤੂ-ਪਰੰਤੂ' ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਤੀਸਰੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚਰਨ ਕੰਵਲ ਬੰਗਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸੱਤਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਹਾਈ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਸਾਇੰਸ ਮਾਸਟਰ 'ਬੁੱਚੜ' ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ-ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਲੇਖਕ ਦਾ ਪੇਚਾ ਵੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਓਸੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਸੁਰੈਣ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ ਇਕ ਵਧੀਆ ਅਧਿਆਪਕ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਪ੍ਰਤੀ ਬੜਾ 'ਹਾਂ-ਪੱਖੀ' ਹੈ।

ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤੁਲਨਾ ਲੇਖਕ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਤੇਰ੍ਹਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਮਾਝੇ ਅਤੇ ਦੁਆਬੇ ਵਿਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਆਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਦੋਂ ਮਾਝੇ ਵਾਲੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਕੀਤਿਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦੁਆਬੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਿਆਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਦੁਆਬੀਆਂ ਨੂੰ 'ਹੁੱਕੇ ਪੀਣੇ' ਸੱਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਲੇਖਕ ਕਵੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ 'ਕਲਾਸਵਾਲੀਏ' ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ "ਡਰੂ ਦੇਸ਼ ਦੁਆਬਾ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਦੱਬ-ਘੁੱਟ ਕੇ ਝੱਟ ਲੰਘਾਵਦਾ ਜੀ" ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮਝੈਲ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਬਹਾਦਰ, ਦਲੇਰ ਅਤੇ ਅਣਖੀਲੇ ਸਨ। ਉਂਜ, ਵੇਖਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਦੁਆਬੀਏ ਬਹਾਦਰੀ ਵਿਚ ਮਝੈਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੱਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਚੱਲੀਆਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਦੁਆਬੀਆਂ ਦਾ ਰੋਲ ਮਝੈਲਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਸੀ। ਮਾਝੇ ਤੇ ਦੁਆਬੇ ਵਿਚਲੇ ਇਸ 'ਫ਼ਰਕ' ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਲੇਖਕ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੁਆਬੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ 'ਸੁਲਤਾਨੀਏ' ਹੋਣਾ ਵੀ ਸੀ। ਉਹ 'ਸਖੀ ਸਰਵਰ' ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ 'ਧੀਰ ਮੱਲੀਏ' ਤੇ 'ਰਾਮਰਾਈਏ' ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦੇ ਸਰਧਾਲੂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਿੱਖ ਘੱਟ ਸਨ।

ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਦੁਆਬੇ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਹੈਲਥ ਮਨਿਸਟਰ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੀ.ਸੀ. ਦੇ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਪ੍ਰੀਮੀਅਰ ਉੱਜਲ ਦੋਸਾਂਝ ਦਾ ਵਿਆਹ ਮਾਝੇ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿੰਡ 'ਅਟਾਰੀ' ਦੇ 'ਪਿਤਾ-ਪੁਰਖੀ ਸਰਦਾਰ' ਮੇਜਰ ਬਲਰਾਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਜੋ 'ਮਜੀਠੀਏ ਸਰਦਾਰ' ਵਿਚ ਵਿਆਹ ਹੋਏ ਸਨ, ਦੀ ਧੀ ਰਮਿੰਦਰ ਰੰਮੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮ-ਵਿਆਹ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਜਲ ਦੋਸਾਂਝ ਤੇ ਰੰਮੀ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ 'ਅੱਖ-ਮਟੱਕ' ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਲੇਖਕ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਪੁੰਨੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਮਾਝੇ ਵਿਚ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬਬ ਵੀ ਇਹ 'ਜੋੜੀ' ਹੀ ਬਣੀ ਅਤੇ ਏਹੀ ਜੋੜੀ ਉਸ ਦੀ 'ਵਿਚੋਲਾ' ਬਣੀ। ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੇਖਕ ਜਦੋਂ ਉੱਜਲ ਦੋਸਾਂਝ ਦੀ ਪਤਨੀ ਰੰਮੀ ਨਾਲ ਮਾਝੇ ਦੇ 'ਮਜੀਠੀਏ ਸਰਦਾਰਾਂ' ਦੇ ਵਡੱਪਣ ਬਾਰੇ ਆਪਣਾ ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੜਕੀ 'ਵਿੰਨੀ' ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉੱਜਲ ਦੋਸਾਂਝ ਇਸ ਦਾ ਜੁਆਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, 'ਮਾਝੇ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਰਗੇ ਏ ਆ।'

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 164 ਪੰਨਿਆਂ ਦੀ ਇਸ ਵੱਡ-ਆਕਾਰੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਵੀ ਵਧੀਆ 'ਫ਼ੋਲਾਫ਼ਾਲੀ' ਕੀਤੀ ਹੈ। ਵਧੀਆ ਮੋਮੀ ਕਾਗ਼ਜ਼ 'ਤੇ ਛਪੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਆਤਮ-ਕਥਾ ਦੇ ਦਿਲਚਸਪ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਰੋਚਕ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਟਾਈਪ-ਸੈੱਟ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ 'ਸਿੰਘ ਬੁਦਰਜ਼' ਦੇਵੇਂ ਹੀ ਵਧਾਈ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕ ਲੇਖਕ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਪੁੰਨੀ ਨੂੰ ਇਸ ਖੂਬਸੂਰਤ ਉਪਰਾਲੇ ਦੀਆਂ ਢੇਰ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਬਾਰਕਾਂ!

‘ਸੈਕਸ਼ਨ 108’ ਦਾ ਜਲਵਾ

ਫਿਲਮ ‘ਸੈਕਸ਼ਨ 108’ ਨਵਾਜ਼ੁਦੀਨ ਸਿੱਦੀਕੀ ਅਤੇ ਰੈਜਿਨਾ ਕੈਸੈਂਡਰਾ ਦੀ ਫਿਲਮ ਹੈ ਜੋ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਫਰਵਰੀ ਵਿਚ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਰਾਸਿਖ ਖਾਨ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਨਵਾਜ਼ੁਦੀਨ ਸਿੱਦੀਕੀ ਅਤੇ ਰੈਜਿਨਾ ਕੈਸੈਂਡਰਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਹਾਰਸ ਕੁਮਾਰ, ਅਲੀਸ਼ਾ ਓਹਰੀ, ਸਾਨੰਦ ਵਰਮਾ, ਰੂਮੀ

ਖਾਨ, ਆਸਿਫ ਖਾਨ ਆਦਿ ਅਦਾਕਾਰ ਵੀ ਹਨ। ਰੈਜਿਨਾ ਕੈਸੈਂਡਰਾ ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਮੰਨ ਰਹੀ ਹੈ। 13 ਦਸੰਬਰ 1990 ਨੂੰ ਜਨਮੀ ਰੈਜਿਨਾ ਕੈਸੈਂਡਰਾ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤਮਿਲ ਅਤੇ ਤੇਲਗੂ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਅਦਾਕਾਰਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਰੀਅਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸਾਲ 2005 ਵਿਚ ਤਮਿਲ ਫਿਲਮ ‘ਕਾਂਡਾ ਨਾਲ ਮੁਧਈ’

ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਤੇਲਗੂ ਸਿਨੇਮਾ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਸਾਲ 2012 ਵਿਚ ਫਿਲਮ ‘ਸਿਵਾ ਮਾਨਾਸੁਲੋ ਸਰੁਤੀ’ ਨਾਲ ਪਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮ ‘ਏਕ ਲੜਕੀ ਕੋ ਦੇਖਾ ਤੋ ਐਸਾ ਲਗਾ’ ਸੀ ਜੋ ਸਾਲ 2019 ਵਿਚ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਸ਼ੈਲੀ ਚੋਪੜਾ ਧਰ ਨੇ ਡਾਇਰੈਕਟ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਨਿਲ ਕਪੂਰ, ਸੋਨਮ ਕਪੂਰ, ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਰਾਓ, ਜੂਹੀ ਚਾਵਲਾ, ਅਕਸ਼ੈ ਓਬਰਾਏ ਵਰਗੇ ਅਦਾਕਾਰ ਸਨ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਬਜਟ 30 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕੁੱਲ 40 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੀ ਕਮਾ ਸਕੀ ਸੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੇ ਚੰਗੇ ਰਿਵਿਊ ਤਾਂ ਆਏ ਸਨ ਪਰ ਬਾਕਸ ਆਫਿਸ ਉੱਤੇ ਇਹ ਫਿਲਮ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫਲਾਪ ਫਿਲਮ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਲ 2021 ਵਿਚ ਆਈ ਫਿਲਮ ‘ਬਲਾਇਵੀ’ ਜੋ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਤਮਿਲ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਵੀ ਰੈਜਿਨਾ ਕੈਸੈਂਡਰਾ ਦੇ ਕਰੀਅਰ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੀ। ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪੈਰ ਜਮਾਉਣ ਲਈ ਰੈਜਿਨਾ ਕੈਸੈਂਡਰਾ ਨੂੰ ‘ਸੈਕਸ਼ਨ 108’ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਆਸਾਂ ਹਨ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੀ ਸ਼ੂਟਿੰਗ ਆਰੰਭ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਰੈਜਿਨਾ ਕੈਸੈਂਡਰਾ ਦਾ ਆਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਫਿਲਮ ਲਈ ਖੂਬ ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਰੋਲ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪਰ ਇਸ ਵਾਰ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਹ ਇਹ ਮੌਕਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਗੁਆਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ।

ਅਦਾਕਾਰਾ ਰੈਜਿਨਾ ਕੈਸੈਂਡਰਾ ਅਤੇ ਅਦਾਕਾਰ ਨਵਾਜ਼ੁਦੀਨ ਸਿੱਦੀਕੀ।

ਦਰਸ਼ੀਲ ਸਫਾਰੀ ਦਾ ਸਫਰ

ਅਦਾਕਾਰ ਦਰਸ਼ੀਲ ਸਫਾਰੀ ਅਤੇ ਫਿਲਮ ‘ਹੁਕੁਸ ਬੁਕੁਸ’ ਦਾ ਪੋਸਟਰ।

ਸਾਲ 2007 ਵਿਚ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈ ਆਮਿਰ ਖਾਨ ਦੀ ਫਿਲਮ ‘ਤਾਰੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪਰ’ ਵਿਚ ਬਾਲਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਕਰ ਕੇ ਸਭ ਦਾ ਮਨ ਮੋਹਣ ਵਾਲਾ ਦਰਸ਼ੀਲ ਸਫਾਰੀ ਹੁਣ ਜਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਫਿਲਮ ‘ਹੁਕੁਸ ਬੁਕੁਸ’ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਟਰੇਲਰ ਪਹਿਲਾਂ ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਲਮ 3 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਸਿਨੇਮਿਆਂ ਵਿਚ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ੀਲ ਸਫਾਰੀ ਇਕ ਕ੍ਰਿਕਟ ਖਿਡਾਰੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਵਿਨੈ ਭਾਰਦਵਾਜ ਅਤੇ ਸੁਮਤਿਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ੀਲ ਸਫਾਰੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਰੁਣ ਗੋਵਿਲ, ਸੱਜਾਦ ਡੈਲਾਫਰੂਜ਼, ਗੌਤਮ ਵਿੱਜ ਅਤੇ ਮੀਰ ਸਰਵਰ ਨੇ ਵੀ ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਅਦਾਕਾਰੀ ਦੇ ਜੌਹਰ ਦਿਖਾਏ ਹਨ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ੀਲ ਸਫਾਰੀ ਉਘੇ ਕ੍ਰਿਕਟ ਖਿਡਾਰੀ ਸਚਿਨ ਤੇਂਦੁਲਕਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਫੈਨ ਹੈ।

ਫਿਲਮ ‘ਤਾਰੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪਰ’ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ੀਲ ਨੇ ਡਿਸਲੈਕਸਿਕ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਬੱਚੇ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾਇਆ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਇਸ ਅਦਾਕਾਰੀ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਕਈ ਇਨਾਮ-ਸਨਮਾਨ ਵੀ ਮਿਲੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਸਾਲ 2010 ਵਿਚ ਉਹ ਫਿਲਮ ‘ਬਮ ਬਮ ਭੋਲੇ’ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ। ਕਹਿੰਦੇ

ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਫਿਲਮ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਹਨਤਾਨੇ ਵਜੋਂ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਮਿਲੇ ਸਨ ਜੋ ਉਸ ਵਕਤ ਕਿਸੇ ਬਾਲ ਕਲਾਕਾਰ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਰਾਸ਼ੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਦੋ ਹੋਰ ਫਿਲਮਾਂ- ‘ਜ਼ੋਕੋਮੋਨ’ (2011) ਅਤੇ ਦੀਪਾ ਮਹਿਤਾ ਦੀ ਫਿਲਮ ‘ਮਿਡ ਨਾਈਟ’ਸ ਚਿਲਡਰਨ’ (2012) ਕੀਤੀਆਂ। 2012 ਵਿਚ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਡਾਂਸ ਰਿਐਲਿਟੀ ਸ਼ੋਅ ‘ਝਲਕ ਦਿਖਲਾ ਜਾ’ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਸ਼ੋਅ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਸਾਥੀ ਡਾਂਸਰ ਅਵਨੀਤ ਕੌਰ ਸੀ। ਇਸ ਸ਼ੋਅ ਵਿਚ ਉਹ ਬਹੁਤੀ ਦੂਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਜ਼ੀਸ਼ਨ 7ਵੀਂ ਰਹੀ ਸੀ। 2022 ਵਿਚ ਉਹ ਇਕ ਛੋਟੀ ਫਿਲਮ ‘ਕੈਪੀਟਲ ਏ ਸਮਾਲ ਏ’ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ।

2023 ਵਿਚ ਆਈ ਗੁਜਰਾਤੀ ਫਿਲਮ ‘ਕੱਛ ਐਕਸਪ੍ਰੈੱਸ’ ਵਿਚ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਅਦਾਕਾਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦਰਸ਼ੀਲ ਸਫਾਰੀ ਨੇ ਵੈੱਬ ਸੀਰੀਜ਼ ‘ਆਧਾ ਇਸ਼ਕ’ ਵਿਚ ਵੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਲਮ ‘ਹੁਕੁਸ ਬੁਕੁਸ’ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਆਸਾਂ ਹਨ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਸਫਲ ਅਦਾਕਾਰ ਬਣੇ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਉਹ ਖੂਬ ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਟਾਈਗਰ ਸ਼ਰੌਫ ਤੇ ਦਿਸ਼ਾ ਪਟਾਨੀ ਦੀ ਨਵੀਂ ਦਿਸ਼ਾ

ਅਦਾਕਾਰ ਟਾਈਗਰ ਸ਼ਰੌਫ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ ਪਟਾਨੀ

ਟਾਈਗਰ ਸ਼ਰੌਫ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ ਪਟਾਨੀ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਫਿਲਮ ‘ਹੀਰੋ ਨੰਬਰ 1’ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਫਿਲਮ ‘ਬਾਗੀ-3’ ਵਿਚ 2020 ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਏ ਸਨ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਡੇਵਿਡ ਧਵਨ ਨੇ ਇਸੇ ਨਾਂ ‘ਹੀਰੋ ਨੰਬਰ 1’ ਵਾਲੀ ਫਿਲਮ ਬਣਾਈ ਸੀ। ਉਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਗੋਵਿੰਦਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਕਪੂਰ ਨੇ

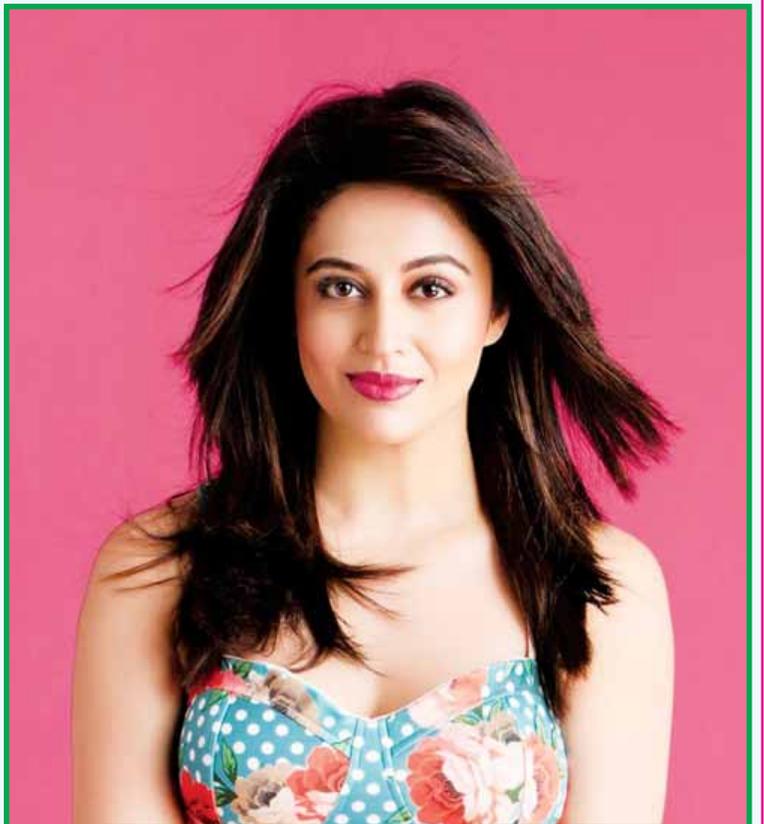
ਮੁੱਖ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾਏ ਸਨ। ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਨਵੀਂ ਫਿਲਮ ਇਸੇ ਪੁਰਾਣੀ ਫਿਲਮ ਦੀ ਰੀਮੇਕ ਹੋਵੇਗੀ। ਦਿਸ਼ਾ ਪਟਾਨੀ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਫਿਲ ‘ਯੋਧਾ’ ਬਣ ਕੇ ਤਿਆਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਇਸੇ ਸਾਲ ਦਸੰਬਰ ਵਿਚ ਰਿਲੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਦਿਸ਼ਾ ਪਟਾਨੀ ਨਾਲ ਸਿਧਾਰਥ ਮਲਹੋਤਰਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ੀ ਖੰਨਾ ਨੇ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਨਿਭਾਈਆਂ ਹਨ।

ਨੇਹਾ ਪੇਂਡਸੇ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ

‘ਮੇ ਆਈ ਕਮ ਇਨ ਸੈਡਮ’ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਅਦਾਕਾਰੀ ਲਈ ਨੇਹਾ ਪੇਂਡਸੇ ਖੂਬ ਚਰਚਾ ਬਣੋਰ ਰਹੀ ਹੈ। 29 ਨਵੰਬਰ 1984 ਨੂੰ ਜਨਮੀ ਨੇਹਾ ਹੁਣ ਤੱਕ ਹਿੰਦੀ, ਮਰਾਠੀ, ਤੇਲਗੂ, ਤਮਿਲ ਅਤੇ ਮਲਿਆਲਮ ਫਿਲਮਾਂ ਅਤੇ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਨਾਟਕਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਉੱਝ, ‘ਮੇ ਆਈ ਕਮ ਇਨ ਸੈਡਮ’ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਵਾਰੇ-ਨਿਆਰੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਨਾਟਕ ‘ਲਾਈਫ ਓ.ਕੇ.’ ਉੱਤੇ ਨਜ਼ਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਨੇਹਾ ਨੂੰ ਮਰਾਠੀ ਫਿਲਮ ‘ਜੂਨ’ ਲਈ ਸਰਵੋਤਮ ਅਦਾਕਾਰਾ ਦਾ ਇਨਾਮ ਮਿਲ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਨੇਹਾ ਦਾ ਜਨਮ ਅਤੇ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਮੁੰਬਈ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਸਾਲ 2018 ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਰਿਐਲਿਟੀ ਸ਼ੋਅ ‘ਬਿੱਗ ਬੌਸ-12’ ਵਿਚ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਸ਼ੋਅ ਦੌਰਾਨ 29 ਦਿਨ ਬਿੱਗ ਬੌਸ ਦੇ ਘਰ ਅੰਦਰ ਰਹੀ ਸੀ।

ਆਪਣੇ ਕਰੀਅਰ ਦਾ ਆਰੰਭ ਉਸ ਨੇ ਬਾਲ ਕਲਾਕਾਰ ਵਜੋਂ ਫਿਲਮ ‘ਪਿਆਰ ਕੋਈ ਖੇਲ ਨਹੀਂ’ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਫਿਲਮ ‘ਦੇਵਦਾਸ’ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆਈ ਸੀ। ਨੇਹਾ ਦਾ ਆਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਰੋਲ ਲੱਭ ਰਹੀ ਹੈ।

Noblesville

Trucks & Trailer Repair Shop

15203 Stony Creek Way,
Noblesville, IN 46060

Truck & Trailer Alignment
Truck Oil Change
Truck & Trailer Brakes
Shock and Chambers
Drive Lines & AC Work
Tire Chnage, Repair, And
Balance
Reefer Oil Change * DPF
Work
Nox Sensor
Truck & Trailer Bushings
Air Compressor * Air Dryer
Radiator Change

Sam Bhullar: 317-995-2020
Gurbaksh S Randhawa
Call: 317-800-2976

Reliable

Trucks & Trailer Repair Shop

7401 Brookville Road
Indianapolis, IN 46239

Truck & Trailer Alignment
Truck Oil Change
Truck & Trailer Brakes
Shock and Chambers
Drive Lines & AC Work
Tire Chnage, Repair, And Balance
Reefer Oil Change * DPF
Work
Nox Sensor
Truck & Trailer Bushings
Air Compressor * Air Dryer
Radiator Change

Gurbaksh S Randhawa:
317-800-2976
Sam Bhullar: 317-995-2020

Reliable

Semi Trucks & Trailer Repair Shop

5520S Harding St., Suite : C,
Indianapolis, IN 46217

Truck & Trailer Alignment
Truck Oil Change
Truck & Trailer Brakes
Shock and Chambers
Drive Lines & AC Work
Tire Chnage, Repair,
And Balance
Reefer Oil Change * DPF
Work
Nox Sensor
Truck & Trailer Bushings
Air Compressor * Air
Dryer
Radiator Change

Jasbir Singh: 317-702-6302
Gurbaksh S Randhawa:
317-800-2976

TRUCK PARTS KING USA

Heavy duty Trucks &
Trailer Parts

7401 Brookville Road
Indianapolis, IN 46239

We will sell Trucks & Trailers tires
as well.

COMING SOON...

Gurbaksh S Randhawa
Call: 317-800-2976
Sam Bhullar: 317-995-2020